لەبڵاوكراوەكانی ماڵپەڕی ئیمان وەن
www.iman1.com

پاراستنی یەكتاپەرستی

((حراسه التوحيد))

نوسینی:
الشيخ عبدالعزيز بن عبدالله بن باز
(رحمه الله)
وەرگێڕنی:
ئەحمەد میرزاڕۆستەمی ی ژێرو

١٤٢٩هـ - ٢٠٠٨م

پێشەكی

الحمد لله المتوحِّد بصفات الكمال، المتنزِّه عن الأنداد والأمثال، أحمده سبحانه وأشكره على جزيل الإنعام، وأشهد أن لا إله إلاَّ الله وحده لاشريك له الكبير المتعال، وأشـهد أن محمـداً عبده ورسوله أفضل من نطق وقال، صلى الله عليه وسلم وعلى جميع الأصحاب والآل.

أما بعد:

ئەم نامانەو كێشەو تەنگژانەی كەشێخو پێشەوامان بەڕێز شێخی گەورە عبدالعزیز كوڕی باز ڕەزاو ڕەحمەتی خوای لێ بێتو خۆشترین خانەو لانەی پێ ببەخشێت، كەپەیوەندن بەیەكتاپەرستی خوای گەورەو واجب بونیان لەسەر بەندەكان هەیە، وەئاگادار كردنەوە لەهاوبەشی پەیدا كردنی گەورەو بچوكو هۆو هۆكارەكانو بڕو بیانوەكان كەلەزۆرێك لەوڵاتانی ئیسلامدا باونو باڵی ڕەشیان بەسەر موسڵماناندا كێشاوە، وەك دوعاو پاڕانەوە لەمردوانو سوڕانەوە(طواف) بەدەوری گۆڕو مەزارەكانداو مانەوە بەدەوریانەوە، سەر بڕین بۆ غەیری خوا لەدیمەنو سەر گۆڕو مەزارەكانو شوێنە بەناو پیرۆزەكانو هاوشانەكانیان، نەزر كردن بۆ مردوەكانو پەیوەست بون پێ یانەوە، بیروباوەڕ بون بەوەی كەئەوانە سودو قازانج دەگەیەننو شەڕو خراپیو بەڵاو موسیبەت لادەدەن كاتێ هانایان بۆ بەریت.

هەروەها جۆرەها هاوبەش پەیداكردنی تری بچوك وەك سوێند خواردن بەغەیری خوا ، وەبیرو باوەڕت وابێ كەئەم سوێندە شەرعیانەیە، وەهەروەها بڵێ ی ئەمە لەخواو لەفڵانەوەیە. ئەمەو گەلێكی تری لەم جۆرانە كەلەزۆرێك لەوڵاتە ئیسلامیەكاندا بڵاوو تەشەنەی كردوەو لەسەر ئیسلامیشی حیساب دەكەنو بەناوی ئیسلامەوەی ناو دەبەن. وەلەوانە ناشتنی مردوەكان لەناو مزگەوتەكانداو زۆرێك لەبیدعەو تازە داهێنراوەكان ...تد. ئالەم نامانەدا هێنانەوەو بەرپا كردنی بەڵگە شەرعیەكان لەقورئانو لەسوننەتی تێدایەو بەرچاو دەكەونو هەڵەكان ڕاست كراونەوەو ڕون كردنەوەی ڕاستو هەقی تێدایە كەدەی سەلمێنێو دەبێ هەمو پەرستشیەكان بۆ زاتی(الله) بكرێت، وەدەبێ ئیخلاسیەتو نیاز پاكی ئایین تەنیا بۆ ئەو بێتو بەس،وە واز لەهەمو جۆرە هاوبەشی پەیدا كردنێك و هۆكارەكانی بهێنرێت هەر چەندە بەپاڕانەوەو هانا بردنو پیرۆزیو نزیك بونەوەش ناو بنرێت. بۆ ئەوەی كە ئەگەر ئەم نامانە بەویژدانەوە بخوێنرێنەوەو تۆزێك هۆش گۆشو عەقڵ هەبێت دەزانرێ كەیەكتا پەرستی واتە تەنیا خواپەرستی ڕاستەقینە چی یەو كامەیەو خۆی پێ لەخوای باڵا دەست نزیك دەكاتەوەو هەوڵ دەدات كەیەكتاپەرستێكی پوختو

بێ خلّتو خاش بێتو ئەمجار خوشكو برایانو دەورو بەری خۆی بۆ بانگەشە بكاتو هۆشیاریان بكاتەوە بەتایبەتی ئەوانەی كەهەڵ خەڵەتێنراون لەلایەن هەوا بازانو فێڵو تەڵەكەبازانو گومڕاو سەرلێشێواوەكانەوە. دەی خوای گەورە ڕەحم بەشێخی پایەبەرزمان بكاتو ڕوحی پیرۆز بكاتو گۆڕەكەی پڕ لەنور بكات. وەداوا لەخوای گەورە دەكەین كەسود مەند بین لەزانستو زانیاریەكانیو بەڕەحمەتی خۆی ئەوو هەمو زانایانی موسڵمانانو سەرتاپای پیاو چاكانی بڕوادار دابپۆشێت.. خواش لەهەموان زاناترە(والله أعلم)

وصلى الله على محمد وآله وصحبه وسلم.

عبـــــدالله بـــــن عبـــــدالرحمن الجـــــبرين

١٤٢٣/١١/٤هـــ

عەقیدەو بیرو باوەڕی ڕاستەقینە و دژەكانی

الحمدلله وحده، والصلاة والسلام على من لانبيَّ بعده، وعلى آله وصحبه.

أمابعد:

لەبەر ئەوەی بیرو باوەڕی ڕاستەقینە بنەڕەتو بنەمای ئایینی ئیسلامە، و بنچینەو بناغەی ڕێبازی ئایینە یا ڕێبازی زانایانە، بۆیە وام بەباش زانی كەبابەتو مانشێتی واتە سەردێڕی محازەرەكەم بێت، كەبەبەڵگە شەرعیەكان لەقورئانو سوننەت ڕون كراوەتەوە، دیارە هەمو كارو كردەوەكانو قسەو گفتارەكان ئەگەر لەعەقیدەو بیرو باوەڕێكی ڕاستەقینەوە دەر بچن بەڕاست وەر دەگیرێنو خێراو بێ سێو دو لێ كردن بڕوای پێ دەكرێن([1]). بەڵام ئەگەر بەپێچەوانەوە لەكەسێكی خاوەن بیرو باوەڕی چەوتو ناڕاستو ناقۆڵاوە دەر بچن، ئەوا قسەو كردارەكانی لەگوێ ی خۆی تێ ناپەڕنو پەرشو بڵاو دەبنو كەس بڕوای پێ ناكاتو هەر لاشی لێ ناكەنەوە هەروەكو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَمَن يَكْفُرْ بِالإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾([2]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾([3]).

([1]) واتە: هەمو قسەو كارو كردەوەیەك(العمل) لەهەر كەسێكەوە دەر بچن، كەخاوەنەكەی خاوەن بیرو باوەڕێكی پوختو پاكو ڕاستەقینە بێت و بەكردەوە لەمەیدانی چاكە و ڕاستی دا لەخۆی دا ڕەنگ بداتەوە، ئەوا خەڵكی بێ سێو دو لێ كردن بڕوای پێ دەكەنو لێ ی وەردەگرن و كاریگەری تەواویشی لەدڵو دەرونی خەڵكی دا دەبێتو تیایاندا ڕەنگ دەداتەوە، چونكە ئەو كات خاوەنی متمانەی خۆیەتی لەناو خەڵكیو لەناو كۆمەڵگادا (وەرگێڕ).

([2]) أ- سورة المائدة: (٥)

ب- واتە: هەر كەسێك باوەڕی بەبەرنامەو پەیڕەوو پرۆگرامو شەریعەتو یاساو ڕێسای خوا نەبێت، ئەوە هەمو كردەوەكانی هەڵ دەوەشێنەوەو پوچەڵ دەردەچن و لەڕۆژی قیامەتیشدا لەزیان مەندانو خەسارەت مەندان دەبێت.(وەرگێڕ).

([3]) أ- سورة الزمر: (٦٥).

ئایەتو بەڵگە لەم بوارەدا گەلێك زۆرن چ لەقورئانی پیرۆزداو چ لە سوننەتی پێغەمبەرداﷺ كەبیرو باوەڕو عەقیدەی پوختەو كاكڵەو بێ غەلو غەشو ڕاستەقینە لەبڕوا بون بەخوا(ﷻ) و فریشتەكانو كتێبە ئاسمانیەكانو ڕۆژی دوایی‌و قەدەری خوا بەخێرو بەشەڕیەوەدا گرد دەبنەوە. واتە: ئیمانو عەقیدەی پوخت بریتیە لەو شەش پایەی كەلەسەرەوە ناومان هێنان، ئائەو شەش شتانە بریتین لەبنەماو بنەڕەتی بیرو باوەڕو عەقیدەی ڕاستەقینە كەقورئانی پیرۆزیان پێ هاتۆتە خوار ،و خوای گەورە محمدﷺ پەیامبەری خۆی پێ ناردوە.

لەم بنەڕەتەوە چەندان لقو چڵو پۆپی تری لێ جیا بونەتەوە لەكارو بارەكانی غەیبی(پەنهان) كەپێویستە بەتەواوی بڕوامان پێ یان هەبێت. وەبەهەموئەو شتانەی كەخوای گەورە هەواڵی بونیانی پێداوینو پێغەمبەرەكەشیﷺ پێ ی ڕاگەیاندوین. بەڵگەكانی هەر ئەم شەش بنەڕەتانەش لەقورئانو سوننەتدا گەلێك زۆرن، بەڵێ لەو بەڵگانە، فەرمودەی خوای گەورە كەدەفەرموێ:﴿ لَّيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّواْ وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ وَالْمَلآئِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ ﴾([4]).

وەهەروەها فەرمودەی خوای پاكو بێگەرد:﴿ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ ﴾([5]). هەروەها فەرمودەی خوای گەورە:﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ آمِنُواْ بِاللّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَى رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِيَ أَنزَلَ مِن قَبْلُ وَمَن يَكْفُرْ بِاللّهِ وَمَلاَئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلاَلاً بَعِيدًا﴾ ([6]). هەروەها

ب ـ واتە : ئەی پێغەمبەرﷺتۆ لەلایەن خوا سروش(وحی) ت بۆ هاتۆتە خوار و هەروەها بۆ هەمو ئەو پێغەمبەرانەشی كەلە پێش تۆدا هاتون ئەم سروشە هاتۆتە خوارو بەهەموتان گوتراوە كەئەگەر لەخوای پەروەردگار بەولاوە هیچ كەسو شتێكی تر بپەرستن وهاوەڵو وێنە واتە شەریكی بۆ دابنێن ئەوە هەمو كردەوەكانتان هەل دەوەشێتەوەو پوچەڵ دەبنەوەو دەپوكێنەوەو دەسوتێنو سودیان لێ نابینن‌و دەچنە ڕیزی زیانمەندانەوە لەدنیاو لەقیامەتدا. تەفسیری گوڵشەن ب٣ل ١٢١٨. وەرگێڕ.

([4]) أ ـ (سورة البقرة: ١٧٧).

ب ـ واتە : دیارە ئەم ئایەتە لەكاتی گۆڕینی ڕوگەی موسڵمانانەوە هاتۆتە خوار، چونكە دوای گۆڕینی ڕوگە(القبلة) لە(بیت المقدس) وە بۆ مەككە لەناو خەڵكی دا مشت و مڕو مقۆ مقۆ پەیدا بو، هەركەسە ڕوگەی خۆی بەڕاست دەزانی ، بۆیە خوای گەورە ئەم ئایەتە پیرۆزەی ناردە خوارەوەو دەفەرموێ: ئەی گرۆهی مرۆڤەكان وەنەبێ ڕو كردنە ڕۆژ هەڵات ورۆژ ئاوا ببێتە مایەی نزیك بونەوەو خۆشەویستنی خوای گەورەو هۆكارێك بێت بۆ بەدەست هێنانی خۆشەویستی خوای گەورەو نزیك بونەوەتان لەخوای گەورەو پاڵ نەرێك بێت بۆ ڕزگار بونو مایەی سەرفرازی‌و سەربەرزی‌و بەختەوەریتان بێت، نەخێر بەڵكو ئەوەی لەخواتان نزیك دەكاتەوەو دەبێتە هۆی سەركەوتنو سەربەرزیتان لەدنیاو لەقیامەتدا بڕو بونتانە بەهەمو دڵێكەوەو بەنیاز پاكی‌و بەئیخلاسیتەوە بەخوای باڵا دەستو كار بەجێ، هەروەها بڕوا بونتان بەڕۆژی دوایی‌و بەفریشتەكانو بەگشت كتێبە ئاسمانیەكانو بەهەمو پێغەمبەرانی خوا بڕو بونێك كەلەهەمو كردەوەیەكی خراپو قێزەون كەخوای گەورە ڕقی لێ دەبنەوەو لێ ی حەرام كردوین بت گێڕێتەوە، ببێتە هۆی ئەنجامدانی هەمو كردەوەیەكی چاكو باش كەخوای گەورە لێ یان ڕازیە.(وەر گێڕ ـ بەسود وەر گرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب١ل٦٩ .)

([5]) أ ـ سورة البقرة: (٢٨٥).

ب ـ واتە : پێغەمبەرﷺ بڕوای بەو بەرنامەو پەیڕەوو پرۆگرامە هێناوە كەبریتین لە قورئانی پیرۆزو لەلایەن خواوە بۆی هاتۆتە خوار ، هەروەها بڕوادارانیش بڕوای تەواویان بەو بەرنامەیە هێناوەو هەموان بڕوای تەواویان بەخوای پەروەردگارو بەفریشتەكانو بەكتێبە ئاسمانیەكانوبەهەمو پێغەمبەران هەیەو هیچ جیاوازیەك ناكەن لەنێوان پێغەمبەرانی خوا كەبۆ سەر مرۆڤایەتی ناردونیە خوار بۆ پێگەیاندنی پەیامی خوای گەورەو ڕێنومایی كردنی مرۆڤایەتی لەسەر ڕوی زەوی. هەروەها دەڵێن: ئەی پەروەردگارا ئێمە پەیامەكەی تۆمان بیستو وەرمان گرتو گوێ ڕایەڵی تەواو دەكەینو بەندایەتیت بۆ دەكەین زۆر بەمل كەچیەوە، دەی سا ئەی خوای پەروەردگارمان داوای لێ بوردنو بەخشندەیی تۆ دەكەینو تۆش لێمان ببورەو لێمان خۆش ببە، ئەی پەروەردگارا ئێمە هەر بۆ لای تۆ دەگەڕێینەوەو چارەنوسمان هەر بۆ لای تۆیەو تۆش دەریای بەزەیی‌و ڕەحمەتت هەرگیز لەبن نایەت.(وەرگێڕ).

([6]) أ ـ سورة النساء: (١٣٦).

فەرمودەی خوای پـاكو بێگـەرد:﴿ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾([7]).

هەروەها فەرمودە ڕاستەكان لەسەر ئەم شەش بنەڕەتە گەلێك زۆرن لەوانە فـەرمودەی ڕاسـتی بەناوبانگ كەمسلم ڕیوایەتی كردوە لەفەرمودە ڕاستەكانی خۆی دا لەفەرمودەی ئەمیری بڕواداران عمری كوڕی خەتتابرضي الله عنهكەجبريل (عليه السلام) پرسیاری لەپێغەمبەرﷺكرد دەربارەی ئیمان و لەوەڵامـدا فـەرموی:{ الإيمان : أن تؤمن بالله، وملائكته، وكتبه، ورسُله، واليـــوم الآخـــر ، وتـــؤمن بالقدرخيره وشره}([8]).

وەئەم شەش بنەڕەتەو هەمو ئەو لقو چڵو پۆپانەی كـەلێ ی دەبنـەوەو پێویـستە لەسـەر بابـای موسڵمانو دەبێ بڕوای پێ هەبنو ئەنجامیان بداتوهەمویان لەمافی خوای پەروەردگارنو سنورو پاوانەكانی خوان، ئەمە وێڕای كاروباری زیندو بونەوەو هەستانەوە(ڕۆژی پەسـڵان)و هـەمو كـارو شتە پەنهانیەكان(أمور الغيب).

☒ وەلەبڕوا بون بەخوای پاكو بێگـەرد بـڕوا بونـە بـە بـەوەی كـەهیچ خوایـەكی تـر و هـیچ شتێكی تر نین كەشایەنی پەرستن بن بەهەق بێجگـە لـەخوای پـەروەردگار(الله) و مـافی خۆیەتی كەبەندەكانی بەئیخلاسیتەوە بیپەرستن چـونكە هـەر ئـەو بەنـدەكانی دروست كردونو لەنەبونەوە هێناونیە بون، هەر خۆشی چاكەیان لەگەڵ دا دەكات، وهەر خۆشی ڕزقو ڕۆزیان دەدات،وهەر خۆشی ئاگادارە بەهەمو شتێكی نهێنیو پەنهانو ئاشكراكانی یان، توانای پاداشت دانەوەی گوێ ڕایەڵیەكانیانەو سزا دەری سەرپێچیەكانیان دەدات. هەر بۆ ئەم بەندایەتیەو پەرستـشیەش بـوە كـەخوای گـەورە هـەردو ڕەگـەزی جنۆكـەو مرۆڤەكانی دروست كردونو فرمانیشی پێ كـردون، هـەروەكو فەرمویـەتی:﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ۝ مَا أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ۝ إِنَّ اللَّـــهَ هُـــوَ

ب ـ واتە : ئەی ئەو كەسانەی كەبڕواتـان هێنـاوە، بەچاكی بڕوا بەخوای خۆتـانو پێغەمبەرﷺبهێنن، هەروەها بڕوا بەو كتێبە بهێنن كەبۆ پێغەمبەر نێردراوەتـە خـوار كەمەبەست لەقورئانی پیرۆزە، و بەهەمو ئەو كتێبانەشی كەبۆ پێغەمبەرانی تر پێش پێغەمبەری ئێمە نێردراونە خوار هەر كامێكیان لەكاتو زەمینەی خۆیاندا، هەر كەسێك كەبڕوای بە خواو بەفریشتەكانو بەكتێبەكانو بە پێغەمبەران و ڕۆژی دوایی، ڕۆژی زیندو بونەوە نەبێت ، ئەوە بەڕاستی سەری لێشێواوەو ماڵ وێرانو ماڵ كاولـەو لەڕێگـەی ڕاستی خوایی لای داوەو زۆری لێ دور كەوتۆتەوە خوای گەورە پەنـامان بدات.(تەفسیری گوڵشەن ب١ل٢٥٣ـ ٢٥٤).وەرگێڕ.

([7]) أ ـ سورة الحـج : (٧٠)

ب ـ واتە : ئایا تۆ نازانی كەخوای گەورە هەمو شتێك دەزانێتو ئاگای لەكارو كردەوەی مرۆڤەكان هەیەو هیچ شتێكی لێ گوم نابێـت چ لەئاسمانـەكانو چ لـەزەوی داو چ لەهەر شوێنێك بێت، ئەو هەمو شتانە هەموی لەكتێبدا نوسراون ئەو كتێبەی كەبە(لوح المحفوظ) بەناوبانگەو هەمو شتێكی وا لەوبونەوەرەدا هەیـەو ڕوی داوەو لەمـەودوا ڕو دەدەن لەو لەوحەدا تۆمار كراونو لەعیلمو زانستی خوا دیارەو هیچی لێ ون نابێت.دیارە ئەوانەی كەباسمان كردن هەموی بۆ خوای گەورە و خاوەن دەسەڵاتو توانای بێ سنور كارێكی زۆر ئاسانو بەسانایە. هەمان تەفسیرب٢ل٨٥٧. وەرگێڕ.

([8]) أ ـ وأخرجه الشيخان مع إختلاف يسير من حديث أبى هريرة.

ب ـ واتە : ئیمان بریتیە لەوەی كەبڕوای تەواوت بەخوای گەورەوفریشتەكانو كتێبە ئاسمانیەكانو پێغەمبەرانو ڕۆژی دواییو بەقەزاو قەدەری خـوا خێـرو شـەڕی هـەبێت. (وەرگێڕ).

الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ ﴾ (٩). هەروەها فەرمودەی خوای گەورە:﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الأَرْضَ فِرَاشاً وَالسَّمَاء بِنَاء وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاء فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقاً لَّكُمْ فَلاَ تَجْعَلُواْ لِلّهِ أَندَاداً وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (١٠).

خوای گەورە پێغەمبەرانی ناردونو کتێبی ناردونە خوار بۆ ڕون کردنەوەی ئەو مافە خواییانەو بانگەشە بۆ کردنیانو ئاگادار کردنو وریا کردنەوەی بەندەکانی بەگشتیو ئەوانەی کەدژی ئەم مافە خواییانە دەوەستنو سەرپێچی دەکەن بەتایبەتی هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ﴾ (١١). هەروەها دەفەرموێت:﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾(١٢). هەروەها خوای بەرزو بالاّ دەست دەفەرموێ:﴿ الر كِتَابٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ﴾(١٣).

ڕاستیو پوختەو کاکڵەی ئەم پەرستشیەش بیریتیە لە: بەتاك دانانی خوای گەورە لەهەمو ئەو شتانەی کەبەندەکان بەندایەتیو پەرستشی پێ دەکەن لەدوعاو نزاو پاڕانەوەو ترسو داوا کردن

([9]) أ ـ سورة الذاريات: (٥٦ ـ٥٨).

ب ـ واتە: جنۆکەو مرۆڤەکانم بۆ شتێکی تر دروست نەکردون تەنیا بۆ بەندایەتی کردنی خۆم نەبێت بەڵێ بۆ ئەوەی بم پەرستنو بە پێ ی فرمانەکانی من زەوی ئاوەدان بکەنەوەو کارو بارەکانی ژیانیان ببەنە سەر . دیارە بەندایەتی کردنی خواش تەنیا بریتی نیە لەنوێژو ڕۆژو واجبە ئاینیەکان، بەڵکو واتایەکی زۆر گشتی ترو قوڵ تری هەیەو هەمو کارو کردەوەیەکی چاكو ڕێكو پێكو باش کەخزمەتی مرۆڤایەتی بکات دەگرێتەوە بەمەرجێ لەبەر ڕەزامەندی خوا ی پەروەردگاری جیهانیان ئەنجام درا بن، هەروەها من بەندایەتیو پەرستشم لەجنۆکەو مرۆڤەکان دەوێت نەك ڕزقو ڕۆزی و خواردن، ڕزقو ڕۆزیم لێ یان ناوێت و هیچ پێویستیەکم بەوان نیە . بێگومان خوای گەورە خۆی ڕازیقو ڕۆزی دەرەو ڕۆزی جنۆکەو مرۆڤەکانو هەمو گیانلەبەرەکانیش دەدات. خوایەکی بەتواناو دەسەڵاتێکی زۆر بەهێزە کەهەرگیزاو هەرگیز کەمیو کوڕی یەك ڕو لەتواناو دەسەڵاتی ئەو ناکات.(تەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٣٧٦) (وەرگێڕ).

([10]) أ ـ سورة البقرة: (٢١ـ ٢٢).

ب ـ واتە: ئەی خەڵکینە: تەنیا خوای خۆتان بپەرستن، ئەو خوایەی کەئێوەو ئەوانەشی کەلە پێش ئێوەدا هاتنو ڕۆیشتن دروست کردوە، بەڵکو بگەنە ئاستی خۆ لەخوا پارێزی تەواوو خوا ناسیەکی تەواوو بێ کەمو کوڕی. ئەو خودایەی کەئەم زەویەی بۆ کردون بەفەڕشو ڕایەخو بەئاسانی بەسەریدا دێنو دەچن، ئەو خوایەی کە ئاسمانی بەشێوەیەکی جوانو ڕێكو پێك دامەزراندوە، کەئەو هەمو ئەستێرانەی تیایدا بەیاسای کێش کردن بەیەکەوە بەستونەوە ، دەبینی کەچۆن هەیەکە لەسەر خولگەی خۆی دەخولێتەوەو بەمو لێ ی لانادات و بێ ئەوەی هیچیان بەهیچیان بکەون، ئەو خوایەی کەلەئاسمانەوە بارانتان بۆ دەبارێنێتو، دەبێتە هۆی سەوز بونو ژیانەوەی ئەو زەویەو ئەو هەمو ڕوەكو دارو درەختو ڕزقو ڕۆزیەی تیایەتی و جۆرەها میوەو سەوزەیەگو تا ببێتە ڕزقو ڕۆزی بۆ بەردەوام بونی ژیانتان. دەی کەوا بێت کەس مەکەنە شەریكو هاوبەش و هاوتای خوای پەروەردگارتان، چونکە کەئێوە تەنیا تۆزێك سەرنج بدەن دەزانن کە کەلەو خوایە بەولاوە هیچ کەسێ هیچ شتێکی تر تواناو دەسەڵاتی نیە، شایستەی ئەوە نیە کەبپەرسترێتو پەنای بۆ ببەن و هانای بۆ بەرن ، جابا ئەو کەسە زیندو یامردو بێت یان بتێك بێت، یان قەبرو گۆڕو مەزاری پیاو چاکێك بێت.تەفسیری گوڵشەن ب١ل١٣).وەرگێڕ.

([11]) أ ـ سورة النحل: (٣٦)

ب ـ واتە: واتە لەهەمو گەلو ئوممەتێك پێغەمبەرێك یا نێردراوێکمان ناردوەو پێمان ڕاگەیاندون کەتەنیا خوای پەروەردگارتان بپەرستنو لەبت پەرستی دور بکەونەوە.وەرگێڕ.

([12]) أ ـ سورة الأنبياء: (٢٥).

ب ـ واتە :هیچ پێغەمبەرو نێردراوێکمان لە پێش تۆدا نەناردون، و سروشمان بۆ ناردونە خوارو پێمان گوتون کەلەخوای پەروەردگار بەولاوە خوایەکی تر نین بەهەق بپەرسترێت، دەی کەواتە تەنیا من بپەرستنو بەندایەتی تەنیا بۆ من بکەن. وەرگێڕ.

([13]) واتە: ئەم کتابە، کتێبێکی بەرزو پڕ واتایە کەمەبەستی لەقورئانی پیرۆزە، ئایەتەکانی زۆر بەڕێكو پێکیو بەیەکەوە جۆش دراونو تێك هەڵ کێشراون، لەلایەن خوای بەرزو بێ هاوتاو بێ وێنەی خاوەن زانیاری وزانستی بەرز واتاکانی شرۆڤەو شیکراونەوەو لێك دراونەوەو خراونەتە ڕو چ لەلایەنی بیرو باوەڕو عەقیدەوە بێتو چ لەڕوی لایەنەکانی ترەوە بێت.(تەفسیری گوڵشەن ب٢ل٥٤٧) وەرگێڕ.

و نوێژ کردن‌و ڕۆژو گرتن‌و سەربڕین‌و نەزروهەمو جۆرەکانی تری بەندایەتی بۆ کردن واتە هەمو جۆرەکانی بەندایەتی‌و پەرستشی کەبەندەکان ئەنجامی دەدەن دەبێ تەنیا بۆ خوای پەروەردگار بێت‌و بەس، بەشێوەیەکی ملکەچانەو خۆ بەنزم زانین‌و موحتاجی خوای گەورەو ئومێدو ترسان لەوەی کەخوای گەورە لێ ی وەر نەگرتبیت واتە: ئومێدی تەواوت هەبێت کە خوای گەورە هەمو بەندایەتیەکانی لێ وەر گرتبیت کەبۆت ئەنجام داوەو لەلایەکی تریشەوە بترسیت کەخوا لێ ی وەنەگرتبیت(بين الخـــوف والرجـــاء). لەگەڵ تەواوی خۆش ویستن‌و خۆشەویستی بۆ خوای گەورەومل کەچی بۆ خوای گەورەو باڵا دەست وکار بەجێ. زۆربەی ئایەتەکانی قورئانی پیرۆز لەبواری ئەم بنەڕەتە بەرزانەی ئیمان‌و عەقیدە هاتونەتە خوار. هەروەك خۆی لەقورئانی پیرۆزدا دەفەرموێ :﴿ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ۩ {أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ﴾ ([14]) هەروەها دەفەرموێ:﴿ ﴿وَقَضَى رَبُّكَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلاَهُمَا فَلاَ تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلاَ تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلاً كَرِيمًا﴾([15]) هەروەها دەفەرموێ:﴿ فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾ ([16]) وەلە هەردو فەرمودە ڕاستەکاندا(مسلم و بوخاری)و لەفەرمودەی

([14]) أ ـ سورة الزمر: (٢ـ ٣)

ب ـ واتە :بەدڵێکی پاك‌و بەنیاز پاکیەوە خوا بپەرستە، چونکە پەرستن تەنیا شایەنی ئەوەو بەس‌و هیچ کەس‌و هیچ شتێك شایەنی پەرستن نیە لەگەڵ ئەو خوای تاك‌و تەنیایە،بەڵێ پەرستنی تەواو پاك‌و بێگەرد تەنیا هی خوای پەروەردگاری جیهانیانە. پەرستن‌و بەندایەتی بۆ کردن‌و دینی پوخت‌و کاکڵە تەنیا هی خوایە.وەرگێڕ.

([15]) أ ـ سورة الإسراء: (٢٣).

ب ـ واتە: پەروەردگارت بڕیاری داوەو فەرمانتان پێ دەکات کەنابێ لەزاتی ئەو بەولاوە هیچ کەس‌و هیچ شتێکی تر بپەرستن، هەروەها فەرمانی پێ کردوین کەڕێزی دایك‌و باوك بگرین‌و هەمو کات چاکەیان لەگەڵ دا بکەین‌و خزمەتیان بکەین بەتایبەتی کە یەکێکیان یان هەردوکیان دەگەنە کاتی پیری‌و بێ هێزی‌و بێ دەسەلاتی ، نابێ هەرگیز وەڕزیان بکەین و بێزاریان بکەین ...تد. وەرگێڕ.

([16]) أ ـ سورة غافر: (١٤).

ب ـ واتە: ئەی بڕوادارینە، ئەی خەڵکینە بەتەواوی‌و بەدڵێکی سافەوە ڕو بکەنە خواو تەنیا لەو داوا بکەن‌و هەر لەو بپاڕێنەوەو تەنیا ئەوە بپەرستن چونکە ئایین هەر ئایینی خوایەو هیچ ئایین‌و ڕێچکەیەکی تری دەست کرد ڕاست نین‌و هەمویان دەچنەوە پەنایە تەنیا ئایین‌و بەرنامەو یاساو ڕێسای خوای پەروەردگار نەبێت، ئەوانی تر هەر هەمویان پوچەڵن‌و ڕیسوان جا با بێباوەڕان‌و ستەمکاران‌و ملهوڕان پێشیان ناخۆش بێت پولە سوتاوێك ناهێنێت. تەفسیری گوڵشەن ب٣ ل٢١٢٦).

ج ـ بەداخەوە موسڵمانان بەتایبەتی نەخوێندەوارەکانمان لەناوەڕۆك‌و بەرنامەو پەیڕەوو پرۆگرامی ئایینەکەیان نەگەیەنراون، زۆر بەسەر سەختانە لاڕێ کراون‌و ئاگاشیان لەخۆ نیە. بەداخەوە دەڵێم زۆرێك لەماموستایان‌و خوێندەوارە بەڕێزەکانیشمان لەم هەڵەیەوە گلاون‌و لاڕێ بون بەتایبەتی لەبواری عەقیدەو بیرو باوەڕی ئیسلامیەوە ، سۆفیگەرێتی بەسەریاندا زاڵ بوەو لەخوا پەرستیەکەیاندا ڕەنگی داوەتەوە، ئەوە لەعەوامی خەڵك هەر گەڕێ. زۆرێك لەخەڵکی هەتا لەماموستاکانیش دەبیستی سوێند بەغەیری خوا دەخۆن‌و هانا بەغەیری خوا دەبەن‌و داوا لەغەیری خوا دەکەن‌و بەڕەواشی دەزانیت، بەلام کاتێك پێ ی دەڵێیت‌و بۆی شی دەکەیتەوەو دەڵێ ی ماموستا ، مام حاجی، کوڕە مام سۆفی وڵلاهی ئەوە هاوبەش بۆ خوا دانان‌و کوفرە ئەو هاوارکردن‌و پەنا بردن‌و داوا کردنە لەغەیری خوا شەریکت بۆ خوا داناوە تورە دەبێت‌و هەڵدەچێت، چونکە ئەو بەنیەتی خۆی زۆر نیاز پاکانەو دڵسۆزانە خوا پەرستی بۆ خوا دەکات‌و لەخوا بەولاوە کەسی تر ناپەرستێت، بەلام لەولاوە ئاگاشی لەخۆ نیە کەشەریکی گەورەی بۆ خوا پەیدا کردوەو خوای لەخۆی ڕەنجاندوەو لەڕۆژی قیامەتدا دەبێ هەتا هەتایە لەئاگردا بسوتێت‌و بوەتە مازو چنی کون لەکۆش، بەڵکو لەسەریشی قەرزدار بوەتەوە. ئەو ئاوایان دینەکە لێ حاڵی کردوە خەتای خۆی نیەو هەر ئەوەی لەمێشکدا چەسپیوە، بۆیە کاتێك پێ ی دەڵێ ی ئەوە شەریك دانانە، ئەوە کوفرە زۆر تورە دەبێت‌و هەڵ دەچێت، بۆ؟ چونکە هەروەکو گوتمان وا حاڵی کراوەو ئەو ئەو بەندایەتی کردنەی بۆ خوای گەورە بەکاکڵەو پوختەی بەندایەتیەکاندا دەنێت.

زۆر جار لەهەمو شوێنێك گوێمان لەدا پیرەکان‌و باپیرەکان‌و بەساڵدا چوەکان‌و گەنجان‌و کاملانی موسڵمانان دەبێت هەتا زۆر جار لەماموستاکانیش هەڵ دەستن یا لەسیارە یالەهەر کارێکی تر ڕادەبن یەکسەر دەڵێن: فلان پیرو چاکە هاوارە یا پێغەمبەر هاوارە ..یا .یا...زۆر کەم وایە گوێت لێ بێت بڵێن یا أللە هاوارە. یاداوا لەغەیری خوا دەکەن...تد. نومونەیەکی زیندو دەهێنمەوە کەلەساڵی ١٤٢٩ك ـ ٢٠٠٨ل. ڕۆژێك لەفەرمانگەو لەکاتی دەوامدا کۆمەڵێك لەبەردەستان‌و پاسەوانانی پەروەردە و لەقوتا بخانەکان خانە نشین کرابون دیار بوگرفتێك هاتبوە پێشیان لەنێوان فەرمانگەی خۆیان‌و خانە نشیندا . جا دوای ئەوەی کارەکەیان بۆ ئەنجام دەدرێت دیار بو گلەییان لەخانەنشین هەبو لەڕانیە . یەکێك لەوانە دیار بو موریدی ماڵی شێخانی باقلان بو، و یەکێك لەو بنەماڵەیە لەگەڵ مندا فەرمانبەرە هاتە لای و تومەز پێشتر ئەو برایە پێ ی گوت بو (ئێوە مافی خۆتانە هەر بۆتان دەکرێت) پێ ی گوت:

معاذﷺ هاتوەکەپێغەمبەرﷺفەرمویەتی: {حق الله على العباد أن يعبدوه ولا يشركوا به شيئاً}([17])
.

☒ وەهەروەها لەبڕوا بون بەخوای گەورە ، بڕوا بونە بەهەمو ئەو شتانەی کەلەسەر بەندەکان پێویستن، لەگەڵ پێنج پایە دیاری کراوەکان کەلەسەری فەرز کردون کەبریتین لە: شایەتمانی (لاإله إلاّ الله وأن محمداً رسول الله) ، نوێژ کردن، ڕۆژوی مانگی ڕەمەزان، زەکات دان، حەجی ماڵی خوا ئەوەی کەتوانای ئەنجام دانی هەبو. وەئەنجامدانی هەمو ئەو فەرزانەی کەلەشەریعەتی ئیسلامدا هاتون، وەلەگرنگترینی ئەو پایانەش شایەتمانی(أن لا إله إلاّ الله، وأنَّ محمداً رسول الله)یە ، کەلەداخوازیو پێداویستیەکانی نیاز پاکی بەندایەتی کردنە بۆ خوای تاکو تەنیاو بۆ هیچ کەسو بۆ هیچ شتێکی تر بەڕەوا نەزانێتو ئەنجامی نەدات، ئائەمەیە واتای (لاإله إلاّ الله) . واتاکەشی ئەوەیە کەهیچ پەرستراوێکی تری بەهەق نین کەشایەنو موستەقی پەرستن بێت بێجگە لەخوای پەروەردگاری جیهانیان. هەر شتێکی تر بێجگە لەخوا(الله) گیان بپەرسترێت لەمرۆڤ و لەفریشتەو جنۆکەو هەر شتێکی تر ئەوان هەمویان پەرستراوی نادروستو بێ ناوەرۆکو پوچەڵن. دەی کەواتە پەرستراوی

ـ وڵڵاهی خاڵە شێخ ئەتۆ کەراماتت هەبو، ئەوە ئیشەکەم بۆ کراوە . دەبێ ئەو پارەی وەری دەگرم بیکەین بەنیوەیی ، چونکە ئێمە هەمو بنەماڵەکەمان موریدو(....) ئێوەین.

ئەویش لەوەڵامدا گوتی:

ـ نابابە نا ئەو قسانە مەکە تۆ برای ئێمەی، پارەی خۆت بۆ خۆت. تۆ ئەوە مافی خۆت بو هەر دەبو وەری بگری.

ـ نەخێر ئەوە جەددی ئێوە بو بۆ منی کرد دەنا من هەرگیز ئەوەم بۆ نەدەکرا، چونکە من لەلای جەددی ئێوە شکاتم لێ کردن دەیان سوتێنێ، ئاگریان تێ بەردەدات !!!.

دیارە ئەوەی ڕاستی بێت ئەو برایەش دەی گوت نەخێر هەمو شتێك هەر قودرەتی خوایە ئێمە هیچ نین. بەڕاستی منیش خۆم پێ ڕانەگیراو ڕوم کردە ئەو خاڵە بەڕێزە نەخوێندەوارەو پێم گوت:

ـ خاڵی خۆم ئەگەر زەحمەت نەبێت تۆزێك گوێ بۆ من بگرە باگوڕی بچوکی خۆت ئامۆژگاریەکت بکات لەم بوارەوە، دیارە بەڕێزتان لەمن گەورە ترنو ئەزمونتان لەژیاندا پتر هەیە، بەڵام بەحوکمی ئەوەی کەمن لەقورئانو لەسوننەتی پێغەمبەرمﷺ خوێندۆتەوەو کەمێك شارە زاییم پەیدا کردوە. خاڵە گیان هەرگیز هاواری غەیری خواو پشت بەغەیری خوا مەبەستەو داوا لەغەیری خوا مەکە . چونکە ئەوە کوفرەو شەریکی گەورە پەیدا کردنە بۆ خوای گەورو بەم کاەت خوای گەورە لێت دەرەنجێ ، من دەزانم تۆ بەدڵسافیەوە ئەم کارە دەکەیت وادەزانی ئەمە کاکڵەی بەندایەتی کردنە بۆ خوای گەورەو دەتەوێت خوای گەورە لەخۆت ڕازی بکەیتو وا لەدینەکە حاڵی کراوی ناهەقت ناگرم.

ـ بەڵێ، مامۆستا گیان بەخوا من لەخوا بەوەلاوە کەسی تر نا پەرستمو دەمەوێ خوای گەورە لەخۆم ڕازی بکەم. بەعەقڵی خۆم دەڵێم ئەوانە پیاوی چاك بونو لای خوا خۆشەویستن و بۆم لەلای خوا دەپاڕێنەوە دوعای ئەوان قبوڵە ، دەنا من بەو مەسەلانەم نەزانیوەو کەسیش هەتاکو ئێستا ئەوا ئامۆژگاری ئێمەیان نەکردوە و ئەو شتەمان نەزانیوە.

ـ سبحان الله ، خاڵە گیان ئەمە هەمان قسەی موشریکەکانی سەردەمی پێغەمبەرەﷺ کەلێ یان دەپرسرا بۆ ئەو بتو کەسو دارو بەردو فریشتەو ...تد یانە دەپەرستن؟ هەمان وەڵامیان هەبو، ئەمجار بەدرێژی ئەم بابەتی عەقیدەو بیرو باوەڕی ئیسلامیەم بۆ ڕون کردەوەو ئەم ئایەتو فەرمودانەی سەرەوەو ئەوانەشی لەم بابەتەی شێخی بەڕێز عبدالعزیز بن باز هاتون بۆ هێنایەوەو گوتم خاڵە ئەوە قسەی منو کاك بکر کەئەو بەڕێزەی بنەماڵەی شێخانی باقلان بوو لەگەڵ خۆمدا فەرمانبەرە و نەقسەی فلانو فیسارە بەڵکو هەر هەمویان فەرمودەی خوای گەورەو پێغەمبەری خۆشەویستنﷺ. جا داوام وایە لێرە بەولاوە ئەم کارانە دوبارە نەکەیتەوەو تۆبەیەکی ڕاستەقینەی لێ بکەیت، جا کەوات کرد خوای گەورە هەمو کردەوە خراپەکانو شریکیەکانت کەخۆت نەشت زانی بون بۆت دەگۆڕێتەوە بەچاکە، ئەوەتە خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ إِلاَّ مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُوْلَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا} سورة الفرقان: (٧٠) .

ـ زۆر مەمنونی ئامۆژگاریەکانتمو بەڕاستی من هەتاکو ئێستا ئەو شتانەم نەزانیوە، بەسەر چاو ئامۆژگاریەکەت جێ بەجێ دەکەمو جارێکی تر لەخوای گەورە بەولاوە داوا لەکەسی تر ناکەمو هانا بۆ کەسی تر نابەمو تەنیا خوای گەورە دەپەرستم. وەرگێڕ.

([17]) واتە :مافی خوا لەسەر بەندەکانی ئەوەیە کەبەدڵێکی سافو پاکەوە بیپەرستنو هیچ هاوبەش و هاوەڵو هاو وێنەی بۆ دانەنێنو تەنیاو تەنیا خوای پەروەردگار بپەرستن.وەرگێڕ.

بەهەقو ڕەوا تەنیا خوایە((اللّٰه جلَّ جلالە)) بەتاكو تەنیا، هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ (١٨). ڕونمان کردەوە کەمەبەستی خوای پاكو بێگەرد لەدروست کردنی جنۆکەو مرۆڤەکان هەر بۆ ئەو یەکتاپەرستی وتەنیا خواپەرستی یە بوەو بەس واتە بۆ ئەم بنەڕەتە ڕەسەنە کەبریتیە لەتەنیا خوا پەرستی دروستی کردون و فەرمانی پێ کردون و پەیامبەرانی خۆی ناردون بۆ ڕاگەیاندنی ئەم بەرنامەیەو چەندان کتێبیشی بەو پەیڕەوو پرۆگرامە ناردونە خوار، باش تێڕا بمێنەو ورد بیر بکەوە ئەو هەمو نەفامیە گەورەو زۆرە دەبینی کەزۆرێك لەموسڵمانان تێ ی کەوتون، کە لەگەڵ خوادا شتی تریان پەرستوەو هاناو پەنایان بۆ دەبەنوداوایان لێ دەکەنو لەبەریان دەپاڕێنەوە، پوختەو کاکڵەی مافی خوایان داوە بەغەیری خوا، واتە هەر کەسو هەر بەرنامەو هەر شتێکی تر بپەرستنو گوێ ڕایەڵو دوای بکەون مافی خوایەتی پێ بدەن وەك لێ ترسانو خۆش ویستنو ڕق لێ بونەوو گوێ ڕایەڵی(الولاء والبراء) کەتەنیا لەمافەکانی خوای گەورەن ئەوە پەرستنی غەیری(اللّٰه) یە خوا پەنامان بدات.

☒ وەلە بڕوا بون بەخوای پاكو بێگەرد: بڕوا بونە بەوەی کەخوا(اللّٰه) دروستکەری هەمو جیهانو جیهانیانەو بەڕێوەبەرو هەڵسوڕێنەری کارو باریانەو هەر ئەو مافی هەڵسو کەوتی هەیە بەزانستو توانای خۆی چۆنی بوێت ئاوای ئەنجام دەدات. هەر ئەو خاوەنی دنیاو قیامەتە، پەروەردگاری هەمو جیهانیانەو جوێ لەو هیچ دروستکەرو بەدیهێنەرێکی تر نین،و هیچ پەروەردگارێکی تر بێجگە لەو نین. هەر ئەوە پێغەمبەرانو پەیامبەرانی ناردونو کتێبە ئاسمانیەکانی ناردونە خوار بۆ گێڕانەوەو چاك کردنی بەندەکانو بانگەشە کردنو دەست کێش کردنیان بۆ ئەو بەرنامەو ئەو ڕێگە ڕاستەی کەدەبێتە مایەی ڕزگار بونوچاك کردنو خۆش بەختیو بەختەوەری بەندەکانی خوا چاچ زو چ درەنگ. وەئەو خوایە پاكو بێگەردە هیچ هاوەڵو هیچ شەریكو هاوشانو هاو وێنەی نین لەهەمو ئەو کارو سیفەتانەدا. ئەوەتە خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ

---

(18) أ ـ سورة الحج : (٦٢).

ب ـ واتە : بەڕاستی خوداوەندو پەروەردگاری بەهەقو ڕەواو ڕاستەقینە تەنیا خوایەو هەمو ئەو کەسو لایەنو گروپو شتانەی کەبت پەرستانو بێ باوەڕانو ملهوڕەکانو ستەمکارانو خوانەناسەکانو مولحیدان جوێ لەخوای پەروەردگاری جیهانیان بەخوای خۆیانی دەزاننو دەی پەرستنو هاواریان دەکەنێو هانایان بۆ دەبەنو داوای گەیاندنی سودو قازا نجیان لێ دەکەن هەر هەموی بێ نرخو قرچۆكو پوچەڵن، تەنیا خوای گەورە بەرزو بێ هاوتاو بێ شەریكو بالاّ دەستو کار بەجێ یە خواو پەروەردگاری هەمو بونەوەرە.(وەرگێڕ).

وَكِيلٌ﴾([19]). هـەروەها دەفـەرموێت:﴿ إِنَّ رَبَّكُمُ اللّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَثِيثًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ وَالنُّجُومَ مُسَخَّرَاتٍ بِأَمْرِهِ أَلاَ لَهُ الْخَلْقُ وَالأَمْرُ تَبَارَكَ اللّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾([20]).

☒ هەروەها لەبڕوا بون بەخوای گەورە: بڕوا بونە بەناوە جوانەکانی خواو سیفاتە بەرزەکانی خوای گەورە کەلەقورئانی پیرۆزو لەپەیامبەرە ئەمینەکەیەوە هـاتون بـەبێ لادان(تحريف)و بێ دوا خستنو لەکار خستن(تعطيل)و دەست کاری کردنو بێ پێك چـواندن(تشبه والتمثيل) و سازاندن(التكييف)، بەڵکو دەبێ ئـەو نـاوو سـیفەتە جوانانـە چـۆننو چـۆن هـاتون ئـاوا بگەیەنرێنو بەکار بهێنرێن بێ گونجاندنوسازاندن(بلاكيـــف). لەگـەڵ بـڕوا بـون بـەو واتـا بەرزانەی کەواتای بەرزو پیرۆز دەبەخشن کـەبریتین لـە نـاوو سـیفەتە پـیرۆزو بـەرزەکانی خوای گەورە، دەبێ بەو شێوەیە وەسف بکرێن کەشیاوو شایستەو لایەقن بەخوای گـەورە بێ ئەوەی هیچ کامێك لەدروست کراوەکانی خوای گەورە بەسیفەتێك لەسیفەتەکانی خوای گەورە بچوێنرێت هەروەکو خوای گەورە بۆ خوی دەفەرموێت:﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ البَصِيرُ﴾([21]). هـەروەها فەرمويـەتی:﴿ فَلاَ تَضْرِبُواْ لِلّهِ الأَمْثَالَ إِنَّ اللّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ﴾([22]).

ئەمەیە بیرو باوەڕو عەقیدەی ئەهلی سـوننەتو جەماعـەت لەئەسـحابی پێغەمبـەری خـواﷺو شوێن کەوتوانی بە چاکە، ئەو عەقیدەیە کەئیمامی(أبو الحسن الأشعري) ڕەحمەتو ڕەزای خـوای

([19]) أ ـ سورة الزمر: (٦٢).

ب ـ واتە: خوای پەروەردگار دروستکەری هەمو شتێکە، واتە دروستکەری بونەوەرو هەمو شتێك لەم بونەوەرەدا لەژێر دەستی ئەو دایەو جڵەوی هەمو کاروبارێکی ئەم بونەوەرە بەدەست ئەوەو چۆنی بوێت ئاوای هەڵ دەسوڕێنێتو هیچ شتێك لەژێر دەستی ئەو دەرناچێتو ئە نجام بۆ ژێر دەسەڵاتی ئەو دەگەڕێتەوە. وەرگێڕ.

([20]) أ ـ سورة الأعراف: (٥٤).

ب ـ واتە: بێگومانە کە پەروەردگاری ئێوە (الله) یە کەئاسمانەکانو زەویو ئەو هەمو گەردونەی لەشەش ڕۆژدا دروست کردو لەنەبونەوە هێنانیە بـون ئـە مجار بەسـەر کورسی دەسەڵاتی خۆی دا(العرش) سەرکەوت، واتە لەسەر تەختی پاشایەتی موڵکی خۆی کەهەمو بونەوەرە سەرکەوتو دەستی بەسەردا گرت. دنیای بەشـێوەیەکی وا دروست کرد کەشەو خێرا بەدوای ڕۆژدا دێنێتو ڕۆژیش بـەدوای شـەودا، ئەوەش لەئـە نجامی خولانـەوەی زەوی بـەدەوری خـۆی دا بـەخێرایی ١٦٧٠کیلـۆ مـەتر واتـە هـەزار میـل لـەدەم ژمێرێکدا، وەلەماوەی بیستو چوار دەم ژمێردا شەوو ڕۆژ دروست دەبێت. هەروەها خۆرو مانگوئەو هەمو ئەستێرەو کەشکەشانە ئاسمانیانە کەبەملیارەهانو ناژمێردرێن، هەر هەمویان لەژێر فەرمانی خوادان و هەر یەکەیان لەسەر خولگەی(مدار) خۆیان دەخولێنەوەو بەمو لێ ی لانادەن بێ پاشو پێش کردن.

بێگومان دروست کردنو بڕیارو فرمان تەنها بۆ ئەو خوایەیە کەخاوەنی هەمو بونەوەرە کەس لەگەڵیدا بەشدار نیەو پەروەردگاری هـەمو جیهـانیانـە. بـەرزو پـیرۆزی بـۆ خوای گەورە پەروەردگاری جیهانیان. تەفسیری گوڵشەن ب١ ل٣٨٥). وەرگێڕ.

([21]) أ ـ سورة الشورى: (١١).

ب ـ واتە: هیچ شتێك لەوێنەی خوادا نین نەلە تاكو تەنیاییو لەهەمو شتێکدا لەبونی داو لەهێزو دەسەڵاتو تواناداو لەعیلمو زانستو ...تد و خوایـەکی بیسـەرو بینایە هەمو کارو کردەوەیەکی بەندەکانی دەبینێ و دەبیستێ وەرگێڕ. تەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٢٦٥.

([22]) أ ـ سورة النحل: (٧٤).

ب ـ واتە: وێنەو نمونە بەخوا مەهێننەوەو چونکە هیچ شتێك لەوێنەی خوا نیەو هیچ شتێك نیە لەو بچێت، و وێنەو نمونەی نیـە، زانـاو دانایـەو ئاگـاردارو زانیایـە بەهەمو شتێك لەم بونەوەرداو ئاگای لەو بیرو بـاوەڕە پوچەڵانەی ئێوە هەیە بەڵام ئێوە نایزاننو ئاگاتـان لەهیچ شتێك نیە و هـیچ لەشـتە غەیبیـەکان نـازانن. (تەفـسیری گوڵشەن ب٢ل٦٨٢.) وەرگێڕ.

لێ بێت لەکتێبەکەی خۆی (المقالات) دا لەزانایانی فەرمودە لەئەهلی سوننەوە ڕای گواستوەو زانایانو نوسەرانی تری ئەهلی زانستو بڕواش لەوەوە ڕایان گواستوە.

ئیمامی ئەوزاعی ڕەحمەتی خوای لێ بێت گوتویەتی: (پرسیار لە(الزهوي)و(مكحول) دەربارەی ئایەتەکانی سیفاتەکانی خوا کرا هەردوکیان گوتیان: هەروەکو چۆن هاتوە ئاوای ڕادەگەیەنین. هەروەها (الوليد بن مسلم ـــ رحمه الله) گوتی: پرسیار لە(مالك و الأوزاعي والليث کوڕی سعدو سفيان الثوري) دەربارەی هەواڵو زانیاریەکان کەلەبارەی سیفاتەکانی خواوە هاتون کرا هەر هەمویان گوتیان: هەروەکو چۆن هاتون ئاوایان ڕادەگەیەنین بێ گۆڕینو سازاندنو گونجاندن.

هەروەها ئیمامی ئەوزاعی ڕەزاو ڕەحمەتی خوای لێ بێت گوتویەتی: ئێمەو شوێن کەوتوانێکی زۆر(المتوافرون) دەڵێین خوای پاکو بێگەرد لەسەر عەرشی خۆیەتیو بڕوامان بەو سیفاتانە هەیە کەلەسوننەتەوە بۆمان هاتونو باس کراون . کاتێ پرسیار لەڕەبیعەی کوڕی أبي عبدالرحمن مالك ڕەحمەتی خوای لێ بێت کرا دەربارەی (الإستواء) گوتی: سەرکەوتن (الإستواء) نادیارە، سازاندنو چۆنیەتی(الكيف) شتێکی نەگونجاوو نامەعقولە، پەیام لەخواوەیەو پێغەمبەریش ﷺ ڕاگەیاندنی لەسەرەو ئێمەش بڕوا پێ کردنمان لەسەرە. هەروەها پرسیار لەئیمامی مالك ڕەزاو ڕەحمەتی خوای لێ بێ کرا دەربارەی (الإستواء) لەوەڵامدا گوتی: (((الإستواء) شتێکی دیار(معلوم)ەو چۆنیەتەکەی نادیارە، بڕوا بون پێ ی واجبە، و پرسیار کردن لێ ی شتێکی داهێنراوە(البدعة)یە)). هەروەها لەوەڵامی پرسیارێکی تردا گوتی: تۆ پیاوێکی خراپی، ئەوجار فرمانی کرد کەدەری بکەنە دەرەوەو، دەریان کردە دەرەوە. هەروەها دەربارەی ئەو واتایە لەدایکی ئیماندارانیشیان رضي الله عنها پرسی . وەهەروەها ئیمام أبو عبدالرحمن عبدالله کوڕی المبارك گوتی:((ئێمە دەزانین کەپەروەردگاری پاکو بێگەردمان لەسەروی ئاسمانەکان لەسەر عەرشی خۆیەتیو لەدروست کراوەکانی ڕونو ئاشکرایە)). هەروەها قسەو بیرو ڕاو شرۆڤە ڕونکردنەوەییەکانی پێشەواکان لەم بوارەوە گەلێك زۆرن ئێمە لێرەداو لەم محازەرەیەدا ناتوانین هەموان هەڵ بهێنجینو بیان هێنینەوە، جائەوەی دەیەوێت زانیاری پتری لەم بوارەدا دەست بکەوێت با بگەڕێتەوە بۆ ئەو کتێبو سەرچاوانەو ئەوەی زانایانی سوننە لەم بارەیەوە نوسیویانە سەیر بکاتوزۆر بەوردی بیان خوێنێتەوە وەك کتێبی (السنَّة)لەنوسینی عبدالرحمن کوڕی ئیمام أحمد، وەکتێبی(التوحيد)لەنوسینی پێشەوای بەڕێز محمد کوڕی خزيمة، هەروەها کتێبی(السُنَّة)لەنوسینی أبي القاسم اللالكائي الطبري، وەکتێبی(السُنَّة)لەنوسینی أبي بكر کوڕی أبي

عاصم. هەروەها وەڵامی شێخی ئیسلام(إبن تیمیة) بۆ خەڵکی حەما(حماة)، کەبەڕاستی بریتیە لەوەڵامێکی زۆر باش‌و تێرو تەسەل‌و زۆر بەسود کەتیایدا ڕەحمەتی خوای لێ بێت زۆر بەتێرو تەسەلی بیرو باوەڕ(عقیدة)ی ئەهلی سوننەی ڕون کردۆتەوە بەنمونەیەکی زۆر لەقسەو بیرو ڕاکانیانی ڕاگواستوەو بەڵگەی شەرعی‌و عەقڵی لەسەر پشت ڕاست کردنەوەی ئەوەی کەئەهلی سوننەت گوتویانەو هێناوەتەوەو تێ ی گەیاندون، هەروەها ناڕاستی‌و نادروستی ئەوانی بۆ شیکردونەوەو تێ ی گەیاندون، هەروەها سەیری نامەکەی إبن تیمیة بکەن لەژێر سەردێڕی (التدمریة) کەتیایدا پلەو پایەو بیرو باوەڕی (عقیدة)ی ئەهلی سوننەی بۆ ڕون کردونەتەوە بەبەڵگەی ڕاگوازین(النقلي)و عەقلی‌و زۆر بەڕونی شرۆڤەی کردون. وەبەرپەرچی ناحەزان‌و پێچەوانانی بەڕاستی‌و بەهەق داونەوە،و ناڕاستی‌و پوچەڵەکانی مۆر کردون‌و بەتەواوی ڕون‌و پوختەو کاکڵەی کردون بۆ هەر کەسێك لەئەهلی سوننەت کەبیەوێت لەم بارەوە سەیری بکات، کەبەڕاستی‌و بەنیەتی پاك‌و چاکەوە هەڵوەدای زانین‌و زانست‌و تێگەیشتنە لەڕاستیەکان لەئەهلی زانستخوازان([23])، وەبۆ هەمو ئەو کەسانەی کەپێچەوانەی ئەهلی سوننەتن‌و ناحەزن‌و بیرو باوەڕیان جۆرێکە دەربارەی ناوو سیفەتەکانی خوای باڵا دەست‌و کاربەجێ، گومانی تێدا نیە ئەوان پێچەوانەی بەڵگەی ڕاگوازراوو(النقلیة)وعەقڵیەکانن‌و پێچەوانە دەبن‌و دەکەونە هەڵەوە، وێڕای دژایەتیەکی ڕون‌و سەرسەختانە لەهەمو ئەو بوارانەی کەبەڵگە شەرعی‌و عەقڵیەکان دەی دەسەلمێنن کەڕاستن‌و ئەوانەشی کەهەڵەن وەلای دەنێن‌و قەدەغەو حەرامی دەکەن.

بەڵام ئەهلی سوننەت‌و جەماعەت ئەوەیان بۆ خوای پاك‌و بێگەرد بڕیار داوەو چەسپاندوە کەخوای گەورە بۆ خۆی بڕیار داوەو چەسپاندویەتی‌و لەقورئانە پیرۆزەکەی خۆی دا بۆی ڕون کردوینەوەو ناردویەتیە خوار، هەروەها ئەوەی کەپێغەمبەرەکەی محمد ﷺ جێگیرو چەسپاندویەتی‌و بۆ خوای گەورەی بڕیار داوە لەسوننەتی خۆی دا بەسەلماندن‌و چەسپاندن نەك بەلێچواندن‌و هاو وێنە بۆ دانان. هەوەها خوای گەورەو پاك‌و بێگەردیان بەپاك‌و باڵا دەست‌و بێگەرد داناوە و لەهەمو لێچونێك بەدروست کراوەکانی خۆی بەدور گرتوەو بەپاك‌و بێگەردیەکی بێ بەری لەهەمو لەکار خستن‌و دواخستنێ لە واتای سیفات‌و ناوە جوانەکانی خوای گەورەن بۆیە ئەهلی سوننە سەلامەت دەرچون لەو هەمو مل ملانێ‌و دژایەتی‌و جیاکاری‌و جیاوازی بونەی کەلەئارادا بو، وسەلامەت‌و سەربەرزو سەرفراز دەرچون. وەهەمیشە بە هەمو بەڵگە شەرعی‌و عەقڵیەکان کار دەکەن، هەرگیز بێ بەڵگە قسەو کار ناکەن، ئەمە سوننەتی ڕاستەقینەی خوای

---

[23] واتە: وەك گە نجینەیەکی ڕونکردنەوەی زانستیانە بۆ بەرەکانی دوا خۆی جێ ی هێشت خوا پاداشتی بداتەوەو جێگای بەهەشتی فیردەوس بێت.وەرگێڕ.

پاكو بێگـەردە بـۆ ئـەو كەسـەی كەدەیـەوێ دەسـت بەهەقوڕاسـتیەوە بگرێت، كەپێغەمبـەرانو پەیامبەرانی پێ ناردون، بـۆ ئـەو كەسـەی كەبیـەوێ هـەوڵو كۆششی خـۆی لـەم بـوارەدا خـەرج بكاتو لەهەوڵو كۆششو تەقەللاكانی دا نیاز پاك بێت بۆ خـوای گـەورەو ئیخلاسـیەتی هـەبێت، بۆئەوەی خوای گەورە سەركەوتوی بكاتو ڕێنومایی بكات دەست بگرێت بەپەتی خواوەو لەسـەر ڕێگەی ڕاستی خوایی بڕوات تا بەڵگەو هـەوڵو كۆششەكەی سـەر بخـاتو سـەركەوتوو سـەرفراز بێتو لەسەر هەق سەری بخات، هەروەكو خوای گەورە دەفـەرموێ:﴿ بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ فَيَدْمَغُهُ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ وَلَكُمُ الْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ ﴾([24]). هـەروەها دەفـەرموێ:﴿ وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّـا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا﴾([25]). وە(الحافظ إبن كثير رحمـــه الله) لەتەفسیرە بـەناو بانگەكـەی خۆی دا لەكاتی قسە لەسەر كردنو ڕاڤە كردنی ئەم فـەرمودەی خـوای گـەورەدا هێناویـەتی ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَـــى الْعَــرْشِ ﴾([26]). ڕاڤـەو لێك دانەوەیەكی زۆر جوانی بۆ كردوەلەبەر سـودو گرنگـی ئـەو شـرۆڤەو ڕاڤـە كردنـە لێـرەدا بەباشـی دەزانین كەڕای گـوێزینو بینوسـین كەئەمـە دەقەكەیـەتی:((خـەڵكان لـەم بـوارو جێگـەدا گـەلێك قسەو بـاسو نوسـینیان هەیـە كـەلێرەدا پێویسـت بـەڕاگوازینو هێنانـەوەیان ناكـات، بـەڵام ئـەو ڕێڕەوەی كە پێویستە لەم بـوارەدا بگیرێتـە بـەر ڕێبـازو ڕێگـەی پێشینەی پیـاو چاكانە، مالـكو ئەوزاعیو الثوری والليث كوڕی سـعدو شـافیعیو أحمدو إســـحاق كـوڕی راهويـــەو غـەیری ئـەوان لەپێشەوایانی موسڵمانانی كۆنو تازە، ئەویش تێ پەڕاندنو هێنانەوەیەتی هـەروەك چـۆن هـاتوە بەبێ گۆڕینوسازاندنو دەست كاری كردنو وێ چواندنو لەكار خستن(التعطيل) ووەلا نان، ئەوەی جێگەی دەست پێش خەریە بۆ بیرو زادەی وێ چوێنەران(المتشبهين)، لـەوەی كـەدەربارەی خـوای گەورە ڕەتی دەكەنەوە لەناوو سیفەتەكانی دا، خـوای گـەورە هـیچ شـتێك لەدروسـت كراوەكـانی خۆی پـێ ی ناچـوێندرێت(لايشبه)، وهـیچ شـتێك لەوێنـەی خـوا دا نیـەو بیسەرو بینایـە، بـەڵكو ڕاستیەكە ئەوەیە كەپێشەوایانی ئیسلام فەرمویانە، لەوانە نعيم كوڕی حماد الخزاعي شـيخ البخاري

([24]) أ ـ سورة الأنبياء : (١٨).

ب ـ واتە : نەخێر ئەوەی دەیدەین بەبەر گوێتاندا گاڵتەو یاریو شۆخی كردن نیە ، بەڵكو هەقەو ناهەقو ناڕاستیو پوچەڵیەكان هـەرگیز خـۆی لەئاسـت دا ڕانـاگرنو دەی قوچێنن. وخۆی لەبەردا ناگرن. شینو ڕۆ ڕۆ بۆ ئێوە لەوەی كەباسی دەكەن و بوختان بۆ بەرنامەكەی خواو پێغەمبەری خوا دەكەن. تەفسیری گوڵشەن ب٢ل٨١٣). وەرگێڕ.

([25]) أ ـ سورة الفرقان : (٣٣).

ب ـ واتە : ئەی پێغەمبەر ئەو بێ باوەڕو بت پەرستانە بەو ڕێگا چەوتە ناهەقەی كەگرتویانەتە بەر ، هەر گومانو شوبهەیەك بهێننە كایەو و دەمەقاڵێو مشتو مڕو موجادەلەت لەگەڵدا بكەن دەربارەی خۆت یاخود قورئان، ئێمە بەوەی كەهەقە هەمو گومانو دڵ پیسیەكانی ئەوان پوچەڵ دەكەینەوەو هەڵەو ناهەقی ئەوانت بۆ ڕون دەكەینەوە. وەرگێڕ.

([26]) أ ـ سوره يونس : (٣).

ب ـ واتاكەیمان لە پەراوێزی ل٦دا لێكداوەتەوە.

گوتویەتی:(من کەسێك خوای گەورە بەدروست کراوەکانی خۆی بچوێنێ بەکافری دەزانمو کافر بوە(کفر)، هەر کەسێك نکۆڵی لەوە بکات کەخوای گەورە خۆی پێ وەسف کردوە ودانی پێدا نەهێنێ ئەوە کافرە(کفر)، وە ئەوەی خوای گەورە وەسفی نەفسی خۆی پێ کردوەو ئەوەشی کەپێغەمبەرەکەی پێ ی وەسف کردوەو چەسپاندویەتی ویٚ چواندن (تشبه) نین بۆ خوای بالاٌ دەستو کاربەجێ کەلەئایەتەکاندا بێ پێچو پەناو ڕاشکاوانە هاتونو ئەخبارو هەواڵە ڕاستەکان هێناویانە بەو شێوەیەی کەشایەنو لایەقن بەجەلالیەتی خوای پەروەردگار، وەهەروەها هەمو بیرو بۆچونە قرچۆکونابەجێو دژو جودا خوازیەکان دەربارەی خوای گەورە وەلا بنێت ونکۆڵیان لێ بکاتو ددانیان پێدا نەهێنێت ئەوە ئەو کەسە ڕێگەی ڕاستو سەرفرازی گرتۆتە بەر) قسەکانی إبن كثير ڕەحمەتی خوای لێ بێت کۆتاییان هات.

*هەروەها بڕوا بون بەفریشتەکان بریتیە لە: بڕوا بون بەهەمو فریشتەکان بەکورتیو بەدرێژی(إجمالاً وتفصيلاً) دەبێ موسڵمان بڕوای بەوە هەبێت کەخوای گەورە فریشتەی هەنو بە بۆ بەندایەتی دروستی کردون، و بەوە وەسفی کردون کەدەفەرموێ:﴿ وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ۝لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ۝يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ ﴾ ([27]). ئەو فریشتانە پۆل گەلێکن هەندێکیان ئەرکی هەڵ گرتنی عەرشی خوایان پێ سپێردراوە، هەشیانە ئەمینداری بەهەشتو دۆزەخن، لەو فریشتانە هەن پاراستنو تۆمار کردنی کردەوەکانی بەندەکانی خوایان پێ سپێردراوە، بڕوامان بە ناوی ئەو فریشتانە هەیە کە خواو پێغەمبەری خوا ناویان بردونو بۆ ئێمەیان ڕونو ئاشکرا کردونو بۆ ئێمەیان باس کردون وەك: جبریلو میکائیلو مالك ئەمینداری ئاگرو دۆزەخ، ئیسرافیل کەئەرکی فو کردن بەسور(نفخ صور)ی پێ سپێردراوە، و هەمو ئەوانەشی کەلەفەرمودەکاندا ناویان هاتوە، وەلەفەرمودەی ڕاستدا(أحاديث صحيحة) چەسپاوە کەلە عائشەوە ڕەزاو

([27]) أ ـ سورة الأنبياء: (٢٦ ـ ٢٨).

ب ـ واتە: کافرو بێباوەڕو بت پەرستەکان دەیان گوت خودا لەفریشتەکانی منداڵی بۆ خۆی بڕیار داوە واتە فریشتەکان منداڵی خوان ، پەنا بەخوا ، پاكو بێگەردی بۆ خوای گەورە، خوای پەروەردگار دورە لەوەی ئەو کافرو بێ باوەڕانە باسی دەکەنو جورئەت دەکەن ئەو هەڵە گەورەیە بەدەمیاندا بێت ، نەخێر فریشتەکان بەندەیەکی بەڕێزی خوای گەورەن هەمیشە وان لەو پەڕی بەندایەتی کردنو پەرستنی خوای گەورە، بەڵێ، ئەو فریشتانە هەرگیز پێش فرمانو فرمایشتەکانی خوا ناکەونو هەرگیزاو هەرگیز شتیك ناڵێن ناکەن هەتاکو خوای گەورە فرمانیان پێ نەکاتو پێ یان نەفەرموێت، هەر هەمویان هەمیشە لەژێر فەرمایشتی خوا دانو بەفەرمانی خوا دەجوڵێنەوە، خودای پەروەردگار زاناو داناو ئاگادارە بەو کارو کردەوەو گفتارانەی کە فریشتەکانو هەمو بەندەکانی تری خوا کردویانەو گوتویانە لەڕابردوو داهاتوداو ئەو کردەوەو گفتارانەی کەلەداهاتوو دا ئە نجامی دەدەنو دەیکەن و بەهەمو شتێك کەدەورەی داوە بەبەندەکانی چ لەفریشتەو مرۆڤەکان چ جنۆکەکان بەندەکانی خوای گەورەن ئەوانە واتە فریشتەکان ناتوانن هیچ تکاو شیفاعەتێك بکەن مەگەر خوای گەورە ڕێگەیان پێ بداتو ڕازی بێت، دیارە ئەمەش لەڕۆژی قیامەتدا دەبێت، ئەو فریشتانە بۆ ئەو کەسانە کەشایەنی شیفاعەت بۆ کردن بنو خوای گەورە مۆڵەتی لەسەر بێت کەشیفاعەتیان بۆ بکەن، جائەو شیفاعەت کەرانە فریشتە بن یان مرۆڤ بەترسەوە شیفاعەتەکە دەکەن، ڕێز لێنانێکە بۆ ئەو شیفاعەتکارە.(تەفسیری گوڵشەن ب٢ل ٨١٥ـ ٨١٦).وە تەفسیری الطبري في قرص سيدي في مكتبة الشاملة). وەرگێڕ.

ڕەحمەتی خوای لێ بێت ڕیوایەت کراوە کەپێغەمبەرﷺفەرمویەتی: { خُلِقت الملائكة من نـــور، وخلق الجان من مارج من نار، وخلق آدم مما وصِفَ لكم}(٢٨).

* هەروەها سەبارەت بە کتێبە ئاسمانیەکان پێویستە لەسەرمان بڕوامان پـێ یان هەبێت، و دەبێ یڕوامان وابێت کە خوای گەورەی پاکو بێگەرد کتێبی بۆ پێغەمبەرانو پەیامبەران ناردونە خوار بۆ ڕون کردنەوەی مافەکانی خوا لەسەر بەندەکانیو ڕاگەیاندنو بانگەشە کردنو ڕێنومایی کردنیان بۆ بەرنامەکەی خوا هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ﴾(٢٩). هەروەها بەتەواوی بڕوامان هەیە بەو کتێبانەی خوای گەورە کە لەقورئانو لەسوننەتی پێغەمبەردا ناویان هاتوە وەك تەوڕاتو ئینجیلو زەبورو لاپەڕەکان(الصحف)و قورئان، وقورئانیش لەهەمویان باشترو بەهێزەو کۆتایینی کتێبە ئاسمانیەکانە، و هەر ئەو خوایەش چاودێریەتیو بەڕاستی گێڕاوە.

هەر ئەو خوایە کەلەسەر سەرجەم مرۆڤەکانی واجب کردوە کەشوێنی بکەون و لەگەڵ ئەو سوننەتە ڕاستەی کەلەپێغەمبەرەوەﷺهاتوە کەدەبێ کارو حوکمی پـێ بکرێت، چونکە خوای پاکو بێگەرد پەیامبەرەکەی خۆی محمد ﷺ بۆ هەمو گرۆهی مرۆڤـ وجنۆکەکان ناردوە، وقورئانیشی بۆ ناردۆتە خوار کەحوکمی پـێ بکات لەنێوانیاندا، هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَهَذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُواْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾(٣٠) . هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ﴾(٣١).

([28]) واتە : فریشتەکان لەنور دروست کراون، وجنۆکەکانیش لەتێکەڵەی گڕی ئاگر دروست کراون، وە ئادەمیش لەوەی کەبۆتان باس کراوە دروست کراوە کەمەبەستی لەوەیە کەلەگڵ دروست کراوە.وەرگێڕ.

([29]) أ ـ سورة الحديد: (٢٥).

ب ـ واتە : ئێمە پێغەمبەرانی خۆمان بەبەڵگەی ڕونو ئاشکراو موعجیزە لەسەر پێغەمبەرایەتیەکەیان ناردن بۆ گەلانی پێشو، هەروەها کتێبو بەرنامەویاسای ژیانمان بۆ ناردنە خوارەوە تابەرنامەکەی خوا بۆ خەڵکی سەر ڕوی زەوی ڕون بکەنەوە و بە پێ ی ئەو یاساو ڕێسای خوایە ژیانیان بەرنە سەر نەك بەرنامەو ڕێچکەی دەست کردی پوچەڵانەی دەستی مرۆڤی نەفامی ستەمکار، بەڵکو بەعەدالەتو یاسای یەکسانی خوایی لەنێوان خۆیاندا لەژیانی دنیاداو لەسەر زەوی ڕەفتارو هەڵسو کەوت بکەن هەروەها ئاسنمان بۆ مرۆڤ لەزەوی دا دروست کردوە کەلەهەمو بوارەکانی ژیانداو لەکاتی شەڕو جەنگو ئاشتی دا دەتوانرێت سودی لێ وەر بگیرێت. خودا لەعیلمی ئەزەلی خۆی دا دەزانێت کەکێ بەهەمو دڵێکی بۆ سەرکەوتنی ئایینی خوداو پێغەمبەرەکەی بەکاری دێنێت ، وەبڕوا دارە بەوەی لێ ی بزرەو شاردراوەیە ، بێ گومانە کەخودای گەورە خۆی پێویستی بەیارمەتی هیچ کەسێك نیە.. چونکە خوا زۆر بەهێزەو بێ نیازەو خاوەن توانایەکی گەلێك زۆرو بەهێزەو کەس ناتوانێت لەبەرامبەری دا بوەستێتو هەمو کەسو هەمو شتێك موحتاج بەئەون.تەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٤٣٩). ئاسنمان بۆ ناردونە خوار کەهێزو دەسەڵاتێکی زۆرە تێدایە بۆ ئێوە کەچەكو چۆڵەو شیرو تیری لێ دروست دەکەنو بەرامبەر بەدوژمنان دەوەستنو دەیان بەزێنن، هەروەها سودێکی زۆری تێدایە بۆ ژیانی دنیاییو شارشتانیەت، زەوی پێ دەکۆڵنو هەڵ دەکەننو لەباقی قۆناغەکانی تری ژیاندا بەکاری دەهێنن. إبن حميد دەگێڕێتەوە دەڵێ: يحيى کوڕی واچح بۆی گێڕاینەوە گوتی :الحسين بۆی گێڕاینەوە، ئەویش لەعلباو کوڕی أحمر، ئەویش لەعکرمەوە ئەویش لەإبن عباسەوە گوتی: خوای گەورە سێ شتی لەگەڵ ئادەم صلوات الله عليه ناردە خوار بۆ ئەوەی لەژیانی ڕۆژانەی شارستانیەتی خۆیاندا بەکاری بهێنن. تەفسیری الگبری لە(مکتبه الشامله قرص سيدى) . وەرگێڕ.

([30]) أ ـ سورة الأنعام: (١٥٥).

ب ـ واتە : ئەی بتپەرستو بێ باوەڕو ملهوڕو خوانەناسینە ئەم کتێبە واتە قورئانی پیرۆز کتێبێکە ناردومانەتە خوار کەهەمو یاساو ڕێساو پرۆگرامی هەمو بوارەکانی ژیانی تێدایە، کتێبێکی زۆر بەنرخو بەبەهاو پیرۆزە. دەی ئێوەش باوەڕی پێ بێننو بەحوکمەکانی کار بکەنو شوینی بکەونو بیکەنە بەرنامەو پەیڕەوو پرۆگرامی خۆتان و خۆتان بپارێزن لەکارو کردەوەی خراپو خراپەکاری بەڵکو لەدنیاو لەقیامەتدا سەربەرزو سەرفرازو بەختەوەر بن . تەفسیری گوڵشەن ب١٣٦٨). وەرگێڕ.

([31]) أ ـ سوره النحل: (٨٩).

وەهروەها دەفەرموێ: ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَـهُ مُلْـكُ الـسَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ لا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُواْ بِاللّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُـوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾([٣٢]). ئایات لەم بوارەدا گەلێك زۆرن.

هەروەها پێغەمبەران دەبێ بڕوامان پـێ یان هـەبێت، بڕوامـان هەیە کـەخوای پـاكو بێگـەرد پێغەمبەرانی ناردون بـۆ لای بەنـدەکانی خـۆی بـۆ ئـەوەی بەرنامـەی خـوا بەخـەڵکی ڕابگەیـەنن، هەیان بوە مزگێنـی دەرو ترسـێنەر بـونو بانگەشـەکارانی هـەق بـون، جا هـەر کەسـێك وەڵامـی دابنـەوەو بـڕوای هێنـا بێـت ئـەوە بردویەتیەوەوسـەرکەوتوو سـەرفراز بـوە، ئەوەشـی وەڵامـی نەداونەوەو سەرپێچی کردون، توشـی سـەر شۆڕیو پەشـیمانیو بـێ هیـوایی بـوە دیـارە کۆتـاو دوایـیو باشـترینیان پێغەمبـەری ئێمـە محمـد کـوڕی عبـدالله ﷺ بـوە.هـەروەکو خـوای گەورەدەفەرموێ:﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ﴾ ([٣٣]) . هـەروەها :﴿ رُّسُلاً مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلاَّ يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾([٣٤]). وەدەفـەرموێ : ﴿مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَكِن رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ ([٣٥]). وەهەر پێغەمبەرێك لەو پێغەمبەرانە کەخوای گەورە نـاوی بـردونو ئەوەشـی

ب ـ واتە : ئێمە قورئانمان بۆ ناردویتە خوار کەڕون کەرەوەو ڕاڤە کردنی هەمو شتێکە لەم جیهانەدا کەبۆ ئێوە ڕام کراوەوو ڕونکەرەوەی هەمو شتێکە کە پێویست بێت لەهەر کاتو زەمینەیەکدا هەتا دنیا دنیایە لەڕوی ئـایینو هیدایـەتو بـوارە جۆربـەجۆرەکانی ژیـانی مرۆڤـدا . بـەڵێ ئـەم قورئانـە بـۆ موسڵمانان هیدایـەتو ڕێنومـاییو ڕەحمەتوسۆزو بەزەییە، موژدەی شادیو کامەرانیو بەختەوەری ڕۆژی دواییە بۆ موسڵمانان.تەفسیری گوڵشەن ب٢ل ٦٨٧) . ئەی محمد ئێمە ئەم قورئانەمان بۆ ناردیتە خوار کە ڕونکەرەوەیەکە بۆ هەمو بوارەکانی ژینتان لە حەرامو حەڵاڵو پاداشتو سزاو ڕێنومایی بۆ سەرلێشێواوەکانو گومڕاکـانو دەست گیرۆیـی کردنیـان بـۆ سـەر ڕێگـای ڕاسـتی خواییو ڕەحمەتو سۆزو بەزەییە بۆ ئەو کەسانەی کەڕێگەی ڕاستی خواییان گرتوەو پابەندن بەقورئانو سوننەتو یەکتا پەرستی خوای پەروەردگارو مزگێنی دەرەو بۆ ئەوان لەڕۆژ دوایی دا.تەفسیری الطبری لە(مكتبة الشاملة قرص سيدى).وەرگێڕ.

([32]) أ ـ سورة الأعراف: (١٥٨).

ب ـ واتە : ئەی پێغەمبەرﷺ پێ یان بڵێ: ئەی خەڵکینە بیگومانە کەمن پێغەمبەرم لەلایەن خوای پەروەردگارەوە بەگشتی بـۆ لای ئێـوە نێـردراوم، نـەك بـۆ هێنـدێك لەخەڵکی سەر ڕەویو بۆ هێندێکی تر نا هەروەك زۆرێك لە پێغەمبەرانی پێش من بۆ هەندێك لەخەڵکی نێردرا بوو بۆ هەندێکی تر نا کەلـە هـەمان کاتـدا چـەند نێـردراوو چەند پێغەمبەرێك بۆ لای گروپێك نێردرا بون، لەلایەن ئەو خوایەی کەزەویو ئاسمانەکان هەموی موڵکی ئـەونو لـەو بـەولاوە هـیچ خوایـەکی تـر نـین کەبەهـەق شـاینی پەرستن بێت، بزانن مردنو ژیان هەموی بەدەست ئەوە. هەر ئەو خوایە یە کەدەژیەنێتو دەش مرێنێت . دەی کەواتە تەنیا بڕوا بەو خوای پەروەردگارە بهێنن، هـەروەها بـڕوا بە پێغەمبەرەکەی کەنەخوێندەوارەو بەبەرنامەکەی کەقورئانی پیرۆزە بڕوا بهێنن، ئەو پێغەمبەرە نەخوێندەوارەکەی کەبڕوای تەواوی بەفەرمایشتو بەرنامەکـەی هەیـە، دەی ئێوەش بڕوای پێ بهێننو شوێنی ئەو بکـەون و پـەیڕەوی بکـەن بـەڵکو خـوای گـەورە ڕێنومایيتـان بکـاتو هیدایـەت بـدرێن. تەفـسیری گوڵـشەن ب١ل٤١٥).وە تەفـسیری (الطبري) لە(المكتبه الشامله ـ التفاسير ـ قرص سيدى) وەرگێڕ.

([33]) أ ـ سورة النحل: (٣٦).

ب ـ واتە : ئێمە لەهەمو گەلێك پێغەمبەرێکمان نارد بۆ ئەوەی پێ یان ڕابگەیەنێت کەتەنیا خوای پەروەردگاری جیهانیان بپەرستنو بەس، وە واز لە شەیتانو بتەکانو کاهینەکانو جادوگەرانو خوا نەناسان بهێننو هاریکاری ستەمکارانو هاوبەشی پەیداکاران نەکەن. وەرگێڕ. بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٢ل ٤٧٢ ـ ٤٧٣.

([34]) أ ـ سورة النساء: (١٦٥)

ب ـ واتە : پێغەمبەرا نمان ناردن بۆ ئەوەی ڕێگای ڕاستی خـوایی نیـشانی خـەڵکی سـەر زەوی بـدەنو پـەیامی خوایـان پـێ بگەیـەننو ڕاستو چـەوتیەکانیان بـۆ ڕون بکەنەوە، تاکو بڕوبیانوو ئە نجەت بەدەستی خەڵکەوە نەمێنێتو لەڕۆژی دواییو لەڕۆژی لێ پێچانەوە نەڵێن: جاخودایە گیان خۆ ئێمە هیچمان پێ نەگەیشتو چمان بـۆ ڕون نەکرایەوە. ئێمە نـەمان نـەدەزانی بـەم ڕۆژە دەگـەینو هـیچ شـارەزا نـەبوین. ئەگـەر بمـان زانیایـە بـۆ ئـەم ڕۆژە سـەختو تـاڵو تیـژە خۆمـان ئامـادە دەکـرد. دوای ئـەوەی پێغەمبەرا نمان بۆ ناردنو ڕێگەی ڕاستو چەوتو شـەیتانیمان بـۆ ڕون کردنـەوە ئـەمڕۆ بـڕو بیانویـان نیـەو خۆیـان خەسـارەتمەندو شـەرمەزارن. خـوای گـەورەش بـەتواناو بەدەسەڵاتو زاناو داناو ژیرو حەکیمە.وەرگێڕ.

([35]) أ ـ سورة الأحزاب: (٤٠).

لەلایەن پێغەمبەرەوەﷺناوەکانیان چەسپاون بڕوامان پێ یانە وەك نوحو هودو صالحو إبراهیمو غەیری ئەوانیش(صلی الله وسلم علیهم وعلی آلهم).

* بەڵام بڕوا بون بەڕۆژی دوایی ئەوەیە دەبێ بڕوات بەهەرچی خوای باڵا دەستو کار بەجێ و پێغەمبەرەکەیﷺهەواڵی یان پێ داوین لەو ڕو داوانەی کەدەکەونە دوای مردن وەك فیتنەو عەزابی ناو گۆڕو نازو نیعمەتەکانی، لەوەشی کەلەڕۆژی قیامەت دان لەناخۆشیەکانو توندوتیژیەکانو ترسو بیمو ڕێگای ڕاست (الصراط) و تەرازو حیسابو لێ پێچانەوەو پاداشتو سزاو دابەش کردنی لاپەڕەکان(الصحف) واتە نامەی کردەوەکان لەنێوان خەڵکی دا، جا هەیە نامەی کردەوکانی بەدەستی ڕاست وەردەگرێتەوە، هەشە بەدەستی چەپی وەری دەگرێتو، هەیە لەپشتەوە وەری دەگرێتەوە.

* هەروەها لەبڕوا بون بەڕۆژی دوایی، بڕوان بونە بەحەوزی کەوسەر(الکوثر) کەبەخشراوە بەپێغەمبەری ئێمە محمد ﷺ، وەبڕوا بون بەبەهەشتو بەدۆزەخ(النار)، هەروەها بەبینینی خوای گەورە لەلایەن بڕوا دارانەوە. هەروەها قسە کردن لەگەڵیاندا، ئەمانەو ئەوانەی تریشی کەلەقورئانی پیرۆزو سوننەتی ڕاستی پێغەمبەرﷺدا پێمان گەیشتون. دەبێ بڕوامان بەوانە هەموی هەبێت. هەربەو شێوەیەی کەخوای گەورەو پێغەمبەرەکەی بۆیان ڕون کردوینەوە.

* وەبڕوا بون بەقەدەری خوا بریتیە لەبڕوا بون بەم چوار خاڵانەی خوارەوە:

یەکەم: خوای پاكو بێگەرد هەمو ئەو شتانە دەزانێت کەبونو دەبن(کما وما یکون) و ئاگاداری هەمو شتێکە. هەروەها ئاگای لەئەحواڵوکارو باری هەمو بەندەکانی هەیەو ڕزقو ڕۆزیان دەداتو ئەجەلو کارەکانیان دەزانێت و ئاگای لێ یان هەیەو هیچ کردەوەو کارو پیشەکانیانی لاگوم نابێتو هیچ شتێکی لەبەر دەست دەرناچێتو ئاگای لەهەمو هەڵسوکەوتێکی بەندەکانی هەیە. هەروەکو سوبحانه دەفەرموێ:﴿ إِنَّ اللَّـهَ بِكُـلِّ شَـيْءٍ عَلِـيمٌ﴾([36]). هەروەها خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾([37]).

ب ـ واتە : محمدﷺباوکی هیچ کامێك لەئێوە نیە، بەڵکو پێغەمبەری خوایەو دواینو کۆتا پێغەمبەرەو تازە هیچ پێغەمبەرێکی تر لەدوای ئەو نایەن.کەواتەئەو پێغەمبەرو ڕەوانە کراوو نێردراوی خوای پەروەردگارەو بەس. خوای گەورەش بەهەمو شتێك زاناو دانایە، ئاگاداری هەمو شتێکەو هەمو شتێك دەزانێتو هیچی لێ گوم نابێت.وەرگێڕ.

([36]) أ ـ سورة الأنفال: (٧٥).

ب ـ واتە : خوای پەروەردگار بەهەمو شتێك دەزانێتو هیچ شتێکی لاشاراوە نیە، تەنیا گەردیلەیەکیشی لێ ون نابێت. وەرگێڕ.

([37]) أ ـ سورة الطلاق: (١٢).

ب ـ واتە : خوای گەورە حەوت ئاسمانی دروست کردونو هەر خۆی دەزانێ مەوداو پانیو فراوانی ئەو ئاسمانانە چەندەو هی هەر یەکێکیشیان چەندە؟و هەر خۆشی دەزانێ چۆنو لەچی دروستی کردون؟!!! دیارە هەروەکو چۆن حەوت ئاسمانی دروست کردون ئاواش حەوت زەوی دروست کردون. هەروەها کاروبارو فرمانو بڕیارەکان لەناویندا بەردەوامنو دێنو دەچنو بەڕێوە دەچن. ئەمانەی بۆیە کردونو بۆی ڕون کردونەوە بۆ ئەوەی تێ بگەنو لێ حاڵی بن کەخوای گەورە بەسەر هەمو شتێکدا زاڵو بەتوانایە، هەروەها بۆ ئەوەی بزانن کەزانستو زانیاریو زانینی خوا دەورەی بەهەمو شتێك داوە، هی ڕابردوو هی ئێستاو داهاتویش . تەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٤٩٠. وەرگێڕ.

دووەم: نوسینی هەموشتێك کەخوای گەورە تەقدیری کردووەو فرمانی پێداوە (قـــدَّره وقـــضاه).
هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِندَنَا كِتَابٌ حَفِـــيظٌ﴾([38]).
هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَكُلَّ شَيْءٍ أحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ﴾ ([39]) . هـەروەها دەفـەرموێ:﴿ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّ ذَلِكَ فِي كِتَابٍ إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾([40]).

سێ یەم: بەویستی بەهێزو کاریگەری(مشيئة النافذة) : خوای گەورە هەر شـتێکی ویـست دەبێـتو یەکسەر بەفرمانی پێ کردن دێتە بون(کن فیکون)، ئەویشی نەیەوێت نابێت. هـەروەکو بـۆ خـۆی لەقورئانی پـیرۆزدا دەفـەرموێت:﴿ إِنَّ اللَّـــهَ يَفْعَـــلُ مَـــا يَـــشَاءُ*﴾([41]). هـەروەها خـوای گـەورە دەفەرموێت:﴿ إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ ([42]). هـەروەها دەفـەرموێت:﴿ وَمَا تَشَاؤُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾([43]).

چوارەم: بڕوا بون بەوەی کەبونەوەروهەرچی لەبونەوەردا هەیە خوای گەورە دروستی کـردون: بێجگە لەخوای گەورە هیچ دروستکەرێکی تر نین و هـیچ پـەروەردگارێکی تـر جـوێ لـە(الله) نـین، خوای باڵا دەستو کـار بـەجێ دەفـەرموێ:﴿ اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾([44]).
هەروەها دەفەرموێت:﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ يَـــرْزُقُكُم مِّـــنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّى تُؤْفَكُونَ﴾([45]).

([38]) أ ـ سورة ق : (٤).
ب ـ واتە : ئێمە دەزانین کەئەوان دەمرن و زەوی لاشەکەیان دەخواتو چەندە لەلاشەکەیان کەم دەکاتـەوەو دای دەڕزێنێت! ئەمانـە لـەلای ئێمـە لـەکتێبێکی پـارێزراودا پارێزراون و لامان دیاری کراوەو لامان ون نابێت. تەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٣٥٩).وەرگێڕ.
([39]) أ ـ سوره یـس : (١٢).
ب ـ واتە : هەمو شتێکمان لەکتێبێکی پارێزراوو ڕون و ڕەواندا هەڵ ژماردوە واتـە هـەژمار کـردوە.هەرچـیەکی کردبێـتیـان هـەمویان نوسـیوەو هیـچمان لابـزر نابێـتو ڕۆژی قیامەت دەیخەینە بەردەمیان و هەرچیەکیش لەم بونەوەرەدا ڕوی دابێتو ڕو بداتو هەرچی کردوتـانە لەم کتێبەدا تۆمار کراوەو بۆ ڕۆژی خۆی هەڵ گیراوە. تەفسیری گوڵـشەن ب٣ل ١١٤٦). وەرگێڕ.
([40]) أ ـ سورة الحـج : (٧٠).
ب ـ واتە : ئایا تۆ نازانیت کەخوا ئاگادارە بەهەرچی لەئاسمانەکان و لەزەوی دا هەیە ، وەئاگادارە بەهەر کردەوەیەکی کەڕوی داوەو ڕو دەداتو هیچ شتێك لەخوای گـەورە ون نابێت. گومانیشی تێدا نیە ئەو هەمو شتانەش هەمویان لەکتێبێکدا تۆمارو نوسراون و لەکاتی خۆی دا دەخرێنەوە ڕو. ئەو کتێبەش بە(لوح المحفوظ) ناسـراوە. ئـەو هـەمو کارو کردەوەو شتانە لەلای خوای گەورەو بەدەسەڵاتو کاربەجێ شتێکی سادەو ساناو ئاسانە . لەتەفسیری گوڵشەن ب٢ل٨٥٧.وەرگێڕ.
([41]) أ ـ سورة الحـج : (١٨).
ب ـ واتە : خوای گەورە هەرچی بیەوێتو حەزی لێ بێت دەیکات، تەنیا پێ ی بفەرموێ : ببە ، دەبێت(کن فیکون).وەرگێڕ.
([42]) أ ـ سوره یـس : (٨٢).
ب ـ واتە : ئەگەر خوای پەروەردگار ویستی شتێك ببێت، پێ ی دەفەرموێت ببەن ئیدی ئەو شتە یەکسەرو لە پڕ دەبێتو بۆ خۆی دێتە بون بەفرمانی خوا(فیکون طوعیاً). وەرگێڕ.
([43]) أ ـ سورة التکویر : (٢٩).
ب ـ واتە : ئێوە هەر شتێکتان بوێتو ئارەزوی لێ بکەن بەکەیفی ئێوە نیەو نابێتو نایەتە دی مەگەر خوای پەروەردگار ئارەزوی لێ بێت، هەر کاتێك خوای گەورە ویستی لەسەر بو ئەوا ئەو ئارەزوو ویستەی ئێوە دێتە دیو بە پێچەوانەوە نەخێر.وەرگێڕ.
([44]) أ ـ سورة الزمر : (٦٢).
ب ـ واتە : الله خوای گەورە دروستکەری هەمو شتێکەو ئەو بونەوەر هەر خۆی دروستی کردووەو هەرچیەکی بوێت یەکسەر دەبێتو هەمو شتێك لەژێر دەستی ئەو دایەو ئەو هەڵی دەسوڕێنێت.وەرگێڕ.
([45]) أ ـ سورة فاطر : (٣).

دەی بڕوا بون بەقەدەری خوا بڕوا بونە بەو چوار كارو بارەی لەلای ئەهلی سوننەتو جەماعەت بەپێچەوانەی ئەوانەی لەهەندێك لەئەهلی بیدعەچی یەكان نكۆڵی لەوانە دەكەن كەباسمان كردن . وەلە بڕوا بون بەخوا بڕوا بونە بەوەی كەئیمان بریتیە لەقسەو كردار واتە كردەوە(قول وعمل) بەگوێ ڕایەڵی و خۆ لەخوا پارێزی(التقــوى) پتر دەبێتو بەسەرپێچیو گوناح كردن كەم دەكات. هەروەها بەكافر دانانی(تكفير) موسڵمانان بەهۆی ئەنجامدانی هەندێ گوناحو سەرپێچی وەك: زینا كردن، دزی كردن، خواردنی سو(الربــا)و خواردنەوەی مەیو سەرخۆشكەرەكانو تورە كردنی دایكو باوكو غەیری ئەم جۆرە سەرپێچیانەو گوناحە گەورەكان دروست نیەو نابێ، و خوای گەورە لەهەمو گوناحێك خۆش دەبێت ئەگەر ویستی لەسەر بێت تەنیا هاوبەشی پەیدا كردنو كوفر نەبێت هەروەكو لەقورئانی پیرۆزدا دەفەرموێت:﴿ إِنَّ اللّــهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاءُ ﴾(٤٦).

هەروەكو لەفەرمودە ڕاستەكانو لەپێغەمبەرەوەﷺچەسپاوە كەخوای گەورە هەر كەسێك گەردیلەیەك بڕوای لەدڵ دابێت لەدۆزەخی دێنێتە دەرو دەیباتە بەهەشت دوای ئەوەی بەقەدەر سزای گوناحەكانی خۆی دەسوتێنرێت.

* هەروەها لەبڕوا بون بەخوا خۆش ویستنو ڕق لێ بونەوەیە لەپێناو خواداو لەبەر خاتری خوای پەروەردگارو دۆستایەتی كردنو دوژمنایەتی كردن بۆ خوا(الــولاء والــبراء): بۆیە دەبێ بڕوادار بڕوادارانی خۆش بوێت و ڕقی لەكافرانو بێ باوەڕانو خوا نەناسانو زیندیقەكان ببێتەوەو دەبێ سەرتۆپی خۆشەویستی بڕوادار بۆ سەحابەكانی پێغەمبەرﷺبێت. جائەهلی سوننەتو جەماعەت پێغەمبەرو سەحابەكانیان خۆش دەوێتو شوێنیان دەكەونو بڕوایان وایە كەئەوان باشترینی گروپی موسڵمانانن لەدوای پێغەمبەران بەگوێرەی فەرمودەی پێغەمبەر ﷺكە فەرمویەتی:{ خيرُ الناس قرني ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم}(٤٧). وە بڕوایان وایە كەلەهەمویان

ب ـ واتە : ئەی خەڵكینە بیر لەنازو نیعەتەكانی خوای بكەنەوە كەبەسەری دا ڕژاندونو تێیان ڕا بمێننو سوپاگوزاری خوای گەورەیان لەسەر بكەن. وەك نازو نیعمەتی ئیمانو ئیسلامو نیعمەتی ژیانو هەمو ئەو شتانەی كە پێ ی بەخشیون لەدنیاو لەقیامەتدا. بێگومان نیعمەتەكانی خوا لەژمارە نایەنن هەر ئەو بەخشانەی كەلەلەشی مرۆڤ خۆی دا كەبیان ژمێریت تیایدا شل دەبیتو بۆت ناژمێردرین لە هێزو دەسەلاتو چاوو لوتو گوێچكەو ...تد. ئایا لەخوای گەورە كەسێكی تر هەیە كەئاسمانو زەویورزقو ڕۆزیو هەمو ئەو نیعمەتانەی كەتیایان دان بۆتان بێنێتە دیو پێتان ببەخشێت؟، بێگومان نەخێر. دەی كەواتە لەخودای پەروەردگار بەولاوە هیچ خواو پەرستراوێكی تر نین بەهەق بپەرسترێت. جا ئەی هاوەڵ دانەرانی بت پەرست چۆن دەتوانن كەسێكی ترو بت بپەرستنو لەخوا پەرستی لادەدەن؟ هەی ستەمكاران شتێكی تر بێجگە لەخوای پەروەردگار دەپەرستن كەنە سودتان پێ دەگەنێتو نەزیانو لەئێوە بێ دەسەلات ترن، بەڵكو ئێوە خۆتان لەو باشترن بەونازو نیعمەتەی كەخوای گەورە پێ بەخشیون!!وەرگێڕ، بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب ٣ل١١٣٠. وە (المكتبة الشاملة، التفاسير، تةفسير الطبري سورة فاطر الآية:٣. في قرص سيدى.

([46]) أ ـ سورة النساء: (٤٨).

ب ـ واتە : خوای گەورە لەهەمو گوناحێك خۆش دەبێت بۆ هەر كەسێك كەویستی لەسەر بێت، تەنیا لەشیركو هاوبەشی پەیدا كردن و كوفر نەبێت.وەرگێڕ.

([47]) أ ـ متفق على صحته.

ب ـ واتە : باشترینی خەڵكی خەڵكی سەدەی منن، ئەمجار خەڵكی دوای ئەوانن ئەمجار سەدەی دوای ئەوان.وەرگێڕ

باشتر(أبوبكري صديق) ە، ئەمجار عمری فاروق، ئەمجار عثمان کوڕی عفان(ذو النـــورين)، ئـەمجار علي کوڕی أبوطالب (المرتضى) رضي الله عنهم. لەدوای ئەوانیش دەکەسە مزگێنی پێدراوەکان، ئـەمجار بـاقی سەحابەکانی تـر رضي الله عنهم وئەوانـەی دەسـت بـەو بەرنامـەوە دەگـرن کەلـەنێوان سـەحابەکاندا تـاوتوێ دەکـراو لێ یـان دەکۆڵیـــەوەو بڕواشـیان وایــە کــە ئەوانـــەی لــەم بــوارەدا هــەوڵیان داوەو تێکۆشاون(مجتهدون) جائەوەی پێکابێتی ئەوە دو پاداشتی هەیە، وەئەوەشی هەڵەی کـرد بێـتو نـەی پێکابێـت ئـەوا پاداشـتێکی بـۆ هەیـە. وەئـەهلو مـاڵو خـاوو خێـزان(أهـــل البيـــت) پێغەمبەریان ﷺ خۆش دەوێتو بڕوایـان پـێ ی هەیـە. شـوێنکەوتەو دواکەوتـەی پێغەمبـەر ﷺ و خێزانەکانی پێغەمبەر ﷺ دایکی بڕواداران دەبن و لەهەمویان ڕازین. وەلەهـەمو ڕافزیـەکانیش بـێ بـەرین، ئەوانــەی کــەڕقیان لەســەحابەکانی پێغەمبــەر ﷺ دەبێتــەوەو جنێویــان پــێ دەدەنو زێدەڕەوی لەسەر ئەهلی بەیت دەکەن، بەرز تر لەو پلەیەی کەخوای گەورە بۆی داناون. هەروەها لەوانەش بێ بەرین لەڕێگەی دوژمنایەتیو بەربەرەکانێ کردنەوە ئازاری ئـەهلی بـەیت دەدەن جا چ بەکردەوەو چ بەقسەو بوختان بۆ هەڵ بەستنو تەڵە بۆ نانەوەو بێ ڕێزی پێ کردنەوە بێت.

هەمو ئەو زانیاریانەی کەلەم کورتە وشەیەدا ئاماژەمان پێ کـردن لـەو عەقیـدەو بـیرو بـاوەڕە ڕاستەقینەیەدا کەخوای گەورە پێغەمبەرەکەی ﷺ خۆی لەپێناودا ڕەوانە کـردوە. ئـەم عەقیدەیـە بریتیە لەعەقیدەی گرو‌پـی ڕزگـار بـو ئـەهلی سـوننەتو جەماعـەت، کەپێغەمبـەر ﷺ دەربارەیـان فەرمویەتی: { لاتزال طائفة من أمتي على الحق منصورة لايضرهم من خذلهم حتى يأتي أمر الله سبحانه} ([48]). هەروەها پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: { إفترقت اليهود على إحدى وســبعين فرقــة وأفترقــت النصارى على إثنين وسبعين فرقة، وستفترق هذه الأمة على ثلاث وسبعين فرقــة كلـــهم في النـــار إلاَّ واحدة}، فقال أصحابه: من هي يارسول الله؟ قال: { من كان على مثل مأنا عليه وأصـــحابي}([49]). کەبریتیە لەو عەقیدیەی کەپێویستە دەستی پێوە بگیرێتو لەسـەری بـەردەوامو پـێ دامـەزراو بینو لەو کەسانەش وریا بین کەپێچەوانەی ئەم عەقیدە پاکەنو دژایەتی دەکەن.

بەڵام لادەران لەم عەقیدەو بیرو باوەڕەو شوێن کەوتوانی هەمیشە دڕدۆنگـنو لەدژایـەتی کـردن دانو چەندان پۆلو گروپو کەسانێکن، لەوانە بەندەی بتەکانو بت پـەرستانوفریشتە پـەرستانو

([48]) هەتا دنیا کۆتایی دێت گروپێك، دەستەیەك لەئوممەتەکەم لەسەر ڕێگەی ڕاستو ڕێگەر پێشینەی پیاوچاکان دەمێننو لەسەر ئەو بەرنامە خواییە دەڕۆن کە پێغەمبەرو یارو یاوەرانی لەسەری دەڕۆیشتن، کەبریتیە لەڕێگەی سەلەفی صالح بە پێ ی تێگەیشتنی پێشینەی پیاو چاکان تا ئەو کاتەی فرمانی خوای پاكو بێگەرد دێتو ئیدی دنیا کۆتایی پێ دێت. وەرگێڕ.

([49]) واتە: جولەکەکان بون بەحەفتاو یەك گروپو دەستەو دیانەکان بون بەحەفتاو دو گروپو دەستە، و ئەم ئوممەتی منە دەبن بەحەفتاو سێ گروپ و دەستە. هەمویان دەچنە ناو ئاگری دۆزەخ تەنیا گروپێکیان نەبێت. سەحابەکان گوتیان: ئەوانە کێن واتە ئەو گروپە کێن کەدەچنە بەهەشتەوە؟ فەرموی: ئەو گروپو کەسانەی کەلەسەر ئەو بەرنامەیەو لەسەر ئەو ڕێگەیە دەڕۆن کەئێستا منو هاوەڵانم لەسەری دەڕۆینوشوێن سوننەتی ئێمە دەکەونو بەمو لێ ی لانادەن.واتە لەسوننەتی منو سەحابەکانم لانادەنو هەرچی ئێمە نەمان کردبێت نای کەنو کاری بیدعە ناهێننە ناو ئایینی پیرۆزی ئیسلامەوە. وەرگێڕ.

پیاو چاك پەرستان‌و جنۆكە پەرستان‌و دارو درەخت‌و بەرد پەرستان‌و ...تد. ئەوانە وەڵامی بانگەشەی پێغەمبەران‌و پەیامبەرانی خوایان نەداوەتەوەو بڕوایان نەهێنا، بەڵكو بەپێچەوانەوە كەوتنە دژایەتی كردن‌و سەرسەختی‌و سەرپێچی كردن‌و سەركەشی كردن. هەر وەكو ئەوەی كەقورەیش‌و هەندێ لەعەرەبەكان ئەنجامیان دەدا لەگەڵ پێغەمبەری ئێمەدا محمدﷺ. لەبەر پەرستراوە نابەهەقەكانیان دەپاڕانەوەو داوای پێداویستیەكانی ژیان‌و شیفای نەخۆشەكانیان‌و داوای سەركەوتنیان بەسەر دوژمنەكانیان دا لێ دەكردن، قوربانیان بۆ سەر دەبڕین‌و خێرو نەزریان بۆ دەكردن. كاتێ كە پێغەمبەر ﷺنكۆڵی‌و ئینكاری لەم كارە نادزێوو قێزەونەیان كردو فرمانی پێ كردن كەتەنیا خوای باڵا دەست‌و كار بەجێ بپەرستن و تەنیا بەندایەتی پاك‌و پوختە بۆ خوا(الله) گیانی تاك‌و تەنیاو بێ هاوەڵ‌و هاو وێنە بكەن. ئەو بت پەرست‌و بێ باوەڕانە لەم بانگ كردنە سەریان سوڕماو واقیان وڕماو تاسان، لەبری وەڵامدانەوەو مل كەچ كردن بۆ پەیامی خواو بانگی پێغەمبەرەكەیان كەوتنە دژایەتیەكی سەر سەخت‌و كەللە ڕەقیان نواندو نكۆڵیان لەبانگەوازی بانگەوازكاری خوای گەورە كردو بەتوندی كەوتنە ئینكاری كردن‌و ملهوڕی بەتوانج‌و گاڵتەئامێزیەوە گوتیان:﴿ أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ﴾(٥٠). بەلام پێغەمبەرﷺنوچی نەداو بەمە سارد نەبوەوبەردەوام داوای لێ دەكردن‌و بۆ لای خوای گەورە بانگی دەكردن‌و لەهاوەڵ و هاو شێوە پەیدا كردن بۆخوای گەورە ئاگادارو وریای دەكردنەوەو ڕاستیەتی‌و ڕونی ئەو بەرنامە خواییەی بەردەوام بۆ شی دەكردنەوە تائەو كاتەی خوای گەورە ڕێنومایی كردن‌و، هیدایەت دران‌و هاتنە سەر ڕێگای ڕاستی خوایی‌و بڕوایان هێناو دواتریش سوپاس بۆ خوا پۆل بەپۆل دەهاتنە ناو ئایینی خواوەو بڕوایان دەهێنا، خەڵكی موسڵمان دەبون تاوای لێ هات ئایین‌و بەرنامەكەی خوابەسەر هەمو ئایینە پوچەڵ‌و دەست كردەكاندا زاڵ بو، ئەمەش دوای هەوڵ‌و تێكۆشان‌و ماندو بون‌و ئەرەق ڕشتن‌و ئازارو ئەشكەنجە كێشانێكی زۆری بانگەشەكردنی بەردەوام‌و نەپساوە، جیهادو كۆششێكی زۆری ڕەسولی خواﷺو سەحابەكانی‌و شوێنكەوتوانی یان بەچاكە. بەڵام لەدوای ئەوەی ئەو دینە پاكەیان بەكاكڵەو پوختە وەك هێلكەی سپی كراو بۆ ئێمە بەجێ هێشت‌و بەتێپەڕ بونی كات‌و دور كەوتنەوە لەچەرخی زێڕینی ئیسلام، بارو دۆخ‌و كارەكان گۆڕان‌و نەفامی‌و نەزانی‌و ناحاڵی بون دەستی

---

(50) أ ـ سورة ص: (٥).

ب ـ واتە: كافرو بت پەرستان‌و هاوبەش پەیدا كەران لەوەڵامی پێغەمبەرداﷺگوتیان: بەڕاستی سەیرە، محمد دەڵێ تەنیا یەك خوا هەیەو دەبێ تەنیا ئەو بپەرستن‌و هەمو خواكانی ئێمە بە پوچەڵ دەزانێت‌و دەیەوێ هەموان لەناو بەرێت بۆ یەك خوا چۆن شتی وا دەبێت؟! بەڕاستی ئەمە قسەیەكی سەر سوڕهێنەرو جێ ی توانجە، چونكە ئەو بێ باوەڕو ملهوڕانە بڕوایان بەتاكیەتی‌و یەكخوا پەرستی نەبو.وەرگێڕ.

بەسەر مێشكو زادەو بیرو زەینی خەڵكی داگرتو باڵی ڕەشو سامناكی بەسەردا كێشا تا وای لێ هات زۆرێك بەسەر پاشواندا هەڵ گەڕانەوە بۆ دینو بەرنامەی نەفامیەت، بەڕۆچونو زێدە ڕەوی كردن بەرامبەر بەپێغەمبەرانو پیاوچاكانیانو لەبەر پاڕانەوەیان و هانا بۆ بردنیانو غەیری ئەمانەش لەشیركو هاوەڵ دانانو زۆر لەپایەی خۆیانیان بەرزتر كردنەوە تاگەیاندیاننە ئاستی خوای گەورە خوای گەورە پەنامان بدات... ئەوان واتاو داخوازیەكانی (لآ إلــه إلاَّ اللّه)یان نەدەزانیونەفام بون لەئاستی دا هەروەكو چۆن كافرەكانی عەرەب واتاكەیان دەزانی، خوای گەورە پاڵ پشتو پارێزەرمان بێت.

هەتاكو ئێستاش ئەم شیركو هاوەڵ دانانە بڵاوو بەردەوامە تا لەچەرخی ئەمڕۆشماندا بەهۆی زاڵ بونی نەفامیەتو لەدین حاڵی نەبونو دور كەوتنەوە لەسەردەمو چەرخی زێڕینی پێغەمبەرایەتی. هاوەڵ پەیدا كەرانی ئەم دواییانەشو سەردەمیش چەندانو سەدان گومان(شبهة) دەهێننەوەو دادەتاشن كەبریتیە لەهەمان گومانی هاوەڵ پەیداكەرانو بێ باوەڕانی ڕابردو وسەرەتای هاتنی ئیسلامو چەرخی پێغەمبەرایەتی هەروەكو خوای گەورە لەسەر زاری ئەوان بۆمان دەگێڕێتەوەو دەفەرموێ:﴿ هَؤُلاء شُفَعَاؤُنَا عِندَ اللّهِ﴾(٥١). هەروەها دەیان گوت:﴿ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى } (٥٢) وەخوای گەورە هەمو گومانو سەركەشیو نەفامیەكانیانی پوچەڵ كردنەوەو بۆی ڕون كردنەوە كەهەر شتێكو لەهەر بەرگو لەژێر هەر ناوو هەر بیانویەكدا بپەرستن ئەوە گومڕاییو سەرلێشێواوی وشیركو كوفرە هەروەكو خوای باڵا دەستو كار بەجێ دەفەرموێ:﴿ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَضُرُّهُمْ وَلاَ يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلاء شُفَعَاؤُنَا عِندَ اللّهِ ﴾(٥٣) .خوای گەورە بەرپەرچیان دەداتەوەو دەفەرموێت:﴿ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ اللّهَ بِمَا لاَ يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾(٥٤). خوای گەورە لەم

---

(51) أ ـ سورة یونس : (١٨).

ب ـ واتە : ئەو بێ باوەڕو بت پەرستانە كە پێ یان دەگوترا لەغەیری خوا بەولاوە هیچ شتێكی تر مە پرستن ئەوە هاوبەشیو هاوەڵ دانانە بۆ خوا دەیان گوت : خۆ ئێمە ئەوان نا پەرستین ، بەڵكو بۆیە داوایان لێ دەكەینو لەبەریان دەپاڕێینەوە تاكو لەخوامان نزیك بكەنەوەو لای خوا تكامان بۆ بكەن. وەرگێڕ.

(52) أ ـ سورة الزمر : (٣).

ب ـ واتە : بت پەرستان دەیان گوت خۆ ئێمە وەك پەرستن نایان پەرستین، بەڵكو بۆ ئەوەی لەخوامان نزیك بكەنەوەو تكامان بۆ بكەنو بۆمان لەبەر خوای گەورە بپاڕێنەوە چونكە ئەوانە پیاو چاكنو لای خوا خۆشەویستن!!! وەرگێڕ.

(53) أ ـ سورة یونس : (١٨).

ب ـ واتە : بت پەرستانو بێ باوەڕانی مەككەو ئەوانەشی لەسەر بیرو باوەڕی ئەوانە دەڕۆن هەتا دنیا دنیایە ، شتانێك دەپەرستن كەنەهیچ سودێكیان پێ دەگەیەننو نە زیان وەك دارو بەردی داتاشراووداتاشراوو ئەستێرەوو مانگو ڕۆژو كەسانو بەرنامە پوچەڵە دەستكردەكانو حیزبو لایەن. گەر پێشیان بگوترێ بۆچی وادەكەن؟ دەڵێن بۆیە وا دەكەین تالای خوا تكامان بۆ بكەن . بەلام بێ باوەڕانی سەردەمو ملهوڕەكانی ئەمڕۆ پەنا بەخوا نەك بڵێن بۆ ئەوەی لای خوا تكامان بۆ بكەنو بڕوایان بەبونی خوا هەبێتو هاوەڵی بۆ دابنێن، بەڵكو بڕوایان بەبونی خوا هەر نیە!! وەرگێڕ.

(54) أ ـ سورة یونس : (١٨).

ب ـ واتە : ئەی محمد پێ یان بڵێ: ئایا ئێوە لەخوای گەورە زانا ترو شارەزا ترنو ئێوە ئەو شتانە بەخوا ڕادەگەیەننو كەلەئاسمانەكانو زەوی دا هەیە خوا پێ ی نازانێتو ئێوە پێ ی ڕادەگەیەنن، نەخێر خوای گەورە بەهەمو شتێ ئاگادارەو لەم هەمو گەردونەدا هیچ شتێكی لێ گوم نابێتو ئاگای لەهەمو كردەوەو ڕوداوێك هەیە لەهەر

ئایەتەدا بۆی ڕون کردوینەوە کەبەندایەتی کردنو پەرستشی غەیری خوا لەپێغەمبەرانوپیاو چاکانو هەر شتێکی تریش بێت نەکەین، چونکە ئەوە شەریك پەیدا کردنی گەورەیە، جائەنجام دەران و خاوەنەکانیان بەهەر ناوێکی ترەوە ناوی بنێن. هەروەها خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ﴾([55]). بەم ئایەتە خوای پاكو بێگەرد بۆمانی ڕون دەکاتەوە کەبەندایەتی کردنی بەندەکانی بۆ غەیری خۆی وەك نزاو پاڕانەوەو لێ ترسانو داوا لێ کردنو ڕجا لێ کردنو هاو وێنەکانی کوفر کردنە بەخوای گەورەو لەهەمو شتێك درۆ ترو بوختان تر ئەوەیە کەدەڵێن: ئەوانە لەخوامان نزیك دەکاتەوە.

* وەلەبیرو باوەڕە کوفریەکانی دژ بەبیرو باوەڕو عەقیدەوەی ڕاست(العقيدة الصحيحة)و پێچەوانەی ئەو بیرو باوەڕو بەرنامەیەی کەپێغەمبەران ﷺهێناویانە بۆ مرۆڤەکان ئەو بیرو باوەڕە پوچەڵە لەدین لادەرانەن کەلەم چەرخانەی سەردەمدا باون، لەبیرو باوەڕی قرچۆکی مارکسو لینینو شوێن کەوتوانیانو ئایدیۆلۆژیەتیە پوچەڵو ئەفسانەییەکانی تر لەبانگەشە ئیلحادو کوفریەکان جالە ژێر هەر ناوێکدا بێت، بەناوی سۆشیالیستی بێت، شیوعی بێت، بەعثی بێتو بەهەرناوێکی ترەوە بێت، ئوصولیەتو عەلمانیەتو مادیەتو نکۆڵی کردن لەبونی خوای پەروەردگار بێت واتە بڕوایان بەبونی خوا نیە لەبیرو باوەڕی ئەواندا هەمو شتێك ماددەیە. هەروەها بڕواشیان بەبونی بەهەشتو دۆزەخو زیندو بونەوەو ڕۆژی هەستانەوە نیە، ئەوەی پێ بڵێن ئایین لای ئەوان نیە. هەرکەسێك کتێبو سەرچاوەکانی ئەوانی خوێند بێتەوە ئەوە بەدڵنیاییەوە ئەم ڕاستیەی دیوەو دەزانێت بیرو باوەڕی ئەوان چەندە پوچەڵە. گومانی تێدا نیە کەئەم عەقیدە سەقەتو پوچەڵە دژو پێچەوانەی هەمو ئایینو بەرنامە ئاسمانیەکانە. ئەوانە شوێن کەوتوانی خۆیان بەرەو خراپترین چارەنوس پەل کێش کردوەو پەل کێش دەکەن لەدنیاو لەقیامەتدا.

کوێو لەچ کاتێکدا ببێتو نەبێت، ئەگەر هەر تکاکارێکی تر هەبایە خوای گەورە ئاگای لێ دەبو. بەڵکو ئەوە ئێوەن نەزانو نەشارەزاو لەغەیب نەزان. نەفامو جاهیل دەبون ئەگەر خوای گەورە فێری نەکردنایەو زانستو زانیاری پێ نەبەخشیبان. خوای گەورە پاكو بێگەردە لەوەی کەکافرو بت پەرستانو خوانەناسان هاوەڵو هاو وێنەی بۆ دادەنێن.وەرگێڕ. بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب١ل٥١٧.

([55]) أ ـ سورة الزمر: (٣).

ب ـ واتە: ڕۆژی قیامەت خوای گەورە دادوەری لەنێوانتاندا دەکات لەسەر ئەو جیاوازیانەی کەلەنێوانتاندا هەبون، ئەوەش چاك بزانن خوای گەورە هاریکاری درۆزنانو بت پەرستانو کافرانو خوانەناسان ناکات.ئەو کەسانەی کەبوختان بۆ خوای گەورە دروست دەکەنو شتی پرو پوچو بێ ناوەرۆکو بێ بنەمای بۆ دروست دەکەن وەك ئەوەی کەدەڵێن خوای کوڕی هەیەو یان شتێکی تری لەگەڵدا دەپەرستنو هاوەڵی بۆ دادەنێنو دەڵێن ئەوان لەخوامان نزیك دەکەنەوەو تکامان بۆ دەکەن. ڕۆژی دوایی خوای گەورە مەحکەمەی ئێوەو ئەو شتانە دەکات کەدەتان کردنو بەهاوەڵو شەریکی خوا. تەفسیری الطبری لە(المكتبة الشاملة/ التفاسير، سورة الزمرالآية٣)، وەتەفسیری گوڵشەن ب٣١٢.

* هەروەها لەبیرو باوەڕە هەڵەكانی دژو پێچەوانە بەعەقیدەو بیرو باوەڕی ڕاستەقینەی خوای پەروەردگار بیرو باوەڕی هەندێ لەصۆفیەكانە: ئەوانەش بیرو باوەڕیان وایە كەهەندێكیان ئەولیای خوانو هاوكاری خوا دەكەن لەهەڵسوڕاندنی كاروباری جیهانو جیهانیانو هەڵسو كەوت لەكاروباری جیهاندا دەكەن كەبەجەمسەر(قطب)و فریا ڕەس (غـــوث) و ڕاگرو كۆڵەكەیان واتە بەپاڵ پشتیان دەزانن. ئەمەو گەلێ ناوی تریان بۆ خواكانیان داتاشیون. ئەمە خراپترینو ترسناكترین هاوبەشی پەیدا كردنە لەپەروەردگارێتی دا (الربوبية)، هاوبەش پەیدا كردنی ئەمانە گەلێك لەهی نەفامیەتی عەرەب خراپترە، چونكە كافرانی عەرەب شەریكیان لەپەروەردگارێتی خوادا بڕیار نەدەدا، بەڵكو لەپەرستشیو بەندایەتی كردندا هاوبەشیان پەیدا دەكرد. هەروەها هاوبەشی پەیدا كردنەكەیان تەنیا لەكاتی خۆشیو ژیانی ئاسایی دا بو، بەڵام لەكاتی توندو تیژیو ناخۆشیەكانو لێ قەوماندا دەگەڕانەوە لای خواو دەیان گوت تۆبە خوایە ئێمە تەنیا هەر تۆ دەپەرستینو كەسی تر ناپەرستین، ئیخلاسیەتیان بۆ دەبوو بۆ هیچی تر نا. بەلام كەلەناخۆشی و بەلاو لێ قەمانەكە خوای گەورە ڕزگاری دەكردن دەگەڕانەوە باری جارانی خۆیانو هاوبەشیان پەیدا دەكردەوە هەروەكو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْـــكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾([56]).

بەلام لەپەروەردگارێتی دا هەرگیز لایان نەدەداو ددانیان بەتاكو تەنیایەتی خوای گەورەدا دێنا هەروەكو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّـــهُ ﴾([57]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ والأَبْصَارَ وَمَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِـــنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيَّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللّهُ فَقُلْ أَفَلاَ تَتَّقُونَ﴾ ([58]). وەئایەت لەم بوارەدا گەلێك زۆرن لەمە پتر چیتر ناهێنینەوە.

([56]) أ ـ سورة العنكبوت: (٦٥).

ب ـ واتە: لەم ئایەتە پیرۆزەدا خوای گەورە باسی یەكێ لەسیفەتە قێزەونەكانی بێباوەڕانو هاوەڵ دانەرانو خوانەناسان دەكاتو دەفەرموێ: ئەو بێباوەڕو هاوەڵ دانەرو بت پەرستانە كاتێ سواری كەشتیو بەلەمو پاپۆڕەكانیان دەبون و لێ یان دەقەوماو توشی نەهامەتیمان دەكردنو گەردەلولو بایەكی بەهێزمان بەسەردا هەڵ دەكرن و دەكەوتنە گێژەنی دەریاوەو مەترسی مردنو خنكانیان لێ پەیدا دەبو و خەریك دەبو كەشتیو پاپۆڕەكەیان نقوم ببێت یەكسەر بت پەرستیو بێباوەڕیو هاوەڵدانەریەكەیان لەبیر دەچووەو دەكەوتنە دوعاو پاڕانەوە لەبەر خواو دەیان گوت:خوایە تۆبە ئێمە ئیدی لەتۆ بەولاوە كەسی تر ناپەرستینو لەكەسی تر ناپاڕێنەوە، ئیدی ئێمەش ڕزگارمان دەكردنو لەگێژەنو گەردەلولەكە قوتاریان دەبوو پێ یان دەهاتەوە لەسەر زەویو وشكانیو لەدەریا دەهاتنە دەر دیسان جارێكی تر خوایان لەبیر دەچووەوو دەهاتنەوە سەر بت پەرستیو هاوەل دانانی جارانیان بۆ خوای پەروەردگار. وەرگێڕ. بەسود وەر گرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٢ل١٠٣٥. هەروەها لە(المكتبة الشاملة/ التفاسير/ تفسيرالقرطبي في تفسير سورة العنكبوت/ الآية٦٥ .)

([57]) أ ـ سورة الزخرف: (٨٧).

ب ـ واتە: ئەگەر بێباوەڕانو بت پەرستانو هاوەڵ دانەران پرسیاریان لێ بكرایە كێ ئێوەی دروست كردوە؟ لەوەڵامدا دەیان گوت: خوای گەورە ئێمەی دروست كردوە.وەرگێڕ.

([58]) أ ـ سوره يونس: (٣١).

ب ـ واتە: ئەی محمد بەو بێباوەڕو بت پەرستو هاوەڵ دانەرانە بڵێ: كێ لەئاسمانو لەزەوی ڕیزقو ڕۆزیتان دەداتو لەئاسمانەوە بارانتان بۆ دەبارێنێو زەویشی وا دروست كردوە كەبەهۆی باران بارینەوە هەمو جۆرە دارو درەختو سەوزەو ڕوەكێكی لێ دەڕوێتو دەبێتە ڕزقو ڕۆزی ومایەی ژیان بۆ خۆتانو بۆ مەڕو ماڵاتو گیان لەبەرەكانتان.

وەلێ، هاوبەشی پەیداکارانی ئەم دواییانەی سەردەم دو شتی تریان خستۆتە سەر بیرو باوەڕی پوچەڵی دو بەشەکەی کەپێشتر باسمان کردن کەبریتین لە:

یەکەمیان: هاوبەشی پەیدا کردنی هەندێکیان لەپەروەردگارێتی دا.

دوەمیان: هاوبەشی پەیدا کرد بۆ خوای گەورە لەکاتی خۆشیو ناخۆشی دا واتە لەهەمیشەیی دا. ئەو کەسەی کەلەگەڵیلاندا تێکەڵاوەو بارو گوزەرانی خوێندونەوەو تاقی کردونەوەو شارەزایانە بەباشی ئەم ڕاستیە دەزانێت. لەمیسر چۆن دەیان بینیت لەدەوری گۆڕی الحسيني و البدوي و غەیری ئەوانیش دەسوڕێنەوو چی دەکەن، وەلەیەمەن لەلای گۆڕی العيدروس لەعەدەنو الهادي چی دەکەنن وەلەشام بۆ إبن العربي چی دەکەنو لەعێراق لەسەر گۆڕی عبدالقادری گەیلانی چی دەکەن...تد ئەگەر سەرنجیان بدەی دەزانی چی لەسەر ئەو هەمو گۆڕە بەناوبانگانە لەجیهانی ئیسلامی دا بەگشتی دەکەن لەئەنجام دانی ئەم هەمو زێدە ڕەوی‌و ئەنجامدانی زۆرێك لە بەندایەتی بۆ کردنو پەرستشی‌ومل کەچی کەتەنیا لەمافەکانی خوای گەورەو پەروەردگارنو نابێ لەو بەولاوە بۆ هیچ کەسو بۆ هیچ شتێکی تر بکرێن. جێگەی داخە کەم وابوە ئەمانە بەرپەرچ بدرێنەوەو ئەم هەڵە گەورەو زڵو زەبەلاحو ڕۆچونانەیان لەڕێگەی ناهەقو لەو زەلکاوەدا دەستیان بگرنو دەریان بهێننەوەو ڕاستەقینەی یەکتاپەرستی خوایان بۆ ڕون بکرێتەوەو دەستیان بگیرێتو بهێنرێنەوە سەر ڕێگەی ڕاست. ئەو ڕێگە ڕاستە خواییەی کەخوای گەورە پێغەمبەری خۆی محمدﷺبۆ ناردوینو هەروەها لەپێش محمدیش چەندان پێغەمبەری (عليهم وعلى نبينا أفضل الصلاة والسلام) ناردون ڕاستی ئەم ئەم بەرنامەو پەیرەوو پرۆگرامی خواییەیان بۆ ڕون بکەنەوە.(فإنَّا لله وإنَّا إليه راجعون) ، لەخوای گەورەمان داوایە کەهوشیاریان بکاتەوەو بیان گێڕێتەوە بۆ فامیدەیی‌و ڕوشدی خۆیانو لەناویاندا بانگەشەکارانی ڕێنومایی کەریان بۆ زۆر بکات، هەروەها پێشەواو سەرکردەو بەرپرسانی موسڵمانانو زاناکانیان سەرکەوتو بکات بۆ

هەروەها لێ یان بپرسە: کێ بینینو بیستن واتە چاوو گوێ ی بۆ دروست کردون پێ ی بەخشیونو کێ خاوەنیانە، ئەو چاوو گوێچکانە ئەو دو ئامێرو دەزگای بینینو بیستنە ئەگەر سەیریان دەکەیت سەرت سوڕ دەمێنی لەوردەکاری‌و گرنگی یان تەنیا ألله نەبێت کێ پەی دەبات ئەم دەزگایانە دروست بکات. هەمو کەسێك لەئاستیاندا دەستە وستانە نازانی چی یان تێدایەو چۆن دروست کراون.

هەروەها لێ یان بپرسە: ئەوە کێ یە شتی زیندو لەمردو دروست دەکاتو دێنێتە دەرو، شتی مردوش لەزیندو دێنێتە دەر وەکو ڕواندنی دارو درەختو گیاگوڵ لەزەویەکی وشكو مردو. ئەم زەویەی ئێمە لەسەری دەژیەین پێش ئەوەی سارد ببێتەوە کورەیەکی زۆر گەرمی ئاگرین بو. هەروەها وەکو ئەو خواردنو خۆراکە کوڵاوە مردوەی کەئێمە خۆمان دەی خۆین لەناو لەش دا دەگۆڕێ (تمثيل الغذائى) لێ پەیدا دەبێتو دوایی دەبێتە خوێن وزیندەگی بەلەشمان دەبەخشێت ئەمەو گەلێ نمونەی تری لەم جۆرانە.

هەروەها لێ یان بپرسە: ئەوە کێ یە کاروباری ئەم گەردونە بەڕێوە دەباتو هەڵی دەسوڕێنێت بەوشکایی‌و بەدەریا بەئاسمانەکانەوە کەبەملیوێنەها ئەستێرەی وا بەبنەوەنو و هەیانە بەهەزاران جار لەزەوی خۆمان گەرە ترە. وەهەر یەکە بەمەودای خۆی و لەسەر خولگەی خۆی بەخێراییەکی زۆر دەخولێتەوە. بێ ئەوەی بەمو لابدەنو بەر یەکتری بکەون. دیارە ئەو بێباوەڕو ملهوڕو بیت پەرستو هاوەڵ دانەرانە لەوەڵامدا دەڵێن: هەر هەموی لەلایەن خواوە دروست کراون.

دەی تۆش ئەی محمد پێ یان بڵێ: ئەی گەر ئەوا دەزانن بۆچی بەتەنیا خوای پەروەردگار ناپەرستنو تەنیا لەو ناپارێنەوەو کڕنۆش تەنیا بۆ ئەو نابەنو خۆتان لەقەهروسزاو خەشمو تورەیی ئەو ناپارێزن ، بۆ ئێوە لەخوا ناترسن ئەی ملهوڕانو ستەمکاران؟ ز وەرگێڕ بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب ا ل٥٢٢-٥٢٣. وەلە(المكتبة الشاملة / التفاسير/ الطبري تفسير سورة يونس/ الآية ٣١.)

دژایەتی کردنو نەهێشتنی پیسو پۆخڵیەتی شیرکو لەگۆڕنانی هاوبەشی پەیداکارانو هۆکارەکانی خوای گەورە بیسەروبینایەو هەمیشە لێمانەوە نزیکە.

* وەلەبیرو باوەڕو عەقیدە پوچەڵو پێچەوانەکانی بیرو باوەڕو عەقیدەی پاکو ڕاستەقینەی ئیسلامی لەبواری ناوو سیفەتە بەرزو پیرۆزەکانی خوای گەورە: بیرو باوەڕی ئەهلی بیدعە واتە بیدعەچی یەکانە وەك جەهمیەکان، موعتەزیلەکانو ئەوانەشی ڕێچکەو شوێن پیّ ی ئەوانیان هەڵ گرتوەو شوێن کەوتەی ئەوانن. لەوانەی کەنەفی سیفاتەکانی خوا دەکەنو لەسیفەتە تەواوەکانی خوای پاكو بێگەرد کەم دەکەنەوەو لەکاریان دەخەن(التعطيل). وە خوای بالاّ دەستو کاربەجیّ بەسیفەتی نەبوەکان(المعدومات)، بیّ گیانەکان(الجمادات)،و ئەستەمەکان(المستحيلات) وەسف دەکەن، خوای گەورە گەلێك لەوە بەرز ترە کەئەو نەفامانە باسی دەکەنو دەیڵێن. هەروەها ئەوانەی کەبەهەندیّ لەسیفاتەکانی خوا بڕوا دێننو بەهەندێکیش ناو نەفی دەکەن وەك ئەشعەریەکان. بەرامبەر بەو هەندە سیفاتانەی کەچەسپاندویانەو بڕوایان پیّ ی هەیەلەهاو وێنەی ئەو سیفاتانە هەندیّ سیفاتی تریان فڕیّ داوەو ئینکاری لیّ دەکەن، بەڵگەکانیان شێواندوەو گۆڕیویانە، ئیدی بەم کارەیان پێچەوانەی بەڵگەکانی بیستنو عەقڵیەکان وەستاون و دژایەتیەکی ڕونو سەرسەختانەوڕاستەوخۆو بیّ پێچوپەنایان کردوە، بەڵام ئەهلی سوننەتو جەماعەت بڕوایان بەهەمو ئەوناوو سیفەتانە هەیە کەخوای گەورە بۆخۆی داناونو چەسپاندونی، یاخود پێغەمبەرەکەی محمد ﷺ هەمو ئەو سیفاتو ناوە جوانانەی بەشێوەیەکی تەواوی کەمالیەت چەسپاندونو بۆ ئێمەی بڕواداری ڕون کردونەوەو لەویّ چواندنو هاوشان دانانی هەمو دروستکراوەکانی خۆی پاك ڕاگرتونو لەهەمو کەمو کوڕیەك بەدوری گرتونو بڕوای تەواوی پیّ هەبون و لەهەمو پیسو پۆخڵیەکی لەکار خستنو وەلانانو نەفی کردن پاراستونیو بەدوری گرتون بەهەمو بەڵگەکانی ئەم بوارە کاریان کردوەو لەهەمو پیّ هەڵخلیسکانێكو لادانێك بەدوری گرتون واتە بەڵگەکانیان نەشێواندون و تێکیان نەداون و وەك خۆی کاریان پیّ کردوە و کاریشی پیّ دەکرێت هەتادنیا دنیایە، وەلەهەمو دژایەتیەکیش پاراستویانن کەغەیری ئەوان تیّ ی کەوتون هەروەکو لە پێشەوە باسمان کرد. ئائەمەیە ڕێگای ڕزگاربون و بەختەوەری لەدنیاو لەڕۆژی دوایی دا. ئەمەیە ڕێگای ڕاست کە پێشینەی پیاو چاکی ئەم ئوممەتە ئیسلامە و پێشەواکانبان گرتویانەتە بەر وەکۆتایی ئەم ئوممەتە هەر بەوە چاك دەبیّ و ڕێگای ڕاست دەدۆزنەوە کەسەرەتاکەی پیّ ی چاك بوو گرتبویانە بەر، هەر کاتێك ئێستای ئەم ئوممەتە گەڕایەوە سەر ئەو ڕێگەیە واتە ڕێگەی پێشینەی پیاو چاکان کە بریتیە لە ڕێگەی قورئانو سوننەتو واز هێنان

لەهەمو کوێرە ڕێگەو ڕێچکەیەك کەپێچەوانەی ڕێگەی قورئانو سوننەت بێتو دۆزیەوەو شوێنی کەوت ئەوە سەربەرزو سەرفراز دەبن.

هەر خوای باڵا دەستو کاربەجێ خاوەنی سەرکەوتنە، وهەر ئەو خوایە پاكو بێگەردەو هەر ئەومان بەسەو باشترینو بەهێز ترین پاڵ پشتو وەکیلە، هێزو پەناگەیەك نیە تەنیا لای خوا نەبێت.

وصلى الله وسلم على عبده ورسوله نبينا محمد وآله وصحبه.

هێنانەوەی بەڵگە لەسەر حوکمی ئەو کەسەی کەهانا بەر غەیری خوا دەبات یابڕوای بەفاڵچیوشوێن هەڵگرەکان هەیە.

پێش دەستی:

الحمدلله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه ومن والاه أمابعد:

لەبەر ئەوەی کەعەقیدەو بیرو باوەڕی یەکتا پەرستی بنچینەو بناغەیە کەبانگەشەی محمدی کوڕی عبداللهﷺی لەسەر بنیات نراوە، ئەو بانگەوازەی کەلەڕاستی دا درێژە پێدانی بانگەشەو بانگەوازی هەمو پێغەمبەرو نێردراوانی پێش خۆیەتی، هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ ﴾ سورة النحل: (٣٦).وە چڵە پۆپەو قولایی بڕوا بون بەو بانگەوازەو کار پێ کردنو شوێن کەوتنی دژایەتی بیدعەو وەلانانی شتە ناڕاستو بێ ناوەرۆكو پڕوپوچەکانە بەهەمو شێوەکانیەوە، لەسەر هەمو موسڵمانێك پێویستە کەلەئایینو بەرنامەکەی خوا شارەزاو بەرچاو ڕۆشنو هۆشیار بێت. بەو شێوەیە خوا بپەرستێتو بەندایەتی بۆ بکات کەلەشەریعەتی ئیسلامدا هاتوە.

موسڵمانانی سەرەتای پێشینەی ئەم ئوممەتە لەسەر ڕێنوماییو ڕێبازی ڕاستی ئەم دینە دەڕۆیشتن لە کار و بارە کانیاندا بەڵکو لەهەمو ئیشو کارێکی ئەم ژیانەیاندا بەپێ ی ئەو بەرنامەیە بو کەلەقورئانی پیرۆزو سوننەتی پاکی پێغەمبەرداﷺ بوە.

وەلێ، دوای ئەوەی موسڵمانان لەپەیڕەو پرۆگرامی ڕاستەقینەی ئیسلام ـ پەیڕەوو پرۆگرامی قورئانو سوننەت ـ لایان داو پێ یان هەڵ خلیسکاو عەقیدەو بیرو باوەڕو هەمو کارەکانیان لەگرێژەنە چو لەبیرو باوەڕو عەقیدەیاندا لەڕێبازو ڕێچکە، لەسیاسەتو لەئەحکامەکانیاندا بون بەچەندان گروپو پارچە پارچەو حیزبو ئیدی لەدەر ئەنجامەکانی ئەم لادانو پێ هەڵ خلیسکانەدا، بیدعەو کاری ناڕاستو باتڵ، جادوگەریو قوڵ بڕیان لەناودا بڵاو بوەوەو، لەبەر یەك ترازانو پەرتەوازە بونو هەر یەکەیان ڕویان لەلایەك بو، ئیدی بونە دەروازە بۆ دوژمنانی ئیسلام بۆ تێسرەواندنو لەئیسلامو موسڵمانان دزە کردن بۆ ناو قەڵای پتەوی عەقیدەو بیرو باوەڕی پۆڵایینی ئیسلام.

زانایانی ئیسلام لەکتێبو نوسینەکانی خۆیاندا هی کۆنو هی تازە ئاگاداریو وریایی تەواویان لەو بیدعەو بیدعەچیانە داوەو تۆماریان کردوەو موسڵمانانیان لێ هۆشیار کردۆتەوە. منیش لەو هەڵمەتە ئاگاداریو وریایی کردنەدا بەسێ نامەی کۆکراوە هاوبەشیم کردوەکەبریتین لەمانەی خوارەوە:

یەکەم: لەحوکمی هانا بردن بۆ پێغەمبەرﷺ.

دوەم: لەحوکمی هاناو پەنا بردن بۆ جنۆکەو شەیاتینیەکانو نەزر کردن بۆیان.

سێ یەم: لەحوکمی بەندایەتی کردن بەویردو زیکرو دوعا بیدعیو هاوبەش پەیدا کردنەکان.

چڵەپۆپەو سەردەستەو بنەڕەتی هەموان (الرئاسة) ـ کەبریتیە لەهەڵگری بەیداخی بانگەشەی ئیسلامی لەم وڵاتە پیرۆزەدا ـ ئەو سێ نامانەتان دەخاتە بەردەست ئەی خوێنەری ئازیز، وەك هاریکاریەکی خۆی لەدژایەتی کردنی بیدعەو بیدعەچی یانو بیرو باوەڕی پڕو پوچو قرچۆكو بێ ناوەرۆکەکان ـ و بەرز کردنەوەی ئاستی ڕۆشنبیریو تێگەیشتنی ڕاستەقینە لەئیسلام.

لەخوای باڵا دەستو کار بەجێو پاكو بێگەردمان داوایە کەسود بگەیەنن بەبەندەکانی خوای پەروەردگار.

والله وليُّ التوفيق، وصلى الله على محمد وآله وصحبه وسلم.

نامەی یەکەم

لەحوکمی هانا بردن بۆ پێغەمبەرﷺ:

الحمدلله ، والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وأصحابه ومن اهتدى بهُداه، أمابعد:

ڕۆژنامەی (المجتمع)ی کوەیتی لەژمارە(١٥)ی خۆی دا لەڕۆژی ١٩/٤/١٣٩٠ك، چەند دێڕە هۆنراوەیەکی لەژێر ناونیشانی (في ذكرى المولد النبوي الشريف ـ لەیادی لەدایك بونی پێغەمبەریﷺ نازدار)دا بڵاو کردەوە، کەتیایدا هانای وەبەر پێغەمبەرﷺبردوەو داوای سەرکەوتنو سەرفرازی لێ دەکاتو داوای ئاگا لێ بونی لەئوممەتی ئیسلامیو سەر خستنو ڕزگار کردنی لێ دەکات لەو پەرتەوازەییو دابڕ دابڕیو جیاوازیو نارێکیەی کەتێ ی کەوتون بەواژۆی کەسێك کەخۆی بە(آمنة) ناساندوە یا ناو ناوە. ئەمەش هەندێك لەدێڕە هۆنراوەکانیەتی:

يارسول الله أدرك عالماً	يشعل الحرب ويصلي من لظاها
يارسول الله أدرك أمة	في الظلام الشك قد طال سراها
يارسول الله أدرك أمة	في مناهات الأسى ضاعت رؤاها

هەتاکو دەڵێت:

عجل النصر كما عجلته	يوم بدر حين ناديت الإلهَ
فاستحالة الذل نصراً رائعاً	إنَّ لله جنوداً لاتراها

ألله أكبر، ئابەم شێوەیە ئەو نوسەرە هاواری خۆی ئاڕاستەی پێغەمبەرﷺدەکاتو هانای بۆ دەباتو داوای لێ دەکات ئاگای لەئوممەتەکەی بێتو خێرا سەری بخات، ئایا لەبیری چوە یان نەفامە کەسەر کەوتنو سەرخستن تەنیا بەدەست (الله) یەو بەس،و هیچ بەدەست پێغەمبەرﷺنیە، نەبەدەست هیچ دروستکراوێکی ترە لەدروستکراوەکانی خوای گەورە؟! هەروەکو خوای پەروەردگار دەفەرموێ:﴿ وَمَا النَّصْرُ إِلاَّ مِنْ عِندِ اللّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾([59]). هەروەها دەفەرموێ :﴿ إِن يَنصُرْكُمُ اللّهُ فَلاَ غَالِبَ لَكُمْ وَإِن يَخْذُلْكُمْ فَمَن ذَا الَّذِي يَنصُرُكُم مِّن بَعْدِهِ ﴾([60]). بەگوێرەی دەقو کۆڕا (النص والإجماع) زانراوە کەخوای پاکو بێگەرد بونەوەرو خەڵکی

([59]) أ ـ سورة آل عمران: (١٢٦).

ب ـ واتە :واتە : سەرخستنو سەرکەوتن بەدەست کەس نیە تەنیا بەدەستی خوای پەروەردگار، ئەو خوای پەروەردگارە کەبەتواناو بەدەسەڵاتو زاناو داناو ژیرو حەکیمە. وەرگێڕ.

([60]) أ ـ سورة آل عمران: (١٦٠).

ب ـ واتە : ئەگەر خوای گەورە مەیلی لێ بێتو بەسەر دوژمنانی خواو ئیسلامو موسڵمانانەدا سەرتان بخات ئیدی هەرگیز ناتوانن بەسەرتاندا سەر بکەونو کەس ناتوانێت لێتان لابدات بەمەرجێ پابەند بن بەقورئانو سوننەتو گوێ ڕایەڵی کردنی خواو پێغەمبەرەکەی، وەئەگەر ویستی لەسەر بو لەناخۆشی و دەردو بەڵاو تەنگو چەڵەمەکاندا ڕزگارتان بکات، ئێوە ڕزگارتان دەبێت کێ هەیە بتوانێت ئەو سەرکەوتنەتان لێ لادات ، وەئەگەر بیشیەوێ ژێرتان بخاتو سەرشۆڕو سوكو ڕیسواتان بکات ئیدی کێ هەیە لەم نەهامەتیە ڕزگارتان بکات بێجگە لەخوای پەروەردگار. دیارە ئەمەش دەبێ بەخۆ ئامادە کردنێکی تەواوە بێتو هەمو پێداویستیەکانی شەڕو جەنگ دەبێ ئامادە بکەن پشت بەخوای پەروەردگارتان ببەستن، ئیدی هیچ کەسو هیچ هێزێك ناتوانێت بەسەرتاندا زاڵ ببێت، هەروەها لەهەمو دەردو بەڵاو گێژەنەکانیشدا دەبێ ئەوەی لەسەر خۆتانە بیگرنە بەر لەخۆ پاراستنو پاكو خاوینیو چونە لای دکتۆرو نۆژدارانو بەکار هێنانی چارەسەریەکان و ئە مجار پشت بەخوا بپەرستن ئیدی خوای گەرەو لەش ساخو سەلامەتتان دەکات. بەڵام بە پێچەوانەوە خوای گەورە یارمەتیتان ناداتو بەهاناتانەوە نایەت و دیلو داماوو توش بو دەبنو ئیدی کەسیش ناتوانێ بەهانتانەوە بێتو لەو گێژەنە دەرتان بهێنێتەوە بێجگە لەخوای گەورە.وەرگێڕ، بەسود وەرگرتن لە تەفسیری گوڵشەن ب١ل١٧٠ـ ١٧١. وەلە تەفسیری الطبري لە(المكتبة الشاملة في التفاسير/ تفسير القرطبي).

سەر ڕوی ئەم زەوی‌یە دروست کردوە تابیپەرستن، هەروەها پێغەمبەرانی ناردون‌و کتێبەکانی دابەزاندون تا ئەو بەندایەتیەو چۆنیەتی ئەو بەندایەتیەو ئەنجامدانی بۆ بەندەکانی خوا ڕون بکەنەوەو بانگەشەی بۆ بکەن. هەروەکو خوای پاکو بێگەرد دەفەرموێ:﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾(٦١). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ ﴾(٦٢) . هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾(٦٣). وەهەروەها دەفەرموێ :﴿ الر كِتَبٌ أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ۝ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ اللّهَ إِنَّنِي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ﴾(٦٤) .

لەم ئایەتە پیرۆزانەدا هەموی خوای گەورە بۆی ی ڕون کردوینەوە کەجنۆکەو مرۆڤەکانی دروست نەکردون تەنیا بۆپەرستن‌و بەندایەتی کردنی خۆی نەبێت بەتەنیاو هیچ هاوبەش‌و هاو وێنەی نین، هەروەها بۆمانی ڕون کردۆتەوە کەپێغەمبەران‌و نێردراوانی (علیهم الصلاة والسلام) بۆ گەیاندنی ئەو بەندایەتیەو وەلا نانی هەمو دژەکانی ناردون.

هەروەها خوای گەورە هەواڵی پێداوین کەهەمو ئایەتەکانی بەشێوەیەکی بن بەستانە توندو تۆڵ بەیەکەوە جۆش داون و ڕونی کردونەتەوەو درێژەی پێداون واتە بەدرێژی بۆی باس‌و ڕون کردوینەوە کەنابێ غەیری ئەو بپەرستین. بەندایەتی کردن: بریتیە لە بەیەکتا ناسینی خوا لەپەروەردگارێتی‌و خوایەتیداو گوێ ڕایەڵی کردنی خوای پەروەردگار، بەجێ بەجێ کردنی فرمانەکانی‌و دور کەوتنەوە لەقەدەغەکراوەکانی (نواهيه). خوای گەورە ئەمەی لەچەندان ئایەتدا

---

(61) أ ـ سورة الذاريات: (٥٦).

ب ـ واتاکە یمان پێشتر نوسیوە. وەرگێڕ.

(62) سورة النحل: (٣٦).

(63) أ ـ سورة الأنبياء: (٢٥).

ب ـ واتە: ئەی پێغەمبەرﷺ ئێمە پێش تۆ هیچ پێغەمبەرو نێردراوێکمان نەناردوە کە پیمان نەگوتبێت بەسروش(الوحي) کەلەمن بەولاوە هیچ خوایەکی تر نین بەهەق بپەرسترێت‌و هەرمن دروستکەرو پەروەردگاری ئێوەم، دەی کەواتە لەمن بەولاوە هیچ کەس‌و هیچ شتێکی تر مە پەرستن‌و بەندایەتی لەمن بەولاوە بۆ هیچ کەس‌و شتێکی تر مەکەن و بەخوای خۆتانی مەزانن. هیچ پێغەمبەرێکم لە پێش تۆدا نەناردوە بۆ گەل‌و ئوممەتەکانی ڕابردو تەنیا بەیەکتا پەرستی‌و تەنیاخوا پەرستی‌و نیازپاکی بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیان و پێمان ڕاگەیاندون کەلەمن بەولاوە هیچ خوایەکی تر نین بەهەق بپەرسترێت دەی کەواتە لەمن بەولاوە هیچ خوایەکی تر مە پەرستن. وەرگێڕ.
بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٢ل٨١٥. وەلە (المكتبة الشاملة م التفاسير / تفسير القرطبي / تفسير سورة الأنبياء / الآية ٢٥.)

(64) أ ـ سوره هود: (١ ـ ٢).

ب ـ واتە: (الر) ئەم سێ پیتە بەیەکەوە دەنوسرێن بەڵام لەخوێندنەوەدا پیت پیت دەخوێندرێنەوە. واتەکەشی هەر خوای گەورە دەزانێت. بەڕاستی کتابێکی زۆر بەرزو پایە بڵندە، کەمەبەستی لەقورئانی پیرۆزە، ئایەتەکانی زۆر بەڕێك‌و پێکی نوسراون‌و بەیەکەوە جۆش دراون، ولەلایەن خوای باڵا دەست‌و بێ وێنەی خاوەن زانست‌و زانیاری و حیکمەتەوە مەبەستەکانی زۆر بەڕونی‌و بەئاشکرا خراونەتە ڕو، لێك دراونەوەو ئاشکرا کراون، چ لەڕوی عەقیدەو بیرو باوەڕەو چ لەگشت ڕوو بوابرەکانی تری ژیانی مرۆڤایەتیەوە بێت. وەئەم کتێبە واتە قورئانی پیرۆز فرمانمان پێ دەکات کەلە خوا بەولاوە هیچ کەس‌و هیچ شتێکی دیکە نە پەرستین و بەندایەتی تەنیا بۆ ئەو بکەین .
لەم ئایەتەدا خوای گەورە بە پێغەمبەرەکەی دەفەرموێت: ئەی محمدﷺ بەئوممەتەکەت بڵێ، بێگومان من لەلایەن خودای پەروەردگارەوە نێردراوم بۆ ئەوەی تورەیی‌و هەڕەشەی خوای پەروەردگاری جیهانیان بەو کەسانە ڕابگەیەنم کە پشت لەبەرنامەکەی خوا دەکەن‌و لەسەر خراپەو خراپەکاری و بت پەرستی و هاوەڵ بۆ خوا دانان‌و ملهوڕی بەردەوامن‌و ناگەڕێنەوە بۆ لای خواو بەرنامەکەی خوا. هەروەها مژدە بەبەهەشت بدەم بەو کەسانەش کەخاوەن بیروباوەڕێکی تەواوو پتەون هەمیشە چاکەکارن‌و خۆیان لەخراپەو گوناح دەپارێزن. وەرگێڕ. لەتەفسیری گوڵشەن ب٢ ل٥٤٧.

فرمان پێ کردوین. لەوانە فەرمودەی خوای پاكو بێگەرد:﴿ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاء ﴾([65]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَقَضَى رَبُّكَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ ﴾([66]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ ﴿﴾ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ﴾ ([67]).

ئایەتەكان لەم بوارەدا گەلێك زۆرن لەسەر نیاز پاكیو ئیخلاسیەت لەبەندایەتی كردن بۆ خوای تاكو تەنیا، وبەندایەتی نەكردن بۆ هیچ كەسو بۆ هیچ شتێكی تر جوێ لەخوای گەورە لەپێغەمبەرانو غەیری ئەوانیش هیچ گومانی تێدا نیە لەگرنگترین بەندایەتی كردنەكانەو لەهەموانیش كۆك ترە بۆیە پێویستە تەنیا لەخوا داوا بكەینو ئیخلاسیەتی تەواومان بۆ خوای تاكو تەنیا هەبێت. ئەوەتە خوای بالا دەستو كاربەجێ دەفەرموێ:﴿ فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾([68]). هەروەها دەفەرموێت:﴿ وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾([69]). وەئەمەش هەمو دروستكراوەكان دەگرێتەوە، هەر لەپێغەمبەرانو غەیری ئەوانیش، چونكە وشەی(أحداً) نەكیرەیەو لەڕەوتی قەدەغە كردن(النهي) دا بەگشتی هەمو شتێك دەگرێتەوە بێجگە لەخوای گەورە. هەروەها خوای تاكو تەنیا دەفەرموێ:﴿ وَلاَ تَدْعُ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَنفَعُكَ وَلاَ يَضُرُّكَ﴾([70]). لەم ئایەتەدا ڕوی قسە لەپێغەمبەرە ﷺ و لای هەموانیش ئاشكرایە

([65]) أ ـ سورة البينة : (٥).

ب ـ واتە : ئەو جولەكەو دیانانە لەكتێبەكانی خۆیاندا هیچ فەرمانێكیان پێ نەدرا بو جگەلەوەی كە پڕ بەدڵ خوای پەروەردگاری جیهانیان بپەرستنو هاو وێنەو هاوتای بۆ دانەنێن ولا لەهیچ بیروباوەڕێكی بێ ناوەرۆكو پڕوپوچ و زیان بەخش نەدەنەوەو بەدڵێكی بێدارەوە نوێژەكانیان بكەنو زەكاتی ماڵی خۆیان بدەنودەستی هەژارانو دەست كورتو داماوانو لێ قەوماوان بدەنو هەرچی پێ یان دەكرێ بەو ماڵو سامانەی كەخوا پێ ی داون چاكەو چاكەكاری پێ بكەن. دەی گەر وابكەن ئەوەیە ئایینی ڕاستەقینەو پاكو بەم جۆرە ڕێگەی ڕاست دەدۆزنەوەو ئەمە ئایینی ڕاستو ڕاتەقینەی تەواوی خوایە.وەرگێڕ، بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب ٣ ل١٦٣٨.

([66]) أ ـ سورة الإسراء : (٢٣).

ب ـ واتە : خوای گەورە فەرمانی پێ كردویت كەلەخوا بەولاوە هیچ شتێكی تر نە پەرستیت.وەرگێڕ.

([67]) أ ـ سورة الزمر : (٢ـ ٣).

ب ـ واتە : بەهەمو دڵێكتەوە خوا بپەرستە، چونكە پەرستن تەنیا شایەنی خوای گەورەیەو بەس و هیچ كەسو هیچ شتێك شایەنی پەرستن نین جگە لەخوای پەروەردگار ، بەڕاستی پەرستنی تەواوو خاوێن ودور لەهەمو شەریكو هاوەڵو هاو وێنە دانانێك تەنها هی خوای پەروەردگارەو بەس. تەفسیری گوڵشەن ب٣ ل١٢٠١. وەرگێڕ.

([68]) أ ـ سورة غافر : (١٤).

ب ـ واتە : لەقوڵایی و پڕ بەدڵ نیاز پاكیت بۆ خوا هەبێت هەر لەو بپاڕێوەو تەنیا داوا لەو بكە، جگە لەخوا داوا لەهیچ شتێكی تر نەكەیت، چونكە هەر ئەوە كەسودو قازانجو زیانت پێ بگەیەنێتو هیچ كەسو هیچ شتێكی تر ناتوانێت، هەرچەندە ئەو كافرو بێ باوەڕو هاوەڵ دانەرانو ملهوڕان پێ یان ناخۆش بێتو فشارت بخەنە سەر، هەرگیز دوای بەرنامەو ڕێچكە دەست كردەكانی ئەوان نەكەویت.وەرگێڕ.

([69]) أ ـ سورة الجن : (١٨).

ب ـ واتە : مزگەوتەكان هەمویان ماڵی خوانو تەنیا هی ئەون جا لەوێدا جگەلەخوای گەورە داوا لەكەسی تر مەكەنو هاناو پەنا بۆ كەسو بۆ هیچ شتێكی تر مەبەن، هەروەكو جولەكەو دیانەكان دەیان كردو لەكەنیسەكانیاندا وادەكەن.

زۆر بەداخەوە ئێستاش موسڵمانانی ئێمە بەهۆی دور كەوتنەوەو بێ ئاگاییان لەڕاستەقینەو بنەمای ئایینەكەیان نەك هەر لەدەرەوەی مزگەوت بەڵكو لەناو مزگەوتەكانیش دا هەمان هەڵە دوبارە دەكەنەوەو لەجیاتی هاوار بكەنە خوا هاوار دەكەنە پیاو چاكانو هاوار دەكەنە پێغەمبەرو داوای لێ خۆش بونو یارمەتیو بەهاناوە چون لە پێغەمبەر ﷺ دەكەن. زۆر جار گوێم لێ بوە موسڵمانان دوای ئەوەی لەنوێژی جەماعەت دەبنەوەو لەویردەكانی دوای نوێژ دەبنەوە، لە پاڕاوەكاندا گوێم لێ بوە داوا لە پێغەمبەرو پاوچاكانو شێخەكان دەكەن ، یا كەلێ بوەتەوەو خەریكە هەڵ دەستێو دەڕوا دەست دادەداو هەڵ دەستێو دەڵێ: یارسول الله هاوارە!!!. یادەرویشو سۆفیەكان لەناو مزگەوتدا هاوار دەكەنە شێخەكانیانو پەنایان پێ دەبەنو داوای مەدەدیان لێ دەكەن، جا ئەو شێخانە مردو بن یا زیندو.تەفسیری گوڵشەن ب٣ ل ١٥٣٥.وەرگێڕ.

([70]) أ ـ سورة يونس : (١٠٦).

ب ـ واتە : بێجگە لەخوای پەروەردگار هاوار مەكەنە هیچ كەسو هیچ شتێكی تر كەنەسودو نەزیانتان پێ دەگەیەنن .وەرگێڕ.

کەخوای گەورە پێغەمبەری ﷺ لەهەمو شیركو هاوەڵ دانانێك پاراستوە، بەڵام ئەمە خیتابە بۆ ئاگادار كردنەوەی غەیری پێغەمبەر ﷺ بۆ ئێمە. هەروەها خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ الظَّالِمِينَ﴾([٧١]). ئەگەر گەورەی هەمو ئەولادی ئادەم داوا لەغەیری خوا بكات زاڵمو ستەمكارو موشریك دەبێت ئەدی دەبێ بۆ غەیری ئەو چۆن بێت. وەئەگەر گوترا زوڵم مەبەست لەشیركی گەورەیە واتەهاوەڵ دانانی گەورە بۆ خوای پەروەردگار. هەروەكو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾([٧٢]).

﴿ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾([٧٣]). لەم ئایەتە پیرۆزانەدا هەموی بۆمان ڕون دەبێتەوەداوا كردنو هاوار كردن بۆ غەیری خوا لەمردوانو درەختەكانو بتەكانو هەر شتێكی تر بكرێت هاوبەشی پەیدا كردنە بۆ خوای گەورەو پێچەوانەی ئەو پەرستشیو بەندایەتی كردنەیە كەخوای گەورە جنۆكەو مرۆڤەكانی لەپێناودا دروست كردونو پێغەمبەرانی لەپێناودا ناردونو كتێبەكانی بۆ ناردونە خوار تا ئەو پەرستشیو بەندایەتی یە بۆ مرۆڤەكانو جنۆكەكان ڕون بكەنەوەو بانگەوازی بۆ بكەن. ئەمەش واتای(لآ إله إلاَّ الله) دەگەیەنێت كەبریتیە لەوەی كەهیچ پەرستراوێك نین كە بەهەق بپەرسترێت بێجگە لەخوای گەورەو پەروەردگاری جیهانیان. ئەمەش پەرستنو بەندایەتی كردن بۆ غەیری خوا(الله) گیان ڕەت دەكاتەوەو بەڵكو دەبێ تەنهاو تەنها بۆ الله بێتو بەس، هەروەكو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ ([٧٤]).

هەر ئەمەش بنەڕەتی ئاینەو بنچینەی ڕێبازی ئیسلامە، هیچ بەندایەتیەكی دروست دوای دروست بونی ئەم بنەڕەتو ڕێبازە ڕەسەنە نیە. هەروەكو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَلَقَدْ أُوحِيَ

([71]) أ ـ سورة يونس: (١٠٦).

ب ـ واتە: دەی ئەگەر تۆ ئەوەت كرد واتە داوات لەغەیری خوا كرد كەواتە تۆ لەستەمكارانی، دیارە بەم كارەتان ستەم لەخۆتان دەكەنو خوای گەورە لەخۆتان دەتۆرێننو تورە دەكەن. ئەم نیوە ئایەتە تەواو كەری نیوە ئایەتی پەراوێزی ڕابردوە واتە ژمارە(٧٠). وەرگێڕ.

([72]) أ ـ سورة البقرة: (٢٥٤).

ب ـ واتە: كافرەكانو بت پەرستانو هاوەڵ دانەران خۆیان ستەمكارن، كەوتە ستەمكار هاوەڵ دانانی گەورەیە . وەرگێڕ.

([73]) أ ـ سورة لقمان: (١٣).

ب ـ واتە: بەڕاستی هاوەڵ دانان ستەمێكی گەورەیە واتە شیركی گەورەیە .وەرگێڕ. تەفسیری گوڵشەن ب٢ل ١٠٥٥.

([74]) أ ـ سورة لقمان: (٣٠).

ب ـ واتە :ئەو نیشانەو بەڵگەو زانستو زانیاریو دروستكراوانەی خوای گەورە كەباس كرانو باس دەكرێن وەك هاتنی ڕۆژ بەدوای شەوو شەو بەدوای ڕۆژو مانگ بەدوای مانگو ساڵ بەدوای ساڵو هەمو دروستكراوەكانی تری خوا كەدیان بیبیننو نایان بینین هەمویان بەڵگەن لەسەر ئەوەی كەتەنیا خوای گەورە هەقەو هەر ئەو ڕاستو ڕەواو تەواوەو هەر دەبێ ئەو بپەرسترێت ئەوانی تری كەجوێ لەخوا دەپەرسترێن و دەكرێنە هاوتاو هاو وێنەو هاوەڵی خوا هەر هەمویان ناهەقو ناتەواونو پڕو پوچنو هیچیان لەبار دا نیەو هیچیان لەدەست نایەو بۆ خۆیان پێویستیان بە سۆزو ڕەحمەتو بەزەیی خوای گەورە هەیە. دەی كەواتە هەر خوای گەورە بەرزو بڵندو باڵا دەستو كاربەجێ یەو خاوەنی هێزو دەسەڵاتو توانایەكی بێ وێنەو بێ ئەندازەو ڕەهایە. تەفسیر گوڵشەن ب٢ ل١٠٦٢. هەروەها تەفسیری الطبري سورەتی لوقمان ئایەتی ٣٠ لە(المكتبة الشاملة / التفاسير قرص سيدي)وەرگێڕ.

﴿إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾([75]). هەروەها دەفەرموێ: ﴿ وَلَوْ أَشْرَكُواْ لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾([76]) . ئایینی ئیسلام لەسەر دو بنچینەو بنەما دامەزراوە:

یەکەمیان: نابێ لەخوای گەورە (الله) بەولاوە هیچ کەسو هیچ شتێکی تر بپەرسترێت.

دوەم: نابێ بەندایەتیو پەرستشی خوا بکرێت تەنیا بەشەریعەتەکەی پێغەمبەرە نێردراوەکەی ﷺ نەبێت. ئەمەش واتای (لا إله إلاَّ الله) یە، جاهەر کەسێك داوا لەمردوان بکات لە پێغەمبەرانو غەیری ئەوانیش، یاداوا لەبتەکانو درەختەکانو لەبەردانو لەهەر شتێکی تر بکات لەدروستکراوەکانی خواو هاناوهاواریان بۆ بەرێت وخۆیان لێ نزیك بکاتەوە بەسەر بڕینو نەزر بۆ کردن، یانوێژیان بۆ بکاتو کڕنوشیان بۆ بەرێت گوایە سودیان پێ دەگەیەنێتو یا شەڕو ناخۆشیو بەڵایان لێ لەسەر لادەبات، ئەوە ئەو کەسە چەند پەروەردگارانێکی تری بۆ خۆی گرتونو کردونی بەهاوکوفو هاوشێوەی خوای پەروەردگاری جیهانیان (الله سبحانه وتعالى) .

دیارە ئەمەش بنەڕەتی ئایینی خوا کە(لا إله إلاَّ الله)یە هەڵ دەوەشێنێتەوەو پێچەوانەی تەنیا خوا پەرستیە. هەروەها هەر کەسێك شتی تازەو داهێنان (الإبتداع) لەم ئایینی ئیسلامەدا بکات کەخوای گەورە ئیزنی نەداوەو فرمانی لەسەر نیە واتە لەبەرنامەو شەریعەتی ئیسلامدا بونی نیە ئەوە واتاو چەمکی شەهادەی(أنَّ محمد رسول الله)ی ئەنجام نەداوەو نەی هێناوەتە دیو ناتەواوە. ئەوەتە خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿ وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاء مَّنثُورًا﴾([77]).

([75]) أ ـ سورة الزمر: (٦٥).

ب ـ واتە: ئەی محمد ﷺ بەدڵنیاییەوە لەلایەن خواوە سروشتت بۆ هاتۆتە خوار هەر وەك چۆن هەمو پێغەمبەرانو نێردراوانی پێش تۆمان ناردوەو پێت ڕاگەیانراوە. دەی مادام پێت ڕاگەنراوەو تێت گەیەنراوە و ڕێگەی ڕاستو خوا پەرستیت بۆ ڕون کراوەتەوە، ئیدی لێرە بەولاوە ئەگەر غەیری خوا هەر شتێکی تر بپەرستیتو هاوەڵ بۆ خوا دابنێیت تۆ لەستەمکاران دەژمێردرێیتو هەرچی کردەوەی باشت هەبێت کەلەمەوبەر کردوتن هەمویان هەڵ دەوەشێنەوەو دەسوتێنو ڕەش دەکرێنەوە تازە ئیدی سودیان نامێنیت بۆت و دەچیتە ڕیزی زیان مەندانەوە.تەفسیری گوڵشەن ب٣ ل١٢١٨.وە تەفسیری القرطبي تەفسیری سورەتی (الزمر) ئایەتی(٦٥)لە(المكتبة الشاملة/ التفاسير قرص سيدي) وەرگێڕ.

([76]) أ ـ سورة الأنعام: (٨٨).

ب ـ واتە: ئەگەر بەندەکانی خوا هیدایەت درانو ڕێگای ڕاستی خواییان دۆزیەوە، کەچی دوایی هاوەڵو هاو وێنە واتە شەریکیان بۆ خوا دانا ئەوە هەر کردەوەیەکی باشی لەمەوبەر کردویانە هەر هەموی هەڵ دەوەشێتە و بەبا دەچنو دەسوتێنو هیچ سودێکیان لێ نابێنێ لەڕۆژی قیامەتداو بەفریای ناکەنو ڕەنجەڕۆو مایە پوچ دێتە دەر.. وەرگێڕ.

([77]) أ ـ سورة الفرقان: (٢٣).

ب ـ واتە: لەڕۆژی قیامەتدا کردەوەو چاکەی ئەو بێباوەڕو بت پەرستو ملهوڕو خوانەناسوبەندانەی کەسو بەرنامەو ڕێچکە دەست کردەکانو کافران دێنینو دەیکەینە تەپو تۆزو غوبارێکی پرژو بڵاو و بەقوڵایی ئاسمانی دا دەبەینو هیچ سودێکی نابێت بۆیان و بەکەڵکیان نایە ، بۆ؟ چونکە لەسەر بیرو باوەڕێکی ڕاستەقینەی خوا نەیان کردوەو بۆ خوا نەبوەو لە پێناو ڕەزامەندی خوا نەبوە، بەڵکو بۆ بتو پەرستراوەکانی تری خوایان بوەو بۆ کەسو سەرکردەوو گەورەکانو گروپو لایەنەکانی خۆیان بوەو لە پێناو ڕەزامەندی ئەواندا بوەو بۆ نزیك بونەوەیان لەئەوان بوە و بۆ بتەکانیان بوە. تەفسیری گوڵشەن ب٢ ل٩٢١. وەرگێڕ.

ئەمە ئەو کردەوانەیە کەهەر کەسێك لەسەر بێباوەڕیوهاوبەشی شەریك پەیدا کردن جا لەهەر بەرگێكو بەهەر شێوەیەكو بەهەر ڕەنگێك بێت بۆ خوا بکرێت، ئەمەش ئەو کردەوە داهێنەرانەن (الأعمال المبتدعة) کەخوای گەورە فرمانو بڕیاری لەسەر نینو لەبەرنامەو شەریعەتی ئیسلامدا بونیان نیە لەڕۆژی قیامەتدا دەیکات بەتۆزو گەردەلولو بەئاسماندا هەڵ دەچن. واتە: لێ ی وەرناگیرێتوهیچ بایەخێکیان نیەو نابێت، چونکە لەگەڵ شەریعەتی پاکی خوادا ڕێك نینو تێك ناکەنەوەو بۆ غەیری خوایان کردونو بۆ خۆیان دایان هێناونو بەپێ ی هەواو هەوەسو ئارەزوەکانی نەفسی خۆیانو شەیتانەکانیان دروستیان کردونو ئەنجامیان داون. ئەوانەش بەسەرچاوی خۆیان دادەدرێتەوەو لەگوێکانیان تێ ناپەرێت. ئەوەتە پێغەمبەرﷺفەرمویەتی:{ من احدث في أمرنا هذا ماليس فيه فهو ردٌ}([٧٨]) .

ئەو ئافرەتە ڕوی هانا بردنو دوعا کردنەکەی لەپێغەمبەرﷺکردوەو پشتیشی لەپەروەردگاری جیهانیان کردوە کە هەمو سەرکەوتنو بەهانا هاتنو زیانو سود گەیاندنێك تەنیا بەدەست ئەوەو کەسی ترناتوانێت،و هیچ شتێك لەوانەی باسمان کردن بەدەست هیچ کەسو هیچ شتێك نیە بێجگە لەزاتی خوای گەورە(الله)گیان. هیچ گومانێکی تێدا نیە کەئەمە ستەمێکی زۆر گەورەیە لەخودای پەروەردگارمان. ئاخر خوای باڵادەستو کار بەجێ فەرمانی پێ کردوین کەتەنیا داوا لەو بکەینو لەبەر ئەو بپاڕێینەوەو پەیمانیشی پێ داوین کەهەر کەسێك داوای لێ بکات وەڵامی دەداتەوە. هەروەها پەیمانیشی داوە هەر کەسێك لەسەرپێچی بکاتو ڕو لەو نەکاتو داوا لەغەیری ئەو بکات و لەکەسێکی تر یا لەشتێکی تری غەیری خوا بپاڕێتەوە دەیباتە ناو دۆزەخەوە هەروەکو لەقورئانی پیرۆزدا دەفەرموێ :﴿ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ ([٧٩]). واتە بەڕیسواییو مل کەچیو سەرشۆڕی بەرەو دۆزەخ ڕاتان دەکێشن. باشە ئەگەر حاڵی ئەو کەسانەی کەخۆ بەزل بزانن لەئاست دوعاو داوا کردن لەخوا ئاوا بێت، دەبێ حاڵی ئەو کەسانە چۆن بێت کەپشت لەخوا دەکەنو لەغەیری

([78]) أ ـ متفق على صحته.

ب ـ واتە : هەرکەسێك شتێکی تازە بێنێتە ناو ئایینەکەمانو لەبەرنامەو ئایینی ئێمەدا نەبێتو ئێمە نەمان کردبێت ئەوا بەسەر چاوی خۆی دا دەدرێتەوەو لێ ی وەرناگیرێتو لەرۆژی قیامەتدا سودی پێ ناگەیەنێتو بەڵکو مایە پوچ دەبێتو لەبری پاداشت سزا دەدرێت ، داهێنان سەرلێشێواویەو هەمو سەر لێشێواویەکیش دەبێ لەئاگردا بسوتێت بەگوێرەی فەرمودەی پێغەمبەرﷺ. وەرگێڕ.

([79]) أ ـ سورة غافر: (٦٠)

ب ـ واتە : خوای پەروەردگار دەفەرموێ: ئێوە هەمو پێوستیو داخوازیەکانتان تەنیا لەمن بکەن، منیش وەڵامتان دەدەمەوەو بۆتان دێنەمە دیو پێتان دەبەخشمو لێتان خۆش دەبم بەمەرجێ لەچوار چێوەی شەریعەتەکەی من دا بێت، ئەوانەی کە پشت لەبەندایەتی بۆکردنو پەرستشی من دەکەنو خۆ لەوە بەزل تر دەزانن کەبەندایەتی تەنیا بۆ من بکەن دەیان خەمە ناو ئاگری دۆزەخەوەو بەسەر شۆڕیەوە دەبێ بچنە ناویەوەو تیایدا بسو تێن. تەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٢٣٨. تەفسیری الطبري ـ سورەت ی (غافر) ئایەتی(٦٠) لە (المكتبة الشاملة/ التفاسير). وەرگێڕ.

خوا دەپاڕێنەوەو داوای لێ دەکەن، ئاخر خوای باڵا دەستو کار بەجێ هەمیشە نزیکەو خاوەنی هەمو شتێکەو جڵەوی هەمو شتێك بەمرۆڤو جنۆکەشەوە لەژێر دەستی خوای گەورە دایە،و بەسەر هەمو شتێکدا زاڵو بەتواناو بەدەسەڵاتە هەروەکو خوای پاکو بێگەرد دەفەرموێ:﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُواْ لِي وَلْيُؤْمِنُواْ بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾(٨٠). وەپێغەمبەر ﷺ لەفەرمودەیەکی ڕاستدا فەرمویەتی:{الدعاء هو العبادة}(٨١) . وەبەئامۆزایەکەی خۆی فەرمو کەعبداللە کوڕی عباس بو(رضي الله عنهما) :{إحفظ الله يحفظك، إحفظ الله تجده تجاهك، إذا سألت فاسأل الله، وإذا استعنت فاستعن بالله}(٨٢).

هەروەها ﷺ فەرمویەتی:{ من مات وهو يدعو لله نداً دخل النار}(٨٣) . وفي الصحيحين عن النبي ﷺ أنَّه سُئل: أيُّ الذنبِ أعظم؟ قال:{أن تجعل لله نداً وهو خلقك}(٨٤). (والند) واتە: هاووێنەو هاوشێوە و هاوتا: هەر کەسێك داوا لەغەیری خوا بکاتو بپاڕێتەوە ئەوە هاوتاو هاوشانی بۆ خوای گەورە بڕیار داوە، یا هەرکەسێك هانا بۆ غەیری خوا بەرێتو نەزری بۆ بکاتوسەر بڕینو قوربانی بۆ بکات، یاخود بەندایەتیو پەرستشی بەتەواوی یا هەندێکی بۆ غەیری خوا بێت ئەوە ئەو کەسە هاوشێوەو هاووێنەی بۆ خوای گەورە داناوە. جائەوەی لەبەری دەپاڕێتەوەو هانای بۆ دەباتو بەندایەتی بۆ دەکات پێغەمبەر بێت یاخۆشەویستانی خوا(ولي)، یافریشتە بێت، یاجنۆکە بێت یا بت بێت یاکەسو بەرنامە بێت یاهەر شتێکی تر بێت لەدروستکراوەکانی خوای گەورە. بەڵام داوا کردن لەکەسێکی زیندوی ئامادە بو واتە لەڕودا بێتو داوای یارمەتی شتێکی لێ بکەیت کەلەتوانای دا بێت لەشتو کاروبارە هەست پێ کراوەکانو بەرجەستەکان(الحسية) ئەگەر ئەو کەسە لەتوانای جێ بەجێ کردنی دا بو ئەوە هیچی تێدا نیەو دروستەو شەریك پەیدا کردن نیە، بەڵکو کارو بارە ئاساییەکان لەنێوان موسڵماناندا کەیارمەتیو دەستگیرۆییو دەستبار گرتن بۆ یەکتری دروستە، نەك هەر دروستە بەڵکو پێویستیشە..هەروەکو خوای گەورەو باڵا دەست

---

(80) أ ـ سورة البقرة: (١٨٦).

ب ـ واتە: ئەی محمد ﷺ ئەگەر بەندەکانم پرسیاری منیان لێ کردیت پێ یان بڵێ من لێیانەوە نزیکم وەڵامی داواکەیان دەدەمەوە ئەگەر داوام لێ بکەن دەبا وەڵامی من بدنەوەو تەنیا داوا لەمن بکەنو هانا تەنیا بۆ من بێنن و بەندایەتی و پەرستشی تەنیا بۆ من بکەن بۆ ئەوە ڕێنومایی بکرێنو بەرچاو ڕۆشن بن . وەرگێڕ.

(81) واتە: دوعاو نزاو پاڕانەوە خۆی پەرستشیو بەندایەتی کردنە .وەرگێڕ.

(82) أ ـ أخرجه الترمذي وغيره.

ب ـ واتە: مافەکانی خوا کەلەسەرتە بیان پارێزە خوای گەورە لەهەمو شتێك دەتپارێزێت چ لەدنیاو چ لەقیامەتدا، مافەکانی خوا بپارێزە خوای گەورە بەرەو ڕوت دێتو یارمەتیت دەداتو دەت پارێزێتو بەزیی خۆیت بەسەردا دەڕێژێت، وەئەگە داوات کردو پاڕایەوە تەنیا داوا لەخوای پەروەردگار بکەو لەبەر ئەو بپاڕێوە، وەئەگەر هاناو مەدەدت برد تەنیا بۆ خوای بەرەو داوای مەدەد لەو بکەو لەکەسو لەهیچ شتێکی تر نا.وەرگێڕ.

(83) أ ـ رواه البخاري.

ب ـ واتە: هەرکەسێك هاو وێنەو هاوەڵو هاو شێوە بۆ خوا دابنێتو لەسەر ئەو حاڵە بمرێتو تۆبە نەکات ئەوە دەچێتە ناو ئاگری دۆزەخەوە.وەرگێڕ.

(84) واتە: گەورە ترین تاوان ئەوەیە کە هاو وێنە بۆ ئەو خوایە دابنێیت کەدروستی کردویت.وەرگێڕ.

لەچیرۆکی موسادا على نبينا وعليه الصلاة والسلام بۆمان دەگێڕێتەوەو دەفەرموێ:﴿ فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِن شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ﴾ [85]) . هەروەها لەهەمان چیرۆکی موسادا خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ ﴾([86]). هەروەکو ئەوەی مرۆڤ لەکاتی شەڕو جەنگو هەر کارو بارێکی تر ئالۆزو نائالۆز کەدوچاری خەڵکی دەبن،یا هەر پێداویستیو گرفتێك کەمرۆڤەکان لەناو خۆیاندا پێویستی یان بەوی تریان دەبێت هانا بۆ هاوڕێو برادەرو خزمەکانی دەبات.

خوای گەورە فەرمانی بەپێغەمبەرەکەیﷺکردوە کەبەخەڵکی ڕابگەیەنە کەپێغەمبەرﷺبۆ خۆی ناتوانێت هیچ قازانجو زیانێك بەکەس بگەیەنێتو هیچی لەدەست دا نیەو لەتوانای ئەو دانیە، هەروەکو باری تعالی لەسورەتی(الجن)دا دەفەرموێ:﴿ قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا۝ قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا﴾([87]). هەروەها خوای گەورە لەسورەتی (الأعراف)دا دەفەرموێت :﴿قُل لاَّ أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلاَ ضَرًّا إِلاَّ مَا شَاء اللّهُ وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لاَسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَاْ إِلاَّ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾([88]). ئایەت لەم بوارەدا گەلێك زۆرن، پێغەمبەرﷺتەنیا داوای لەپەروەردگار دەکرد، ئەوەتە لەڕۆژی بەدردا هانای بۆ خوا (الله)بردو داوای سەرخستنی تەنیا لەو کردو بەردەوام لەبەری دەپاڕایەوەو دەی گوت:{ يـارِبي أنجـز لي ماوعدتني}([89]) ئاوا بەم شێوەیە لەپاڕانەوە بەردەوام بو هەتا هاوڕێ ی گەورەی أبوبکری صدیق رضي الله عنهگوتی:(حسبك الله يارسول الله، فإنَّ الله منجز لك ماوعدك)([90]). ئەوە بو خوای گەورە ئەم

([85]) أ ـ سورة القصص: (١٥).

ب ـ واتە: کاتێ موسا لەناو بازاڕدا لەکاتی نیوەڕۆدا هاتە د ەرو بینی وا دوکەس شەڕیانە یەکێکیان لەخزمەکانی خۆی بوو ئەوی تریان لەقیبتیەکانی فیرعەونی بو. جا خزمەکەی خۆی دیار بو بەوی تر نەدەوێرا بۆیە داوای یارمەتی لەموسا کرد کەلەدژی کابرای قیبتی یارمەتی بداتو لەسەری بکاتەوە.ئەویش لەسەری کردەوەو بۆکسێکی لێداو کوشتی.وەرگێڕ.

([86]) أ ـ سورة القصص: (٢١).

ب ـ واتە: موسا دوای ئەوەی ئاگادار کرایەوە کە فیرعەونیەکان کۆ بونەوە بۆ ئەوەی بیکوژن زۆر بەوریایی و ئاگاداریو چاودێریو بەترسەوە لەشارو لەولاتی میسر دەرچو .وەرگێڕ.

([87]) أ ـ سورة الجن: (٢٠ ـ ٢١).

ب ـ واتە: ئەی محمدﷺبەو بت پەرستو خوا نەناسو کەللە ڕەقانە بڵێ: من تەنیا داوا لەخوای پەروەردگارم دەکەمو هەر لەبەر ئەو دەپاڕێمەوەو هیچ هاوەڵو هاو وێنەی بۆ پەیدا ناکەمو بەتەنیا ئەو دەپەرستمو بەندایەتی لەو بەولاوە بۆ هیچ کەسو بۆ هیچ بەرنامەو هیچ شتێکی تر ناکەم، هەروەها پێ یان بڵێ: ناتوانم تەنیا گەردیلەیەکیشتان زیانو تەنگو چەڵەمە وناخۆشی لەسەر سوك بکەم چ جای ئەوەی لەسەرتان لاببەمو وەنەدەش توانم هیدایەتو دەستگیرۆییتان بکەم ئەگەر خوای گەورە ویستی لەسەر نەبێت چونکە من نەسودو نەزیانم بەدەست نیەو ئەمانە هەموی بەدەست خوانو من تەنیا نێردراوی خوامو بەرنامەی ئیسلامتان پێ ڕەدەیەگەنمو بەس.وەرگێڕ.

([88]) أ ـ سورة الأعراف: (١٨٨).

ب ـ واتە: ئەی محمدﷺبەو بت پەرستو خوانەناسو سەرکەشانە بڵێ: من هیچ هێزو دەسەڵاتو توانایەکم نیە تابتوانم سودو قازانج نەك بەئێوە بەڵکو بەخۆشم بگەیەنم مەگەر خوای گەورە ویستی لەسەر بێت ئەوانە هەموی لەهێزو تواناو دەسەڵاتی خوادانو تەنیا بەدەست ئەون ، ئەی کەواتە من چۆن دەزانم یادەتوانم کەی ڕۆژی قیامەت دێت؟ جا کەمن کارو باری پەنهانو غەیبیەکانم بزانیایە هەرچی خراپەو ناخۆشی و دەردو بەڵاو ناڕەحەتیەك هەیە لەخۆم لادەداو هەرچی خێرو خۆشی ونازو نیعەمت هەیە بۆ خۆمم دەهێناو گردم دەکردەوە . پێم خۆشە چاك بزانن کەمن هیچ نیم تەنیا نێردراوێکی خوای گەورەم بۆ ئەوە خراپەکارانو لەخوا یاخی بوان بەڕۆژی قیامەتو سزاو غەزابی دۆزەخ بترسێنم مزگێنیش بدەم بەخوا پەرستانو یەکتا پەرستانو چاکەکارانو ئیمانداران بەبەهەشتو ژیانی خۆشی نەبڕاوەی ناو ئەو بەهەشتە.تەفسیری گوڵشەن ب٢ل٤٢٥.وەرگێڕ

([89]) ئەی پەروەردگاری من ئەو بەڵێنەی پێت دابوم بۆم بێنە دیو جێ بەجێ ی بکەو سەرمان بخە بەسەر کافرانو بت پەرستەکاندا.وەرگێڕ.

([90]) واتە: بەسە ئەی ڕەسولی خوا، ئەوەتە خوای گەورە ئەوەی پەیمانی پێ دابویت هێنایە دیو یارمەتی بۆ ناردیو پشتی گرتیو ئێمە سەرکەوتین،وەرگێڕ.

فەرمودەیەی خۆی نارده خوار کەدەفەرموێ:﴿ إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلْفٍ مِّنَ الْمَلآئِكَةِ مُرْدِفِينَ۞ وَمَا جَعَلَهُ اللّهُ إِلاَّ بُشْرَى وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ وَمَا النَّصْرُ إِلاَّ مِنْ عِندِ اللّهِ إِنَّ اللّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ ([91]). خوای گەوره لەم ئایەتەدا بەهاناوه هاتنو یارمەتی دانو سەر خستنەکەیان بەبیر دێنێتەوه و پێ یان ڕادەگەیەنێتو هەواڵیان پێ دەداتو کە هاناکەی وەرگرتونو هێزی یارمەتی دەری بۆ ناردون کەبریتی بون لەفریشتەکانی خۆی، وەبۆشی ڕون کردنەوه کەئەم سەرکەوتنە لەلایەن فریشتەکانەوه نەبو بەڵکو ئەوه خوای گەوره خۆی بو یارمەتی دانو بەهانایانەوه هاتو سەری خستنو وەك مزگێنیەك و ئارام بونەوەیەكو دڵ ئۆقره گرتنێك، وەبۆشی ڕون کردوینەوه کەسەر کەوتنو سەرخستن تەنیا لای خوای باڵا دەستو کار بەجێ خۆیەوەیەتی هەروەك دەفەرموێ:﴿ وَمَا النَّصْرُ إِلاَّ مِنْ عِندِ اللّـهِ إِنَّ اللّـهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾([92]). وەلەسورەتی (آل عمران) دا دەفەرموێ:﴿ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللّهُ بِبَدْرٍ وَأَنتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُواْ اللّـهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾([93]). لەم ئایەتەشدا خوای گەوره بۆی ڕون کردوینەوه کەهەر خوای پاكو بێگەرد بو لەجەنگی بەدردا موسڵمانانی سەر خستنو هەر خۆی سەرخەرو یارمەتی دەره. هەست پێ کردنو زانینی ئەم ڕاستیانە کەئەو هێزو توانایەی پێ داون لەچەكو چۆڵەو لەهێز، لەوفریشتانەی کەبۆی ناردن، مزگێنی پێدانو دڵ ئارامی (الطمأنينة)و ئۆقرەی پێ بەخشین ئەمانە هەموی لەهۆو هۆکارەکانی سەرکەوتن بونو بەس، دەنا سەرخستنو سەرکەوتنەکە تەنیا لەخوای گەورەوه بو، ئەگەر خوای گەوره سەری نەخستنایە هەرگیز سەرنەدەکەوتنو تێك دەشکان، دیاره ئەم

([91]) أ ـ سورة الأنفال: (٩ ـ ١٠).

ب ـ واتە :کاتێ کەوتنە شەڕەوه لەگەڵ کافرانو بت پەرستەکانداو ڕوتان کرده خواو هاناتان هێنا بۆ ئەوەی خوا بەسەریاندا سەرتان بخات، خوای گەورەی پەروەردگارتان وەڵامی دانەوەو هەزار فریشتەی یەك لەدوای یەکی بۆ ناردن و یارمەتی دان بۆ ئەوەی لەبەرامبەر ئەو کافرو بێباوەڕانەدا دڵتان قایمو بەهێز بکاتو ترس لەدڵتاندا نەمێنێت مزگێنی سەرکەوتنی پێدان. ئیدی ئەوه بو موسڵمانەکان بەسەر کافرەکاندا سەرکەوتنو شکاندیانن. دیاره بێگومانە کەسەر کەوتن تەنیا بەدەست خوایەو بەدەست هیچ کەسێك نیەو جگە لەو کەسی تر هیچی پێ ناکرێت چ فریشتە بێت و چ غەیری فریشتە بێت. تەفسیری گوڵشەن ب١ل٤٣٤. وەرگێڕ.

([92]) أ ـ سورة الأنفال: (١٠)..

ب ـ واتە : سەرکەوتنو سەرخستن تەنیا بەدەست خوایەو هیچ کەسو هیچ شتێك هیچی لەدەست نایە جگە لەخوای گەوره، خوای گەوره بەتواناو بەدەسەڵاتو زاناو داناو حەکیمە .وەرگێڕ.

([93]) أ ـ سورة آل عمران: (١٢٣).

ب ـ واتە : خوای گەوره لەغەزای بەدردا بەسەر کافراندا سەری خستنو شکانتانن و کەسێ ئەوەندەی ئێوه دەبون ، ئەو غەزایەی کەلە ساڵی دوەمی کۆچی ڕوی دا ئەو کافرو بێباوەڕە ی هەمو هێزو تواناو چەكو چۆڵەی بەقەدەر سێ هێندەی ئێوه دەبون ئێوەش ژمارەتان کەم بو، دەی ئێوه ئەگەر خۆتان لەخوای خۆتا ن بپارێزنو خۆتان لەخەشمو قینی خوا دور بخەنەوەو خۆتانی لێ بپارێزنو بەچاکیو بە پاکی بیپەرستنو پەرستنێکی وا کەهەمیشە سوپاسگوزاری خوا بن. تەفسیری گوڵشەن ب١ ل١٥٦.

بەڵێ، ئەگەر ئێوه خوای گەوره وەك پێویست بپەرستنو دەست بەقورئانو سوننەتەوه بگرنو خۆتان لەخوای خۆتان بپارێزنو ئارام گرتو بن لەسەر گرتنی ئەم دینە، خوای پەروەردگار سەرتان دەخات بەسەر بێباوەڕانو کافرانو بت پەرستانو مولحیداندا ، هەروەکو چۆن لەجەنگی بەدردا سەری خستن بەسەر کافرەکاندا لەکاتێکدا ئەوان ژمارەو هێزیان چەندان جارەی ئێوه بونو ئێوه کەم بون. دەی خۆتان لەخوای خۆتان بپارێزنو بەگوێرەی قورئانو سوننەت خوا بپەرستنو بەدوای کوێره ڕێیان مەکەونو پەرتەوازه مەبنو هەرچی خوا پێ ی خۆشە ئەوه بکەنو هەرچی پێ ی ناخۆشە لێ ی دوربکەونەوەو لەو شوێنەدا نەتان بینێت بۆ ئەوەی ئێوه سوپاسگوزاری نازو نیعمەتە هەمە چەشنەکانی خوای پەروەردگار بن. تەفسیری الطبري سورەتی آل عمران ئایەتی ١٢٣ لە (المكتبة الشاملة/ التفاسير/ قرص سيدى). وەرگێڕ.

سەرکەوتن‌و سەرخستنەش بەخۆپاریزی لەخواو بەندایەتی بۆ کردن‌و پەرستشی خوای گەورە بەنیاز پاکی بێ غەل‌و خەش‌و پوختە دەبێت بەگوێرەی قورئان‌و سوننەت.

ئەی کەواتە چۆن بۆ ئەو ئافرەتە نوسەرەو غەیری ئەویش دروستە ڕوی هانا وەبەر بردن‌و داوای سەرکەوتن بکاتە پێغەمبەرﷺو پشت بکاتە پەروەردگاری جیهانیان کەخاوەنی هەمو شتێکەو توانایە بەسەر هەمو شتێکدا؟!!

گومانی تێدا نیەکەئەمە خراپترین ڕەشترین چارەنوس‌و نەفامیە، بەڵکو گەورە ترین هاوبەش پەیدا کردنە خوای گەورە پەنامان بدات. ئەو نوسەرە لەسەری پێویستە تۆبە بکات‌و بگەڕێتەوە بۆ لای خوای گەورەو تۆبەیەکی ڕاستەقینەی بۆ بکات، ئەویش بەوەی کەپەشیمان ببێتەوە لەو گوناحە گەورەیەی کەتێ ی کەوتوەو وازی لێ بێنێت‌و جارێکی تر نەچێتەوە سەری‌و عەزم‌و جەزم‌و هەڵوێستی بوێرانە بگرێتە بەرو لەبەرگەورەیی‌و ڕێزی خوا نیەت پاکی‌و ئیخلاسیەت بۆ خوای گەورە بگرێتە بەر، بەڕاستی ئەمەیە تۆبەکردنی بەڕاستی‌و نسوحی ، وەئەگەر مافی دروستکراوەکانی خوای لەلایە، دەبێ مافی ئەوانیش بگێڕێتەوە یان گەردنی خۆیان پێ ئازاد بکات‌و ئەو مافانە لەخۆی حەڵاڵ بکات. ئەوجار تۆبەکەی تەواو دەبێت‌و شوێنی خۆی دەگرێت. ئەمەتە خوای گەورە فرمان بەبەندەکانی دەکات کەتۆبە بکەن‌و پەیمانیشی پێ داون کەتۆبەکەیان لێ وەر دەگرێت. هەروەکو دەفەرموێ:﴿ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾([٩٤]) . هەروەها دەربارەی دیانەکان واتە نەسرانیەکان دەفەرموێ:﴿ أَفَلاَ يَتُوبُونَ إِلَى اللّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ([٩٥]). هەروەها دەفەرموێت:﴿ وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ۝ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ۝ إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُوْلَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ ([٩٦]) . هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾([٩٧]).

([94]) أ ـ سورة النــور: (٣١).

ب ـ واتە: ئەی بڕواداران ئێوە هەموتان بە پیاوو بەئافرەتانەوە پەشیمان ببنەوەو تۆبە بکەن‌و بگەڕێنەوە بۆ لای خوای پەروەردگارتان بۆ ئەوەی ئێوە لەهەردو دنیادا بەختەوەرو سەرکەوتوو سەر بەرزو سەرفراز بن. وەرگێڕ.

([95]) أ ـ سورة المائدة: (٧٤).

ب ـ واتە: ئەوە تاکەی ناگەڕێنەوە بۆ لای خواو تۆبە ناکەن‌و بیر لەو هەمو تاوانە چە پەڵانەی خۆیان ناکەنەوە و داوای لێ خۆش بون‌و لێ بوردن لەخوا ناکەن؟!!ئەگەر داوای لێ خۆش بون‌و لێ بوردەیی لەخوا بکەن خوای گەورە زۆر بەبەزەیی‌و لێ بوردەیە و لێتان دەبورێ‌و دەتان بەخشێ. وەرگێڕ.

([96]) أ ـ سورة الفرقان: (٦٨ ـ ٧٠)

ب ـ واتە: ئەو کەسانەی کەلەخوا بەولاوە هیچ شت‌و هیچ کەسێکی تر نا پەرستن‌و داوای بەدی هێنانی هیچ شتێك ناکەن بێجگە لەخوای پەروەردگار، هەروەها هیچ کەسێك بەناهەق ناکوژن کەخوای گەورە حەرامی کردوە، هەروەها هەمیشە خۆیان لەداوێن پیسی‌و بەد ڕەوشتی دەپارێزن و دەست درێژی ناکەنە سەر ناموسی کەس، جاهەر کەسێك ئەم کردەوانەی کەباس کران ئەنجام بدات ڕۆژی قیامەت توشی سزایەکی بەسفت‌و سوێ ی چەند جارانە دەبێتەوەو بەسەر شۆڕی‌و ڕەزیلیەوە تیایدا دەژیات. تەنها

وەلەفەرمودەی ڕاستی پێغەمبەرﷺ هاتوە کەفەرمویەتی: { الإسلام يهدم ماقبله، والتوبة تجبُّ ماكان قبلها }([98]). بۆیەو لەبەر گەورەیی مەترسیەکانی هاوەڵ دانان واتە (الشرك) و لەبەر ئەوەی لەهەمو گوناحو تاوانەکانی تر گەورە ترەو لەبەر ئەوەی نەبادا خەڵکێکی زۆر بەو قسەو کردەوە شیرکیەی ئەو ئافرەتە نوسەر هەڵ بخەڵەتێنو فریو بخۆن و لەبەر پێویستی و واجب بونی ئامۆژگاری و لەبەر خاتری خواو بۆ بەندەکانی خوا، وەبۆ ئەوەی حاڵی ئێمەو حاڵی هەمو موسڵمانان باش بێتو بەرەو باشە بچێتو بەرچاو ڕۆشن بینەوە ئەم ڕون کردنەوەیەمان خستە ڕو هیوادارین سودی هەبێت بۆ موسڵمانان لەهەمو جیهاندا.وەخوای گەورە هەمو لایەکمان لەدینەکەی خۆی شارەزا بکاتو لەسەریشی بەردەوام و دامەزراو بین، ئێمەشو هەمو موسڵمانانیش لەشەڕی نەفسو شەیتانو لەکردەوەخراپەکانمان بپارێزێتو بمان بورێتو پەنامان بدات کەخوای گەورە هەر خۆی بەتواناو هەر خۆی خاوەنی ئەو تواناو دەسەلاتانەیەو هەر خۆی بەخشندەو لێ بوردەیە لەتاوانەکان.(وصلى الله وسلم وبارك على عبده ورسوله نبينا محمد وآله وصحبه)

نامەی دوەم:

حوکمی هانا بردن بۆ جنۆکەو شەیاتینیەکانو نەزر بۆ کردنیان

لەعبدالعزیز کوڕی عبدالله کوڕی باز بۆ هەمو کەسێك لەموسڵمانان کەئەم نوسینە دەبینێتو دەیخوێنێتەوە، خوای گەورە منیش و تۆیش یارمەتی بداتو سەرمان بخات بۆ دەست گرتن بەدینەکەیو بەردەوامیو پێ دامەزراوی لەسەر ئەو دینە پاکە ئامین.

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

أما بعد:

ئەو کەسانە توشی ئەم سزایە نایەن کەبەدڵسۆزیەوە دەگەڕێنەوە لای خواو تۆبەیەکی ڕاستەقینە دەکەنو پەشیمان دەبنەوەو بەچاکی ئیمان دەهێننو کردەوەی چاكو چاك گوزاری ئەنجام دەدەن. جائەگەر ئاوا بکەنو تۆبەی ڕاستەقینە بکەنو جارێکی تر نەگەڕێنەوە سەر ئەو گوناحو تاوانانە ئەوا بەدڵنیاییەوە خوای گەورە لێ یان خۆش دەبێتو خراپەکانیان هەمو بەچاکە بۆ دەگۆڕێت، چونکە خوای گەورە زۆر لێ بوردەو لێخۆش بوەو بەڕەحمو بەبەزەییو میهرەبانە. تەفسیری گوڵشەن ب٢ ل٩٣٤. وەرگێڕ.

([97]) أ ـ سورة الشورى: (٢٥).

ب ـ واتە: هەر ئەو خوایە تۆبەی بەندەکانی وەردەگرێتو لێ یان خۆش دەبێت ئەگەر لەگوناحو کردەوە خراپەکانیان بگەڕێنەوە بۆ یەکتا پەرستی خواو تۆبە بکەنو کردەوەی چاك بکەن لەکردەوە خراپەکانیان دەبورێت و لەبەخشندەییو بەزەیی خۆی زیادەشیان پێ دەبەخشێتو خراپەکانیان بەچاکە بۆ دەگۆڕێتەوە، وە خوای گەورە زانایە بەو کردەوانەی کەدەیان کەنو ئاگای لەهەمو کارو کردەوەیەك هەیە بەهەر شێوەیەك بێت. بەڵام ئەوانەی ناگەڕێنەوەو تۆبە ناکەنو لەسەر ملهوڕیو کەللە ڕەقیو بێ باوەڕی بەردەوام دەبن ئەوانە سزای بەسفتو سوێ یان هەیە لەلایەن خوای گەورەوە. تەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٢٧٠. المكتبة الشاملة/ التفاسير/ تفسير القرطبي / سورة الشورى : ٢٥. وەرگێڕ.

([98]) واتە: ئیسلام پێش خۆی دەسڕێتەوە و هەمو کارو کردەوەو شتەکانی پێش خۆی واتە پێش ئەوەی ئایینی پیرۆزی ئیسلام بێت یاخود بۆ ئەو کەسەی پێش ئەوە موسڵمان بێتو بڕوا بەئیسلام بێنێت دەسڕێتەوەو هەڵ دەوەشێنێتەوە، تۆبە کردنیش هەمو کردەوە خراپەکانی پێش خۆی بەچاکە دەگێڕێتەوە یا دەگۆڕێتەوە.وەرگێڕ.

هەنـدێ لـەبرایان دەربـارەی ئـەو کـارو کـردەوە خراپانـەی کەنەفامـەکان ئـەنجامی دەدەن پرسیاریان لێ کردین لەدوعاو پاڕانەوە لەغەیری خوا، هانا بردنە بـەریان لەهەنـدێ کـاری گرنگدا، وەك دوعاو پاڕانەوەو هانا بردنە بەر جنۆکەکانو نەزر و قوربانی و سەر بڕین بۆیـان. لـەو دوعـاو پاڕانەوانـەش (یاسبعة، خـــذوه ـ واتـە ئـەی حـەوتوەکان یـا ئـەی حەوتـەکان بیگـرن). ئەمـەش مەبەستی لەوەیە ئەی حەوت سەرکردەی جنۆکەکان بیگرنو ئـەواو ئـەوای لێ بکـەن، ئێسکەکانی تێك بشکێنن، خوێنەکەی بخۆنەوە، پێ ی بنوێنن. هەروەها هەندێ لەقسەکانی تریان کـەدەڵێن:(خذه یاجن الظهیرة، ویـــاجن العــــصر ـ واتـە: بیگـرن ئـەی جنۆکـەی نیوەڕۆیـانو وەیـا جنۆکـەی عەسران)ئەمانەو گەلێکی تر.

هـەروەها دوعـاو پاڕانـەوە لـەمردوانو لەپێغەمبـەرانو پیاوچـاکانو غـەیری ئـەوانیش، دوعـاو پاڕانەوە لەفریشتەکان وهانا بۆ بردنیان، ئەمانە هەمویانو هاو وێنەکانیان لەناو چینو توێژەکانی کۆمەڵگای موسڵماناندا بەنەزانیو نـەفامی ڕویـان داوەو بـنجو بنـاوانو ڕەگـو ڕیـشەی داکوتـاوەو بوەتـە کـارو پیـشەو شـتێکی بـاوو ئاسـاییو لاسـایی کردنـەوەی پێـشەخۆیانو زۆر بەزەحمـەت قەڵاچـۆ دەکـرێنو هـەروا بەسـادەو سـاناو ئاسـان بنـەبڕو ڕیـشە کـێش نـاکرێن. زۆرێـك هـەن لەموسڵمانان دەست گیرۆییو ئاسانکاری بۆ کەسانێکی تر دەکەن بەوەی کـەدەڵێن: (ئەمـە هـیچ نیە شتێکەو بەسەر زماناندا دێت، مەبەستمان هیچ شتێك نیە، و بڕوامان پێ ی نیە) گومانی تێدا نیە ئەمەش کـارێکی زۆر بـێ شـەرعیو خراپـە دوایـی دەبێتـە شـتێکی سـادەو ئاسـاییو ڕۆتینـی خەڵکی زۆر بێ لا لێکردە بەسەری دا دەڕۆنو لەناو خەڵکی دا تەشەنە دەکات.

هەروەها پرسیارمان لێکراوە دەربارەی ژن پێدانو ژن خواستن(مناكحة) لەگەڵ ئەوانـەی بـەم سیفاتانە ناسراوان دروستە؟، یان گۆشتی قوربانیان لێ وەر بگرینو بیخۆین، یان پێ یان بـدرێت، وەئایا نوێژیان لەسـەر بکرێـتو نوێـژیان لـەدواوە بکرێـت؟ هـەروەها دەربـارەی بـڕوا بـون بـەفاڵ گرەوەو قوڵ بڕەکانو شوێن هەل گرەکان؟ هەروەها دەربارەی ئەوانە پرسیارمان لێ کراوە کەپڕو پاگەندەی ئەوە دەکەن کەگوایە هەر بەتەماشا کردنو تێ ڕوانینێکی ساکارو سەر پـێ بیانـە لـەو شتانەی کەبەسەر لەشی مرۆڤەوەن وەك عەمامەو کڵاو و جامانە، و شەرواڵو لەچكو ئـەو جـۆرە شتانە دەتوانین دەست نیشانی نەخۆشیەکانو هۆکارەکانی توش بونی یان بکەینو نەخۆشیەکان بدۆزینەوە.

وەڵامـەکان:

الحمد لله وحده، والصلاة والسلام على من لانبيَ بعده، وعلى آله وصحبه ومن اهتدى بهم إلى يوم الدين. أمابعد:

شتێکی شاراوه نیه لەکەس کەخوای پاکو بێگەرد جنۆکەو مرۆڤەکانی تەنیا بۆ پەرستنو بەندایەتی بۆ کردنی خۆی دروست کردونو دەبێ تەنیاوتەنیا ئەو بپەرستنو شتێکی تری لەگەل دا نەپەرستنو شەریكو هاوبەشی بۆ پەیدا نەکەن، ودوعاو پاڕانەوەو هانا بۆ بردنو سەربڕینو نەزرو قوربانی و باقی بەندایەتیەکانو پەرستشیەکانی تر تەنیا بۆ خوا بنو تایبەت بن بەئەوەوەو بەس، دیارە هەمو پێغەمبەرانی خوا هەر بۆ ئەم مەبەستە هاتونو لەلایەن خواوە نێردراونو هەر بەمەش خوای گەورە فرمانی پێ کردون، هەروەها کتێبە ئاسمانیەکانی بۆ ڕون کردنەوەو بانگەشەی هەمان مەبەست ناردونە خوارەوە کەلەهەمویان گەورە ترو پیرۆز تر قورئانی پیرۆزە، وەبۆ ئاگادار کردنەوەی خەڵك لەشیرکو هاوبەشی پەیدا کردن بۆ خوای گەورەو بەندایەتی نەکردن بۆ غەیری خوا، هەر ئەمەشە بنەڕەتی بنەڕەتەکان(أصل الأصول**) واتە بنەڕەتو بنەمای ئایینی خوا،و بنچینەو بنەماکانی پەیڕەوو پرۆگرامی ئایینی خوا کەبریتیە لە شایەتمانی(** لا إله إلاَّ الله**) چونکە ئەم واتایە بریتیە لەوەی کەهیچ پەرستراوێکی دیکە نین کەبەهەق بپەرسترێت بێجگە لەخوای پەروەردگار(الله) گیان ئەم چەمکە خوادایەتی یە بەندایەتی کردنو پەرستشی بۆ غەیری خوا ڕەت دەکاتەوەو لەبنو ڕەگەوە ڕیشە کێشی دەکات، بەڵکو ئەو بەندایەتیو پەرستشیە تەنیا بۆ خوای گەورە(الله) گیان بەرقەرارو دەچەسپێنێ، نابێ لەغەیری خوا بۆ هیچ دروستکراوێك لەدروستکراوەکانی خوا ئەنجام بدرێت. وەبەڵگەش لەسەر ئەمە لەقورئانو لەسوننەتی پێغەمبەرﷺدا گەلێك زۆرن. لەوانە فەرمودەی خوای گەورە:**﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾([99])**.هەروەها دەفەرموێ:**﴿ وَقَضَى رَبُّكَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ ﴾([100])** .هەروەها دەفەرموێ: **﴿ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاء وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ﴾([101])** . هەروەها دەفەرموێ : **﴿ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ ([102])**. هەروەها خوای باڵا دەستو کار

([99]) أ ـ سورة الذاريات : (٥٦).

ب ـ واتاکە یمان لەبابەتەکانی پێشتردا ڕون کردۆتەوە. وەرگێڕ.

([100]) أ ـ سورة الإسراء : (٢٣).

ب ـ واتاکە یمان لەڕابردودا نوسیوە .وەرگێڕ.

([101]) أ ـ سورة البينة : (٥).

ب ـ واتاکە یمان لەبابەتی هانا بردن بۆ پێغەمبەرﷺنوسیوە. وەرگێڕ.

([102]) أ ـ سورة غافر : (٦٠).

ب ـ واتاکە یمان لەبابەتی هانا بردن بۆ پێغەمبەرﷺنوسیوە.وەرگێڕ.

بەجیٚ دەفەرمویٚ:﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُواْ لِي وَلْيُؤْمِنُواْ بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾([103]). لەم ئایەتانەدا هەموی خوای گەورە بۆی ڕون کردوینەوە کەجنۆکەو مرۆڤەکانی تەنیا بۆ پەرستن و بەندایەتی خۆی دروستی کردون و فرمانی پیٚ کردون کەلەو بەولاوە هیچ کەسێکی تر نەپەرستن، چونکە واتای (قـضى) بەفرمان کردن و ئامۆژگاری کردن دێت. جا خوای پاکو بێگەرد لەقورئانی پیرۆزداو لەسەر زمانی پێغەمبەرەکەیﷺ فەرمانی بەبەندەکانی کردوەو ئامۆژگاری کردون کەهیچ کەس و شتێکی تر بێجگە لەپەروەردگاری خۆیان کە(الله) گیانە نەپەرستن و بەندایەتی بۆ نەکەن. هەروەها خوای گەورە(جـل وعلـى) بۆی ڕون کردوینەوە کەدوعاو پاڕانەوە بەندایەتیەکی زۆر گەورەیە، هەر کەسێك لاملی لیٚ بکات و لەغەیری خوابپاڕێتەوە ئەوە دەچێتە ناو ئاگری دۆزەخ، وەفەرمانی پیٚ بەبەندەکانی خۆی کردوە کەهەر لەبەر ئەو بپاڕێنەوەو داوا تەنیا لەو بکەن، و هەواڵی پێداوین کەلێمانەوە نزیکەو دوعاکانمان دەبیستیٚو وەڵامیان دەداتەوە، بۆیە پێویستە لەسەر هەمو بەندەکانی خوا کەتەنیا لەبەر پەروەردگاری خۆیان بپاڕێنەوەو داوا تەنیا لەو بکەن و ئەم بەندایەتیە گرنگو گەورەیە تەنیا تایبەت بکەن بەئەو. هەروەکو خوای گەورە دەفەرمویٚ:﴿ قُلْ إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾([104]). خوای گەورە فرمانی بەپێغەمبەرەکەیﷺ کردوە بەخەڵکی ڕابگەیەنێت کەنوێژ کردن و بەندایەتی(نسك) کەبریتیە لە سەربڕین و قوربانی بۆ کردن، و ژین و مردن هەموی تەنیا بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیانە کەهیچ شەریك و هاوبەشی نین. جاهەر کەسێك قوربانی بۆ غەیری خوای تاکو تەنیا سەر ببڕێت ئەوە شەریکی بۆ خوا پەیدا کردوە، هەروەکو چۆن بۆ غەیری خوا نوێژ بکات چونکە خوای گەورەو پاکو بێگەرد نوێژو قوربانی وەك دو شتی لێك نزیك و پێکەوە گرێدراو داناون و لێك جیا نابنەوە. وەهەواڵی پێداوین کەئەو دوانە تەنیا بۆ خوای تاکو تەنیان و بەس. بۆ ئەو خوایەی کەهیچ شەریکی نین. جاهەر کەسێك بۆ غەیری خوا چ جنۆکە بێت و چ فریشتەو چ بۆ مردوان و چ بۆ هەر شتێکی تر بێت و خۆیان پیٚ نزیك بکاتەوە هیچ جیاوازیەکیان نیە وەك ئەوە وایە نوێژی بۆ ئەو کەسە یا ئەو شتە لەغەیری خوا کرد بێت. وەلەفەرمودەی ڕاستی پێغەمبەرداﷺهاتوە کەفەرمویەتی:{ لعن الله من ذبح لغير الله}([105])

([103]) أ ـ سورة البقرة: (١٨٦).

ب ـ واتاکەیمان لەبابەتی پێشودا نوسیوە. وەرگێڕ.

([104]) أ ـ سورة الأنعام: (١٦٢).

ب ـ واتای ئەم ئایەتەشمان لەبابەتەکانی پێشو نوسیوە.وەرگێڕ.

([105]) أ ـ أخرجه إمام أحمد بسند حسن.

ب ـ واتە نەفرینی خوا لەو کەسەی کەقوربانی و سەربڕین بۆ غەیری خوا ئەنجام دەدات. وەرگێڕ.

.هەروەها لەفەرمودەیەکی تردا هاتوە:(عن طارق بن شهاب رضي الله عنه عن النبي أنه قال:{مرَّ رجلان على قومٍ لهم صنم لايجوزه أحد حتى يقرِّب له شيئاً، فقالوا لأحدهما: قرِّب، قال: ليس عندى شـــئ أقـــرب، قالوا قرِّب ذباباً، فقرَّبَ ذباباً فخلُّوا سبيله، فدخل النار، وقالوا للآخر: قرِّب، قال ماكنت لأقرِّب لأحدٍ شيئاً دون الله عزَّ وجلَّ، فضربوا عنقه فدخل الجنَّةَ}([106]). جائەگەر هەر کەسێك قوربانی بەمێـشێكو وێنەی مێشێك بۆ بتو هاو وێنەکانی بتەکان بکاتەقوربانی هاوبەش پەیدا کردنو هاوبـەش پـەیدا کەر(مشرك) بێتو شایەنی چونە ناو ئاگری دۆزەخ بێت، ئەدی دەبێ حاڵی ئەو کەسانە چۆن بێت کەهاوار دەکەنە غەیری خوا وەك جنۆکەو فریشتەو پیـاو چاکانو پێغەمبـەرانو هانایـان دەبەنـە بەر، و نەزریان بۆ دەکەنو سەربڕینیان بۆ سەر دەبڕن بۆ ئەوەی سەرو ماڵو منداڵیان بۆ بپارێزن یاشیفای نەخۆشەکانیان بۆ بێنن، یامەڕو مـاڵاتو کـشتوکاڵەکانیان بـۆ بپـارێزن، یـاخود لەترسـی شەڕی جنۆکەکان یا لەپێناو هەر شتێك لەم جۆرانەی کەباسمان کردن. ئەمانەو وێنـەی ئەمانـەش لەپێش ترن کەبەهۆی ئەوەوە ببنە هاوبەش پەیدا کەر (مشرك) و پتر شایستەی چونە نـاو ئـاگرن پتر لەو کابرایەی کەمێشێکی کردە قوربانی بۆ بتەکەی ئەو قەومە. بەڵگەش لـەم بـارەوە ئەوەیـە کەخوای باڵا دەستو کار بەجێ لەقورئاندا دەفـەرموێ:﴿ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ ۝ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاء مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَـنْ هُـوَ كَـاذِبٌ كَفَّـارٌ﴾([107]). هـەروەها لەئایـەتێکی تـردا دەفـەرموێت:﴿ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَضُرُّهُمْ وَلاَ يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلاء شُفَعَاؤُنَا عِندَ اللّهِ قُـلْ أَتُنَبِّئُونَ اللّهَ بِمَا لاَ يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾([108]).

خوای گەورە لـەم دو ئایەتـەدا هـەواڵمان پـێ دەدات کەهاوبـەش پەیدا کـەران لەغـەیری مـنو لەدروستکراوەکانی من دۆستو هاوەڵیان گرتوەو دەی پەرستنو بەندایەتی بۆ دەکەنو داوایان لێ

([106]) واتە: لەطارق کوڕی هاشمەوە دەگێڕنەوە ڕەحمەتو ڕەزای خوای لێ بێت کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: { ڕۆژێکیان دو کەس بەلای قەومێکدا تێ دەپەڕن یارۆیشتن کەبت پەرست بون، ئەوانە نەیان دەهێشت کەهیچ کەس بەلایاندا ڤێ بپەڕێت هەتاکو قورباتی بۆ بتەکەیان نەکات. ئەو قەومە بەیەکێك لەو دوانەیان گوت:
ـ قوربانیەك بۆ بتەکەمان نەکەیت ناهێڵین بێرەدا تێ بپەڕیتو دەت کوژین.
ـ ئاخر من هیچم نیە بیکەمە قوربانی.
ـ کێشە نیە ئەگەر مێشێکیش بێت .
جائەو کابرایە مێشێکی کردە قوربانیو کافریان کردو پێ ی چوە ناو ئاگری دۆزەخو ڕێگەی ئەویان داو ڕۆیشت. ئە مجار بەهی دوەمیشیان گوت:
ـ قوربانیەك بۆ بتەکەمان بکە دەنا دو پێت تێ نا پەڕێت لێرە دەت کوژین.
ـ من هەرگیز شتێکم بۆ هیچ کەسو بۆ هیچ شتێك غەیری خوای پەروەردگار سەر نەبڕیوەو نەم کردۆتە قوربانیو ناشی کەم.
ئیدی ئەم کەسە قوربانی نەکردو لەوێ لەسەریان داو کوشتیان و چوە بەهەشتی بەرینی خوای گەورە.

([107]) أ ـ سورة الزمر: (٢ـ ٣).
ب ـ واتە: واتاکەیمان لەبابەتەکانی پێشتردا نوسیوە.وەرگێڕ.

([108]) أ ـ سورة يونس: (١٨).
ب ـ واتاکەیمان لە پەراوێزی بابەتی(عەقیدەو بیرو باوەڕی ڕاستەقینەو دژەکانی) دا نوسیوە پێویست ناکات جارێکی تر دوبارەی بکەینەوە. وەرگێڕ.

دەکەن‌و لێ یان دەترسن، ڕجای لێ دەکەن‌و قوربانی بۆ سەر دەبڕن‌و نەزریان بۆ دەکەن...تد.و دەڵێن ئەوانە خۆشەویستان‌و دۆستانی خوان ئێمە بۆیە ئەوان دەپەرستین تالەخوامان نزیك بکەنەوە، ئەوانە لای خوا تکامان بۆ دەکەن‌و بۆمان لەبەر خوا دەپاڕێنەوەو ئەوان پیاوی چاك بون‌و لای خوا دوعایان قبوڵە. دەی خوای گەورە لەم بوختانە گەورەیە بەدرۆیان دەخاتەوەو بێ ناوەرۆکی‌و پوچەڵی گفتارو کارو کردەوەکانیان دەخاتە ڕوو بۆمانی ڕون دەکاتەوەو لەدنیاو لەقیامەتدا ڕیسوایان دەکات‌و بەدرۆزن، بەکافر، بەهاوبەش پەیدا کەر(مـــشرك) ناویان دەبات‌و خۆشی بەپاك‌و بێگەردو کار بەجێ هەروەکو دەفەرموێ:﴿سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ . ئیدی لەوەوە بۆمان دەر دەکەوێت کەهەر کەسێك فریشتە، یاپێغەمبەران، یاجنۆکە یادرەخت یابەرد یاهەر شتێکی تر لەگەڵ خوادا بپەرستێت‌و داوایان لێ بکات‌و هانایان بەرێتە بەر و قوربانیان بۆ بکات،و نەزریان بۆ بکات‌و حەیوانیان بۆ سەر ببڕێت، لەپێناو ئەوەدا کەئەوانە لای خوا تکایان بۆ بکات‌و لەخوایان نزیك بکاتەوە. یاخود بۆ ئەوەی شیفا بۆ نەخۆشەکانیان بێنێت، یاسەرو ماڵیان بۆ بپارێزێت، یا ئەوەی لەماڵ چوەتە دەر بەسەفەرو بۆ هەر کارو بارێك و دورە لێ یان بۆیان سەلامەت‌و پارێزراو بکات.. یابۆ هەر مەبەستێکی تری لەم جۆرانە.. ئەوە ئەو کەسانە کەوتونەتە هاوبەش پەیدا کردنێکی زۆر گەورەوە(الشرك العظـــيم) وتوشی بەڵایەکی خراپ بون کەخوای گەورە دەربارەیان دەفەرموێت:﴿ إِنَّ اللّهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاء وَمَن يُشْرِكْ بِاللّهِ فَقَدِ افْتَرَى إِثْمًا عَظِيمًا﴾([109]). هەروەها دەفەرموێت:﴿ إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللّهُ عَلَيهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ﴾([110]). شەفاعەت‌و تکا کردن لەڕۆژی قیامەتدا تەنیا بۆ ئەهلی یەکتاپەرست‌و نیازپاکانە، ئەوانەی لەدنیادا پەرستشی‌و بەندایەتی یان بەهەمو جۆرەکانیەوە تەنیا بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیان ئەنجام داوەو بۆ کەس‌و بۆ هیچ شتێکی ترنا، نەك بۆ ئەهلی کوفرو شیرك‌و هاوبەشی پەیدا کەران‌و ستەمکارو ملهوڕ، هەروەکو پێغەمبەرﷺلەکاتێکدا پرسیاری لێ کرا: ئەی ڕەسولی خوا، کێ بەختەوەر ترینی خەڵکانەو بەر شیفاعەت‌و تکای تۆ دەکەوێت لەڕۆژی قیامەتدا؟ فەرموی:{من قال لاإله إلاَّ الله خالصاً من قلبـــه}

([109]) أ- سورة النساء: (٤٨).

ب- واتاکەیمان پێشتر نوسیوە.وەرگێڕ.

([110]) أ- سورة المائدة: (٧٢).

ب- واتە: قسەی ڕاست‌و دروست‌و بێ پێچ و پەنا ئەوەیە کەهەر کەسێك هاوەڵ بۆ خوا دابنێت‌و غەیری خوا بپەرستێت‌و بەخواو بە پەروەردگاری خۆی بزانێت‌و هاناو هاواری بکاتێ ئەوە بەهەشتی لێ حەرامە هەتا هەتایەو جێگەوشوێنی تێدا حەوانەوەی ناو ئاگری دۆزەخە هەتا هەتایەو لەڕۆژی قیامەتدا ئەو ستەمکارو ملهوڕانە هیچ پشتیوان‌و سەر خەرو یارمەتی دەرو تکاکارێکیان نیەو کەس ناتوانێت هاریکاری‌و تکایان بۆ بکات‌و دەبێ لەئاگری دۆزەخدا بتلێنەوەو سزای سەرکەشی و کەللە ڕەقی‌و هەق نەبیستی‌و ملهوڕی خۆیان وەر بگرنەوە. وەرگێڕ.

وقال ﷺ { لكلِّ نبيٍّ دعوة مستجابة، فتعجَّلَ كل نبيٍّ دعوته وإنِّي اختبأتُ دعوتي شفاعة لأُمتي، فهي نائلة إن شاءِ الله مَن مات من أُمَّتي لايشرك بالله شيئاً }([111]).

هاوبەش پەیدا کەرانی سەرتا بڕوایان وابو کەخوای گەورە پەروەردگارو دروستکەرو ڕۆزی دەریان بو، ئەوەی ئەوان بەهەڵەی برد بونو تێ ی کەوتبون بەپێغەمبەرانو پیاو چاکانو فریشتەو، درەختو بەردەکانو هاو وێنەی ئەوانەوە نوسابون، داوای تکایان لێ دەکردن کەلەلای خوا بۆیان بکەنو ڕاستەوخۆ لەخوایان نزیك بکەنەوە و داوای لێ بوردنیان بۆ لەخوا بکەن. هەروەکو لەئایەتەکانی ڕابردودا باسمان کرد، خوای گەورە ئەو بڕو بیانوو ئەنجەتانەیان لێ وەرناگرێتو بەدرۆیان دەخاتەوەو بەسەر ڕوی خۆیانیان دادەداتەوەو پێغەمبەریش ﷺ لێ یان قبول ناکات، بەڵکو خوای گەورە ڕەتیان دەکاتەوەو لەقورئانە پیرۆزەکەی خۆی دا باسی کردونو بەکافرو هاوبەش پەیداکەر ناویان دەبات، و درۆو بڕوبیانوەکانیان بەدرۆ دەخاتەوە ئەو پەرستراوانەی کەئەوان دەیان پەرستنو بەندایەتیان بۆ دەکردن هیچ تواناو دەسەڵاتو تکا کردنیان لەدەست دا نیەو هەرگیز تکایان بۆ ناکەنو لەخواشیان نزیك ناکەنەوەو خەسارەت مەندو دەستەوستان دەمێننەوە، بەڵکو بەپێچەوانەوە لەخوایان دور دەخەنەوەو هیچ یارمەتی دەرێكو سەرخەرێکیان نابێت لەو ڕۆژە سەختو دژوارەدا. ئەوە بو پێغەمبەر ﷺ لەسەر ئەو کوفرو شیرکەیان شەڕو جەنگی لەگەڵدا دەکردن تائەو کاتەی تۆبە دەکەنو دەگەڕانەوە لای خواو خوای گەورە بەتاكو تەنیا نەپەرستنو ئیخلاسیەتیان بۆ خوا نەبێت. دەست لەکوشتنوجەنگ کردن لەگەڵیاندا هەڵ ناگرێتو وازیان لێ ناهێنێت. بەپێ ی ئەم ئایەتەپیرۆزەی خوای گەورە کەدەفەرموێ:﴿ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لاَ تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلّهِ﴾([112]). هەروەها

([111]) واتە: بەختەوەر ترینی کەس بەتکاو شیفاعەتی پێغەمبەر ﷺ لەڕۆژی قیامەتدا ئەو کەسانەن کەبەڕاستیو لەدڵێکی پاکەوەو بەبڕوایەکی پتەوو پاكو پوختو بێ خلتەوە لەدنیادا گوتبێتی (لا إلة ألاَّ الله) و هەمو داخوازیو پێداویستیەکانی ئەم دەربڕینەی جێ بەجێ کرد بێتو ئەنجامی دابێنو وەك پێویستو وەك ئەوەی خوای پەروەردگار داوای لێ کردون پەرستشیو بەندایەتی بۆ خوا کرد بێتو هیچ کەسو هیچ شتێکی تری نەکردبێتە هاوەڵو هاوبەشی خوای گەورە.

هەروەها لەفەرمودەیەکی تری دا فەرموێ: { هەمو پێغەمبەرو هەمونێردراوێکی خوا داوایەکی تایبەتیان هەبو لەخزمەت خوای گەورەدا، هەمو پێغەمبەرانو نێردراوان هەر لەدنیادا داواکەی خۆیان لەخوای گەورە داوا کردو بۆیان جێ بەجێ کرا، تەنیا من نەبێ، داواکەی خۆم بۆ ڕۆژی قیامەتو بۆ تکاو شیفاعەتی ئوممەتەکەم دوا خست، جاهەر کەسێك لەدنیادا خوای گەورە بەتاكو تەنیا بپەرستێتو هیچ هاوەڵو هاو وێنەی بۆ دانەنێتو هەمو پەرستشیو بەندایەتیەکانی تەنیا بۆ خوای پەروەردگار ئەنجام دابێت ئەوا بەویستی خوا کەمرد لەڕۆژی قیامەتدا بەر ئەو تکاو شیفاعەتەی من دەکەوێتو تکای بۆ دەکەم کەخوای گەورە بیبەخشێتو لێ ی ببورێتو بیباتە بەهەشتی بەرینی خۆیەوەو سۆزو ڕەحمەتی خۆی بەسەردا برێژێت. وەرگێڕ.

([112]) أ ـ سورة الأنفال: (٣٩).

ب ـ واتە: ئەی موسڵمانان بیان کوژنو جەنگ بکەن لەگەڵ ئەو بێباوەڕو بت پەرستانە کەهەر سورن لەسەر دوژمنایەتی کردن لەگەڵ خواو پێغەمبەری خواو موسڵمانانداتائەو کاتەی تۆبە دەکەنو دەگەڕێنەوە لای خواو لەخوای پەروەردگار زیاتر هیچ کەسو هیچ شتێکی تر نا پەرستن و بەندایەتی یان بۆ ناکەن. دیارە ئایینو یاساو ڕێسا تەنیا هی خوایەو هی کەسی ترو هی هیچ شتێکی تر نیە . بیان کوژنو جەنگیان لەگەڵ دا بکەن بۆ ئەوەی شیركو هاوبەش پەیدا کردن بۆ خوای گەورە لەسەر زەوی دا بڵاو نەبێتەوەو نەمێنێو لەخوا بەولاوە هیچ کەسو هیچ شتێکی تر نە پەرسترێتو یەکتا پەرستی لەجیهاندا بڵاو ببێتەوەو بەگوێرەی ڕای زانایانو ڕاڤە کەرانی قورئانی پیرۆز مەبەست لەفیتنە شیركو هاوبەش پەیدا کردنو بەڵاو ئاژاوە گێڕیو دەردە سەریە، هەتاکو بەڵاو دەردەسەری لەسەر موسڵمانان لابچێو نەبنە فیتنەو ئاشوبو ناخۆشیو ئازار بۆ موسڵمانانو ئازارو ئەشکە نجەی موسڵمانان نەدەنو فشاریان نەخەنە سەر بۆ ئەوەی جارێکی تر لەئیسلام هەڵ بگەڕێنەوەو بیان کەنەوە بەبت پەرست، هەروەکو بێباوەڕانو بت پەرستانی مەککە لەگەڵ موسڵمانانی ئەو شارە دەیان کرد. جائەگەر ئەوان وازیان لەدوژمنایەتی کردنی ئێوە هێنا، ئەوە بێگومان خوا

پێغەمبەرﷺفەرمویەتی: { أُمرتُ أن أُقاتل الناس حتى يشهدوا أن لا إله إلاّ الله وأن محمداً رسول الله ويقيموا الصلاة ويؤتوا الزكاة، فإن فعلوا ذلك عصموا مني دماءهم وأموالهم إلاَّ بحق الإسلام وحسابهم على الله}([١١٣])..

واتای فەرمودەی پێغەمبەرﷺ: { حتى يشهدوا أن لا إله إلاَّ الله} واتە هەتاکو هەمو بەندایەتیو پەرستشیەکانیان تەنیا بۆ خوا نەکەنو تایبەتی نەکەن بەخوای گەورەو بۆ هیچ کەسو بۆ هیچ شتێك بێجگە لەخوای پەروەردگار ئەنجامی نەدەن. هاوبەش پەیدا کەران لەجنۆکەو شەیاتینیەکان دەترسانو پەنایان بۆ پێ دەگرتنو هانایان بۆ دەبردن. تاخوای گەورە ئەم فەرمایشتەی خۆی نارده خوار کەدەفەرموێ:﴿ وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾([١١٤]). ئەهلی تەفسیر لەلێکدانەوەو شرۆڤە کردنی ئەم ئایەتە پیرۆزەدا﴿فَزَادُهُمْ

ئاگاداره بەکردەوەکانیانو بەگفتاریانو بەوەی وا لەناو دڵیاندایە. تەفسیری گوڵشەن ب١ل٤٤٤. (المكتبة الشاملة/ التفاسير/ تفسير القرطبي/سورة الأنفال/ الآية :٣٩). وەرگێڕ.

([113]) واتە: لەلایەن خوای پەروەردگارەوە فرمانم پێ کراوە کەجەنگ لەگەڵ خەڵکی دا بکەم هەتاکو ئەو کاتەی کەبڕوا بەخواو بە پێغەمبەری خوا دەهێننو دەڵێن(لا إله إلاَّ الله وأن محمداً رسول الله) وە نوێژ دەکەنو زەکاتی ماڵیان دەردەکەن. جاکەوایان کرد ئەوا خوێنو سەرو ماڵیان دەپارێزرێتو مەگەر بەهەقی ئیسلام نەبێتو حسابیشیان لەسەر خوای گەورەیە.. وەرگێڕ.

([114]) أ ـ سورة الجن : (٦).

ب ـ واتە: مرۆڤەکان لەجنۆکەکان دەترسانو پەنایان پێ دەبردنو هانایان بۆ دەبردن، دەی جنۆکەکان ئەگەر مرۆڤەکانیان دەبینین ئاوا لێ یان دەترسن لەخۆ بایی دەبونو پیتر لەنەفسی خۆیاندا گەورە دەبونو هێندەی تر مرۆڤەکانیان دەترساندو دەیان تۆقاندن و مرۆڤەکانیش پتر نەفسیان دەڕوخاو پتر پەنایان دەبردنە بەر هەروەکو چۆن ئەگەر گورگ لەڕانە مەڕ دەدات، مەڕەکان لەترسی گورگەکان ورەیان دەڕوخێ بەغار دوای گورکەکان دەکەون، بەڵکو لە پێشیانەوە ڕادەکەن. هەر چەندە ئەو جنۆکانە هیچیان لەدەست نایەت بەڵام مرۆڤەکان بیرو باوەڕیان وابو جنۆکەکان دەیان پارێزن ئەگە پەنایان پێ نەگرن دەستیان لێ دەوەشێنێن. شەیتان ئەمەی بەهەل قۆستەوەو پتر ئەوانی ب ـ واتە: ئەی موسڵمانان بیان کوژنو جەنگ بکەن لەگەڵ ئەو بێباوەڕو بت پەرستانە کەهەر سورن لەسەر دوژمنایەتی کردن لەگەڵ خواو پێغەمبەری خواو موسڵماناندا تائەو کاتەی تۆبە دەکەنو دەگەڕێنەوە لای خواو لەخوای پەروەردگار زیاتر هیچ کەسو هیچ شتێکی تر ناپەرستن و بەندایەتی یان بۆ ناکەن. دیارە ئایینو یاساو ڕێسا تەنیا هی خوایەو هی کەسی ترو هی هیچ شتێکی تر نیە . بیان کوژنو جەنگیان لەگەڵ دا بکەن بۆ ئەوەی شیركو هاوبەش پەیدا کردن بۆ خوای گەورە لەسەر زەوی دا بڵاو نەبێتەوەو نەمێنێو لەخوا بەولاوە هیچ کەسو هیچ شتێکی تر نە پەرسترێتو یەکتاپەرستی لەجیهاندا بڵاو ببێتەوەو بەگوێرەی ڕای زانایانو ڕاڤەکەرانی قورئانی پیرۆز مەبەست لەفیتنە شیركو هاوبەش پەیدا کردنو بەڵاو ئاژاوە گێڕیو دەردە سەریە، هەتاکو بەڵاو دەردەسەری لەسەر موسڵمانان لابچێو نەبنە فیتنەو ئاشوبو ناخۆشیو ئازار بۆ موسڵمانانو ئازارو ئەشکە نجەی موسڵمانان نەدەنو فشاریان نەخەنە سەر بۆ ئەوەی جارێکی تر لەئیسلام هەڵ بگەڕێنەوەو بیان کەنەوە بەبت پەرست ، هەروەکو بێباوەڕانو بت پەرستانی مەککە لەگەڵ موسڵمانانی ئەو شارە دەیان کرد. جائەگەر ئەوان وازیان لەدوژمنایەتی کردنی ئێوە هێنا، ئەوە بێگومان خوا ئاگاداره بەکردەوەکانیانو بەگفتاریانو بەوەی وا لەناو دڵیاندایە. تەفسیری گوڵشەن ب١ل٤٤٤. (المكتبة الشاملة/ التفاسير/ تفسير القرطبي/سورة الأنفال/ الآية :٣٩). وەرگێڕ.

([114]) واتە: لەلایەن خوای پەروەردگارەوە فرمانم پێ کراوە کەجەنگ لەگەڵ خەڵکی دا بکەم هەتاکو ئەو کاتەی کەبڕوا بەخواو بە پێغەمبەری خوا دەهێننو دەڵێن(لا إله إلاَّ الله وأن محمداً رسول الله) وە نوێژ دەکەنو زەکاتی ماڵیان دەردەکەن. جاکەوایان کرد ئەوا خوێنو سەرو ماڵیان دەپارێزرێتو مەگەر بەهەقی ئیسلام نەبێتو حسابیشیان لەسەر خوای گەورەیە.. وەرگێڕ.

([114]) أ ـ سورة الجن : (٦).

ب ـ واتە: مرۆڤەکان لەجنۆکەکان دەترسانو پەنایان پێ دەبردنو هانایان بۆ دەبردن، دەی جنۆکەکان ئەگەر مرۆڤەکانیان دەبینین ئاوا لێ یان دەترسن لەخۆ بایی دەبونو پیتر لەنەفسی خۆیاندا گەورە دەبونو هێندەی تر مرۆڤەکانیان دەترساندو دەیان تۆقاندن و مرۆڤەکانیش پتر نەفسیان دەڕوخاو پتر پەنایان دەبردنە بەر هەروەکو چۆن ئەگەر گورگ لەڕانە مەڕ دەدات، مەڕەکان لەترسی گورگەکان ورەیان دەڕوخێ بەغار دوای گورکەکان دەکەون، بەڵکو لە پێشیانەوە ڕادەکەن. هەر چەندە ئەو جنۆکانە هیچیان لەدەست نایەت بەڵام مرۆڤەکان بیرو باوەڕیان وابو جنۆکەکان دەیان پارێزن ئەگە پەنایان پێ لەخوا دور خستەوەو دور دەخاتەوەو پتر سەر لەمرۆڤەکان دەشێوێنێو پتریان لەخوا دور دەخاتەوە. تەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٥٣١ـ ١٥٣٢. الحسن کوڕی عرفە دەگێڕێتەوەو دەڵێ: هشیم لەعەوفو ئەویش لەالحسن دەگێڕێتەوە کەمەبەست لەم ئایەتە ئەوەیە کەلەسەردەی نەفامی دا خەڵکانێك لەدەشتو چۆڵو دۆڵەکان مابانایەوە دەیان گوت: (أعوذ بعزيز هذا الوادي من شر سفهاء قومه). واتە: پەنا دەگرم بەگەورەو سەرداری ئەم دەشتو دۆڵە کەلەشەڕی خوا پەکارنی گەلەکەی بمان پارێزێت. ڕیوایەتی تر لەم بوارەدا زۆرن بەڵام ئێمە بەم ڕیواتە ئیکتفا دەکەین. (المكتبة الشاملة/ التفاسير/ سورة الجن / الآية ٦) . وەرگێڕ.

رَهَقاً﴾دەڵێن: واتە لەترسو تۆقین، چونکە ترسی جنۆکەو شەیاتینیەکان لەدڵو دەرونیاندا زۆر دەبێتو گەورە دەبێتو ئەوەندەی تریان دەتۆقێنێت، جا جنۆکەکان ئەگەر دەبینن مرۆڤەکان ئاوا لێ یان دەترسێنو پەنایان پێ دەگرن، لەو کاتەدا خۆ بەزل زانیەکو کیبر دەکەوێتە ناو دەرونیانەوەو پتریان دەترسێنو هەر بەجارێ دەیان تۆقێنن بۆ ئەوەی پترو پتر بەندایەتیان بۆ بکەنو مل کەچ و زەلیلی بەردەستی خۆیانیان بکەنو پەنایان بۆ بەرن و زیاتر بەرەو پیریان بچنو مل کەچو سەرشۆڕو زەلیل تر بن لەپەرستنیاندا.

بەڵام خوای گەورە لەبری ئەم سەرلێشێواویو نەفامیە فرمانی پێ کردین کەتەنیا پەنا بۆ زاتی خوای پاكو بێگەرد بەرین کەجڵەوی ژیانو مردنو هەڵسو کەوتی جنۆکەکانو مرۆڤەکانیشو هەمو شتێك لەم بونەوەرەدا بەدەست ئەوە ئەویش بەخوێندنو گوتنی ویردو وشە تەواوەکانی خوای گەورە، ئەوەتە خوای ئەم فەرمایشتەی خۆی بۆ ناردوینە خوارو دەفەرموێ:﴿ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ ([115]). هەروەها فەرمایشتی خوا کەدەفەرموێ:﴿ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ ([116]) . هەروەها فەرمایشتی خوا:﴿ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾([117]) وەلەفەرمودەی ڕاستی پێغەمبەرﷺهاتوە کەفەرمویەتی:{من نزل مترلاً فقال:أعوذ بكلمات الله التامات من شر ماخلق، لم يضره شيءٌ حتى يرتحل من مترله ذلك}([118]) .

ئەم ئایەتو فەرمودانەی کەهێنامانەوە ڕزگار خوازو ئەو کەسەی کەدەیەوێ بیرو باوەڕو ئایینەکەی بپارێزێتو لەهەمو پیسو پۆخڵیەکی هاوبەشو هاوەڵ پەیدا کردن ونو دیاری، گەورەو بچوکی فێر دەکاتو بۆی ڕون دەکاتەوەو بەرچاوی موسڵمانان ڕۆشن دەکاتەوە لەوەی کەپەیوەند بونو ئالودە بون(التعلق)و پەیوەندی کردنو پابەند بون بەمردوانو فریشتەکانو بەجنۆکەو غەیری ئەوانیش لەدروستکراوەکانی خواو بەندایەتی کردن بۆیان و دوعاو پاڕانەوەو

([115]) أ ـ سورة الأعراف: (٢٠٠).

ب ـ واتە: ئەگەر شەیتانی ئیبلیس خوت خوتەو وەسوەسەیەکی خستە دڵتەوەو بەرەو ڕوت هات بۆ ئەوەی لەخشتەت بەرێتو گوناحو خراپەکاریت پێ بکاتو یا شەریكو هاوەڵت پێ دابنێت بۆ خوای گەورە تۆ پشت بەخوا ببەستەو پەنا تەنیا بۆ ئەو بەرە و هانا تەنیا بۆ ئەو بەرە، چونکە خوای تاكو تەنیا ئاگاداری هەموشتێکەو هەمو قسەو گفتارێك دەبیستێتو ئاگاداری هەمو کردەوەیەکەو هیچی لێ گوم نابێتو بیسەرو بینایە. وەرگێڕ.تەفسیری گوڵشەن ب١ل٤٢٨. والمكتبة الشاملة/التفاسير/ سورة الأعراف/٢٠٠.

([116]) أ ـ سورة الفلق: (١).

ب ـ واتە: ئەی محمد بڵێ من تەنیا پەنا بەخوای گەورە بەدیهێنەری بەیانیو گزنگی بەیانیان دەگرم ، بەو خوایەی کەتاریکی شەو لادەباتو ڕۆشنیو ڕوناکیو گزنگی بەیانیان بەسەردادێنێ. یا پەنا بەو خوایە دەگرم بونەوەر واتە کائیناتی لەشەوە زەنگی نەبونەوە هێناوەتە بون، واتە نەبونی بەبون لەت کردوە مەبەست لە(فلق) بەیانی و کائیناتە تەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٦٦٣.. هەروەها من پێم وایە لەتکەری هەمو تۆو دانەوێڵەکیش بگرێتەوە ئەگەر ڕاستی بۆ چوبم. وەرگێڕ.

([117]) أ ـ سورة الناس: (١).

ب ـ واتە: خوای گەورە فرمان دەکات بە پێغەمبەرو هەمو موسڵمانان کەبڵێن: من تەنیا پەنا بە پەروەردگاری خەڵکی سەر ڕوی زەوی و خوای هەمو بونەوەرو کائینات دەگرمو تەنیا هاوارو هانا بۆ ئەو دەبەم. وەرگێڕ.

([118]) واتە: هەر کەسێك لەشوێنێك، لەچۆڵەوانیێکدا مایەوەو گوتی: خوایە من پەنا دەگرم بەوشەو فەرمایشتە تەواوەکانی تۆ لەشەڕوو خراپەو دەست وەشاندنی هەمو دروستکراوەکانت، ئەوە هەتاکو لەو شوێنە دەڕوات هیچ شتێك ناتوانێت زیانی پێ بگەیەنێت.وەرگێڕ.

هانا بۆ بردنیان‌و هاو وێنەکانیان لەکردەوەکانی ئەهلی کوفرو نەفامیەتی هاوبەش‌و هاوەڵ پەیدا کەران، کەخراپترین‌و پیس ترین هاوبەشی پەیدا کردنە بەخوای پاکو بێگەرد(سبحانه)، پێویستە لەسەر هەمو کەسێك کەوازی لێ بهێنێت‌و لەو کردەوە پیس‌و قێزەونانە وریاو ئاگادارو بەرچاو ڕۆشن بنێ ئامۆژگاری بکرێن بەواز هێنان‌و دور کەوتنەوە لێ یان، دەست گرتن‌و گێڕانەوەی ئەو کەسانەی کەئەم کارە کوفریە دزێوانە ئەنجام دەدات، وەهەر کەسێك لەناو خەڵکی دا بەو کردەوە کوفری‌و هاوبەش‌و هاوەڵ پەیدا کردنە ناسراو بەردەوام بو ئەوا نابێ ژنیان بدرێتی‌و ژن خوازیان لەگەڵ دا بکرێت‌و گۆشتی قوربانی‌و سەربڕاوەکانیان نەخورێت،و نوێژیشی لەسەر نەکرێت، ونوێژیشی لەدوا نەکرێت هەتاکو ئەو کاتەی پەشیمان دەبێتەوەو تۆبە دەکات‌و دەگەڕێتەوە بۆ لای خوای پەروەردگارو تۆبەو پەشیمانیەکەی لەناو موسڵماناندا ئاشکرا دەکات‌و جاڕی بۆ دەدات‌و نیاز پاکی بەندایەتی‌و دوعاو پاڕانەوەکان‌و هانا بردن‌و پەنا پێ گرتنی تەنیا بۆ خوای پاکو بێگەردو پەروەردگاری جیهانیان دەبێت چونکە دوعاو پاڕانەوە خۆی لەخۆی دا بەندایەتی بۆ کردن‌و پەرستشیە، بەڵکو پوختەو کاکڵەو مێشکی بەندایەتی‌وپەرستنە. هەروەکو پێغەمبەرﷺفەرمویەتی: {الدعاء هو العبادة} ([119]) هەروەها لەدەربڕینێکی ترو لەڕیوایەتێکی تردا فەرمویەتی: {الدعاء مخ العبادة}([120]).

هەروەها خوای پاکو بێگەرد دەفەرموێ:﴿ وَلاَ تَنكِحُواْ الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَّ وَلأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلاَ تُنكِحُواْ الْمُشِرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُواْ وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أُوْلَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللّهُ يَدْعُوَ إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾([121]).

([119]) واتە: دوعاو پاڕانەوە خۆی لەخۆی دا بەندایەتی بۆ کردن‌و پەرستشیە. وەرگێڕ.

([120]) واتە: دوعاو پاڕانەوە پوختەو کاکڵەو مێشکی بەندایەتی بۆ کردن پەرستشیە. وەرگێڕ.

([121]) أ ـ سورة البقرة: (٢٢١).

ب ـ واتە: ئەی بڕواداران ئێوە هەرگیز ئافرەتانی خوانەناس‌و بێباوەڕو بت پەرست مەخوازن هەتاکو بڕوا نەهێنن هەمیشە کەنیزەیەکی بڕوادار باشترو بەپیت‌و بەرەکەت ترە لە ئافرەتانی ئازادی بێ باوەڕوو خوانەناس‌و بت پەرست هەرچەندە ئەوانتان بەدڵ دا چوبن‌و سەرنجیان ڕاکێشابن‌و پێ یان سەرسام بوبن، چ لەبەر جوانی‌و چ لەبەر ماڵ‌و سامان‌و بنەماڵەو هۆزو عەشیرەت بێت. هەروەها ئافرەتانی بڕوادار مەدەن بە پیاوانی بێ باوەڕو مولحیدو خوانەناس‌و بت پەرست هەتاکو ئەو کاتەی پەشیمان دەبێتەوەو دەگەڕێتەوە لای خوای پەروەردگارو بڕوا دەهێنێت هەر چەندە ئەو پیاوە بت پەرست‌و بێ باوەڕە سەنجیشی ڕاکێشا بن‌و بەدڵتان داچوبێت، چاك بزانە کە بەندەیەکی بڕوادار هەمیشە باشترو بەڕێز ترو خۆشەویست ترە لای خواو پێغەمبەری خواو هەمو موسڵمانانیش، ئەوانە واتە پیاوان‌و ئافرەتانی بت پەرست‌و خوا نەناس‌و ماددە پەرست بەبیرو بۆچونی پوچەڵ‌و قرچۆك‌و بۆگەنیان خەڵکی بەرەو ئاگری دۆزەخ پەل کێش دەکەن، بەڵام خوای پەروەردگارو بەبەزەیی هەمیشە بەبەزەیی‌و شەفەقەتی خۆی مرۆڤەکان بەرەو بەهەشت بانهێشت دەکاو ڕێگای ڕاست‌و بەختەوەری‌و سەربەرزی‌و سەرفرازی بۆ خەڵکی ڕون دەکاتەوە بۆ ئەوەی بیر بکەنەوەو هۆشیان بیچتەوە بەرو هۆشیار ببنەوەو ڕێگای ڕاستی خوایی بدۆنەوەو خۆیان لەڕێگای چەوت‌و پوچەڵ بپارێزن. وەرگێڕ، بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب١ ل٨٨. کۆمەڵێك ڕیوایەت لەبارەی لێك دانەوەی ئەم ئایەتە هەن ئێمە تەنیا یەك ڕیوایەتیان دێنینەوە کە پێمان پەسەند بو. کەدەڵێ: لەعمارەوە دەگێڕنەوە کەئەویش لەأبي جعفر، ئەویش لە باوکیەوە، و ئەویش لەالربیع کەئەم ئایەتە پیرۆزە ﴿ وَلاَ تَنْكِحُوا المشركات ـ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ خوای گەورە خواستنی هەمو ئافرەتێکی خوانەناس‌و هاوبەش پەیدا کەرو بت پەرستی قەدەغەو حەرام کرد، بەڵام دوایی لەسورەتی (المائدة) دا ئایەت دابەزی‌و ئافرەتانی ئەهلی کیتابی واتەئەو گەل‌و قەومانەی کەلەلایەن خواوە کتێبیان بۆ هاتۆتە خوار جیاکردەوە واتە ئافرەتانی ئەوان بۆ پیاوانی موسڵمان دروستە بخوازرێن‌و مارە بکرێن‌و هاوسەر گیرێتیان لەگەڵ دا بگیرێت.کەدەفەرموێت:﴿ الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ حِلٌّ لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلُّ لَّهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلاَ مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَن يَكْفُرْ بِالإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ سورة المائدة: (٥).

خوای گەورە لەموسڵمانانی قەدەغە کردوە کەنابێ ئافرەتانی هاوبەش پەیداکەر لەبەندەکانی بتو بت پەرستانو جنۆکەو فریشتەکانو غەیری ئەوانیش لەدروستکراوەکانی خوا بهێننو بیان خوازن، هەتاکو ئەو کاتەی کەبەڕاستی و بەدڵێکی سافو پاکەوە دەگەڕێنەوە بۆ لای خواو تۆبە دەکەنو بەدڵ پاکیەوە پەرستنو بەندایەتی ساف بۆ خوای تاکو تەنیا دەکەنو بڕوا بەخواو بەپێغەمبەرایەتی نێردراوی خوا محمدﷺدەکەنو لەهەڵسو کەوتیاندا ڕەنگ دەداتەوەو لەبەندایەتیو پەرستنو کاروباری ژیانی ڕۆژانەیاندا شوێنی پێغەمبەرﷺدەکەون، و ژنو ژنخوازی لەگەڵ هاوبەش پەیداکەرانو ناکەنو ئافرەتی موسڵمانیش نادەن بەپیاوانی هاوبەشو هاوەڵ پەیداکەر هەتاکو موسڵمان نەبنو بڕوای ڕاستەقینە نەهێنن.

خوای گەورە لەقورئانی پیرۆزدا پێمان ڕادەگەیەنێت کەهەمیشە کەنیزەیەکی بڕوادار لەئافرەتێکی ئازادی هاوبەش پەیداکەر گەلێك باشترو پاکو خاوێن ترەو بەفەڕ ترو بەپیت ترە. باجوانیو بەژنو باڵاو قسەودەنگو خۆشی یان سەرنجتان ڕابکێشێت لەکاتی سەیر کردنو ئاخاوتن لەگەڵیاندا، هەروەها پێمان ڕادەگەیەنێتو دەفەرموێ: بەندەیەکی بڕوادار گەلێك لەپیاوێکی هاوبەش پەیداکەرو بێ باوەڕی ئازاد باشترو بەسود ترو پاکو خاوێن ترە هەر چەندە جوانیو بەژنو باڵاو گفتو لفتیان سەرنجتان ڕابکێشێن لەکاتێکدا کەسەیریان دەکەنو لەگەڵیاندا دەئاخافتنوبەدڵیشتان بن، یائازایەتیو پاڵەوانێتیان کارتان تێ بکات، یادەوڵەمەندیو سەرو سامانیان تەماحتان وەبەر بنێتو بۆ ماڵی دنیا ژنو ژنخوازیان لەگەڵ دا بکەن، نەخێر ئەمانە هەموی پوچەڵنو بێ ناوەڕۆکو فشەڵۆکن تەنیا ئیمانو باوەڕ بون بەخواو بەدینی خواو بڕوا بون بەپێغەمبەرایەتی محمدﷺو ڕەنگ دانەوەی دینو ئەخلاق نەبێت، خوای گەورە لەم ئایەتەدا هۆکارەکانی باشتریو بەڕێزیو بەفەڕ تری بەندەو کەنیزەکانی بڕوادارمان بۆ ڕون دەکاتەوە کەدەفورموێ:﴿ أُوْلَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ ﴾ سورة البقرة: (٢٢١). واتە: ئافرەتانو پیاوانی هاوبەش پەیدا کەر لەبانگەوازکارانی ئاگرنو دۆستو هاوەڵانو خزمانی خۆیان بۆ ناو ئاگری دۆزەخ پەل کێش دەکەن، بەچی پەل کێشیان دەکەن؟ بەقسەو گفتارو کردەوە درۆو دەلەسە ساختەییەکانیانو بەفریو دانو هەڵ خەڵەتاندنو هەڵسو کەوتو ئاکارو ڕەفتارو پەیمانە بەڕواڵەت هەنگوینیە ساختەییو درۆینەکانیانو لەناوەڕۆکدا ژەهراویەکانیان کار لەخەڵکی دەکەنو سەرنجیان ڕادەکێشن. ئەی کەواتە توخوا چۆن ئەمانەو بڕوادارانی ڕاست گۆو تەنیا خوا پەرست(الموحد) و ڕەوشتو ئاکار جوانو بەرز وەك یەك وانو یەکسانن؟ نەخێر هەرگیز یەکسان نینو نابنو جیاوازیان هەمیشە ئاسمانو ڕێسمانە.

ئەوەتە خوای بەرزو باڵا دەست لەبارەی دوڕوانەوە دەفەرموێت:﴿ وَلاَ تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلاَ تَقُمْ عَلَىَ قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُواْ بِاللّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُواْ وَهُمْ فَاسِقُونَ ﴾([122]). خوای بەرزو باڵا دەست لەم ئایەتەدا بۆمان ڕون دەکاتەوە کەدو ڕوو بێ باوەڕانو مولحیدانو خوانەسان لەچەند نیعمەتێکی خوا بێ بەشنو نابێ بۆیان ئەنجام بدرێت کەلەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا کورتیان هەڵ دێنین:

١. نابێ نوێژیان لەسەربکرێت کاتێ کەمردنو دروست نیە، چونکە ئەوان باوەڕیان بەخواو بەپێغەمبەری خوا نیە.
٢. هەر بەم شێوەی خاڵی یەکەم نوێژ کردنیشیان لەدوا دروست نیەو نوێژیان لەدوا ناکرێتو نابێ بشکرێنە پێشەواو پێش نوێژو سەردارو سەرکردەو بەرپرسی موسڵمانان.
٣. بونی دوژمنایەتیو ئەمین نەبون لێ یان بەهۆی بونی دوژمنایەتیو ناکۆکی سەر سەختیان لەگەڵ موسڵماناندا.
٤. متمانە پێ نەکردنو بونی دوژمنایەتیەکی گەورەو سەرسەخت لەنێوان ئەوانو موسڵماناندا.
٥. هەروەها نابێ هەڵسو کەوتو تێکەڵاویان لەگەڵ دا بکرێتو هەمیشە لێ یان وریاو ئاگادار بیت لەبەر ئەوەی لەئەهلی نوێژو پەرستنو بەندایەتی کردن نین، و کوفرو شیرکیش نابێ هەڵسو کەوتیان لەگەڵ دا بکرێتو هاوکاریو هاریکاری بکرێن.

لەخوا دەپاڕێینەوە کەلەم سیفەتە بۆگەنانە بمان پارێزێتو سەلامەتمان بکات.

هەروەها خوای بەرزو بەتوانا لەبارەی حەرام کردنی گۆشتی منداروەوە بوو سەربڕاوی دەستی هاوبەش پەیدا کەراندا دەفەرموێت:﴿ وَلاَ تَأْكُلُواْ مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَى أَوْلِيَآئِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ﴾([123]). خوای گەورە

([122]) أ ـ سورة التوبة: (٨٤).

ب ـ واتە: ئەی پێغەمبەرﷺهەر کاتێك ئەو بێ باوەڕو بت پەرستو دوڕو خوانەناسانە مردن هەرگیز نوێژیان لەسەر نەکەیتو لەگەڵ تەرمەکەی دا مەڕۆو لەسەر گۆڕەکەشیان ڕامەوەستە، چونکە ئەوانە کافرو بێ باوەڕ بون بەخواو بە پێغەمبەری خوا بەفسقیو بێ باوەڕیو کافری دەمرن، چونکە ئەوانە هەمیشە کەللە ڕەقو ملهوڕ بونو دەرگای تۆبەو گەڕانەوەیان بۆ لای خوا لەسەر خۆ داخست بو. تەفسیری گوڵشەن ب١ل٤٩٢. هەروەها محمد کوڕی المثنی و سفیان کوڕی وکیعو سوار کوڕی عبداللە بۆیان گێڕاینەوەو گوتیان: یحیی کوڕی سعید بۆی گێڕاینەوەو ئەویش لەعبید اللە ریوایەت دەکات کەگوتویەتی: نافع هەواڵی پێدام کەئەویش لەإبن عمرەوە دەگێڕێتەوە و دەڵێ: کاتێ عبداللە کوڕی سلومی دوڕو دەمرێت کوڕەکەی دەچێتە لای پێغەمبەری خواﷺ و پێ ی دەڵێ: کراسەکەتم بدەیە بۆ بابمی بکەمە کفنو وەرە نوێژیشی لەسەر بکەو داوای لێ خۆش بونیشی بۆ بکە لەلای خوای گەورە. ئەویش کراسەکەی دایەوو کاتێ ویستی نوێژی لەسەر بکات ئیمامی عمر پێغەمبەری ڕاکێشاو گوتی: ئەی ڕەسولی خوا ئەدی خوای گەورە قەدەغەی نەکردی کەنابێ نوێژ لەسەر دو ڕوان بکەیت؟ ئەویش فەرموی: بەڵکو سەر پشکی کردم﴿ استغفر لهم أو لاتستغفر لهم﴾. دەڵێ: پێغەمبەرﷺنوێژی لەسەر کردو خوای گەورەو باڵا دەست ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوەو قەدەغەی کرد کەنوێژ لەسەر دوڕوان نەکات، ئەویش چیدی نوێژی لەسەر نەکردنەوە. (المکتبة الشاملة/ التفاسیر/ تفسیر القرطبي/ سورة التوبةم الآیة٨٤.). وەرگێڕ.

([123]) أ ـ سورة الأنعام: (١٢١).

موسڵمانانی قەدەغە کردوە کەگۆشتی منداڕەوە بوو سەربڕاوی دەستی هاوبەش پەیدا کەران وئەوانەی بۆ بتەکانو بۆ غەیری خوا سەردەبڕدڕێن نەخۆن، چونکە پیسەو حوکمی سەر بڕاوەکانیان حوکمی منداڕەوە بوە هەر چەندە ناوی خواشی لێ هێنرا بێت لەکاتی سەربڕینی دا، چونکە ئەو ناو هێنانەی ئەوان ساختەو درۆزنانەیەو پوچەڵەوە هیچ بایەخێکی نیە، چونکە ئەمەش بەندایەتی کردنە بۆ پەرستراوەکانیان لەغەیری خواو هاوبەشی پەیدا کردنە، دەی هاوبەشی پەیدا کردنیش پەرستنو بەندایەتی بۆ کردنەو هەمو پەرستشیو بەندایەتیەکان بۆ خوا هەڵ دەوەشێنێتەوەو پوچەڵیان دەکاتەوە. هەتاکو هاوبەشی پەیدا کەران تۆبە نەکەنو نەگەڕێنەوە بۆ لای خوای گەورەی پەروەردگارو بەتەواوی بڕوا نەهێنن گۆشتی سەر بڕاوەکانیان بەم جۆرە دروست نیە.

وەلێ، خوای گەورەو پاكو بێگەرد خواردنی ئەهلی کتێبەکانی پێش ئیسلامی ڕێگە پێداوەو لەوانی تری هەڵاوێردوە هەروەکو لەم فەرمایشتەی خوادا ئەم ڕاستیەمان بۆ دەردەکەوێت کەدەفەرموێ: ﴿ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ حِلٌّ لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلُّ لَّهُمْ ﴾([124]) . چونکە ئەوانە پێشتر سەر بەئایینێکی ئاسمانی خوایی بون، ودەڵێن ئێمە لەشوێن کەوتوانی موساو عیسا بوین، هەر چەندە لەم پڕو پاگەندەیاندا درۆش بکەن، خوای گەورە دینی ئەوانی هەڵ وەشاندۆتەوە واتە بەناردنی محمدﷺبۆ هەمو خەڵکی سەر ڕوی زەوی بەگشتی ئاینو بەرنامەی ئەوانی (نسخ) کردۆتەوە و پوچەڵ بوەتەوە. بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا خوای باڵا دەستو کاربەجێ خواردنی دەستی ئەهلی کتابو ئافرەتانی ئەوانی بۆ ئێمە حەڵاڵ کردوە، لەبەر حیکمەتێکی زۆر گەورەو نهێنیە باوەکان یاخود نهێنیە پارێزراوو ڕێز لێنانەکان. هەروەکو ئەهلی زانستو زانیاری ڕونیان

ب ـ واتە: ئەی بڕواداران ئێوە گۆشتی حەیوانێك مەخۆن کەناوی خوای لەسەر نەبرا بێت، گومانی تێدا نیە کەخواردنی گۆشتێك کەناوی خوای لەسەر نەبرا بێت حەرامو کارێکی خراپو گوناحە. شەیتانەکان چ ئادەمی بنو چ جنۆکە ـ کەڕیوایەت لەم بوارەوە گەلێك زۆرن هەندێك لەڕیوایەتەکان دەڵێن مەبەستی لەفارسەکانو هەندێکی تریش دەڵێن مەبەست لەئیبلیس خۆیەتیو هەندێکی تریش دەڵێن مەبەست لەشەیاتینیە جنۆکەکانە کەدەچنە بن گوێ ی دۆستەکانیان لەهاوبەشی پەیداکارانی عەرەبو جولەکەکانو هانیان دەدەن کەبەبەر یەکدا چونو دەمەدەمو موجادەلە لەگەڵ پێغەمبەرو موسڵماناندا بکەن سەبارەت بەحەرام بونو نەخواردنی گۆشتی ئەو حەیوانانەی کەناوی خوای لەسەر نابرێت یا بۆ غەیری خوا سەر دەبڕێن وەك ئەوەی بۆ بتەکانیان یا بۆ هەر کەسو شتێکی تر سەر دەبڕێن واتە بەناوی ئەوانەوو ناوی ئەوانی لەسەر ببرێت. ئەوە بو ئەو شەیاتینیانە چ بەقسەو گفتارو چ بەنوسین بەدۆستەکانیان لەهاوبەش پەیداکەرانی عەرەبیان ڕادەگەیاند کە بچن لەگەڵ پێغەمبەرو موسڵمانان قسە بکەنو پێ یان بڵێن: ئێوە دەڵێن ئێمە بەندایەتی بۆ خوا دەکەین و لەفەرمانەکانی هەرگیز دەر ناچین کەچی لەلایەکی دیکەوە دەڵێن ئێمە ئەو گۆشتە ناخۆین کەخوا سەری بڕیوە واتە مندار بۆتەوە، و ئەو گۆشتەش دەخۆن ولاتان حەڵاڵە کەبەدەستی خۆتان بەچەقۆ و بەتیغ سەریان دەبڕن، ئاوا فرمانەکانی خوا بەجێ دەگەیەننو بەندایەتیو پەرستشی بۆ دەکەن. جائەگەر ئێوەش لەو کاتەدا بەقسەیان بکەنو گوێ ڕایەڵ بن بۆیان ، ئەوە ئەو کات ئێوەش وەك ئەوانتان لێ دێتو دەچنە ڕیزی هاوبەش پەیدا کەرانو هاوەل دانەرانەوە. مەبەست لە(فسق) گوناحو سەرپێچیە. واتە: ئەگەر بەقسەیان بکەنو گۆشتی منداڕەوە بوە کە یا ئەو گۆشتەی کەبۆ بتو پەرستراوەکانی و ناوی ئەوانی لەسەر ببرێت بخۆن ئەوا ئێوەش وەك ئەوان موشریكو هاوەڵ دانەر دەبنو بەمەش گوناحو سەرپێچیەکی گەورەی خوای گەورە دەکەن.تەفسیری گوڵشەن ب٢ل ٣٥٤ـ ٣٥٥. وە (المكتبة الشاملة/ التفاسير/ تفسير القرطبي/ سورة الأنعام/ الآية :١٢١) وەرگێڕ.

([124]) أ ـ سورة المائدة: (٥).

ب ـ واتە: خواردنو سەربڕاوەکانی ئەو گەلانەی پێش ئیسلام کەکتێبەکانی خوایان بۆ هاتۆتە خوارو خاوەنی کتێبن وەك زەبورو تەوراتو ئینجیل بۆ ئێوە حەڵاڵنو خواردنو سەربڕوی ئێوەش بۆ ئەوان حەڵاڵە. وەرگێڕ.

کردوەتـەوە بەپێـچەوانەی هاوبـەش پەیداکـەران لەبەنـدانی بـتو بـت پەرسـتان ومـردوان واتـە گۆڕپەرستان(الأموات أو المقبورين) لەپێغەمەبرانو پیاو چاکانو دۆستانی خواو غەیری ئـەوانیش، ئاینەکەی ئەوان بێ ناوەڕۆکەو هیچ بنچو بناوانێکی نیـە(دیـارە مەبەسـت ئێـستای دوای هـاتنی پێغەمبەری ئێمەﷺو هاتنی ئاینی پیرۆزی ئیسلامە نـەك ئـاینی ئیـسلامی ڕاسـتەقینەی کـاتی پێغەمبـەرەکانی خۆیـان، چـونکە ئـاینی ئـەوان ئێـستا کـاری پـێ نـاکرێو هـەڵ وەشـاوەتەوە ـ وەرگێڕ). گومانیشی تێدا نیە ، بەڵکو لەبنەڕەتەوە بـێ نـاوەڕۆكو قرچـۆکە، کەواتـە سـەر بـڕاوی دەستی ئەهلی کوفروهاوبـەش پەیدا کـەران حـوکمی منـدارەوە بـوی هەیـەو ڕێگـەی پـێ نـادرێ بخورێت.

بەڵام ئەو کەسەی کەپێ ی دەگوترێت: (جنۆکـە دەسـتت لێ دەوەشـێنێت (جـن أصـابك) ، یاشەیتان دەتفڕێنێ (شیطان طار بك) و لەو جۆرە شـتانە . ئەمانـە لەبابـەتی جنێـو دانو جنێـو فرۆشیو دەم شڕی دانو ناچنە ناو چوار چێوەی شیرکو هاوەڵ دانانـەوە. ئەمـەش هـەر کـارێکی ناشیرینو ناپەسەندەو نـابێ لـەناو موسـڵماناندا ئـەم سـیفەتە قێزەونانـە هـەبن و لـەدینی خـوادا دروست نین([125]). وەك باقی جنێو فرۆشـیو بـێ ئـابڕوییو دەم شـڕیەکانی تـری نـاو کۆمـەڵگا . مەگەر ئەو کەسەی کەئەم دەربڕینانە دەر دەبڕێت بیرو باوەڕی وابێت کەجنۆکـە توانـای کـار تـێ کردنو هەڵسو کەوتیان لەناو خەڵکی دا هەیـە واتـە دەتـوانن سـودو قـازانج بەخـەڵکی بگەیـەننو بەبێ ویستو مۆڵەتی خوای گەورە دەست لەمرۆڤ دەوەشێنن. ئەگەر ئەمە بیرو باوەڕی یان بێت چ لەبواری جنۆکەو چ لەغەیری جنۆکەکانیش لەدروستکراوەکانی خوای گـەورە ئـەوە ئـەو کەسـە کافرە بەم بیروباوەڕەیەوە، چونکە(الله) خوای پاكو بێگەرد هـەر خـۆی خـاوەنی هـەمو شـتێکەو زاڵو بەتوانایە بەسەر هەمو شتێکدا، هـەر ئـەو دەتوانێـت سـودو قـازانج بگەیـەنێتو هـیچ شـتێك نابێتو ڕو نادات بەبێ ویستو ئارەزوو مۆڵەتی ئەوو بەبێ ویستو قەدەری پێشوی ئەو (مـــشیئته وقدره السابق).

هەروەکو خوای گەورە فرمـانی بەپێغەمبـەرەکـەیﷺ کـردوە کەبەخـەڵکی ڕابگەیـەنێتو ئـەم بنەڕەتە گەورەو گرنگە یان پێ بگەیەنێت. هـەروەکو دەفـەرموێ:﴿ قُل لاَّ أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًـــا وَلاَ ضَرًّا إِلاَّ مَا شَاء اللّهُ وَلَوْ كُنتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ لاَسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ إِنْ أَنَاْ إِلاَّ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ

([125]){قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ۝ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ۝ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ﴾ سورة المؤمنون: (١ ـ ٣). واتە: بەڕاستی ئەو بڕوادارانە سەرکەوتوو سەرفرازو بەختەوەر دەبن کە کەلەنوێژەکانیاندا مل کەچنو بەدڵێکی بەئاگاو بێداو هوشیارەوە نوێژەکانیان دەکەنو دووەم خاڵیش دەفەرموێ: لەدەم شڕیو جنێو فرۆشیو قسەی پڕو پوچو چەڵتە لێدان دور دەکەونەوەو هەمیشە پشتیانی تێ دەکەن. وەرگێڕ.

﴿لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ ([١٢٦]) . دەی ئەگەر گەورەی هەمو ئادەمیزادەکانی سەر ڕوی زەوی ﷺ هیچ شتێکی لەدەست نەیەتو هیچ شتێکی بۆ خۆشی بەدەست نەبێتو نەتوانێت نەسود بەخۆی بگەیەنێتو نەزیانو بەلا لەخۆی لابدات، مەگەر بەویستی خوای گەورە بێت ، ئەی کەواتە چۆن بۆ کەسانی تر و شتەکانی تر لەدروستکراوەکانی خوای گەورە دەتوانن ئەم کارە قورس گرانە ئەنجام بدەنو ئەم توانایەیان هەیەو ئەمەیان لەدەست دێت؟!!! ئایەت لەم بوارەدا گەلێك زۆرن بەڵام ئێمە لەمەندە پتر ناهێنینەوە ، چونکە ئەوەندە بەسە بۆ کەسێك کەتۆزێك تێڕامانو ژیری هەبێت.

بەڵام سەبارەت بەپرسیار دەربارەی شوێن هەڵگرانو قوڵ بڕانو فاڵچیانو ئەستێرە گرەوانو ئەم جۆرە کارە نابەجێو ناشەرعیانەو هاو شێوەکانیان، کەهەواڵە پەنهانیەکان(المغيبـــات) ڕادەگەیەنن یان گوایە کارە غەیبیەکان دەزانن، ئەوە کارێکی خراپەو بەهیچ شێوەیەك دروست نین، بڕوا پێ کردنیان خراپترو توند ترو بەهێز ترو ناپەسەند ترە لەکارە ناشەرعیەکانی تر، نەك هەر ئەمە بەڵکو لقێکە لە لقەکانی کوفرو کافر بون، بەگوێرەی ئەم فەرمودەیەی پێغەمبەر ﷺ کەفەرمویەتی: {من أتى عرَّافاً فسألهُ عن شيءٍ لم يقبل له صلاة أربعين يوماً}([١٢٧]). هەر

([126]) أ ـ سورة الأعراف: (١٨٨).

ب ـ لەنامەکانی ڕابردودا واتاکەیمان لێك داوەتەوە.وەرگێڕ.

([127]) أ ـ رواه مسلم في صحيحه.

ب ـ واتە: هەر کەسێك بچێتە لای شوێن هەڵگرێكو داوای شوێن هەڵگرتنی شتە دزراو یان ون بوەکەی لێ بکات ، یاداوای هەر شتێکی لێ بکاتو بڕواشی بەقسەکانی هەبێتو کاری پێ بکات ئەوە بۆ ماوەی چل ڕۆژ نوێژەکانی لێ وەرناگیرێتو خوای گەورە لێ ی قبوڵ ناکات.وەرگێڕ.

ج ـ نمونەی ئەم جۆرە پەنا بردنانە لەوڵاتی خۆماندا لەکوردستان گەلێك زۆرن، چەندان جار خەڵکی ماڵاتیان لێ دەدزرا، یان ماڵیان دەبڕدرا، دەچونە لای شوێن هەڵگرێكو دەیان هێنایە ئەو ماڵەو ئەو شوێنەی کەدزیەکەی لێ کراوە. ئەو شوێن هەڵگرە گوایە شوێن پێو شوێنەواری ئەو دزە دەبینیو بەشوێنی دا دەڕوات، دیارە ئەمەش هەر جۆرێکە لەو فرو فێڵو تەڵەکەبازیو چەواشە کردنی خەڵکان، یان جۆرێکە لەسیحرو جادوو پەنا بردنە بەر جنۆکەکانو بەندایەتی بۆ کردنیانو ئەوانیش لە پێناو چاکە دانەوەی ئەو جۆرە کەسە فێڵ بازو قوڵبڕانە لەکاتی پشکنینی ئەو ماڵو شوێنی ئەو دزی لێ کردنە لەگەڵ ئەو سیحربازەدا بنو شوێنەکەیان پێ بڵێن، کەخەڵکە سادەکە ئەو جنۆکانە نابیننو سیحر بازەکە دەیان بینێت، بۆیە زۆر جاران لەگەڵ تەقدیری خوا تێکی دەکردەوەو ڕاست دەر دەچو، زۆرینەی جارانیش درۆ دەردەچوو کێشەیەکی کۆمەڵایەتیشی بۆ ئەو دو بنەماڵەیە دەنایە وە کەکاری شوێن هەڵ گرتنەکەیان بەڕاست دەرنەدەچو.

هەروەها کاری خەواندنی موگناتیسیش یەکێکە لەو کارە شەیتانیو سیحر بازیانەو هیچی بەسەر هیچەوە نیەو لەشەریعەتی خوادا جێگەی نابێتەوە، تائێستا نەم بینیوە تاکە قسەیەکیان ڕاست دەر چوبێت خۆ ئەگەر جارێك لەجاران وەك باقی لقەکانی تر سیحر بازی بەڕاست دەر چوبێت، ئەویش هەر وەك هاوێنەکانی تری جادو گەری وایەو جنۆکەو شەیاتینیەکان هاریکاریان دەکەن. من خۆم لەساڵەکانی سەرەتای دو هەزارەکان بو شەوێك دوکانەکەیان بڕیم کەلەکاتی گرانیەکەدا بو، بایی ١٢ـ ١٣ هەزار دینارێکی سویسریم بردراو تاڵان کرا. دیارە ئەوانەی شکم لێ بون سیناریۆیەکیان دروست کرد تا من چەواشە بکەنو لەخۆیانی لابدەن، کەکردیشیان. ئەوە بو شەوێکی تر دوکانی خۆیان بڕدرا (کەمن بەگومانی خۆم دەڵێم خۆیان بڕیان)و بۆ دو ڕۆژ دواتر هاتنە لامو گوتیان ئێمە دزەکەمان دۆزیوەتەوە دوێنێ شەو خەواندنی مگناتیسیمان کردوەو پێ ی گوتوین کێ یە. بۆ درۆو ڕاستیان وەرە ئەمشەو بۆ تۆشی بەکار دەهێنین. گوتم: باشە. شەو چوم ئەوان گوتیان شێخێکمان لەهەولێرەوە هێناوە، کەچومە ماڵەکەیان شەو دەستیان کرد بەسیناریۆیەکە. دەبینم شێخەکە یەکێکە لەخەڵکی شارەکەی خۆمانو گەڕەکەکەی خۆمان. لەخەو خستنەکەی کردو لەیەکەم هەنگاوەوە دەستیان بەو سیناریۆیە کرد کەئەنجام درا بو لە پرۆسەی دزی کردنەکە. کچەکەی خۆیان خەواندو هەنگاو بەهەنگاو پێ یان دەگوت:

ـ فڵان کەس چ دەبینی؟

ـ ئەوە فلان کەس بەدزە دزە هاتە کۆڵانەکەو ئەوە چوە بەردەرگای دوکانەکەی کاك احمد، ئەوە قفڵەکەی شکاندا. ئەوە فڵان کەسو فڵان کەسن (دیارە ناوە ئەسڵیەکانیشی دەگوتن). شتەکانیان پێچایەوەو بەفڵان کۆڵانەدا ڕۆیشتنو چونە ماڵی یەکەم کەسیان (کەناوەکەی دەگوت)، لەوێوە چونە ماڵی فلان کەس لەدزەکان. لە پاش مەعرەزی نوێنەکانی ماڵی خۆیان شاردەوە. بۆ بەیانیش بردنیە حاجیاواو بەفڵان گەرەك داڕۆیشتن تاگەیاندیانە ناو مەمەنداوەییەکانو لەوێ بەفلان دوکانەیان فرۆشتن، دوکانەکە لەسەر پەڕی کۆڵانەکەدایە.

لە (صحيحة)كەی مسلم دا هاتوە كەمعاويەی كوڕی الحكم السلميﷺ دەگێڕێتەوە كەپێغەمبەرﷺچونە لای شوێن هەڵگران و پرسيار كردن و داوا كردنی هەڵگرتنی شوێنی حەرام و قەدەغە كردوە. لەخاوەن(السنن)ەكانەوە هاتوە كەلەپێغەمبەرەوەﷺكەفەرمويەتی: { من أتى كاهناً فصدَّقه بما يقول فقد كفر بما نزل على محمدﷺ }([128]). فەرمودەی پێغەمبەرﷺلەم بوارەدا گەلێك زۆرن. جائەوەی لەسەر موسڵمانان پێويستە ئەوەيە كەدەبێ هەميشەلەو كاهن و شوێن هەڵگرو فاڵچیو تەڵەكەبازانەو قۆڵ بڕانە بەگشتی وريا و ئاگاداربن و نەچنە لايان و پەنايان بۆ نەبەن و داوای هيچيان لێ نەكەن و پرسيارىيان لێ نەكەن كەدەم لە كارە پەنهانەكان وەردەدەن گوايە غەيب زانن و هەواڵە غەيبيەكان دەزانن و دەتوانن بەخەڵكی يان ڕابگەيەنن. بەم كارانەيان هەميشە پەردە بەسەر چاوو ديدی موسڵمانان دادەدەن. جاچ بەناوی نوژداریو پزيشكی يەوە بێت و چ بەبيانوی هەر شتێكی ترەوە بێت.. بەگوێرەی ئەو فەرمودەو قەدەغە كردنەی پێغەمبەرﷺكەپێشتر ئاماژەمان پێ كردو لەو كارە خراپ و بێ شەرعيانەی ئاگادار كردينەوە. ئەو جادو گەرو قۆڵ بڕانە دەڵێن گوايە هەر بۆنی عەمامەو كڵاو وجامانەی نەخۆش بكات، يابۆنی

ئەوجار سيانريۆيەكە تەواو بو بەخەبەريان هێنا . بۆ شوێنە ونيان تا من بڕوايان پێ بكەم كچەكە چاوی خۆی هەڵ دەگلۆفين و دەی گوت سەرم دێشێ. ساحيرەكەش دەی گوت: ئەوە لەقورسايی خەواندنەكەيە. بۆ بەيانی بۆ سور كردنەوەی درۆيەكانيان كابراو كچە خەوتوەكەم لەگەڵ خۆم برد بۆ حاجياوا و گەڕەكی ناوبراو تاگەياندميە ناو مەمەنداوەيیەكان و يەخەی دوكانێكی بەتاقەوەی گرت لەدەروازەی ئەو كۆڵانەداو گوتی ئەمە هەوەو بەم دوكانەی فرۆشتون ئەشياكانی تۆ. منيش چومە ژوری دوكانەكەو سەلامم لێ كردو گوتم:

ـ برا گيان زەحمەت نەبێت من لەچوارقوڕنە دوكانم تالان كراوەو دەڵێن لەو ڕۆژانەدا هەندێ كەس هاتونە لای جەنابت و هەندێ شتی دوكانيان بەتۆ فرۆشتوە، ئايا ئەم قسەيە ڕاستەو لەو ڕۆژانەدا شتی وا بوە لای تۆ؟

ـ وەڵڵاهی براگيان من شتم لەدەست كەس نەكڕيوە لێرە بەڵكو من لەچوارقوڕنەو لەڕانيە لەبەكۆمەڵ فرۆشەكان(جملە فرۆش) دەكرم هەتا ناوی (جملە فرۆشەكانی هەمو پێ گوتم كەلای دەكڕين، من بۆ خۆشم لای ئەوانە دەم كڕين)ن ئەوەش دوكان بۆ خۆت سەيری بكە بزانە هبچيان دەناسيەوە.

. ئەو قسانەی دەيان كرد هيچی تێكی نەكردەوەو هەموی درۆ بون. ئەوجار بەكابرام گوت:

ـ كوا شتەكان و كوا درۆيەكانی خۆتان و ساحيرەكەتان.؟

ـ وەڵڵاهی دەنا خەواندنەكە ئێرەی نيشانی ئێمەدا.

ئەوانە ساحير بون شتەكانی تێكی نەكردنەوەو درۆزن بون و سيحرەكەيان نەی گرت. بەتەويا بون فيتنەيەكی ديكەشم بۆ بنێنەوە سەرباری تالان كردنی دوكانەكەم و دزينی پتر لە١٢ هەزار دينار و بەگژ خەڵكی ديكەشم دابكەن. ئيدی وازم لێ هێنان و نەمزانی يەخەی كێ بگرم، ناچار حەواڵەی خوای گەورەم كردن و زۆری پێ نەچو خوا هەقی كردم. جا داوام لەبرايانی موسڵمان ئەوەيە كەبەرچاو ڕۆشن بن و چيدی بەچەواشە كاری ئەو قۆڵ بڕو چەواشەكارانە فريو نەخۆن و بگەڕێنەوە لای بەرنامە پيرۆزو ڕاست و ڕەوانەكەی خوای گەورەو دەست بەقورئان و سوننەتەوە بگرن بەخوای بەخوای لەدنيا و لەقيامەتدا سەربەرزو سەرفرازو سەركەوتو دەبن و لەدەستی شەيتان و شەيتانيەكانيش سەلامەت و ڕزگار دەبن. بۆ ئەو خەواندنی موگناتيسە پرسيارم لەيەكێ لەمامۆستاكان كرد كە پێش نوێژو وتار خوێنی يەكێك لەمزگەوتەكانە گوتم:

ـ مامۆستا دەڵێن ئەو كاری خەواندنی موگناتيسيە كارێكی زانستیو تاكتيكی سەربازيە حوكمی چی يە لەشريعەتی ئيسلامدا.

ـ مادام كارێكی زانستیو سەربازيە هبچی تێدا نيەو دروستە بكرێت.

بەڕاستی منيش بۆيە ئە نجامم دا.

هەروەها ئەو بورجانەی كەلەكەناڵە تەلەفزيۆنیو سەتەلايتەكانەوە پەخش دەكرێن بەرو بازاڕێكی زۆريان هەيە ئەمانيش جۆرێكن لەجادو جادوگەری كەڕۆژانە خەڵكێكی زۆريان گێژو وێژو سەرقاڵ كردوە بەو بورجە درۆينانە جادو گەريانە بۆ چەواشە كردنی ئەو خەڵكەو بەتايبەتی گەنجان بۆ ئەوەی سەر سڕو سەرگێژ ئاگايان لەهيچ نەبێت و لا لەشتی تری بڤە نەكەنەوەو بێ ئاگايان بكەن لەدينی ئيسلامی پيرۆز كەبەڕاستی حەلی هەمو كێشە كۆمەڵايەتیو سياسیو ئابوریو ئايينيەكانی پێ يەو بۆ بەختەوەری مرۆڤەكان هاتووە هەر كەسێك دەست بە پەتی ئەو ئيسلامەوە بگرێت لەدنيا و لەقيامەت سەربەرزو سەرفراز دەبن، بۆيە داوام لەموسڵمانانی بڕواداری ڕاستەقينە ئەوەيە كەوريا و بەرچاو ڕۆشن بن و بەتەواوی لەدينەكەيان حاڵی بن و بەدوای ئەو خورافيات و جادو گەريانە نەكەون. بەفڕو فێڵ جادو گەران و قۆڵبڕان و دوژمنانی ئيسلام نەكەون. وەرگێڕ.

([128]) واتە: هەر كەسێك بچێتە لای كاهنەكان و بڕواشی هەبێت بەو قسەو فتوايانەی كە پێ ی دەڵێت، ئەوا بێ باوەڕە بەو بەرنامەيەی كەبۆ محمدﷺهاتۆتە خوار واتە بڕوای بەقورئان و سوننەتی پێغەمبەرﷺ نەماوە. وەرگێڕ.

لەچـکی ئـافرەتی نـەخۆش بکـات یاهــەر شـتێکی تـری لـەم جۆرانـە بکـات، یەکسەر دەزانـێ کەنەخۆشەو هۆکارەکانیشی دەزانیێو پـێش ئـەوەی لای دابنیـشێو قسەی بۆ بکـەن دەڵـێ: تـۆ ئەمەت کردوەو ئەمەت لەدڵدایـەو هۆکـاری نەخۆشیەکەشت ئەوەیە. ئـەم کـارەت ئـەنجام داوەو ئەمەت کردوە بۆیە توشی ئەم نەخۆشیە بوی. دیارە گومانی تێدا نیە کەئەمانـە درۆزنـن، چـونکە ئەمانە لەکارە غەیبیەکانو تەنیا خوای گەورە دەزانێتو هـیچ کەسێك ئەمـە نازانێـتو لـەتوانای کەسو هیچ شتێکدا نین، و لەعەمامەو کڵاوو جامانەیو لەچکی کـەس دا نـین ئـەم فاڵچیو جـادو گەرانە مەبەستیان ئەمە نیە، بەڵکو مەبەستی سەرەکیان بەرچاو لێڵ کردنو پـەردە بەسـەر چـاو دادانی خەڵکیە بەگشتی تاکو پێ ی بڵێن بـەخوا زیـرەكو غـەیب زانو کەرامەتـدارەو کابرایەکـە لاپەڕەی سپی دەخوێنێتەوەو ئەسپی خۆشی لـەبواری نـوژداری دا تـاوداوەو لەپزیـشکی دا زانـاو شارەزایە.و جۆرەها نەخۆشیو هۆکارەکانیشیان دەزانێت هەروەها بۆ قۆڵبڕینو کێشانەوە مـاڵو سامانی خەڵکیو خواردنیـان بەناهــەقو ڕوتاندنـەوەی خـەڵکی. لەوانەشـە هەنـدێ داوو دەرمـانو چارەسەریشیان بداتێو پێ ی چاك ببێتەوەو لەگەڵ قەدەری خوادا ڕێك بکەوێت، خۆ ئەگـەر ئـەو دەرمانەشی نەدابایە هەر چاك دەبـوەوە، چـونکە قـەدەری خـوا وا بـوە دەبوایـە چـاك ببێتـەوە، کەچی ئەوان وا دەزانـن کـەهۆی چـاك بونەوەکـەی ئـەو دەرمـانو چارەسـەریەی ئـەو جادوگـەرە بوە.چونکە چاك بونەوەو شیفا هاتن کارێکی نهێنیو پەنهانە لەخوای گـەورە بـەولاوە کەسـی تـر نایزانێت.

وەلەوانەشە نەخۆشیەکە یا دەردەکە هۆکارەکەی هەنـدێ جنۆکـەو شـەیتان بێـت، کەخزمـەتی ئەو کەسە بن کەپڕوپاگەنـدەی نـوژداریو پزیـشکی دەکـەن واتـە جادوگەرەکـەو هـەواڵی هەنـدێ لەکارە غەیبیەکانی بۆ بدەنو بۆی بهێنن بۆ ئەوەی ئەوەندەی بۆیان بکرێت خەڵکی فریـو بـدەنو لەڕێگەی بیرو باوەڕی ڕاستەقینەی ئیسلامو موسـڵمانان لاڕێ بکـەنو هـەڵیان دێـرن. و ئـەوانیش لەکارە هەڵ فریوێنو بەرچاو لێڵ کردنەکانیاندا پشتی پێ ببەستنو جنۆکـەو شـەیاتینیەکان ڕازی بکەنو گوێ ڕایەڵیو بەندایەتی یان بۆ بکەن، ئـەوەی کەلەگـەڵ خۆیانـدا بگـونجێن ئـەوانیش ئـەو نەخۆشیو دەردەی کەتوشی نەخۆشـەکەیانیان کـردوە دەسـتی لێ بگرنو وازی لێ بهێـنن. واتـە چـیدی دەسـتی لێ ناوەشـێننو ئـازادی دەکـەنو ئـازاری نـادەنو بەڕواڵـەت نەخۆشـەکە لـەو نەخۆشیەی کەتوشی بوە، جاچ تێك چـوە واتـە شـێت بـوە یابـاری تەندروستی ئاڵۆزکـاوە چـاك دەبێتەوەو نەخۆشـەکەو خـاوەنی نەخۆشـەکەش وا دەزانـن کەئـەو کابرایـە یاخاڵـە شـێخ چـاکی

کردۆتە. ئەمەش شتێکی باوو ئاساییە بۆ جنۆکەو شەیاتینیەکانو ئەوانەی خزمەتیان دەکەن یا باشتر بڵێین خزمەتکارەکانیان لەناو چینو توێژەکانی مرۆڤدا.

دەی ئەرکی سەر شانی موسڵمانانە کەدەبێ زۆر لەم بوارەو لەگشت بوارەکانی تردا لەشەیتانو خزمەتکارانی لەناو چینو توێژەکانی جنۆکەو مرۆڤەکاندا وریاو بەرچاو ڕۆشنو هۆشیار بنو نەکەونە ناو داوی ئەو قوڵ برو فێڵبازو جادوگەرانەوەو ئامۆژگاری بکرێن کەواز لەو کارە خراپو قێزەونە بهێننو پشتی تەواو تەنیا بە(الله) خوای پاكو بێگەردی خۆیان ببەستنو پشتو پەنایان تەنیا خوا بێت لەگشت کارو بارەکانی ژیانیانداو تەنیاو تەنیا پشت بەو ببەستن، هیچیشی تێدا نیەو دروستە ئەگەر دوعاو ویردە شەرعیەکانو داوودەرمانو چارەسەری شەرعیو ڕێگە پێدراوەکان بەکار بهێننو بچنەی لای نوژدارانو پزیشکانی بڕوا پێ کراوو پسپۆڕانی نەخۆشیە جۆر بەجۆرەکانو بچنە نەخۆشخانەو سەردانگاکانی دکتۆرو نوژدارە خاوەن بڕوانامەکانی ئەم بوارە کەپشکنینی تەواوی زانستیانە بۆ نەخۆشەکان ئەنجام دەدەن تانەخۆشیەکەو هۆکارەکانو نیشانەکانی توش بونی نەخۆشیەکە دەدۆزنەوەو چارەسەری زانستیانەی ڕاستەقینەیان بۆ دەنوسن. ئەویش لەڕێگەی هۆکارە پشکنینیەکانی هەستیاریو مەعقولیەکانەوە تا دڵنیا دەبن لەدۆزینەوەی نەخۆشیەکەو نوسینی چارەسەری. ئەوەتە لەفەرمودەی ڕاستی پێغەمبەرداﷺهاتوە کەفەرمویەتی:{ماأنزل الله داء إلاَّ أنزل له شيفاء، علمه من علمه وجهله من جهله}([129]).

فەرمودە لەم بوارەدا گەلێك زۆرن، بەڵام ئێمە بەمەندە باسەکەمان دەبڕینەوەو ئەمەندە بەسە بۆ مرۆڤو موسڵمانی ژیرو بەرچاو ڕۆشن.

داوا لەخوای باڵا دەستو بەرزو بەتوانا دەکەین کەحاڵی موسڵمانان چاك بکات لەهەمو جیهاندا، وەچارەسەریو شیفای دڵەکانو جەستەی موسڵمانان بکات لەهەر شوێنێك بن لەم جیهانە پانو پۆڕەدا. ولەهەمو خراپەیەك بیان پارێزێت، هەموان لەسەر ڕێگەی هیدایەت ڕێگەی قورئانو سوننەت کۆبکاتەوە، ئێمەشو ئەوانیش لەسەر لێشێواویەکانی فیتنەو خراپەکاری بپارێزێت، وەلە گوێ ڕایەڵیو بەندایەتی بۆ کردنی شەیتانو دۆستەکانی بمان پارێزێت، ئەو خوای پەروەردگارە توانایە بەسەر هەمو شتێکدا، هیچ هێزو تواناو دەسەلاتێك نیە بۆ هیچ کەسو شتێك بێجگە لەخوای باڵا دەستو گەورەو کار بەجێ.

([129]) واتە : خوای گەورە هەر دەردو نەخۆشیەکی نارد بێتە خوار شیفاو چارەسەریشی بۆ ناردوە، جانەزانینو ناسینو دۆزینەوەی ئەو نەخۆشیەو چارەسەریەکەی لەزانستیو بەرچاو ڕۆشنی ئەو کەسەدایە کەتوشی نەخۆشیەکە دەبێت، نەدۆزینەوەو چارەسەر نەکردنەکەش لەنەفامیو نەزانی نەخۆشەکەدایە کەبە پیر هۆکارەکانی چارەسەرە شەرعیەکانەوە ناچێت یاخود هی هەمو مرۆڤە بەگشتیو دەکەوێتە سەر ئاستی ڕۆشنبیریو زانستیو بەرچاو ڕۆشنی ئەو گەلو نەتەوەو ئەو وڵاتە. وەرگێڕ.

وصلى الله وسلم وبارك على عبده ورسوله نبينا محمد وآله وصحبه.

نامەی سێ یەم

حوكمی بەندایەتی كردن بەویردە بیدعیو هاوبەش پەیدا كردنیەكان

لەعبدالعزیز كوڕی باز بۆ شكۆمەند برای بەڕێز (...............).خوای گەورە سەر بەرزو سەرفرازو سەركەوتوت بكات بۆ هەمو كارێكی خێرو چاكە. ئامین.

سلام عليكم ورحمة الله وبركاته

أمابعد:

نوسراوە بەڕێزەكەتانم پێ گەیشت خوای گەورە سۆزو بەزەییو ڕێنومایی خۆیتان پێ ببەخشێت. هیدایەتتان بدات بۆ ڕێگەی ڕاستی قورئانو سوننەت. لەونامە بەڕێزەدا نوسیوتانە كەلەوڵاتی ئێوەدا كەسانێكو خەڵكانێك هەن كەیەیوەندو پەیوەستن بەویردانێكەوە كەخوای گەورە هیچ بەڵگەو زانیاریەكی لەسەر نەناردون لەدینی خوادا نینو دروست نین. لەو كەسانەدا هەیە كەلەتازەگەرانو داهێنانەرەكانن (البدعيين) و هەشیانە هاوبەش پەیدا كەرنو هاوەڵ دانەرن بۆ خوای گەورە(شركي) و ئەو ویردانەش دەگێڕنەوە بۆ ئەمیری بڕواداران(علـي كوڕی أبي طالبﷺ)و بۆ غەیری ئەویش، وەئەو ویردانە لەكۆڕو كۆبونەوە ویردیەكان(مجـالس الـذكر)دا دەكەن، یاخود لەمزگەوتەكانداو لەدوای نوێژی شێوان(المغرب) دەیان كەن، و دەڵێن: ئەوە نزیك بونەوەیە لەخوا، یابۆ ئەوەی دەی خوێنن تالە خوا نزیك ببینەوە. وەك ئەو ویردانەی كەدەڵێن: بۆ خاتری خوا پیاوانی خوا (رجال الله) یارمەتیمان بدەنو بەفریامان بكەون، پەنامان بدەنو ڕزگارمان بكەن، ئێوە پەنا دەرمان بن بەخوای گەورە. یاوەكو ئەوەی كەدەڵێن: ئەی جەمسەرەكان(يا أقطاب) ئەی گەورەو سەیدەكان وەڵاممان بدەنەوەو مەدەدو پەنامان بدەن ئەی خاوەن ئیمدادو پەنادەرەكانی ناو ئێمە، تكامان لای خوا بۆ بكەن، ئەمە بەندەی ئێوەیە لەبەر دستتاندا وەستاوە، ولەبەر دەرگای ئێوەدا بەچۆك دا هاتوە، ولەبەر گوناحو كەم تەرخەمی خۆی

مل کەچو زەلیلەو دەترسیّ، ئەی ڕەسولی خوا هانامان بدەو فریامان بکەوە، جویّ لەئێوە کەسی ترم نیە لای لیّ بکەمەوەو بۆ لای بچمو پەنای بۆ بەرم، تەنیا لای ئێوە داوا کار مەبەستەکەی دێتە دی، ئێوە ئەی ڕەسولی خوا پەنامان بدە. هەروەها دەڵێن: خوایە ڕەحمەت بڕێژە بەسەر ئەو کەسەی کەبوە بەهۆی لەت بونو بلاّو بونەوەی نهێنیە گەورەو بەدەسەلاّتو بەتواناکانی خۆتو لەت بونو پەرش بونی نوری ڕەحمانی خۆت، بوە جێگری شکۆمەندی پەروەردگاریّتی تۆ، هەروەها ئارەزومەندی بەڕێزتان لەڕون کردنەوەو لێك جیا کردنەوەی ویردە بیدعیەکانو ویردە هاوبەشی پەیدا کردنیەکان(الشرك) ، وەئایا دروستە نوێژ لەدوا ئەو پێش نوێژ خوێنە بکرێت کەئەم جۆرە دوعاو ویردانە دەخوێنێت؟

وەلاّم:

الحمد لله والصلاة والسلام على من لانبيَّ بعده، وعلى آله وصحبه، ومن اهتدى بهداه إلى يوم الدين. أمابعد:

بزانە هەی خوا سەر بەرزو سەر فرازت بکات، خوای گەورە دروستکراوەکانی خۆی دروست کردونو نێردراوانی خۆی(عليهم الصلاة والسلام) ڕەوانە کردون بۆ ئەوەی تەنیا ئەو بپەرستنو هیچ هاوەڵی بۆ دانەنێنو تەنیا ئەو بەتاکو تەنیا بپەرستنو بەندایەتی تەنیا بۆ ئەو بکەن، چونکە خوای گەورە تاکو تەنیایەو هیچ هاوەڵو شەریکی نین. هەروەکو خوای گەورەو بەرزو بەتوانا دەفەرموێت:﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾([130]).

بەندایەتی بۆ کردن(العبادة): بریتییە لەگویّ ڕایەڵیوبەندایەتی کردن بۆ خوای پاکو بێگەردو فەرمانبەرداریو گویّ ڕایەڵی نێردراوی خۆی محمدﷺ، بەئەنجامدانی ئەوەی کەخواو پێغەمبەرەکەی فەرمانی پیّ دەکەنو واز هێنانو نەکردنی هەمو ئەو شتانەی کەخوای گەورەو پێغەمبەرەکەی قەدەغەیان کردوە، لەگەل ئەو پەڕی بڕوا بون بەخواو بەپێغەمبەرایەتی پێغەمبەری خواﷺو نیاز پاکی بۆ خوای گەورە لەبەندایەتیو پەرستنی خوادا و هەمو کارو کردەوەکانت لەم جیهانەدا بەپیّ ی بەرنامەکەی خوا بێت لەقورئانو سوننەتو لەگەڵ ئەو پەڕی خۆشەویستی بۆ خوای گەورەو تەواوی مل کەچی بۆ خوای گەورە بەتاکو تەنیایی. هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێت:﴿ وَقَضَى رَبُّكَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ ﴾([131]) . واتەخوای گەورە فرمانی پیّ

([130]) أ ـ سورة الذاريات: (٥٦).

ب ـ واتاکە یمان لەنامەکانی ڕابردودا نوسیوە. وەرگێڕ.

([131]) أ ـ سورة الإسراء: (٢٣).

ب ـ واتاکە یمان لەنامەی دوەمدا نوسیوە. وەرگێڕ.

کـردوین‌و ئامۆژگاریمـان دەکـات کەبەتـەنیا خـوا بپەرسـتین‌و هـاوەڵی بـۆ دانـەنێین. هـەروەها دەفـەرموێت:﴿ الْحَمْدُ للّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿ الرَّحْمنِ الرَّحِيمِ ﴿ مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿ إِيَّاكَ نَعْبُـدُ وإِيَّـاكَ نَـسْتَعِينُ﴾([١٣٢]). لـەم ئایەتانـەدا خـوای گـەورە بـۆی ڕون کردوینـەوە کەتـەنیا خـۆی شایستەو موستەهەقە بە پەرستن و بەندایەتی بۆ کـردن‌و هـەر ئـەو مـستەهەقی هانـا بـۆ بـردن‌و پـەنا پـێ گرتنەو هیچ بەشداری‌و هاوبەشی نین، هەروەکو دەفەرموێت:﴿ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ ﴿ أَلَـا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ﴾ ([١٣٣]). هـەروەها دەفـەرموێت:﴿ فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الـدِّينَ وَلَـوْ كَـرِهَ الْكَافِرُونَ﴾([١٣٤]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ ([١٣٥]). ئەمـەو ئایەت گەلێك زۆر هەن‌و هەر ئەمەندە دەهێنینەوە، هەر هـەمویان ئـەوە دەسـەلمێنن کەپێویستە بەندایەتی و پەرستشی تەنیا بـۆ خـوای گـەورە بکرێـت‌و بـەس‌و هـیچ کـەس‌و هـیچ شـتێکی تـری لەگەڵدا نەپەرسترێت‌و بەندایەتی بۆ نەکرێت. شتێکی ڕون‌و ئاشـکرایە کـەدوعاو پاڕانـەوە بەهـەمو جۆرەکانیەوە بەشێکن لەبەندایەتی بۆ کردن، بۆیە بەهیچ شێوەیەك دروسـت نیـەو نـابێ بـۆ هـیچ کەس‌و بۆ هیچ شتێکی تر لەغەیری خوا ئەنجام بدرێت یـاداوا بکرێـت و تـەنیا دەبـێ داوا لـەخوای پەروەردگار بکرێت‌و تەنیا لەبەر خوا بپاڕێنەوە، هاناو پشت بەهیچ کەسـێ پـشت بـەهیچ کەسـێك ببەسترێت بێجگە لەخوای گەورەو بەتەواوی بەپێ ی ئایەتە پیرۆزەکانی خوا بڕۆین بەڕێوە، واتـاو ئەحکامەکانی ئـەو ئایەتانـە بـەکار بهێنـین‌و لـەخۆماناندا ڕەنگیـان بدەینـەوە. بـەڵام لـەکارو بـارە ئاساییەکانی ژیانی ڕۆژانـەوهۆکارە هەسـتەوەریەکانی خـەڵکی کەزینـدون و لەژیانـدان و لـەتواناو دەسەڵاتی ئەواندا بێت‌و بتوانن هاریکاری بکەن‌و داواو هانا بۆ بردنەکان جێ بەجێ بکەن‌و دەست گیرۆیی یەکتری بکەن ئەو کاتە دروستە داوا لەخەڵکی بکرێت بەڵام بەمەرجێ زیندو بن‌و لەژیاندا

([132]) أ ـ سورة الفاتحة : (٢ ـ ٥).

ب ـ واتە : سوپاس‌و ستایش بۆ خوای خوڵقێنەری هەموبونەوەرو جیهانیان و پەوەردگاری هەمو جیهانیان. لەلێکدانەوەی زاراوەی(الرحمن الرحیم) گـەلێك بـیرو ڕاو بۆ چون‌و ڕێوایەت هەن ئێمە لەبەر درێژ نەبونەوە تەنیا ڕێوایەتێکمان واتە فەرمودەیەکمان هەڵبژارد کەلـە (المكتبـة الـشاملة/ التفاسـر/ تفـسير القـرطبي) بـۆ سـورەتی فاتیحە کەدەفەرموێ: { لە السري کوڕی یحیی التمیمي گێڕدراوەتەوە ئەویش لە عثمانی کوڕی زفـر کەگوتویـەتی: گـوێم لـە العرزمـي بـو دەی گـوت: (الـرحمن) واتـاکەی فراوانترە لە (الرحیم) چونکە واتای (الرحمن) خوای بەبەزەیی دەبەخشێت بۆ هەمو دروستکراوەکانی خـوا یـا بـەزەیی خـوا دەبەخـشێت لـەدنیاو لـە قیامەتـدا، وەلێ واتـای (الرحیم) تەنیا بەزەیی خوا بۆ بڕوادران یا تەنیا لەقیامەتدا دەبەخشێت. ئەو خوایەی کەتەنیا ئەو خاوەنی ڕۆژی دواییەو لەو ڕۆژەدا کەس خاوەنی بڕیـار و قـسە کـردن و فرمان دەر کردن نیە، ئەی خوای پەروەردگار ئێمە تەنیا تۆ دەپەرستین‌و بەندایەتی هەر بۆ تۆ دەکەین و بۆ هیچ کەس‌و بۆ هیچ شتێکی تر نا. وە تەنیا هانـا و پـەنا بـۆ تـۆ دەهێنین‌و بۆ کەس‌و هیچ شتێکی تر نا. وەرگێڕ.

([133]) أ ـ سورة الزمر : (٢ـ ٣).

ب ـ واتاکە یمان لەڕابردودا شرۆڤە کردوە. وەرگێڕ.

([134]) أ ـ سورة غافر : (١٤).

ب ـ واتاکە یمان لە پێشتر نوسیوە. وەرگێڕ.

([135]) أ ـ سورة الجن : (١٨).

ب ـ واتاکە یمان لەنامەی یەکەم دا نوسیوە. وەرگێڕ.

بن، چونکه ئەمانە بریتی نین لەبەندایەتی بۆ کردنو پەرستشیو پەیوەندیان بەژیانی دنیایی و دەستەجەمعیو هاریکاری یەکتریەوە هەیەو بەدەقو کۆڕا دروستە مرۆڤ داوای یارمەتیو بەهاناوە هاتن لەمرۆڤی تری زیندو بکات کەتواناو دەسەڵاتی جێ بەجێ کردنی ئەو داوا کاریو یارمەتیەی هەبێتو لەتوانای ئەوان بەدەر نەبێتو لەدەسەڵاتەکانی خوای گەورە نەبن. بەڵکو لەو کاروبارە ئاساییانە بن کەمرۆڤ توانای جێ بەجێ کردنیانی هەیە. پەنای پێ بگیرێتو هانای بۆ بەرێت لەلادانی خراپەو شەڕو و حەل کردنی تەنگو چەڵەمەو تەنگژەکانی ژیانی ئاسایی ڕۆژانەوەك ئەوەی کورەکەی یا بۆ خۆی توشی ناخۆشی، توشی شەڕو هەرایەك ببێت داوا لەکەسێکی تر بکات یارمەتی بداتو ئەو ناخۆشیەی لەکۆڵ بکاتەوە. یان خزمەتکارەکەی یا سەگەکەی یا هەر کێشەیەکی تر بێتو داوای حەل کردنی لەیەکێکی تر بکات کەیارمەتی بدات جائەو کەسە زیندوە لای بێت یان لەلای نەبێت واتە داواکەر لەشوێنێك بێتو داوا لێ کراو لەشوێنێکی تر بێت بەیەکێك لەهۆکارە هەستیەکانی(الأسباب الحسية) پەیوەندی پێوە کردنەوە وەك نوسینگەو هۆکارەکانی تری پەیوەندی کردنەوە بۆ دروست کردنی خانو کردن بێت یابۆ چاك کردنەوەی ئوتومبیلەکەی بێت یا بۆ هەر کارو بارێکی تری ڕۆژانەی ژیان بێت دەتوانێ و بۆی هەی داوا بکات... وەهەروەها. هەروەکو خوای گەورە لەقورئانی پیرۆزدا لەم بوارەداو لەچیرۆکو بەسەر هاتی موسادا(عليه الصلاة والسلام) دەفەرموێت:﴿ فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِن شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ﴾([١٣٦]).

هەروەها لەم جۆرە هانا بردنو داوا کردنانەی مرۆڤ بۆ هاوڕێو دۆستانی خۆی لەتێکۆشانو لەشەڕو ناخۆشی و تەنگژەکانی ژیاندا کارێکی ئاساییەو هیچی تێدا نیە، بەڵام هانا بردنو پەنا بردن بۆ مردوانو جنۆکەو فریشتەو درەختەکانو دارو بەرد ئەمانە کارێکی خراپنو لەهاوەڵ دانانی گەورەنو لەڕەگەزی هەمان کردەوەکانی هاوبەش پەیداکەرانی پێشینو سەرەتان کەلەگەڵ خوای گەورەدا چەندان پەرستراویان بۆ خۆیان داتاشی بون وەك لاتو عوزاو غەیری ئەوانیش ، ئەمە بەهیچ شێوەیەك دروست نیەو لەشیرکی گەورەن. هەروەها هانا بردنێك بەزیندوان کەبیرو باوەڕی وا بێت ئەو زیندوەی پەنای بۆ دەبات ئەو پەنا بۆ بردنو بەپیرەوە چونە لەدەسەڵاتو مافی ئەوی بزانێت لەکاتێکدا ئەوە مافی خوای پەروەردگارەو مافی هیچ کەسو هیچ شتێکی دیکە نیە بێجگە لەخوای گەورە وەك شیفای نەخۆشەکانو هیدایەتی دڵەکان، و بردنە بەهەشتو

---

(136) أ ـ سورة القصص : (١٥).

ب ـ واتاکە یمان لە پەراوێژی ژمارە(٨٥)ی نامەی یەکەمدا نوسیوە. وەرگێر.

ڕزگار کردن لەئاگری دۆزەخو هاوشێوەکانیان ئەوەش بەهیچ شێوەیەك دروست نیەو شەریكو هاوەڵ دانانە. ئەو ئایەتو فەرمودانەی کەلە ڕابردودا ئاماژەمان پێ کردنو واتاکانیان هەمویان ئەوە دەبەخشن کەدەبێ دڵەکان ئاڕاستەی خوای گەورە بکرێنو پێویستە پەیوەست بن بەخوای پەروەردگارەوە لەهەمو کاروبارەکانی ژیاندا بەڵکو واجبو فەرزە کەمرۆڤ تەنیا ڕو لەخوا بێت لەهەمو هەڵسو کەوتی ڕۆژانەیو لەهەمو کاروبارەکانی ژیانی دا تەنیا پشتو پەنا بۆ خوا بەرێت. هەروەها پەرستشیو بەندایەتی بەنیاز پاکیەوە تەنیا بۆ (الله) پەروەردگاری جیهانیان بێت و هیچ هاوەڵو هاوبەشی بۆ پەیدا نەکات، چونکە بەندەکان تەنیا بۆ ئەم مەبەستە دروست کراونو هەر بەم مەبەستەش واتە پەرستنو بەندایەتی کردن بۆ خوا فرمانیان پێ کراوە لەلایەن خوای پەروەردگاری خۆیانەوە. هەروەکو لەئایەتەکانی ڕابردودا ئاماژەمان پێ کرد، هەروەکو خوای گەورە لەم ئایەتە پیرۆزەشدا دەفەرموێ:﴿ وَاعْبُدُواْ اللّهَ وَلاَ تُشْرِكُواْ بِهِ شَيْئًا ﴾([137]).هەروەها لەفەرمایشتێکی تردا دەفەرموێت:﴿ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ﴾([138]).

هەروەها لەفەرمودەکانی پێغەمبەرﷺو لەفەرمودەی معاذرضي الله عنهدا هاتوە کەپێغەمبەرﷺفەرمویەتی:{حق الله على العباد أن يعبدوه ولايشركوا به شيئاً}([139]). هەروەها لەفەرمودەیەکی تری پێغەمبەرﷺو لەفەرمودەی (إبن مسعود رضي الله عنه)دا هاتوە کەفەرمویەتی:{من مات وهو يدعو الله نداً دخل النار}([140]). هەروەها لە(صحيحين) واتە لەهەردو فەرمودە ڕاستەکانی بوخاریو مسلم دا ولەفەرمودەکەی (إبن عباس رضي الله عنهما) دا هاتوە کاتێ کە(معاذ)ی نارد بۆ یەمەن پێ ی فەرمو:{إنَّك تأتي قوماً أهل كتاب، فليكن أول ماتدعوهم إليه: شهادة أن لا إله إلاَّ الله} وفي لفظ{ فادعوهم إلى أن يشهدوا أن لا إله إلاَّ الله وأنّي رسول الله} وفي رواية البخاري:{فادعوهم إلى أن يوحِّدوا الله}([141]). وەلە(صحيح) ی مسلم دا و لەفەرمودەی طارق کوڕی أشيم

([137]) أ ـ سورة النساء: (٣٦).

ب ـ.واتە: تەنیا خوای پەروەردگار(الله) گیان بپەرستنو هیچ هاوەڵو هاوشانو شەریکی بۆ پەیدا مەکەن. وەرگێڕ.

([138]) أ ـ سورة البينة: (٥).

ب ـ لە پەراوێزی(١٠١)ی لەنامەی دوەمدا واتاکە یمان نوسیوە. وەرگێڕ.

([139]) أ ـ متفق على صحته.

ب ـ واتە: مافی خوا لەسەر بەندەکانی ئەوەیە کەدەبێ تەنیا خواپەرستنو هیچ هاوەڵو شەریکی بۆ دانەنێن. وەرگێڕ.

([140]) أ ـ رواه البخاری.

ب ـ واتە: هەر کەسێك هاو شێوەو هاو وێنەو هاوەڵو شەریك پەیدا بکات هەتاکو دەمرێتو تۆبەی لەسەر نەکاتو بەو حاڵەوە بمرێت ئەوا دەچێتە ناو ئاگری دۆزەخ و هەتا هەتایە تێ ی دا دەمێنێتەوە. وەرگێڕ.

([141]) واتە: ئەی معاذ تۆ دەچیت بۆ لای گەلێك کەلە ئەهلی کتابن واتە پێش ئێمە کتێبی خوایان بۆ هاتۆتە خوا، جا یەکەمین شتێك کەتۆ داوایان لێ دەکەیت: گوتنی شایە تمانی(لا إله إلاَّ الله) یە. لەشوێنێکی تردا هاتوە دەفەرموێ:{بانگیان بکە هەتاکو دەڵێن یا شایە تمانی (لا إله إلاَّ الله) دەوڵێنو ددان بەوە دادەنێن کەلە(الله) بەولاوە هیچ خوایەکی تر نین کەبەهەق بپەرسترێت و بڕواش دێنن کەمن نێردراو پێغەمبەری خوام. وەلەڕیوایەتی بوخاری دا هاتوە دەفەموێ:{ بانگیان بکە هەتاکو خوای گەورە(الله) بەتاك دەپەرستنو بەندایەتی بۆ دەکەنو هیچ کەسو هیچ شتێکی تر ناکەنە هاوەڵو هاوشانو شەریکی خوا(الله(گیان. وەرگێڕ.

الأشجعي رضي الله عنه دا هاتوه کەپێغەمبەرﷺفەرمویەتی:{من وحَّد الله وكفر بما يُعْبَدُ من دون الله حرم ماله ودمه وحسابه على الله عز وجل}([142]). فەرمودە لەم بوارەدا گەلێك زۆرن بەمەندە ئیکتفا دێنین.

جابنچینەو بنەماو بناغەی ئیسلام ئەم یەکتا پەرستیو تەنیا یەکخوا پەرستیەیەو بناغەی ئەم دینەو سەری هەمو کارێکەو دایکی هەمو فەرزەکانەو حیکمەتی سەرەکیە لەدروست بونی جنۆکەو مرۆڤەکان. هەروەها حیکمەتی ناردنی هەمو پێغەمبەرانە(عليهم الصلاة والسلام) هەروەکو لەئایەتەکانی ڕابردودا ئاماژەمان پێ کردو لەم ئایەتە پیرۆزەشدا دەفەرموێت:﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾([143]). هەروەها لەبەڵگەکانی تردا خوای گەورە دەفەرموێ: ﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّٰغُوتَ﴾([144]). هەروەها لەفەرمایشتێکی تردا خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾([145]). هەروەها خوای بەرزو بە توانا لەبارەی نوح و هود و صالح وشعيب(عليهم الصلاة والسلام) بۆمان دەگێڕێتەوە کاتێ بەگەلەکەی خۆیان دەگوت:﴿ اعْبُدُواْ اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ ﴾([146]).ئەمەش بانگەشەی هەمو پێغەمبەران و نێردراوانی خوایە بەگشتی، هەروەکو لەم دو ئایەتەی ڕابردودا بۆمان دەرکەوت. هەروەکو دوژمنانی ئیسلام ددانیان بەو ڕاستیەدا داناوە کە پێغەمبەرانو نێردراوانی خوا هەمیشە پێ یان گوتون و فرمانیان پێ کردون کەلەخوای گەورە بەولاوە هیچ کەسو شتێکی دیکە نەپەرستنو تەنیا خوا پەرستی بکەن، هەمو پەرستراوێکی دیکە بێجگە لەخوا(الله) وەلا بنێن، هەروەکو خوای گەورە لەچیرۆکوبەسەرهاتی (عاد) کەبەپێغەمبەرەکەیان کە(هود عليه الصلاة والسلام) بو دەگوت: ﴿قَالُواْ أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ اللّهَ وَحْدَهُ وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا﴾([147]) .هەروەها خوای پاكو بێگەرد دەربارەی قوڕەیشیەکان بۆمان دەگێڕێتەوە کەکاتێ

([142]) واتە: هەر کەسێك خوای گەورە بەتاكو تەنیا بپەرستێتو هیچ هاوەڵو شەریکی بۆ دانەنێتو بڕوای بە پەرستنی هیچ کەسو هیچ شتێکی تر نەبێت بێجگە لەخوای پەروەردگاری جیهانیان ئەو کەسە ماڵو سامانو سەرو گیانو ناموسی دەپارێزرێتو حسابو پاداشتەکەشی لای خوای باڵا دەستو کاربەجێ یە. وەرگێڕ.

([143]) أ ـ سورة الذاريات: (٥٦) .

ب ـ لە پەراوێزی(٩) لەعەقیدەو بیرو باوەڕی ڕاستەقینەو دژەکانی دا واتاکەیمان نوسیوە. وەرگێڕ.

([144]) أ ـ سورة النحل: (٣٦).

ب ـ لە پەراوێزی ژمارە(٦٢)ی نامەی یەکەمدا واتاکەیمان نوسیوە. وەرگێڕ.

([145]) أ ـ سورة الأنبياء: (٢٥).

ب ـ لە پەراوێزی ژمارە(٦٣)و لەنامەی یەکەمدا واتاکەیمان نوسیوە. وەرگێڕ.

([146]) أ ـ سورة الأعراف: (٥٩).

ب ـ واتە: ئەی گەلەکەم خوای تاكو تەنیاو بێ هاوەڵو بێ شەریك بپەرستنو دڵنیا بن لەو خوایە کەناوی(الله) یە هیچ پەرستراوێکی تر نین کەبەهەق بپەرسترێن . من دەترسم گەر واناکەن توشی سزای سەختی خوا بین لەڕۆژی قیامەتدا. وەرگێڕ.

([147]) أ ـ سورة الأعراف: (٧٠).

پێغەمبەرمان محمدﷺ بانگی دەکردن بۆ تەنیا خوا پەرستیو تەنیا بەندایەتی کردن بۆ(الله) گیان(إفراد الله بالعبادة) و واز هێنانو دەست بەردار بونی هەر شتێکی تر لەغەیری خوا کەدەیان پەرست وەك فریشتە،و پیاو چاکان(الأولياء) و بتەکانیانو دارو درەختەکانو غەیری ئەوانیش. کەدەفەرموێ:﴿ أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَٰهًا وَاحِدًا إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ﴾(١٤٨). هەروەها خوای پاكو بێگەرد دەربارەیان دەفەرموێ:﴿ إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ۞ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوا آلِهَتِنَا لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ﴾(١٤٩).

ئەمەو ئایەت لەم بوارو لەم واتایەدا زۆرن، وێڕای ئەو ئایەتو فەرمودانەی کەئاماژەمان پێ کردن - بۆت ڕون دەبێتەوە - خوای گەورە ئێمەشو ئێوەش لەدینەکەی خۆی شارەزاو بەرچاو ڕۆشن بکاتو هەروەها لەئاست مافەکانی خوای گەورە شارەزاو بەرچاو ڕۆشنیمان پێ ببەخشێت. برای خۆشەویستم ئەو داوا کردنو ویردو هەمو جۆرەکانی هانا بردنە بەرانەی کەلەپرسیارەکانت دا ئاماژەت پێ کرد بونو ڕونت کرد بونەوە، هەر هەمویان لەشیركو هاوبەش پەیدا کردنی گەورەن، چونکە ئەمە بەندایەتی کردنە بۆ غەیری خوا، داوا کردنە لەشتێكو لەکارو بارێکن کەبێجگە لەخوا کەسی تر لەتوانای دا نیە، وەك لەمردوانو لەو کەسانەی کەئامادە نین واتە لای داوا کەر ئامادە نین ئەوان لەشوێنێكو داوا لێکراو لەشوێنێکی ترە واتە غائیبە. ئەوەی ئەمڕۆ ئەوانە ئەنجامی دەدەن گەلێك لەشەریكو هاوبەش پەیداکەرانی سەرتا مەترسی ترو خراپترو بۆگەن ترن چونکە هاوبەش پەیداکارانی سەرەتا لەحاڵەتی خۆشیو خۆشگوزەرانی دا شەریكو هاوبەشیان بۆ خوا دادەنا. بەڵام لەکاتی لێ قەومانو ناخۆشیەکاندا ئیخلاسیەتیان بەبەندایەتی بۆ کردن واتە پاڕانەوەو داوا کردنیان تەنیا بۆ(الله) بون چونکە ئەوان دەیان زانی کەلەخوای پاكو بێگەرد بەولاوە کەسی تر ناتوانێت لەو تەنگژەو گەردەلولو ناخۆشیە ڕزگاریان بکات، هەروەکو خوای گەورە لەکتێبە پیرۆزەکەی خۆی دا دەربارەی ئەو هاوبەش پەیدا کەرانە دەفەرموێ:﴿ فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾(١٥٠). هەروەها

ب - واتە: گەلی عاد بەهودی پێغەمبەرەکەیان دەگوت: ئەوە تۆ بۆیە هاتوی کە پێمان بڵێ ی تەنیا(الله) بپەرستینو واز لە پەرستراوەکانی بابو باپیرانمان بهێنین کەدەیان پەرستن؟! کەمەبەستیان لەبتەکانیان بو. وەرگێڕ.

(148) أ - سورة ص: (٥).

ب - لە پەراوێزی ژمارە(٥٠) و لەعەقیدەو بیرو باوەڕی ڕاستەقینەو دژەکانی واتاکەیمان نوسیەوە. وەرگێڕ.

(149) أ - سورة الصافات: (٣٥- ٣٦).

ب - واتە: ئەو یاخیو بێباوەڕانە کاتێ پێغەمبەرﷺ پێ ی دەگوتن: لەخوای گەورە(الله) بەولاوە هیچ خوایەکی تر نین کەبەهەق بپەرسترێن ئەوانە حەسرەتو دڵڕەقیو خۆبەزل زانیو لوت بەرزی دەی گرتنو بڕوایان نەدەهێناو پشتیان هەڵ دەکرد، هەروەها دەیان گوت: جائەوە چۆن دەبێت ئێمە بۆ هۆنەرێکی شێت کەمەبەستیان لە پێغەمبەرﷺ بو دەست لە پەرستنی پەرستراوەکانی بابو باپیرانی خۆمان هەڵ گرینو وازیان لێ بهێنین، ئەو شتێکی نەبوە؟!!! وەرگێڕ.

(150) أ - سورة العنكبوت: (٦٥).

ب - لە پەراوێزی ژمارە(٥٦) دا واتاکەیمان نوسیوە. وەرگێڕ.

خوای پاكو بێگەرد لەئایەتێكی تردا ڕو دەكاتە ئەو هاوبەش پەیدا كەرانەو پێ یان دەفەرموێ:﴿ وَإِذَا مَسَّكُمُ الْضُّرُّ فِي الْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلاَّ إِيَّاهُ فَلَمَّا نَجَّاكُمْ إِلَى الْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ وَكَانَ الإِنْسَانُ كَفُورًا﴾([١٥١]).

ئەگەر لەیەكێ لەو هاوبەش پەیداكەرانە بپرسی: ئێوە بۆچی ئەوانە دەپەرستن؟ لەوەڵامدا دەڵێ: خۆ ئێمە ناڵێین ئەو شتانەی كەئێمە دەیان پەرستین‌و لێ یان دەپاڕێینەوە ئەوان بۆخۆیان سودو قازانجمان پێ دەگەیەنن، یازیانمان لێ دەدەن، یانەخۆشەكانمان چاك دەكەنەوە، بەڵكو ئێمە مەبەستمان لەوەیە كەئەوان لای خوا تكامان بۆ دەكەن‌و لەخوامان نزیك دەكەنەوە یابۆ ئەوەی پێ یان لەخوا نزیك ببینەوە.

ئەوانە لەوەڵامدا پێ یان دەگوترێت:

ئەگەر ئەوە مەبەستی كافرەكانی سەرەتا بێت،و مەبەستیان ئەوە نەبێت كەپەرستراوەكانیان دروستیان دەكات‌و ڕۆزیان دەدات، یان ئەوان بەنەفسی خۆیان سودیان پێ ناگەیەنن یازیانیان لێ نادەن واتە توشی تەنگو چەڵەمەیان ناكات خوای گەورە ئەم پڕو پاگەندەو قسانەیان بەدرۆ دەخاتەوەو پوچەڵیان دەكاتەوەو بەسەر چاوی خۆیانی دادەداتەوەو لەقورئانی پیرۆزدا بەدرۆیان دەخاتەوە، بەڵكو ئەوان مەبەستیان تكا بۆ كردنی ئەوان‌و وەجاخی ئەوانە ومەبەستیان نزیك كردنەوەیانە لەخوای گەورە بەهۆی ئەو پەرستراوانەیانەوە واتە ئەو پەرستراوە باتڵانەی ئەوان هۆكارێكن بۆ نزیك بونەوەیان لەخوای گەورە. هەروەها خوای گەورە دەربارەی ئەوانە لەسورەتی (يونس عليه الصلاة والسلام) دا دەفەرموێ:﴿ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَضُرُّهُمْ وَلاَ يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَؤُلاء شُفَعَاؤُنَا عِندَ اللّهِ ﴾([١٥٢])

خوای گەورە بەدرۆیان دەخاتەوەو بەرپەرچیان دەداتەوەو دەفەرموێ:﴿ قُلْ أَتُنَبِّئُونَ اللّهَ بِمَا لاَ يَعْلَمُ فِي السَّمَاوَاتِ وَلاَ فِي الأَرْضِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾([١٥٣]). خوای گەورە ڕونی كردۆتەوە كەئەو نەلەئاسمانەكان‌و نەلەسەر زەوی دا تكا كارێكی ئاوای نەدیوە بەو شێوەیەی

([151]) أ ـ سورة الإسراء: (٦٧).

ب ـ واتە: هەر كاتێك لەناو دەریاداو لەكاتێكدا ئێوە لەناو كەشتیەكانتان دا گێژەن‌و گەردەلول هەڵ دەكات‌و توشی ناخۆشی‌و ناڕەحەتی دەبن‌و خەریكە كەشتیەكەتان نقوم دەبێت‌و بخنكێن، ئالەو كاتەدا ئەو هەمو بت‌و كەس‌و بەرنامەو شتانەی كە پێشتر دەتان پەرستن هیچیان لەبیر نامێنن هاواریان بكەنێ. تەنیا هاوار دەكەنە خوای پەروەردگارو لەو بەولاوە هیچ كەسی تر شك نابەن لەو مەترسی و لەو گێژەنە ڕزگارتان بكات بێجگە لەخوای گەورە. بۆیە پڕ بەدڵ‌و بەدڵێكی ئیخلاسەوە هانای بۆ دەبەن‌و داوای ڕزگار بونی لێ دەكەن. كەچی كەخوای گەورە ڕزگاری كردن‌و دێنەوە وشكانی‌و سەر زەوی خواتان لەبیر دەچێت، دیسان جارێكی تر دەگەڕێنەوە سەر بیروباوەڕەكەی جاران‌و بت پەرستی‌و هاوەڵ دانانەكەی خۆیان دەست پێ دەكەنەوەو خوای ناناسن. بەڕاستی خوا بەكەرەم‌و بەبەزەییە. تەفسیری گوڵشەن ب٢ل٧٢٠. وەرگێڕ.

([152]) أ ـ سورة يونس: (١٨).

ب ـ لە پەراوێزی (١٠٨) و لەنامەی دوەمدا واتاكە یمان نوسیوە. وەرگێڕ.

([153]) أ ـ سورة يونس: (١٨).

ب ـ لە پەراوێزی (١٠٨) و لەنامەی دوەمدا واتاكە یمان نوسیوە. وەرگێڕ.

کەهاوبەش پەیداکەران مەبەستیانە، وەدیارە شتێکی بەڵگە نەویستە هەر شتێکیش خوای گەورە بونی نەدی بێت، هیچ بون و بنج و بنەوانێکی نیەو هەرگیز بونی نیە، چونکە خوای گەورە هیچ شتێکی لاون نیەو بونی نابێتو هەر شتێکی بونی هەبێت دەزانێتو ئاگای لێ یەو پێ ی ئاگادارە. هەروەها لەسورەتی (الزمر) دا دەفەرموێ:﴿ تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ۝ إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ﴾ ([154]). لێرەدا خوای گەورە ڕونی دەکاتەوە کەبەندایەتی هەر بۆ ئەوەو هەر بۆ ئەو دەکرێتو پێویستە لەسەر بەندەکانی کەدەبێ تەنیا بەندایەتی بۆ ئەو بکەن و ئیخلاسیەتیان بۆ خوای بالا دەستو کاربەجێ بێتو بەس بۆ هیچ کەس وشتێکی دیکەدەر نەبڕدرێت. چونکەخوای پەروەردگار فرمانی بەپێغەمبەرەکەی ﷺ کردوە کەنیاز پاکی تەواوی بۆ خوا هەبێت لەپەرستن و بەندایەتی بۆ کردنی دا، دیارە گومانی تێدا نیەئەو فرمان بەپێغەمبەر ﷺ کردنە بۆهەمو موسڵمانانەو گشتگیریە. لێرەدا واتای وشەی (الدين) مەبەست لەبەندایەتی بۆ کردنەو بەندایەتی بۆ کردنیش بریتیە لەگوێ ڕایەڵی خواو پێغەمبەر ﷺ ی خوا هەروەکو پێشتر ئاماژەمان پێ کرد. دیارە دوعاو هانا بۆ بردن و لەبەر پاڕانەوەو ڕجا کردن و سەر بڕین و نەزر بۆ کردن بەندایەتی بۆ کردنن، هەروەها نوێژ کردن و ڕۆژو گرتن...تد. جۆرێکن لەبەندایەتی بۆ کردن کە خوای گەورەو پێغەمبەرەکەی فرمانیان پێ کردون. هەروەها خوای گەورە دوای ئەوە دەفەرموێت:﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ ﴾([155]). واتە: ئەو بێباوەڕو بت پەرستانە دەیان گوت: خۆ ئێمە ئەوانە ناپەرستین تەنیا بۆ ئەوە نەبێت کە لەخوامان نزیك بکەنەوەو لای خوا تکامان بۆ بکەن. خوای گەورە بەر پەرچیان دەداتەوەو دەفەرموێ:﴿ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ﴾ ([156]). خوای گەورە لەم ئایەتەدا بۆمان ڕون دەکاتەوە کەکافرە بت پەرستەکان بۆ ئەوەیان دۆستانی خوا(الأولیاء) دەپەرستن تا لەخوایان نزیك بکەنەوە. ئائەمەیە مەبەستی کافرو بێباوەڕەکانی کۆن و ئێستاش. خوای گەورە ئەو مەبەستو قسانەیان

([154]) أ ـ سورة الزمر: (١ ـ ٢).

ب ـ واتە: هاتنە خوارەوەی قورئانی پیرۆز لەلایەن خوای بەرزو بەدەسەڵاتو زاناو داناو حەکیمەوەیە. هەروەها مەبەست لەهەمو کتێبەکانی تری پێش قورئانیشەوەیە، ئێمە ئەی پێغەمبەر ﷺ ئەو قورئانەمان بۆ ناردیتە خوار هەر هەمو ڕاستو هەقە، دەی کەواتە تۆش بەدڵێکی سافو بێگەردو پڕ لەبڕواوە خوای خۆت بەتاك و تەنیا بپەرستەو بەندایەتی کاکڵەو بێ غەل و غەشی بۆ بکە. چونکە هیچ خوایەکی تر نین کەبەهەق بپەرسترێتو شایستەی پەرستن و بەندایەتی بۆ کردن بێت بێجگە لەخوای تاك و تەنیا. وەرگێڕ. بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٢٠١.

([155]) أ ـ سورة الزمر: (٣).

ب ـ واتاکەیمان پێشتر نوسیوە. وەرگێڕ.

([156]) أ ـ سورة الزمر: (٣).

ب ـ لە پەراوێزی (٥٥)ی عەقیدەو بیرو باوەڕی ڕاستەقینەو دژەکانی دا واتاکەیمان نوسیوە. وەرگێڕ.

پوچەڵ دەكاتەوەو دەفـەرموێ:﴿ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَـاذِبٌ كَفَّـارٌ﴾ خـوای گـەورە درۆكانیـان بـەدرۆ دەخاتـەوە كەلەقـسەكانیاندا دەڵـێن: پەرستراوەكانمان لـەخوامان نزیـك دەكەنـەوە . نـەخێر درۆ دەكـەن بەپێـچەوانەوە لـەخوایان دور دەخەنەوە. هەروەها كافر بونەكەشیان بەهۆی ئەو بەندایەتی كردنەیان بو كەبۆ پەرستراوەكانیان لەغەیری خوا ئەنجامیان دەداو ئەنجامی دەدەن.

بەم ڕون كردنانەوە هەر كەسێك تۆزێك ژیریو تێگەیشتنو عەقڵی هەبێت تێ دەگـات كـەكافرو بێباوەڕەكانی سـەرەتا كوفرەكـەیان ئـەوە بـو كەپێغەمبـەرانو پیـاو چـاكانو درەختـەكانو دارو بەردو غەیری ئەوانیان لەدروستكراوەكانی خوا بێجگە لەخوای پـەروەردگار دەپەرست، تاتكایـان بۆ لەلای خوای گەورە بكەن. بیروباوەڕیان وابو كەداواكانیان بەبێ مۆڵەتو ویستی خـوای گـەورە بۆ جێ بەجێ دەكەن هەروەكو چۆن وەزیرەكانو كاربەدەستان لەلای سەركردەو پاشـاكان تكـاو واسیتە بۆ ڕاپەڕاندنی كاروباری ڕۆژانەی خەڵكی دەكەن خوای گەورەیان وەك پاشـاو سـەركردەو بەرپرسان حساب دەكرد. وەدەیـان گـوت: هـەروەكو چـۆن یـەكێك پێویـستیو ئیشی بەپاشـاو سەركردەو بەرپرسان دەبێت بەردەسـتو سـیفاتو وەزیرەكانیـان بەگـژەوە دەنێـتو تكایـان بـۆ دەكەن تاكارەكانیان بۆ جێ بەجێ بكەن. ئابەم چەشنە ئێمەش بەبەندایەتی كردنو پیاو چاكێتی پێغەمبەرانو پیاوچاكانو دۆستانی خوا خۆ لەخوا نزیك دەكەینەوە. دیارە گومانی تێدانیە كەئەم بیرو بۆچونە پوچەڵە لەپوچەل ترین بیرو باوەڕە قرچۆكو پوچـەڵەكانەو بـێ بـنجو بنەمایـەو بـێ ناوەرۆك ترین بیرو باوەڕێكە، چونكە خوای پاكوبێگەرد هەرگیزاو هەرگیز هاو وێنەو هاو شـێوەی هیچ شتێكی تر نیە لەدروستكراوەكانی خۆیدا، و هاوكێشیش ناكرێت بەدروستكراوەكانی خـۆی. كەسیش ناتوانێت تكای لا بكاتو ببێتە واسـیتە مەگـەر بەمۆڵـەتو بەویـستی خـۆی مۆڵـەتی تكـا كردنی بدات. دەی باشیش بزانن كەخوای گەورە كەسێك مۆڵـەت نـادات كـەتكا لەخزمـەت خـوادا بكات مەگەر لەئەهلی یەكتا پەرستانو یەكخوا پەرستان(التوحیـــد)دا بێـت، خـوای پـاكو بێگـەرد بەسەر هەمو شـتێكدا زاڵو بـەتواناو بەدەسـەڵاتەو بەهـەمو شـتێكیش دەزانێـتو ئاگـای لەهـەمو شتێك هەیە، ئەو خوای پەروەردگارە لەهەمو سـۆزدارو بـەزەیی دارەكـان بەسـۆز تـرو بەبـەزەیی ترە(أرحم الراحمین)ە. خوای گەورە لەكەس نەترساوەو لەكەسیش ناترسێت، چونكە بەسەر هەمو شتێكدا زاڵەو هیچ كەسو هیچ شتێك لەبەر دەستی ئەو قوتـاری نابێـتو هـەمو بەنـدەكانی لـەژێر دەستی ئەو دان، وچۆنی بون ئاوا هەڵیان دەسوڕێنێتو بەسەر هەمو شتێكدا زاڵە لەم بونەوەرەدا بەپێچەوانەی پاشاو سەركردەكانو بەرپرسانی دنیا كەبێ دەسەڵاتنو تواناو دەسـەڵاتیان سـنور

دارەو بەسەر هەمو شتێك دا ڕاناگەنو پێویستیان بەهاریکاریو پشتیوانی خوا هەیە، بۆیە ئەوان بەتەنیا ناتوانن کارو باری وڵاتە بچکۆلانەکەی خۆیان بەڕێوەببەنو پێ یان بەڕێوە ناچێت و پێویستیان بەکار بەدەستانو جێگرو ڕاوێژکارووەزیرانو بەسوپاو بەسەربازو فەرمانبەرانو کارگوزاران هەیە بۆ هەڵسوڕاندنی کارو بارو خزمەتگوزاریەکانی وڵاتەکەیان. هەروەها هەر کەسێك لەهاو وڵاتیانیان کارو بارو پێداویستیەکیان هەبێت دەبێ سکاڵابەرز بکەنەوەو بەهۆی کاربەدەستانو وەزیرو گزیرەکانیانەوە ئەو پێویستیانەی هاوڵاتیانیان بۆ بەرز بکرێتەوەو پێ یان ڕابگەیەنرێت ئەو جار دەزانن هاوڵاتیەکانیان چی یان دەوێتو بۆیان جێ بەجێ بکەن، بەپێچەوانەی ئەوانەوە خوای گەورەو پەروەردگار خۆی بەزانستی خۆی هەمو پێداویستیو ناگوزوریەکانی گشت دروسیکراوەکانی خۆی دەزانێتو دەزانێت چی بەدڵیاندا دێتو ئارەزوی چ دەکەنو چیان حەز لێ یەن خۆی لەڕاست خۆیەوە ئۆتۆماتیکیەن بۆیان جێ بەجێ دەکاتو پێویستی بەهیچ کەسێك نیە لەدروستکراوەکانی خۆی و لەهەمو عەیبو خەوشێك بەدەرە و پێویستی بەدروستکراوەکانی خۆی نیە کەهاریکاری بکەن یایارمەتی بدەن، بەڵکو هەمو دروستکراوەکانی هەمیشە پێویستی یان بەو هەیە، خوای گەورە ئەوەندە بەبەزەییە بۆ بەندەکانی خۆی کۆتایی نیەو لەو دایکانە بەسۆز ترو خۆشەویستی بۆ بەندەکانی پترە کەبۆ ڕۆڵەکانی خۆیان هەیانە. دادوەرێکی داد پەروەرە، هەمو شتێك لەجێ ی خۆی دادەنێت، بەپێ ی پێداویستی حیکمەتو زانستو تواناو(قدرة)ی خۆی، بەهیچ شێوەیەكو لەهیچ ڕویەکەوە نابێو دروست نیە کەخوای گەورە بەدروستکراوەکانی خۆی پێوانە(قیاس) بکرێت. بۆیە خوای گەورە لەکتێبەکەی خۆی دا ڕونی کردۆتەوەکە: هاوبەش پەیدا کەران ددانیان بەوەدا هێناوەوبڕوایان بەوە هەیە کەخوای گەورە هەڵسوڕێنەرو پەروەردگاری ئەوانەو دروستکەرو ڕۆزی دەریانە، هەر خوای پەروەردگارە وەڵامی پێداویستیەکانیان دەداتەوەو پێ یان دەبەخشێتو ناخۆشیەکانیان لەسەر لادەبات، هەر ئەوە دەمرێنێو دەژیەنێت...تد.لەتواناو دەسەڵاتو کارەکانی خوای پاكو بێگەردن.

مل ملانێ ی نێوان هاوبەش پەیداکەرانو پێغەمبەرانو نێردراوانی خوا هەمیشە لەسەر یەکتاپەرستی خوا واتە عەقیدەوبیرو باوەڕی پاکی دامەزراو بوە یەکتا پەرستی خوا(الله) گیان و ئیخلاسیەتی بەندەکانی خوا بوە لەپەرستنو بەندایەتی کردنیاندا بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیان، هەر ئەوەش دەبێت لەبڕوادارانی شوێن کەوتەی ئایینی ئیسلامو پێغەمبەرو

هاوەڵەکانو شوێن کەوتەکانیانو لەنێوان بێ باوەڕانو خوانەناسانو ملهوڕو ستەمکاران هەتا دنیا دنیایە.

هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾([157]). هەروەها دەفەرموێ : ﴿قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ والأَبْصَارَ وَمَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيَّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلاَ تَتَّقُونَ﴾([158]) .ئەمەو ئایەت لەم بوارەدا گەلێك زۆرن، پێشتر باسمان کردن کەکێشەو ومل ملانێ ی نێوان پێغەمبەرانو گەلانی ڕابردو لەسەر نیاز پاکیو ئیخلاسیەت لەپەرستنو بەندایەتی کردن بوە بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیان واتە لەسەر بیرو باوەڕو عەقیدەی پوختو پاکو بێ خەوش بوە بۆ خوای گەورەو تاکو تەنیا. هەروەکو خۆی دەفەرموێت:﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ ﴾([159]). ئەوەی لەواتاکانی ئەو ئایاتانەدا دەستمان دەکەوێت ئەوەیە کەهەموی پێدا گرتنە لەسەر عەقیدەو بیرو باوەڕی پوختو پاکو بێ خەوشو ئیخلاسیەت لەبەندایەتی کردنو پەرستنی خوای گەورە بەتاکو تەنیاو هیچ هاوەڵو شەریکو هاو شێوەو هاو وێنەی بۆ دانەنرێت، خوای پاکو بێگەر لەچەند بابەتێکداو لەقورئانی پیرۆزدا تکا کردنی بۆ ڕون کردوینەوە. ئەوەتە خوای گەورە لەسورەتی(البقرة)دا دەفەرموێت:﴿ مَن ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ﴾ ([160]). هەروەها لەسورەتی (النجم) دا دەفەرموێ: ﴿وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِن بَعْدِ أَن يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاءُ وَيَرْضَى﴾([161]).

([157]) أ ـ سورة الزخرف: (٨٧).

ب ـ لە پەراوێزی(٥٧٩)ی عەقیدەو بیرو باوەڕی ڕاستەقینەو دژەکانی دا واتاکەیمان نوسیوە. وەرگێڕ.

([158]) أـ سورة یونس: (٣١).

ب ـ لە پەراوێزی (٥٨)ی عەقیدەوبیرو باوەڕی ڕاستەقینەو دژەکانی دا واتاکەیمان نوسیوە. وەرگێڕ.

([159]) أ ـ سورة النحل: (٣٦).

ب ـ لە پەراوێزی(١٤٤)ی نامەی سێ یەمدا واتاکەیمان نوسیوە. وەرگێڕ.

([160]) أ ـ سورة البقرة: (٢٥٥).

ب ـ واتە: کێ هەیە بتوانێت تکا بکات لای خوای گەورە مەگەر بەویستو ئارەزوبەمۆڵەتی خۆی بێت بۆ کەسێك کەتکا بکاتو بۆئەو کەسەش کەتکای بۆ دەکرێت. وەرگێڕ.

([161]) أ ـ سورة النجم: (٢٦).

ب ـ واتە: کافرو بت پەرستەکان کە پێ یان دەگوترا ئەوە بۆ ئەو بتانە دەپەرستن؟ لەوەڵامدا دەیان گوت: بۆ ئەوەی لەلای خوا تکا واتە شیفاعە تمان بۆ بکەن، جاخوای گەورە بۆ بەدرۆ خستنەوەی ئەوانە لەم ئایەتەدا دەفەرموێ: ئەو هەمو فریشتانەی وا لەئاسمانەکانن ئەگەر شفاعەت بۆ گەسێك بکەن، تاکاو شیفاعەتەکەیان یەك تۆز سودی نیە مەگەر بۆ کەسێك بێت کەخوای گەورە ویستو ئارەزوی لەسەر بێت شیفاعەتی بۆ بکرێت و بڕوادرێکی یەکتا پەرست بێتو ئەم تکا بۆ کردنەی بۆ ڕێز لێنانی پتر بێت ، ئەی کەواتە ئەو بتە بێ گیانو دارو بەردە ڕەقو تەقەی ئەو بت پەرستانە چۆن دەتوانن شیفاعەتو تاکایان بۆ بکەن؟ وەرگێڕ.

وەلەسورەتی (الأنبياء) دا لەوەسفو ڕێزی فریشتەکان دەفەرموێ:﴿ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ ﴾ ([162]). خوای گەورە هەواڵی پێداوین کەهەرگیز ڕێگە نادات بەندە کافرەکانی تکا بکەن، بەڵکو ڕێگە بەبەندە سوپاس گوزارەکانی دەدات، سوپاس گوزاریش بریتیە لەیەکتا پەرستی خوا (التوحيد) و کار کردن بەبەرنامەی خواو گوێ ڕایەڵی خواو پێغەمبەری خواﷺ. هەروەها خوای بەرزو بێ هاوتا لە سورەتی(الزمر)دا دەفەرموێت:﴿ إِن تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنكُمْ وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِن تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ ﴾([163]).

هەروەها لە(صحيح)ی بوخاریەوەو لەأبوهريرة وە ڕیوایەت کراوە کەپرسیاری لەپێغەمبەرﷺکردوە: ئەی ڕەسولی خوا لەڕۆژی قیامەتدا کێ بەختەوەر ترین کەسە کەبەر شیفاعەتی تۆ دەکەوێت؟ فەرموی:{من قال لاإله إلاَّ الله خالصاً من قلبه،}یافەرمویەتی{من نفسه}.

وەلە(صحيح)دا لە أنسرضي الله عنه هاتوە کەپێغەمبەرﷺ فەرمویەتی:{لكلِّ نبيٍّ دعوة مستجابة فتعمل كلّ نبيٍّ دعوته وإني إختبأتُ دعوتي شفاعة لأمتي يوم القيامةت فهيَ نائلة إن شاء الله من مات من أُمَّتي لايشرك بالله شيئاً}([164]). ئەمەو فەرمودە لەم بابەتو لەم واتایەدا گەلێك زۆرن. وەهەمو ئەو ئایەتو فەرمودانەی کەباسمان کردن هەمویان ناوەڕۆکو هێڵی سەرەکیان بریتیە لە بەندایەتی بۆ کردنی ڕاستەقینەیە بۆ خوای تاکو تەنیا بەتەنیاو هیچ کەسو شتێکی تر لەگەڵ بەندایەتی کردنو پەرستنی خوادا نەکەینە هاوبەشو هاوتا، هەرگیز دروست نیە کەهیچێك لەبەندایەتیو پەرستن بۆ غەیری خوای بکرێتو بدرێت بەوان واتە بۆ غەیری خوا لەپێغەمبەران وبۆ غەیری پێغەمبەرانیش لەم بونەوەرەداو لەم جیهانەدا. تکا(شفاعة) موڵکی خوایەو بەشی کەسی تری

([162]) أ ـ سورة الأنبياء: (٢٨).

ب ـ واتە: لەڕۆژی دوایی دا فریشتەکان تکا بۆ کەسێك ناکەن مەگەر خوای گەورە بۆ خۆی ویستو ئارەزوی لەسەر بێتو مۆڵەت بدات کەشفاعەتی بۆ بکرێت، ئەویش بۆ ئەو کەسانە کەخوا خۆی لێ یان ڕازیەو لەدنیادا یەکتا پەرست بونو شایەنی ئەوە بن کەشیفاعەتیات بۆ بکرێت. جادیارە ئەو کەسەی تکایەکە دەکات بەترسێکی زۆرەوە لەخزمەت خوادا تکایەکە دەکات. مۆڵەت دانی شفاعەت کردن لەلایەن خواوە خۆی لەخۆی دا ڕێز لێنانێکە بۆ باباى تکا کار جا ئەو کەسە چ فریشتە بێت یاخود مرۆڤ بێت. تەفسیری گوڵشەن ب٢ل٨١٦. وەرگێڕ.

([163]) أ ـ سورة الزمر: (٧).

ب ـ واتە: ئەگەر کافرو بێباوەڕ بن ئەوە خوای گەورە بێ نیازەو هیچ پێویستی بەئێوەو بەباوەڕ بونتان نیەو خوایەتی خۆی هەر دەکاتو هیچ لەخوایەتی ئەو کەم ناکاتەوە، بەڵام لەگەڵ ئەمەشدا خوای گەورە ڕازی نابێت بەندەکانی کافر بنو بەبێباوەڕی بمرنو بگەڕێنەوە لای خۆی، خۆ ئەگەر بڕوا بهێننو سوپاس گوزاری نازو نیعمەتەکانی خوا بکەنو یەکتا پەرست بنو هاوەڵ و هاو تا بۆ خوا پەیدا نەکەن بێ گومانە کەخوای گەورە لێتان ڕازی دەبێت. وەرگێڕ.

([164]) واتە: هەر کەسێك بەدڵێکی سافو ئیخلاسیەتەوە (لا إله إلاَّ الله) بڵێتو هەمو داخوازیو پێداویستیەکانی ئەو دەر بڕینە بداتو جێ بەجێ یان بکات واتە خوای گەورە چی بوێت دەبێ ئەوە بکاتو چی نەوێتو قەدەغەی کرد بێت دەبێ لێ ی دور بکەوێتەوەو نەیان کات. بەواتایەکی تر خوای پەروەردگار هەمیشە لەو شوێنانەی دا ببینێت کەخۆی پێ خۆشەو لەو شوێنانەدا هەرگیز نەی بینێت کەخۆی پێ ی ناخۆشەو ڕقی لێ یەتی، ئەوە ئەو کەسە دەچێتە بەهەشتەوەو بەختەوەر ترین کەسە کەلەڕۆژی قیامەتدا بەر تکا کردنی من دەکەوێت. وەلە فەرمودەیەکی تردا پێغەمبەرﷺ فەرمویەتی: هەمو پێغەمبەرێك لەدنیادا دوعایەکی وەرگیراوی هەیە لەخزمەت خوادا، هەمو پێغەمبەرەکان لەدنیادا داواکەی خۆی کردو بۆی جێ بەجێ کرا، بەڵام من داواکەی خۆم هەڵگرت بۆ قیامەت بۆ ئەوەی بیکەمە شیفاعەتو تکا کردن لەو ڕۆژە سەختەدا، جا هەر کەسێك لەئوممەتی من لەدنیاد هاوەڵو هاوبەش بۆ خوا بڕیار نەداتو لەسەر ئەو حاڵەتە بمرێت ئەوە گەر خوای گەورە ویستو ئارەزوی لێ بێتو مۆڵەت بدات بەر ئەو تکاکردنەی من دەکەوێت .وەرگێڕ.

پێوە نیە. هەروەکو خوای پاكو بێگەرد دەفەرموێت:﴿ قُل لِّلَّهِ الشَّفَاعَةُ ﴾(١٦٥). کەس شایەنیەتی ئەو تکا کردنەی نیە بێجگە لەخوا، مەگەر دوای ئەوەی کەخوای گەورە مۆڵەت بدات بەو تکاکارە کەتکا بکات، هەروەها دەبێ لەتکا بۆ کراوەکەش‌و لەکردەوەکانیشی ڕازی بێت‌ن ئەوجار ڕێگە بەتکا کار دەدات تکا بۆ ئەو کەسە بکات. دەی خوای گەورەو پاكو بێگەرد تەنیا لەیەکتا پەرستان ڕازیە هەروەکو پێشتر پەنجەمان بۆ ڕاکێشا. بەڵام بێ باوەڕان پشکیان لەو تکا کردنەدا نیە. هەروەکو خوای گەورەو بەرزو بێ هاوتا دەفەرموێت:﴿ فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴾(١٦٦). هەروەها دەفەرموێت:﴿ مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ ﴾(١٦٧). هەروەها دەفەرموێت:﴿ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴾(١٦٨).

بەڵام ئەوەی لەپرسیارەکەتدا دەربارەی ویردو قسەی هەندێ لەسۆفیەکان لەمزگەوتەکاندا باست کردوە کەدەڵێن: خوایە ڕەحمەتت برێژە بەسەر ئەو کەسەدا کەبوەتە هۆی لەت بونو پەرش بونی هێزە نهێنیەکان(پەنهانەکان)و تەقینەوەی نورە ڕەحمانیەکانی تۆو بو بەجێگیر یابریکاری هەڵبژاردەی حەزرەتی پەروەردگارێتی و جێ نشینی نهێنیە دنیاییەکانی تۆو ....تد.

وەڵام ئەمەیە:

دەگوترێ: کەئەم قسانەو هاو شێوەی ئەو قسانە لەکۆی خۆ لێ گۆڕان‌و لەخۆ بایی بون‌و ڕۆچونە لەئەو سیفاتە خراپەی کەمحمدﷺ زۆر بەتوندی لێ ی ئاگادار کردوینەوەو قەدەغەی کردوین‌و بەنیشانەی تیاچون‌و نەمان‌و لەبەر هەڵوەشان‌و داڕوخانی داناوە، کەلەمسلم ڕیوایەت کراوەکەلە(صحیح)ەکەی خۆی دا و لەعبداللە کوڕی مسعودﷺ دەگێڕێتەوە کەڕەسولی خواﷺفەرمویەتی:{هلك المتنطعون}.سێ جار لەسەر یەك ئەم دەربڕینەی دوبارە کردەوە. ئیمامی الخطابي ڕەحمەتی خوای لێ بێت گوتی: (المتنطع) بریتیە لەڕۆچون‌و قوڵ بونەوە لەشتێك دا کەلەبابەتێکی خۆ لێ گۆڕاودا(المتكلف)و ڕۆچون لەزانستی(الكلام) و لەشتێکدا کەزۆر پەیوەندی

---

(165) أ ـ سورة الزمر: (٤٤).

ب ـ واتە: تکا کردن هەموی موڵکی خوایەو بەشی هیچ کەس‌و هیچ شتێکی تری لەدروستکراوەکانی خوا پێوە نیە. وەرگێر.

(166) أ ـ سورة المدثر: (٤٨).

ب ـ واتە: بێ باوەڕان‌و کافرەکان تکا کردنی تکا کاران هیچ سودیان پێ ناگەیەنێت. چونکە ئەوان هیچ پشکێکیان لەو تکا کردنەی پێغەمبەرو پیاو چاکاندا نیە. چونکە لەدنیادا ئەوان بۆ خۆیان‌و بەدەستی خۆیان خۆڵیان لەدۆی خۆیان کردوە. وەرگێر.

(167) أ ـ سورة غافر: (١٨).

ب ـ واتە: بێ باوەڕان‌و ستەمکاران لەڕۆژی قیامەتدا هیچ دۆست‌و خۆشەویست‌و لایەنگرێکیان نیەو هیچ تکا کارێکیان نیە کەگوێ یان بۆ ڕابگیرێت‌و تکاکەیان لێ وەر بگیرێت یان کەسیان نیە تکایان بۆ بکات. وەرگێر.

(168) أ ـ سورة لقمان: (١٣).

ب ـ واتاکە یمان لەبابەتەکانی ڕابردودا نوسیوە. وەرگێر.

پێوه نەبێتو گەڕان بەدوای دا لەسەر ڕێبازەکانی ئەهلی کەلام ورۆچون لەشتێکدا کەبەلایانەوە گرنگ نیەورۆچونو خۆ هەڵقورتاندن لەشتێکدا کەهەرگیز عەقڵیان نایگاتیٚو پەی پیٚ نابەن.

وه أبو السعادات إبن الأثير گوتویەتی : (المتنطعون) ئەو کەسانەن کەلەزانستی کەلامدا زۆر ڕۆچونو زێدە ڕەویەکی زۆریان کردوەو لەسنوری خۆیان تیٚ پەڕاندوە، بەو پەڕی گەرویان قسە دەکەن یالەئەهلی کەلامن. ئەم زاراوەیە لەوشەی (النطع) وەرگیراوە کەبریتیە لەو پەڕی دالآنی مەڵاشوی دەم، لەدوایی دا بۆ ئەو کەسانە بەکار هێنراوە کەزۆر لەگفتارو قسە کردندا یا لەبواری کردەوەو گفتاردا ڕۆچونو گەلێك درێژ دادڕن لەقسەو لەکردەوەکانیاندا یا بۆ ئەو کەسانە بەکار دەهێنرێت کەلە زانستەکانی کەلامدا بەقوڵ دا ڕۆچونو زێدە ڕەویەکی زۆریان کردوەو لەسنور تیٚ یان پەڕاندوە.

بەو زانیاریانەی کەئەو دو پێشەوایە لەپێشواکانی زمان باسیان کردوە هەر کەسێك تۆزقاڵێك بەرچاو ڕۆشنیو تێگەیشتنی هەبێت بۆی ڕون دەبێتەو تیٚ دەگات کە چۆنیەتی ئەو سەڵاواتو سەلام لێدانە لەسەر پێغەمبەرمانﷺلەکۆی ئەو لیٚ گۆڕانو ڕۆچونو زێدە ڕەویانەیە کەلە ئایینی پیرۆزی ئیسلامدا قەدەغە کراوەو حەرامەو بەهیچ شێوەیەك ئەم جۆرە سەڵاواتو سەلام لێدانە دروست نیە، بەڵکو لەسەر بابای موسڵمانی بڕواداری ڕاستەقینە پێویستە بگەڕێت بەدوای ئەو جۆرە سڵاواتانەی کەلە ئیسلامدا جێگیرو چەسپاونو پێغەمبەرﷺخۆی چوار چێوەی بۆ داڕشتوینو چۆنیەتەکەی لەوەوە بۆمان داڕێژراوەو نابیٚ بەمو لیٚ ی لابدرێتو بەپێچەوانەوە واتە لادان لەچوار چێوەی ئەو چۆنیەتە دەچێتە چوار چێوەی ئەو ڕۆچونو زێدە ڕەویو لادان لەدینی خواو تێوەگلان لەبیدعەکانەوە.

لەو چۆنیەتی لێدانی سلاواتانەی کەلەپێغەمبەرەوەﷺهاتوە ئەوەیە کەهەردو خاوەنی فەرمودە ڕاستەکان(الصحيحين) بوخاریو مسلم لە(الصحيحين)دا ڕیوایەتیان کردوەو گۆ کردنەکەش (اللفظ) هی بوخاریەو لە كعبي کوڕی عُجرة وەرضي الله عنهڕیوایەت کراوە کەهاوەڵانرضي الله عنهمگوتیان: ئەی ڕەسولی خوا، فەرمانمان پیٚ کراوە کەسەڵاوات لەسەر تۆ لیٚ بدەین، باشە ئێمە چۆن سەڵاواتت لەسەر لیٚ بدەین؟ فەرموی:{ قولوا: أللهمَّ صلِّ على محمد وعلى آل محمد كما صلَّيت على إبراهيم وعلى آلِ إبراهيم إنَّك حميدٌ مجيد، وبارك على محمد وعلى آل محمد كما

باركـــت علـــى آل إبـــراهيم إنَّـــك حميـــدٌ مجيـــد}.([169]). هـەروەها لەهـەردو فـەرمودە ڕاستەكاندا(الصحيحين) هاتوه كەلە أبي حميد الساعدیﷺ ڕیوایەت كراوە كەهاوەڵان گوتیان: ئەی ڕەسولی خوا، ئێمە چۆن سڵاوات لەسـەر تـۆ لێ بدەین؟ فەرموی:{ قولوا: اللهمَّ صلِّ على محمد وعلى أزواجه وذرِّيته كما صلَّيت على آل إبـــراهيم ، وبـــارك على محمد وعلى أزواجه وذريته كما باركت على أل إبراهيم، إنَّك حميدٌ مجيد}([170]). وەلەفەرمودەی ڕاستی مسلم داو لە أبي مسعود الأنصاريﷺ ڕیوایەت كراوە گوتی: بشیر كوڕی سعد گـوتی: ئـەی ڕەسولی خوا فەرمانمان پێ كراوە كەسەڵاوات لەسەر تۆ لێ بدەین، باشە چۆن سەڵاوات لەسەر تـۆ لێ بدەین؟ پێغەمبەرﷺبێ دەنگ بو، دوایـی فـەرموی:{قولوا: أللهمَّ صلِّ على محمد وعلى آل محمد كما صلَّيتَ على آل إبراهيم، وبارك على محمد وعلى آل محمد كما باركت على آل إبراهيم في العالمين، إنَّك حميدٌ مجيد، والسلام كما علمتم}([171]).

ئەم وشانەو غەیری ئەمانەش كەلەپێغەمبەرەوەﷺ هاتونو چەسپاوو جێگیر بوبێـت ئەوەیـە كە پێویستە لەسەر موسڵمانان بەكاری بهێنن بـۆ سـەڵاوات لێدان لەسـەر پێغەمبـەرﷺ، چـونكە ئەوەی كەبۆ ئێمە بەجێماوەو پێویستە بـەو جـۆرە سـەلامو سـەڵاوات بـۆ پێغەمبـەرﷺبنێـرینو لەخودی خۆیەوە چەسپابنو ئەو فێری خـەڵكی كـردوە دەبـێ بـەو شـێوەیەی كەشایستەو لایقـە بەمافی ئەو بەكاری بهێنین. هەروەكو چۆن خەڵكی فێـر كـردوە كـەچ وشـەیەكو چۆن زاراوەیـەك بـەكار بهێـنین كەشایـستەی مافـەكانی خـوای پـەروەردگار بێـت، بـەڵام وشـەو دەربڕینـە تـازە گەریەكانو داهێنراوەكانو ڕۆچوو زێدە ڕەویـەكانو ئـەو وشـەو ڕسـتانەی كـە هـەڵ دەگـرن درۆو ناڕاستیان تێدا دەخوێندرێتەوە وەك ئەو وشانەی كەلەپرسیارەكەتدا باست كردونو ئامـاژەت پـێ داون، نابێ بەكار بهێندرێنو دروست نین، لەبەر ئەوەی لەخۆ بایی بونو خۆ گۆڕینو زێدە ڕەویو درۆو دەلەسـەیان تێدایـەو بـێ نـاوەڕۆكنو بـێ بەڵگـەو بـێ بنـەمان. ئەمـە سـەرباری ئـەوەی كەپێچەوانەی ئەو شێوە سڵاواتو وشانەن كەپێغەمبـەری خـواﷺهەڵیبـژاردونو بـۆ موسـڵمانانی داڕشـتونو بەئوممەتەكـەی خـۆی ڕاگەیانـدونو ڕێنومـاییو ئامۆژگـاری كـردون كـەئاوا سـەڵاواتی لەسەر لێ بدەن. دیارە شتێكی بەڵگـە نەویـستە كەپێغەمبـەرﷺ زانـا تـرینو بـەئامۆژگاری تـرین

([169]) واتە : بڵێن : ئەی خوای پەروەردگار ڕەحمەتو بەزەیی خۆت بڕێژە بەسەر محمدو خاوو خێزانی محمد هەروەكو چۆن ڕژاندت بەسەر ئیبراهیم و خاوو خێزانی ئیبراهیم. هەروەها بەرەكەتو پیرۆزی خۆت بڕێژە بەسەر محمدو خاوو خێزانو ئالی محمد هـەروەكو چـۆن ڕژانـدت بەسـەر ئیـبراهیمو خـاوو خێـزانو ئـالی ئیـبراهم دا.وە تـۆ سـوپاس كراوێكی بەرزو بەڕێزی ئەی پەروەردگارا.

([170]) هەمان واتـای پەراوێزی ڕابردوی هەیە تەنیا جیاوازیەكەیان بەسەر خێزانو نەوەو وەچەكانی پێغەمبردا یە. وەرگێڕ.

([171]) هەمان واتـای ڕابردوی هەیە تەنیا زاراوەی لەجیهانیانداى پترە لەگەڵ ئەوەی كە پێغەمبەرﷺفەرموی سەلام كردنیش بەو شێوەیەیە كەفێرم كرد بون. وەرگێڕ.

خەڵكەو دور ترین كەسێكە لەخۆ گۆڕینو ڕۆچونو زێدە ڕەوی، و باشترینو بەرز ترین سەڵاتو سەلامی خوای پەروەردگاری لەسەر بێت. داوا كارین ئەوەی كەڕونمان كردەوە لەو بەڵگەو نیشانانەی لەڕون كردنەوەو شی كردنەوەی ڕاستەقینەی یەكتا پەرستی(التوحید) و ناوەرۆكی هاوبەشیو هاوەڵ پەیدا كردن(الشرك)، وەئەو جیاوازیەی كەلەنێوان هاوبەش پەیدا كەرانی سەرەتاو هاوبەش پەیدا كەرانی ئەم دواییانەو سەردەمیەكاندا لەم بەشەدا، وەهەروەها لەڕون كردنەوەی چۆنیەتی سەڵاوات لێدانی شەرعیانە لەسەر پێغەمبەرﷺ بەس بێتو قەناعەت بەخوازیارانی هەق بێنێتو بیان هێنێتە ڕایە، بەڵام ئەو كەسەی نایەوێت ڕاستیەكان بزانێتو هەق بناسێتو لەڕێگەی چەوت بگەڕێتەوە ئەوە ئەو كەسە بەدوای هەواو ئارەزوەكانی نەفسی خۆی كەوتوەو جڵەوی بۆ شۆڕ كردوە. خوای بەرزو باڵا دەست دەفەرموێت:﴿ فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾(١٧٢)

خوای پاكو بێگەرد لەم ئایەتە پیرۆزەدا ڕونی كردۆتەوە كەخەڵكی لەدیدو بۆچونی ئەو بەرنامەیەی كەخوای گەورە پێغەمبەرەكەی خۆی محمدﷺپێ ناردوە لەهیدایەتو لەدینی هەقدا دو بەشن:

یەكەم: ئەو گروپەن كەوەڵامی خواو پێغەمبەری خوا دەدەنەوەو بڕوا دەهێنن.

دوەم: ئەو كەسانەن یا ئەو گروپەن كەدوای هەواو ئارەزوەكانی خۆیان دەكەون. یان شوێن كەوتەی هەواو ئارەزوەكانی نەفسی خۆیانن.

هەروەها خوای گەورە بۆشی ڕون كردوینەوە كەلەو كەسانە سەرلێشێواو ترنین كەشوێن كەوتەی هەواو ئارەزوەكانی نەفسی خۆیان كەوتونو ڕێگەی هیدایەتتی خوایی ناگرن.

داوامان لەخوای بەرزو بەتواناو شكۆمەند وایە كەلەشوێن كەوتەی هەواو ئارەزوەكان بمان پارێزێتو سەلامەتمان بكات، هەروەها داوا لەخوای پاكو بێگەرد دەكەین كەئێمەو ئێوەشو باقی برایانمان واڵێ بكات كەلەوەڵام دەرەوەكانی خواو پێغەمبەری ﷺخوا بین، وەلەو كەسانەمان بگێڕێت كەشەریعەتەكەی خوا بەگەورەو وپیرۆز دەزانن و بەپەیڕەوو پرۆگرامی خۆیانی دەزانن و شوێن كەوتەی بەرنامەكەی ئەون، هەروەها وریاو ئاگادارو ڕێنومایمان بكات لەئاست هەمو شتێك

---

(172) أ ـ : سورة القصص: (٥٠).

ب ـ واتە: ئەگەر وەڵامی بانگ كردنەكەی تۆیان نەدایەوەو داوا كاریەكانی تۆیان نەهێنایە دیو بڕوایان نەهێنا ، ئەوا چاك بزانە هەرگیز هەق وەرناگرنو بڕوا ناهێننو بەدوای هەواو ئارەزوەكانی خۆیان كەوتون. توخوا كێ لەو كەسە سەر لێشێواو تر هەیە كە بەدوای هەواو ئارەزوەكانی خۆیان كەوتونوڕێگەو ڕیچكەیەكیان گرتوە كە هیچ هیدایەتو ڕازی بونێكی خوای لەگەڵ دا نیەو ڕێگەی سەر لێشێواویان گرتۆتە بەر، دیارە شتێكە بەڵگە نەویستە كەخوای گەورە هیدایەتو یارمەتی ملهوڕانو هاوبەش پەیداكەرانو ستەمكاران نادات. وەرگێڕ. بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٢ل١٠٠٤.

کەپێچەوانەی شەریعەتەکەی خوایەو لەبیدعەو هەواو ئارەزوەکان بمان پارێزێتو بەرچاو ڕۆشنیمان پێ ببەخشێت. ئەو خودایەی کەدەست فراواو بەخشندەو بەبەزەییە . سەلاتو سەلامی خوا بڕژێت بەسەر گیانی بەندەو نێردراوو پێغەمبەری خوا محمدﷺو بۆ سەرماڵو خێزانو وەچەکانیو بۆ سەرسەحابەو شوێن کەوتوانی بەچاکە تا ڕۆژی قیامەت.

ئاگادار کردنەوە لەتازە داهێنراوەکان(البدع).

نامەی یەکەم

لەحوکمی ئاهەنگ گێڕان بەیادی لەدایك بونی پێغەمبەرﷺ و هاو شێوەکانی

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه ومن اهتدى بهداه، أما بعد:

لەکەسانێکی زۆرەوە پرسیارێکی زۆرمان دەبارەی ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی لەدایك بونی پێغەمبەرەوەﷺو ئەو وشەو دوعاو ویردانەو هەستانە سەر پێ لەم کاتەدا ئاراستە دەکرێتو چەندان جار دوبارەو چەند بارە دەبنەوە، هەروەها دەربارەی سەڵاواتو سەلام کردن لەپێغەمبەرﷺ، ئەمەو چەندان شتی تری کەلەم بۆنەی لەدایك بون ئەنجام دەدرێن.

لەوەڵامدا دەگوترێت: ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی لەدایك بونی پێغەمبەرﷺو لەهیچ لەدایك بونێکی تردا دروست نیەو نابێ بکرێت، چونکە ئەم کردەوەیە لەداهێنراوە تازەگەریەکانە لەئایینی ئیسلامدا، وەپێغەمبەرﷺنەی کردوە،و نەجێ نشینەکانیشی کردویانەو نەسەحابەو هاوەڵە بەڕێزەکانیشیرضي الله عنهمکردویانە. نەشوێن کەوتوەکانیشیان لەچەرخە زێرینەکان ئەم ئاهەنگەیان گێڕاوە. کەئەوانە زاناترین کەسانێك بون بەسوننەتی پێغەمبەرﷺ، وەلە پێغەمبەرەوە ﷺچەسپاوە کەفەرمویەتی:{ من احدث في امرنا هذا ماليس منه فهو رَدي}،واتەبەسەر چاوی خۆی دادەرێتەوەولێ ی وەرناگیرێت. وەلە فەرمودەیەکی تردا هاتوە:{ عليكم بسنتي وسنَّة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي، تمسَّكوا بها، و عضواعليها بالنواجذ، وإياكم ومحدثات الأمور، فإنَّ كل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة}(١٧٣) . لەم دو فەرمودەیەدا ئاگاداریەکی توندو تیژیان تێدایە دەربارەی تازەگەرێتیو شتی تازە دروست کردن لەدینداو کار کردن پێ

---

(173) واتە: هەر کەسێك شتی تازەو تازە گەرێتی لەدین دروست بکاتو فرمانی ئێمەی لەسەر نەبێت واتە بەڵگەو دەقی شەرعی لەسەر نەبێت ئەوا لێ ی وەرناگیرێتو بەسەر چاوی خۆی دادەدرێتەوە، هەروەها لەفەرمودەی دوەمدا فەرمویەتی: دەست بەسوننەتی منو سوننەتی جێ نشینە فامیدە هیدایەت دەرەکان بگرنو توند بیگرنو بەری مەدەن ئەگەر بەکاکیلەکانیشتان گرتبێتان، زۆر وریاو ئاگاداری تازەگەریو تازە داهێنان بن لەدینی خوادا، چونکە هەمو داهێنراوێکی تازەو تازەگەرێتی سەر لێشێواویو ماڵ وێرانیەو خاوەنەکەی دەباتە ناو ئاگری دۆزەخ. وەرگێڕ.

یان(أحداث البدع)و ئەوەتە خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ ا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ([174]). هەروەها خوای گەورەو بەرزو بێ هاوتا لەئایەتێکی تردا دەفەرموێت:﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾([175]).هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَالسَّابِقُونَ الأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾([176]) . هەروەها دەفەرموێ:﴿ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا ﴾([177]). ئایەتی پیرۆزی قورئان لەم بوارەو لەم واتایەدا گەلێك زۆرن. و داهێنانی ئەم ئاهەنگو یاد کردنەوەی لەدایك بونانەئەوەی لێ دەپرینگێتەوەواتە ئەوە دەبەخشێت کەپەنا بەخوا خوای پاكو بێگەردینەکەی خۆی بۆ ئەم ئوممەتی ئیسلامە تەواو نەکردوە، و پێغەمبەریشﷺئەوەی کەپێویستە ڕای نەگەیاندوە تاکاری پێ بکرێت، هەتاکو ئەمانەی دوایی‌و سەردەمیەکان هاتون‌و شتی تازەیان خستۆتە سەر شەریعەتەکەی خواو بەشتانێك کەخوای گەورە پێ ی ڕازی نیەو ویستو ئارەزوو مۆڵەتی لەسەر نیەو ئەوان دینەکەیان تەواو کردوە. بەگوتەی خۆیان گوایە بەو کارە داهێنراوانەیان وەك یادی لەدایك بونی پێغەمبەرو ئاهەنگ بۆ گێڕانی لەخوایان نزیك دەکاتەوەو بەم کارە بیدعیانەیان دەیانەوێ خۆ لەخوای پەروەردگار نزیك بکەنەوە ئەمەش گومانی تێدا نیە مەترسیەکی زۆری تێدایە، چونکە ڕەخنە

([174]) أ ـ سورة النـور: (٦٣).

ب ـ واتە: ئەوانەی بێ فەرمانی‌و سەرپیچی پێغەمبەرﷺدەکەن‌و بەقسەی ناکەن بائاگادارو بێدار ببنەوەو واز لەو کردەوە خراپە بهێنن‌و بەگوێ ی پێغەمبەرﷺ بکەن، لەوە ناترسن کەخوای گەورە هەر لەدنیادا توشی بەڵاو ناخۆشیان بکات وەك ئەوەی توشی برسیەتی‌و گرانی‌و قاتو قڕیتان بکات یا توشی بومەلەرزەو ڕۆچون‌و گەردەلول‌و گڕکانتان بکات. و سزای یان بدات، یاخود لەڕۆژی دوایی دا توشی سزایەکی سەختو بەسفتو سوێ یان بکات؟. وەرگێڕ. بەسود وەر گرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٢ل٩١٤.، هەروەها لە(المكتبة الشاملة/ التفاسير/ تفسيري الطبري والمنتخب. في قرص السيدي.)

([175]) أـ سورة الأحزاب: (٢١).

ب ـ واتە: بەڕاستی پێغەمبەرﷺ باشترین پێشەنگێکە لەهەمو بوارەکانی ژیانی دنیاو قیامەتدا بۆیە ئێوە پێویستە لەسەرتان شوێنکەوتەی ئەو بن‌و لەهەمو بوارەکانی ژیانتانداو بەفرمان‌و بەقسەکانی ئەو بکەن‌و هەرگیز سەرپێچی نەکەن، چەنکە فەرمانبەرداری ئەو لەفەرمانبەرداری خوایەو پێشەنگی باش بۆ ئەوکەسەیە واتە شوێن کەوتن‌و گوێ ڕایەڵی کردن بۆ ئەو کەسەیە کەهەمیشە کەرەمی خوای بوێتو مەبەستی ڕەزامەندی خوایەو گەیشتن بەنازو نیعمەتەکانی بەهەشتی نەبڕاوەیە. بەزۆری یادی خوا دەکاتو هەمیشە زمانی بەویردەکانی خوا تەڕ بێت بۆ نزیك بونەوە لەخوای گەورە. وەرگێڕ بەسود وەرگتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٢ ل١٠٨١.

([176]) أ ـ سورة التوبة: (١٠٠).

ب ـ واتە: ئەو موسڵمانانەی هەر لەسەرەتاوە بڕوایان هێناو پێشبڕکێ یان دەکرد لە بڕوا هێنان‌و چونە ناو بازنەی ئیسلامەوەو بۆخزمەت کردنی دینەکەیاندا لە پێشەوە بون‌و شوێن پێغەمبەر کەوتن‌و کۆچیان لەگەڵ کرد بۆ شاری مەدینەو ئەو موسڵمانانەشی کەلەمەدینە موسڵمان بون، بون بە پشتیوانانی موسڵمانانی کۆچ کەرو بون بەهۆی بڵاو کردنەوەی ئایینی ئیسلام‌و بنچو بناوان داکوتانی ئەم دینەی خوا، هەروەها ئەو موسڵمانەشی لەدوا ئەوان هاتن‌و شوێنی ئەوان کەوتن لەچاکە کردن‌و بەندایەتی کردن بۆ خوای گەورەو گەشە پێدانی دین و سەرکەوتنی موسڵمانان، دیارە خوای گەورە لەئەوان ڕازیەوەو ئەوانیش لەنازو نیعمەتەکانی خوا ڕازین. خوای گەورە لەبەهەشتدا باخ‌و باخاتو بەهەشتانێکی بۆ ئامادە کردون لەڕوبارو جۆبارێکی زۆر خۆشیان بەژێردا دەڕواتو هەتا هەتایەش تێ ی دا دەمێننەوەو هەمیشە زیندون، بێگومان ئەمەش گەورە ترین سەرکەوتن‌و سەر بەرزی‌و سەرفرازیەو بەختەوەری‌و شادمانیەکی بێ وێنەیە. وەرگێڕ. بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب١ل٤٩٧.

([177]) أ ـ سورة المائدة: (٣).

ب ـ واتە: ئەمڕۆ دینەکەم بۆ تەواو کردن واتە ناردنە خوارەوەی قورئان کۆتایی هاتو ئایینی ئیسلامم بۆ تەواو کردن‌و هەمو ئەحکام‌و دەستورەکانی ئەم شەریعەتەم بۆ ڕون کردنەوەو بۆم ئاشکرا کردن ئێوەش کاری پێ بکەن‌و بیکەنە دەستورو یاساو ڕێسای ژیانتان . ئەوا نازو نیعەتی خۆم بەسەر دارشتن کەبریتی بو لەئایینی پیرۆزی ئیسلام‌و ڕێگەی هیدایەتو ڕۆشنی ئیسلام. وەئەوە من ڕاوی بوم کەئایینی پیرۆزی ئیسلام دینی ئێوە بێت کەکۆتا ئایینەو بۆ هەمو کاتو زەمینەیك دەبێت. وەرگێڕ.

لەخوای پاکو بێگەردو پێغەمبەری خواش ﷺ دەگرن بەوەی کەدینەکەیان تەواو نەکردوە، نەخێر ئەوانە درۆزننو بوختان کەرن خوای گەورە ئایینی خۆی بۆ بەندەکانی تەواو کردوەو نازو نیعمەتی ئیسلامی بەسەردا ڕشتون بەتەواویو بەبێ کەمو کوڕی.

پێغەمبەریش ﷺ بەرنامە ڕونو تەواوەکەی بەبێ کەمو کوڕیو بەتەواوەتی ڕاگەیاندوە، هیچ ڕێگایەکی نەهێشتۆتەوە کەپێ ی بگەیتە بەهەشت ڕای نەگەیاند بێت، وڕێگایەکیش دورت بخاتەوە لەئاگری دۆزەخ لێ ی ئاگادار نەکردبیتەوە بەڵکو هەموی بەتەواوی ڕون کردۆتەوە بۆ ئوممەتەکەی. هەروەکو لەفەرمودەی ڕاستدا هاتوەو سەلمێنراوە لەعبدالله کوڕی عمر رضي الله عنه گوتویەتی: کەپێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: {مابعث الله من نبيٍّ إلاَّ كان حقاً عليه أن يدل امته على خير مايعلمه لهم، وينذر هم شر مايعلمه لهم}([178]). لای هەمو کەسێکیش ڕونو ئاشکرایە کەپێغەمبەری ئێمە باشترینو بەڕێز ترینی پێغەمبەرانەو کۆتا پێغەمبەرانیشەو تەواو ترین بەرنامەو ڕاگەیاندنو ئامۆژگاریشی هەبوە، جائەگەر ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی لەدایك بونی ئەو پێغەمبەرە ﷺ بەشێك بایە لەدینو دروست بایە کەخوای گەورە پێ ی ڕازی بوە کەدینی ئێمە بێت ئەوا هیچ گومانی تێدا نیە کەبەپێغەمبەرەکەی ﷺ ڕادەگەیاندو ئەویش بۆ ئوممەتەکەی ڕون دەکردەوەو پێ ی دەگوتن بیکەن، یان بەکردەوە لەژیانی خۆی دا ئەنجامی دەدا، یاهاوەڵەکانی رضي الله عنهم لەدوای خۆی دەیان کرد، جاکەلەهیچ کامێکیانەوە نەکراوەو ئەنجام نەدراوەچۆن دەکرێ ئێمە بیکەین، کەواتە بەوە دەزانرێ کەئەم ئاهەنگ گێڕانەو یاد کردنەوەی لەدایك بونە هیچی لەئیسلام دا نیەو بەشێك نیە لەدینەکەمان، بەڵکو یەکێکە لەداهێنراوە تازەگەریەکان (البدع) کەپێغەمبەری خوا ﷺ ئوممەتەکەی خۆی لێ ئاگادار کردۆتەوە هەروەکو لەم دو فەرمودەیەی ڕابردودا ئاماژەی پێ کرا. هەروەها لەچەندان فەرمودەی ترداو بەهەمان واتا هاتوە، وەکو فەرمودەی ﷺ لەخوتبەی هەینی دا هاتوە دەفەرموێ: {أما بعد: فإن خير الحديث كتاب الله، وخير الهدي هدي محمد ﷺ، وشرالأمور محدثاتها وكلَّ بدعة ضلالة}([179]).

ئایەتو فەرمودە لەم بەشو لەم بابەتەدا زۆرن، کۆمەڵێك لەزانایان بەڕاشکاوی و بەئاشکرا ناڕەزامەندی خۆیان لەئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی لەدایك بونەوە ڕاگەیاندوەو ئاگاداریو وریایشیان

([178]) أ ـ رواه مسلم في صحيحه.

ب ـ واتە: خوای گەورە هیچ پێغەمبەرێکی نەناردوە کە هەرچی ڕێگەی خێرو بەرەکەتو سەربەرزیو سەر فرازیە بۆ ئوممەتەکەی ڕونی نەکرد بێتەوەو هەر ڕێگەیەکیش کە خراپەو شەڕو ناخۆشی بۆ ئوممەتەکەی تێدا بێت لێ ی ئاگادار نەکرد بنەوەو ئامۆژگاری نەکردبن بۆ دور کەوتنەوە لەو ڕێگە خراپو ئاشوب هێنەرە. وەرگێڕ.

([179]) أ ـ رواه مسلم في صحيحه.

ب ـ واتە: باشترین قسەو گفتار، یا باشترین بەرنامە کتێبەکەی خوایە کەمەبەستی لەقورئانی پیرۆزە، باشترین بەهێزترین هیدایەتو ڕێنومایی هیدایەتو ڕێنومایی محمدە ﷺ، وخراپترینو سەر لێشێواو ترین کارێکیش شتە داهێنراوەکانن، وە هەمو داهێنانو بیدعەیەکیش سەر لێشێواویە. وەرگێڕ.

داوە کەدروست نیەو نابێ ئاهەنگ بەم بۆنەیەوە بگێڕدرێتو نابێ بەبەشێك لەدین دابنرێت. بەکار کردن بەو بەڵگانەی کەخراونە ڕو لەم بارەیەوە، بەڵام هەندێ لەزانا پاشینەکان(دواییینەکان ـ خلف) پێچەوانەی ئەم ڕایە بونو ڕێگەیان پێداوە ئەگەر هیچ کارێکی خراپو ناپەسەندی تێدا نەکرێت، وەکو زێدە ڕەوی لەباسو وەسف کردنو پیاهەڵدانی پێغەمبەرﷺ، وەتێکەڵاوی ژنو پیاو، بەکار هێنانی ئامێرەکانی ڕابواردن(وەك تەپڵو دەفو جۆرەکانی مۆسیقاو بلوێرو....تد. وەرگێڕ)و غەیری ئەمانەش کەلەشەریعەتی خوادا دروست نینو ناپەسەندن. ئەوان دەڵێن ئەمانە لەداهێنراوە چاکەکانن(البدع الحسنة) .. بەڵام بنەماو بنچینەی شەرع ئەم جۆرە ملا ملانێو جیاوازیانەی خەڵکی دەگێڕێتەوە بۆ قورئان(کتێبی خوا)و بۆ سوننەتی پێغەمبەرکەی خوا محمدﷺهەروەکو خوای بەرزو بێ هاوتا دەفەرموێ:﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ أَطِيعُواْ اللّهَ وَأَطِيعُواْ الرَّسُولَ وَأُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلاً﴾ ([180]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِن شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ﴾ ([181]). دەی ئێمەش ئەو کێشەو ئاریشەیەمان کەبریتیە لەئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی لەدایك بونەکان بۆ کتێبەکەی خوای پاکو بێگەردگێڕایەوەو سەیرمان کرد، بینیمان کەفرمانمان پێ دەکات بەشوێن کەوتنی نێردراوەکەی خۆی محمدﷺو لەوێدا چۆن هاتوە ئاوای ئەنجام بدەین. خوای گەورە لەقورئانە پیرۆزەکەی خۆی داوریاییو ئاگاداریمان پێدەدات وەك تیشکی سور (الضوء الأحمر) لەو شتانەی کەپێغەمبەرەکەی لێ ی قەدەغە کردوینو تیشکی سوری لەسەر داناون. وەهەوڵمان پێ دەدات کەخوای پاكو بێگەرد ئایینەکەی بۆ ئەم ئوممەتی ئیسلامە تەواو کردوەو بەبێ کەمو کوڕی بۆی ناردونەتە خوار، دەی ئەو ئاهەنگ گێڕانە بەم بۆنەیەوە لەو دینو بەرنامەیەدا نیە کەپێغەمبەری خوا هێناویەتیو بەموسڵمانانی ڕاگەیاندوەو لەو دینە پاكو بێگەردو تەواوەدا نیە کەخوای گەورە بۆ ئێمەی ڕون کردۆتەوەو فرمانی ئەنجام دانی پێ کردوینو فرمانی پێ کردوین کەتیایدا شوێن سوننەتی پێغەمبەرەکەیﷺبکەوین. وەهەروەها دیسان ئەم ئاریشەیەمان ئاراستەو گێڕایەوە بۆ سوننەتی پێغەمبەرﷺلەهیچ شوێنو لەهیچ کونو قوژبنێکی ئەم سوننەتە پیرۆزو ڕاستەدا هیچ گۆتەیەكو وشەیەکمان نەدیتو نەمان بینی کەپێغەمبەرﷺشتێکی لەم جۆرەی کرد بێتو ئەنجامی دابێت، نەفرمانیشی پێ کردوەو

([180]) أ ـ سورة النساء: (٥٩).

ب ـ لەبابەتەکانی پێشودا واتاکەیمان نوسیوە. وەرگێڕ.

([181]) أ ـ سورة الشورى: (١٠).

ب ـ لەبابەتەکانی ڕابردودا واتاکەیمان نوسیوە. وەرگێڕ.

نەلەکاتی خۆشی داو نەلەدوای خۆشی ئەنجام بدرێت، ونەهاوەڵە بەڕێزەکانیشی رضي الله عنهم کردویانە، دەی بەمە زانیمانو بۆمان دەرکەوت کەئەمە واتا ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی لەدایك بونەوە بەهیچ جۆرێك لەم دینو بەرنامەی ئیسلامەدا نیە، بەڵکو دروست کراوێکەو یەکێکە لەشتە داهێنراوەکان(البدع المحدثة) ، خۆ چواندنێکە بەئەهلی کتاب لەجولەکەو لەدیانەکان(النصاری) کەلەجەژنەکانیان دا ئەنجامی دەدەن. بەمە بۆ هەر کەسێك کەتۆزقاڵێك بەرچاو ڕۆشنیو ژیریو ئارەزوی ناسینی هەقو گەیشتن بەڕاستیەکانی هەبێت ڕون دەبێتەوە کەئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی لەدایك بونەوە هیچ پشکێکی لەم ئایینو بەرنامە ڕاستو ڕەوانەی ئیسلامدا نیە، بەڵکو پشکێکە لەکارە تازە گەریەکانو داهێنراوەکان(البدع المحدثة) ، کەخوای پاکو بێگەردو پێغەمبەرەکەی ﷺ فرمانیان پێ کردوین کەلێ یان دور بکەوینەوەو وازیان لێ بهێنینو هەڕەشەی بەکار هێنانو ئەنجامدانیشیان لێ کردوین.

هیچ پێویست ناکات مرۆڤی ژیرو ئاقڵو تێگەیشتو بەوە هەڵ بخڵەتێ کەزۆرینەی خەڵکی لەهەمو وڵاتاندا ئەم کارە ئەنجام دەدەنو ئاهەنگ بەبۆنەی لەدایك بونەوە دەگێڕن، چونکە هەقو ڕاستیەکان بەوە ناناسرێنو ناسەلمێنرێن کەزۆرینەی خەڵکی ئەنجامی دەدەنو پەیڕەوی دەکەن، بەڵکو بەبەڵگە شەرعیەکان دەسەلمێنرێنو دەناسرێنەوە، هەروەکو خوای گەورە لەبارەی جولەکەو دیانەکان(النصاری) دەفەرموێ:﴿ وَقَالُواْ لَن يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلاَّ مَن كَانَ هُوداً أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ قُلْ هَاتُواْ بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾(١٨٢). هەروەها خوای بەرزو بێ هاوتا دەفەرموێ:﴿ وَإِن تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِي الأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ اللّهِ ﴾(١٨٣).

هەروەها زۆرینەی ئەم ئاهەنگانەی لەدایك بون ـ لەگەڵ ئەوەشی دا کەبیدعەن ـ دیسانەوە لەوە بەدەرنیە کەپڕیەتی لەکاری خراپو ناپەسەند(منكرات) ، وەك تێکەڵ بونی ژنانو پیاوان، وبەکار هێنانی گۆرانیو ئامێرەکانی ئاوازو مۆسیقا،و خواردنو خواردنەوەی مژادە سەرخۆش کەرو بێ هۆش کەرەکان، و غەیری ئەوانیش لەکارە خراپو قێزەونەکان، کاری زۆر لەمەش خراپ ترو گەورە تر تیایاندا ڕوی داوە، وەك هاوبەش پەیدا کردنی گەورە(الشرك الأكبر)، ئەویش

---

(182) أ ـ سورة البقرة: (١١١).

ب ـ واتە: جولەکەو دیانەکان دەیان گوت کەس ناچێتە بەهەشت تەنیا ئەوانە نەبن کەجولەکە بن یان دیان. خوای گەورە بەدرۆیان دەخاتەوەو دەفەرموێ نەخێر ئەوە تەنیا خەیاڵ پڵاوی خۆیانەو بەس، بیرو بۆچونی بێ ناوەروكو بێ بنەماو قرچۆکی خۆیانە، ئەی پێغەمبەرﷺ پێ یان بڵێ: دەی کەوایە ئەگەر ڕاست دەکەن بیسەلمێننو بەڵگەو نیشانەی خۆتان بهێننەوە گەر درۆ ناکەن. وەرگێڕ.

(183) أ ـ سورة الأنعام: (١١٦).

ب ـ واتە: ئەگەر تۆ بەقسەو گوێ ڕایەڵی زۆرینەی خەڵکی سەر زەوی بکەیت کەئەوان خۆیان سەر لێشێواونو ڕێگەی ڕاستی خواییان نەگرتوەو بەدوای شەیتان کەوتون، ئەوا تۆیش سەرلێشێوا دەکەنو بەرەو هەڵدێرو تێ شکانت دەبەنو لەڕێگەی خوای گەورەت لادەدەن، چونکە ئەوانە ئەو ڕێگەو بەرنامەی گرتویانە هەڵەیەو بێ ناوەرۆكو پڕو پوچن. وەرگێڕ. بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب١ سورەتی (الأنعام:١١٦).

بەزێدەڕۆیی‌و لەسنور دەرچون لەمافی پیاهەڵدان‌و وەسف کردنی پێغەمبەرﷺو غەیری ئەویش لەپیاو چاکان، و دوعاو لەبەر پاڕانەوەو هانا بردن بۆ پێغەمبەرو پیاو چاکان‌و داوای مەدەد کردن لێ یان بڕوا بون بەوەی کەئەوانە غەیب دەزانن، وگەلێکی تر لەم کارە شیرکی‌و هاوبەش پەیدا کردنانە. کەزۆریك لەخەڵکی تێ ی کەوتون‌و ئەنجامی دەدەن لەکاتی ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی لەدایك بونی پێغەمبەرﷺو غەیری ئەویش کەبەدۆستانی خوا(الأولياء الله) ناویان دەبەن. لەپێغەمبەرەوەﷺو لەفەرمودەی ڕاستەوە هاتوە کەفەرمویەتی:{أيّاكم والغلو في الدين فإنّما هلك من كان قبلكم الغلو في الدين}(١٨٤). هەروەها ﷺلەفەرمودەیەکی تردا فەرمویەتی:{لاتطروني كما أطرت النصارى إبن مريم، إنّما أنا عبدٌ، فقولوا: عبدالله ورسوله}(١٨٥).

ئەوەی جێگە داخ‌و کەسەرو سەر سوڕهێنان‌و نامۆیە، ئەوەیە کەزۆرێك لەخەڵکی زۆر بەسۆزو حەماسەت‌و چالاکانە هەوڵ دەدەن لەم جۆر ئاهەنگە داهێنراوانە(المبتدعة)دا ئامادەبن‌و پاروی چەور چەوری لێ بادەدەن‌وقسەی قەڵەو قەڵەوی تێدا دەکەن، وێڕای ئەمانەش هەموی بەرگری لێ دەکەن‌و پاساوانیشی بۆ دەهێننەوە، لەهەمان کاتدا زۆرێك لەو ئەرك‌و واجباتانەیش دوا دەکەون کەخوای گەورە لەسەری فەرزو واجب کردون وەکو ئامادە بون لەنوێژی هەینی‌و نوێژە بەکۆمەڵەکان(الجمعة والجماعات)، بێ ئەوەی تێڕا بمێنن‌و سەر بەرز بکەنەوەو ببینن ئاخر ئەو چ کارێکی زۆر ناپەسەندی کردوە(منكراً عظيماً) ، دیارە هیچ گومانی تێدا نیە کەئەمە لەبێ هێزی ئیمان‌و کەم نابەرچاو ڕۆشنی یەوەیەتی، ولەکەڵەکە بونێکی زۆری گوناح‌و تاوان‌و پیس‌و پۆخڵی گوناح‌و سەرپێچی یەکانە کەلەسەر دڵیاندا کەڵە بون. داوا لەخوای گەورە دەکەین کەئێمەش‌و باقی موسڵمانانی جیهان بپارێزێت‌و تەندروست‌و سەلامەتمان بکات. ولەهەرە کارە خراپ‌و سەرپێچی‌و بیدعیەکان ئەوەیە کەهەندێ کەس وا گومان دەبات کەپێغەمبەرﷺلەو ئاهەنگی لەدایك بونانەدا ئامادە دەبێت، بۆیە گورج لەبەری هەڵ دەستن بۆبەخێر هاتن‌و بەپێشوازی چونیەوە. ئەمەش لەخراپترین‌و گەورە ترین کارە پوچەڵ‌و بێ ناوەڕۆك‌و خراپەکان‌و توند ترین‌و بۆگەن ترین نەفامیەتە. دڵنیا بن پێغەمبەرﷺهەتا ڕۆژی قیامەت لەگۆڕ نایەتە دەرو پەیوەندیش بەکەسەوە ناکات،و لەکۆڕو کۆبونەوەکانی کەسیش دا ئامادە نابێت، بەڵکو لەگۆڕەکەی خۆی دا

---

(184) واتە: زۆر وریابن لەدین دا زێدەڕۆیی زۆر نەکەن ، چونکە تێ ی دا توشی لادان‌و سەر لێشێواویی دەبن‌و ڕێتان لێ تێك دەچێت، ئەوەتە ئەو گەل‌و قەومانەی لە پێش ئێوەدا لەسەر ئەم زەویە ژیاون بەهۆی زۆر ڕۆچون‌و زێدە ڕەویان لەدین دا بەهیلاك‌و لەناو چون. وەرگێڕ.

(185) أ ـ خرجه البخاري في صحيحه، من حديث عمرﷺ.

ب ـ واتە: ئەوەندەم بەرز مەکەنەوەو زێدە ڕەوی لەمافەکانی مندا مەکەن، هەروەکو چۆن دیانەکان زێدە ڕەویان لەکوڕی مریم دا کردو لەسنوری خۆیان بردە دەر، بەڵکو من بەندەیەکی خوای گەورەم‌و پیم بڵێن: بەندەی خواو نێردراوی خوا. وەرگێڕ.

دەمێنێتەوە هەتاکو ڕۆژی قیامەتو ڕوحەکەشی لە(أعلى العليين) دایە لەلای پەروەردگاری خۆی لە(دار الكرامة)، هەروەکو خوای گەورە لەسورەتی (المؤمنين) دا دەفەرموێت:﴿ ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ۝ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ﴾ ([186]).

وەپێغەمبەرﷺفەرمویەتی: {أنا أول من ينشق عنه القبر يوم القيامة، وأنا أول شافع وأول مشفع}([187]). باشترینو بەرز ترین سەلاتو سەلامی خوای پەروەردگاری لێ بێت. ئەم ئایەتە پیرۆزەو ئەم فەرمودە بەڕێزە، وهەمو ئەو ئایەتو فەرمودانەی لەم بوارەو واتایەدا هاتون هەمویان وئەوە دەسەلمێنن کەپێغەمبەرﷺو هەمو مردویەك ڕۆژی قیامەت لەگۆڕەکانیان دێنەدەرو لەدنیادا هەرگیز نایەنە دەر. ئەمە ڕاستیەکە کەهەمو زانایانی موسڵمانان لەسەری کۆکنو هیچ جیاوازیو نارێکیەکیان لەنێواندا نیە، بۆیە پێویستە لەسەر هەمو موسڵمانێك کەئاگاداری ئەم کارانە بێتو هۆشیارو بەرچاو ڕۆشن بنو زۆر وریاو ئاگادار بن لەو کارو کردەوانەی کەنەفامو نەزانەکانو دەجالو هاو شێوەکانیان دایان دەهێنن لەو بیدعەو خورافیاتو ئەفسانەو کاری پڕو پوچو بێ بنەماو ناوەڕۆکانەی کەلەلایەن خوای گەورەوە هیچ بەڵگەو زانیاریەکیان لەسەر نەهاتۆتە خوار ، خوای گەورە پاڵ پشتەو پشت بەستن تەنیا بەئەوەوە دەبەسترێت.هیچ هێزو تواناو دەسەلاتێك نیە تەنیابۆئەوە نەبێت وەهیچ نرپارویاسایەك دانارێژرێت تەنیابەونەبێت بەلام سەلات وسەلام دان لەسەر ڕەسولی خوا(ﷺ)لەباشترین وبەرزترین کارێکە کەپێی لەخوانزیك دەبێتەوە لەکردەوە چاکەکانە هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾([188])..هەروەها پێغەمبەر(ﷺ)فەرمویەتی: {من صلَّى عليَّ واحدة صلَّى الله عليه عشراً}([189]). ئەم جۆرە سلاوات لێدانە لەهەمو کاتو ساتێك دا دروستەو شەرعیە، و

([186]) أ ـ سورة المؤمنون :(١٥ـ١٦).

ب ـ واتە : ئەی ئادەمیزادەکان ئێوە دوایی واتە ئەگەر کاتی ژیانتان لەم دنیای دوا بڕاودا تەواو بو هەموتان دەمرنو دوایش کەڕۆژی قیامەت هات واتە لەڕۆژی قیامەتیشدا هەموتان زیندو دەکرێنەوەو بەرەو دەشتی مەحشەر دەبرێنودادگایی دەکرێت لەلایەن خوای پەروەردگارمانەوە تا بەهەشتیان بەرەو بەهەشت بچنو تاوانباران و گوناحبارانیش بەسزای کردەوە قێزەونەکانی خۆیان بگەنو بەدۆزەخ بگەنو سوكو ڕیسوا بن .وەرگێڕ، بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٢ ل٨٦٦..

([187]) واتە : من یەکەمین کەسێکم کەگۆڕەکەم لەت دەبێتو دێمە دەر لەڕۆژی قیامەتدا، وەیەکەمین تکا کارێکم لەکاتی تکا کردندا لەڕۆژی قیامەتدا. وەرگێڕ.

([188]) أ ـ سورة الأحزاب: (٥٦).

ب ـ واتە : خوای گەورەو فریشتەکانی سەلاوات لەسەر محمدﷺلێ دەدەن، دەی ئێوەش ئەی ئەوانەی کەبڕواتان بەخواو بەبەرنامەکەی خواو پێغەمبەرو ڕۆژی دوایی هێناوە سەڵاوات لەسەر پێغەمبەرﷺلێ بدەن واتە داوای ڕژانی سۆزو ڕەحمەتو بەرەکەتی خوا بۆ سەر گیانی پێغەمبەرﷺبکەن. سەڵاوات لێدان لەلایەن خواوە بەبەرز سەیر کردنو ڕێز لێنانو ڕشتنی سۆزو بەرەکەتی خۆیەتی بۆ پێغەمبەرﷺ. وەسەڵاواتی فریشتەشو موسڵمانانیش بۆ پێغەمبەرﷺدوعا کردنو پاڕانەوەیە بۆ بەرز بونەوەی پلەو پایەی لەبەهەشتداو بەگەورە سەیر کردنو ڕێز لێنانی پتر لە پێغەمبەرﷺ وەسەلامی لێ بکەن بەو شێوە سەلام کردنە کەلەشەریعەتی ئیسلامدا دارڕژاوەو داوا لەموسڵمانان کراوە کەسەلامی پێ لەیەکتری بکەن. وەرگێڕ. تەفسیری گوڵشەن ب٢ل ١١٠٦. هەروەها لە(المكتبة الشاملة/ التفاسير/ تفسير الطبري/ سورة الأحزاب/الآية٥٦. قرص سيدي).

([189]) واتە : هەرکەسێك سەڵاواتێك لەسەر من بدات، خوای گەورە دەسەڵاواتی لەسەر لێ دەداتەوە.

سوننەتێکی دڵنیا کراوە (مؤكدة) یە لەدوای هەمو نوێژێك، بەڵکو لەلای کۆڕای ئەهلی عیلم لەتەحیاتی دوەمدا لەهەمو نوێژێك دا واجبە، و سوننەتێکی موئەکەدەیە لەکاتەکانی تردا. وەك لەدوای بانگەکانو لەکاتی ناو هێنانی پێغەمبەرﷺو لەرۆژی هەینیو شەوەکەی دا. هەروەکو زۆرێك لەفەرمودەکان ئەمە دەسەلمێنن.

داوا کارین لەخوای گەورە کەئێمەو باقی موسڵمانان سەرکەوتو بکاتو ئاسانکاریمان بۆ بکات بۆ شارەزا بون لەدینەکەی خۆی و پێ دامەزراویو بەردەوامیمان پێ ببەخشێ لەسەر دینەکەیو هاریکاریمان بکات بۆ دەست گرتن بەسوننەتەوەو وریاو ئاگادارمان بێت لەبیدعەو بیدعەکاری، خوای گەورە بەخشندەی میهرەبانو سەخیو سەرخەری بەندە باشو بڕوادارو یەکتاپەرستەکانیەتی.

وصلَّى الله وسلم على نبينا محمد وعلى آله وصحبه.

نامەی دوەم

حوکمی ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی شەوی ئیسراو میعراج

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله، وعلى آله وصحبه، أما بعد:

گومانی تێدا نیە کەشەوڕەوییو سەرکەوتن بۆ ئاسمانەکان یەکێکە لەنیشانەو بەڵگەکانی دەسەڵاتو توانای بێ سنوری خوای گەورەو بەڵگەیە لەسەر ڕاستگۆیەتی نێردراوەکەی خوا محمدﷺ، وگەورەو پلەو پایەی لەلای خوای گەورەو بەرزو بێ هاوتا، هەروەکو گوتمان بەڵگەیەکی بەهێزیشە بۆ هێزو تواناو دەسەڵاتی بێ سنورو لەبن نەهاتوی خوای گەورە. وبەرزیەتی و پاکو بێگەردو باڵا دەست دەفەرموێ:﴿ سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ البَصِيرُ﴾([190]). وەلە پێغەمبەری خواوە هاتوە کەبەرز کراوەتەوە بۆ ئاسمانەکانو دەرگاکانی ئاسمانی بۆ کراونەوە هەتاکو لەئاسمانی حەوتەمیش تێ پەڕیوە . لەگەڵ پەروەردگاری پاکو بێگەردی خۆی دا وتو وێژی کردوەو بەو شێوەی کەخوا حەزی لێ بوەو ویستی خۆی لەسەر بوە. لەوێ پێنج فەرزەی

([190]) أ ـ سورة الإسراء: (١).

ب ـ واتە: پاكو بێگەردی بۆ ئەو خوایەی کەشەو ڕەوی بەبەندەو پێغەمبەرەکەی خۆی محمدﷺ کرد لە مزگەوتی حرامەوە لەمەککە بۆ مزگەوتی ئەقصا (بيت المقدس) لەشاری قودس لەفەلەستین ، کەبەرەکەتو فەڕی خۆما نمان بەدەورەی دا ڕشتوە بەوەی کەمەڵبەندی چەندان لە پێغەمبەرانی خوا بوە، وەلەوێشەوە بەرز کراوەتەوە بۆ ئاسمانەکان تا دوایین مەقام کە پێ ی دەگوترێت (سدرةالمنتهى) بۆ ئەوەی نیشانەو ئایاتو بەڵگەکانی دەسەڵاتی خۆمانی نیشان بدەین. دیارە ئەمە ڕێز لێنانێك بو بۆ پێغەمبەرﷺ. وەرگێڕ.

نوێژی لەسەر خۆیو لەسەر ئوممەتەکەی فەرز کران، کەیەکەمین جار خوای پاكو بێگەرد پەنجا نوێژی لەسەر فەرز کرد، ئیدی پێغەمبەرﷺدەهاتە خوارو دەگەڕایەوە داوای لەخوای گەورە دەکرد کەلەسەری سوکتر بکات تا بۆی کردە پێنج نوێژ لەشەوو ڕۆژێك دا، کەبریتین لەو پێنج فەرزە نوێژەی کەئێستا موسڵمانان ئەنجامی دەدەن بۆ خوای گەورەو پاداشتی هەر پەنجا نوێژەکەشی بۆ هەیە، چونکە چاکە کردن یەك بەدەیە، سوپاسو ستایش بۆ خوای گەورە لەسەر هەمو نازو نیعمەتەکانی کەبەبەندەکانی خۆی بەخشیون.

ئەو شەوەی شەو ڕەویو سەرکەوتنی تێدا ڕوی دا، دیاری کردنو دەست نیشان کردنی لەفەرمودە ڕاستەکاندا نەهاتوە، نەلەمانگی ڕەجەبو نەلەمانگەکانی تردا، هەرچی دەگوترێ دەربارەی دەست نیشان کردنی ئەو شەوە کەگوایە لەو شەوەدا ڕوی داوە کەدەست نیشانیان کردوە هیچیان لەپێغەمبەرەوەﷺجێگیرو نەچەسپاونو لەوەوە نەهاتون. لای ئەهلی زانستی فەرمودە ئەم ڕاستیە سەلمێنراوە. حیکمەتی تەواو بۆ خوای گەورەیە کەوای کردوە خەڵکی ئەوەیان لەبیر بچێتەوە، خۆ ئەگەر دیاریش کرابا دروست نەبو موسڵمانان هیچ بەشێك لەبەندایەتیەکانی تێدا تایبەت بکەنو ئەنجامی بدەن، واتە بەندایەتی تێدا بکەنو ڕۆژەکەی بەڕۆژو بن هەروەکو زۆرێك لەموسڵمانان تیایدا بەڕۆژو دەبن، و بۆشیان دروست نیە ئاهەنگی تێدا بگێڕنو یادی بکەنەوە، چونکە نەپێغەمبەرﷺو نەهاوەڵە بەڕێزەکانیؓئاهەنگیان تێدا نەگێڕاوەو یادیان نەکردۆتەوەو بەهیچ شتێکیش تایبەتیان نەکردوە. دەی ئەگەر یاد کردنەوەو ئاهەنگ گێڕان تیایدا کارێکی دروستو شەرعی بوایە، هیچ گومانی تێدا نیە کەپێغەمبەریﷺخوا بۆ ئوممەتەکەی ڕون دەکردەوەو فرمانی پێ دەکرد کەیادی بکەنەوەو ئاهەنگی تێدا بگێڕن. جاچ بەقسەو گفتار بایەو چ بەکردەوە بوایە، ئەگەر شتێکی وا هەبوایەو ڕوی دابایە ئەوا دەزانراو بڵاو دەبوەو خەڵکی هەموی دەیزانی وەك باقی حوکمو بەندایەتیەکانی تر. و هاوەڵە بەڕێزەکانی بۆ ئێمەیان دەگواستەوەو پێ یان ڕادەگەیاندین، هەروەکو چۆن هەمو شتێکی پێویستیان لەم دینە پاکەدا بۆ ئوممەتی ئیسلام گواستۆتەوەو بۆیان جێ هێشتوین، وهیچ شتێك لەم دینەی لێ حەشار نەداوینو نەشتویانەتە ڕو، نەك ئەمە بەڵکو هەمویان پێش برکێ یان دەکرد بۆ ڕاگەیاندنو گواستنەوەی حوکمو شتە بەسودەکانو کارە خێریەکان بۆ نەوەکانی دوای خۆیان لەم ئوممەتی ئیسلامە، جائەگەر یاد کردنەوەو ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی ئەم شەوە شەرعی بوایە ئەوانە یەکەمین کەسێك دەبونو پێش هەمو کەسێك دەیان کردو بەئێمەشیان دەگوتو پێ یان ڕادەگەیاندین کەشوێن کەوتەی ئەوان بینو ئێمەش ئەنجامی بدەین، وەپێغەمبەریشﷺئامۆژگار ترین کەس بو

بۆ خەڵکی، و پەیامی خواشی بەو پەڕی تەواویو دڵسۆزیەوە ڕاگەیاندوەو ئەمانەتی سەر شانی خۆی گەیاندوەتە جێگەی خۆی و هیچ کەم تەرخەمیەکی تێدا نەکردوەو هیچ شتێکی وەلا نەناوە، جائەگەر بەگەورە گرتنو یاد کردنەوەو ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی ئەو شەوە بەشێك بوایە لەدینی خوا ئەوا پێغەمبەرﷺ پشت گوێ ی نەدەخستو حەشاری نەدەدا. دەی مادام هیچ شتێکی لەسەر نەهاتوەو بەڵگەی لەسەر نیە بەوە دەزانرێ کەیاد کرنەوەو ئاهەنگ گێڕانو بەگەورە دانانی ئەو شەوە لەئیسلامدا هیچ پشکێکی نیەو دروست نیە ئەنجام بدرێت. خوای گەورەش ئەم دینەی بۆ ئوممەتی ئیسلام تەواو کردوەوهیچ کەمو کوڕیەکی تێدا نیەو نازو نیعمەتی خۆی بەسەر داڕشتون، ڕازیش نیە بەهیچ شێوەیەك هیچ کەسێك شتی تازە بخاتە سەر ئەو دینەو ئەو بەرنامەی کەخۆی بەتەواوی بە یاساو ڕێسای ژیانی مرۆڤی داناوە، مادام ویستو ئارەزوو مۆڵەتی خۆی لەسەر نەبێت. ئەوەتە خوای پاكو بێگەردو بەرزو بێ هاوتا لەکتێبە ڕۆشنو ڕونەکەی خۆی دا و لەسورەتی(الشورى) دا دەفەرموێت:﴿ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا ﴾([191]). هەروەها خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاء شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾([192]). هەروەها لەپێغەمبەرەوەﷺچەسپاوەو و لەفەرمودە ڕاستەکاندا هاتوە کەلەشتی تازەی داهێنراو(البدع) بەتوندی ئاگاداری کردوینەوەو دەمان ترسێنیێو دەفەرموێ: هەمو داهێنراوێك سەر لێشێواویە وەك وریا کردنەوەو ئاگاداریەك لەترسناکترینو گەورە ترین مەترسی بۆ ئوممەتەکەی و وەك دور خستنەوەو گێڕانەوەو دەست گرتنێك لەو مەترسیە گەورەیە نەبادا پێ یان بخلیسکێتە ناویو تێ ی بکەونو ئەنجامی بدەن. لەو فەرمودانەشی کەلەهەردو فەرمودە ڕاستەکاندا هاتوە کەلەعائشەوە(رضي الله عنها) ئەویش لەپێغەمبەرەوە ﷺکەفەرمویەتی:{من أحدث في أمرنا هذا ماليس منه فهو ردٌّ}([193]).

وەلەڕیوایەتی مسلم دا هاتوە کەﷺفەرمویەتی:{ من عمل عملاً ليس عليه أمرنا فهو ردٌّ}([194]) هەروەها لە(صحيح) داولەجابررضي الله عنههاتوەکەدەڵێ: پێغەمبەری خوا ﷺلەوتارەکەی ڕۆژی هەینی دا دەی فەرمو:{أما بعد:فإنَّ خير الحديث كتاب الله، وخير الهدي هدي محمدﷺ، وشر الأمور

---

(191) أ ـ سورة المائدة: (٣).

ب ـ واتاکە یمان لەنامەی پێشتردا نوسیوە. وەرگێڕ.

(192) أ ـ سورة الشورى: (٢١).

ب ـ لەبابەتەکانی پێشودا واتاکە یمان نوسیوە. وەرگێڕ.

(193) لەنامەی یەکەمی ئەم بابەتەدا واتاکە یمان نوسیوە. وەرگێڕ.

(194) لە بابەتەکانی ڕابردودا واتاکە یمان نوسیوە . وەرگێڕ.

محدثاتها، وكل بدعة ضلالة} ([195]) وه(النسائي)بەسەنەدێکی باش (جید) ئەم دەربڕینەشی خستۆتەسەر کەفەرمویەتی:{وكل ضلالة في النار}هەروەها له (السُنن) داو لە(العرباض کوڕی ساریةرضي الله عنه) هاتوه کەگوتویەتی:پێغەمبەری خواﷺئامۆژگاریەکی ئەوەندە بەهێزو بەپێزو توندی کردین کە دڵەکان لەئاستی دا ڕادەچڵەکان‌و چاوەکان فرمێسکیان دەڕشت، ئێمەش گوتمان: ئەی ڕەسولی خوا وەکوبڵێی ئامۆژگاریەکەت، ئامۆژگایەکی ماڵ ئاوایی کردن‌و خوا حافیزی بێت، دەی گیانمان بەقوربانت بێت ڕێنماییو ئامۆژگاریمان بکە، فەرموی:{أصيكم بتقوى الله والسمع والطاعة، وإن تأمَّر عليكم عبدٌ، فإنه من يعش منكم فسيرى اختلافاً كثيراً، فعليكم بسُنتي وسُنَّة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي، تمسكوا بها وعضوا عليها بالنواجذ، وإياكم ومحدثات الإمور، فإن كل محدثة بدعة، وكل بدعة ضلالة}([196]).

فەرمودەش لەم بوارو لەم واتایەدا گەلێك زۆرن، ئاگادار کردنەوەو وریاکردنەوەو ترساندن لەداهێنراووکارە داتاشراوەکان(البدع) لەپێغەمبەرﷺو لەهاوەڵە بەڕێزەکانیرضي الله عنهمو لەدوای ئەوانیش لەپێشینەی پیاو چاکان چەسپاوو جێگیر بوە، ئەوەش لەبەر هیچ هۆکارێك نیە تەنیا لەبەر ئەوە نەبێ کەشتێکی زیادەو زیادەگەریو داهێنانە لەئاینی پیرۆزی ئیسلامداو شتێکیان داهێناوەو شەریعەتێکیان داڕشتوە کەخوای گەورە فرمانی لەسەر نیەو مۆڵەتی پێ نەداوەو لەهەواو ئارەزوەکانی خۆیانەوە هەڵێنجراوەو سەرچاوەی گرتوە، وخۆ چواندنیشە بەدوژمنانی خوا جولەکە و دیانەکان(النصارى) لەوەی کەبەئارەزوی خۆیان شتی تازەیان خستۆتە سەر دینەکەیان، چ شتێك لە بەرژەوەندی خۆیانو بایەو لەگەڵ هەواو ئارەزوەکانی خۆیاندا تێکی بکردایەوە دەیان خستە سەر دینەکەیانو دایان دەهێنا بێ ئەوەی خوای گەورە ویستو ئارەزوو مۆڵەتی لەسەر بێتو بۆ خەڵکی دوا خۆشیان جێ دەهێشت کەتا دنیا ماوە سەر لێشێواو دەبن بەو هەڵەی ئەوانەوە. بەم کارەیان ناتەواویو کەمو کوڕی دەدەنە پاڵ ئیسلامو بەناتەواوی تۆمەت بار دەکەن. دیارە ئەمەش شتێکی ڕونو ئاشکرایە کەئەم کارە خراپەو گوناحێکی گەورەو قێزەونە، بەرکەوتنە لەگەڵ ئایاتی خوای گەورە کەدەفەرموێ:﴿ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ

([195]) لە بابەتەکانی ڕابردودا واتاکەیمان نوسیوە. وەرگێڕ.

([196]) واتە : ئامۆژگاریتان دەکەم بەخۆپارێزی لەخوای گەورەو بەگوێ ڕایەڵیو گوێ گرتن‌و شوێن کەوتن، دەرنەچون لەکۆمەڵی موسڵمانان‌و سەرکردەی موسڵمانان، جابا بەندەیەکی قولە ڕەشیش سەرکردەو بەرپرستان بێت، هەر کەسێك لەئێوە تەمەنی باقی بێتو بژیات بەچاوی خۆی جیاوازیو پەرتەوازەیی موسڵمانان دەبینێت، دەی کەگەیشتنە ئەو کاتە ئەوەی لەسەر ئێوە پێویستە ئەوەیە کەدەست بەسوننەتی من‌و سوننەتی جێ نشینە ڕاشدینە ڕێنومایی کارەکانی دوای منەوە بگرێت، و توند بیگرن‌و بەری مەدەن ئەگەر بەکاکیلەکانتانیشتان بێت توند بیگرن‌و بەری مەدەن‌و لەو سوننەتە بەمو لانەدەن، زۆرتان ئاگا لەخۆ بێت شتی تازە نەهێننە ناو دینی ئیسلام‌و بەدوای هەواو ئارەزوەکانی خۆتان مەکەون هەر شتێك لەقورئان‌و سوننەت بەڵگەی نەبێت کاری پێ مەکەن‌و فڕێ ی بدەن‌و کاری بیدعە مەکەن، چونکە هەمو تازە داهێنراوو داتاشراوێك لەئایینی ئیسلامدا بیدعەیە، وەهەمو بیدعەیەکیش سەر لێشێواویەو هەمو سەرلێشێواویەکیش دەبێ لەئاگردا بسوتێت، چ جای ئەوەی بەتوایای پاداشت بێت!!
وەرگێڕ.

﴾ (١٩٧). پێچەوانەو دژایەتیەكی ئاشكراشە لەگەڵ فەرمودەكانی پێغەمبەرﷺكەلەو كارە داهێنراوانە ئاگادارو وریامان دەكاتەوەو فەرمانی دور كەوتنەوەمان پیٚ دەكات لەو كارە بیدعیە قێزەونانە.

داوا كارو هیوا دارین كەئەو بەڵگانەی هێنامانەوە بەس بن و قەناعەت بەخوازیارانی هەقو ڕاستیەكان بێنن لەبەر پەرچ دانەوەو ڕازی نەبونو دور كەوتنەوە لەم كارە داهێنراوەیە(البدعة) مەبەستم لەیاد كردنەوەو ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی شەوی شەو ڕەویو سەركەوتن بۆ ئاسمانەكان(الإسراء والمعراج) ، وریاو ئاگادار بون لیٚ ی، چونكە ئەوە بەهیچ شێوەیەك هیچ پشكێكی لەئایینی ئیسلامدا نیە، وەخوای گەورە ئامۆژگاری كردنی موسڵمانانو ڕاگەیاندنو ڕون كردنەوەی ئەوەی كەخوای گەورە وەك ڕێبازویاساو ڕێساو شەریعەتێك بۆی داناونو واجبی كردوەو دەبیٚ پەیڕەو بكرێت، شاردنەوەو پاش قول دانی زانستو زانیاریە شەرعیەكانی حەرامو قەدەغە كردوە، بۆیە بەباشم زانی برایانی موسڵمانم لەم كارە داهێنانە قێزەونە(البدعة) یە ئاگادارو وریا بكەمەوە، كەبەڕاستی باڵی ڕەشو سامناكی بەسەر زۆرێك لەوڵاتانی ئیسلامدا كێشاوەو تەشەنەی كردوە، بەجۆرێكی وا زۆرێك لەموسڵمانان بەبیٚ ئاگاییەوە وا دەزانن كەبەشێكی دانەبڕاوە لەئایینەكەیو نابیٚ دەست بەرداری بێت. داوا لەخوای گەورە دەكەین كەحاڵەتی موسڵمانان بەگشتی چاك بكات، ولەئایینەكەیان شارەزایان بكات، وەئێمەشو ئەوانیش سەركەوتوویارمەتی بدات بۆ دەست گرتن بەپەتی ئایینو هەقو ڕاستی بەر نەدەینو پێدامەزراومان بكات لەسەر بەرنامەكەی خۆی واتە لەسەر قورئانو سوننەتو واز هێنانو دور كەوتنەوە لەهەر شتێك كەپێچەوانەی ئایینو بەرنامەكەی خوا بێت،كەهەر خوای گەورەیە پاڵ پشتی دینەكەیەتی و پەروەردگارو بەتوانایە بەسەر هەمو شتێك دا.

وصلَّى الله وسلمء بارك على عبده ورسوله نبينا وآله وصحبه.

❁❁❁ ❁❁❁ ❁❁❁

نامەی سیٚ یەم

حوكمی ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی شەوی نیوەی شەعبان

الحمد لله الذي أكمل لنا الدين واتم علينا النعمة، والصلاة والسلام على نبيَّه ورسوله محمــد نــبي التوبة والرحمة

[197] سورة المائدة: (٣).

خوای گەورە لەقورئانی پیرۆزدا دەفەرموێت:﴿ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا ﴾([198])هەروەها دەفەرموێ:﴿ أَمْ لَهُمْ شُرَكَاء شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ ﴾([199]). هەروەها لەهەردو فەرمودە ڕاستەكاندا(الصحيحين) و لەعائشەوە رضي الله عنها هاتوە كەپێغەمبەرﷺفەرمویەتی:{من أحدث في أمرنا هذا ماليس منه فهو ردٌّ}وەلە(صحيح) ی مسلم داو لەجابرەوەرضي الله عنهكەپێغەمبەرﷺلەوتاری هەینی دا دەی فەرمو:{ أما بعد: فإنَّ خيرَ الحديث كتاب الله، وخير الهدي هدي محمدﷺوشرَّ الأمور محدثاتها ، وكل بدعة ضلالة}([200]).

ئایاتو فەرمودە لەم بوارو لەم واتایەدا گەلێك زۆرن، و زۆری بەڵگەكان ئەوە دەسەلمێنن كە بەڵگە گەلێكی زۆرو ڕاشكاون لەسەر ئەوەی كەخوای پاكو بێگەردو بەرزو بێ هاوتا دینەكەی بۆ ئەم ئوممەتە تەواو كردوەو هیچ كەمو كوڕیەكی تێدا نیەو نیعمەتی خۆی بەسەردا ڕشتون، وەپێغەمبەرەكەشی نەمراندوە هەتا بەتەواوی بەرنامە ڕونو ڕەوانەكەی ڕاگەیاندوە، وەهەمو ئەو شەریعەتەی كەخوای گەورە بۆ ئوممەتی ئیسلامی دارشتوە لەقسەو گفتارو كردەوە(أقوال و أعمال) بەتەواوی و بێ كەمو كوڕی ڕون كردۆتەوە، هەروەها ڕونیشی كردۆتەوە كەهەر شتێكی لەدوای خۆی داهێنراوەو تازەگەری تێدا كراوە دەشی گێڕنەوە بۆ ئیسلام لەگفتارو لەكردەوەدا و گوایە سەرچاوەكەی شەریعەتی ئیسلامەو بەشێكە لەو دینە، هەمویان لەكارە داهێنراوو داتاشراوەكانن(بدعة)نو لێ یان وەرناگیرێت و بەسەر چاوی خۆیان دادەدرێتەوە، جا هەر كەسێك دای بهێنێ جیاوازی نیە، هەر چەندە نیەتەكەشی باش بێتو بەقسەی خۆی كاری چاكی كردوە. هەروەكو هاوەڵانی پێغەمبەرﷺئەم كارەیان بەم شێوە پێناسە كردوە، هەروەها زانایانی ئیسلامیش لەدوای ئەمان بەهەمان شێوە پێناسەیان كردوە. و بەرپەرچی كارە داهێنراوو تازەگەریەكان(بدع)یان داوەتەوەو موسڵمانانیان لێ وریاو ئاگادار كردۆتەوە. وەك ئەو زانا بەڕێزانەی كەلەبەگەورە گرتنو بەر پەرچ دانەوەو وەلا نانی كارە داهێنراوەكان(البدعة) ئاگاداریان داوەو گرنگی دەست گرتن بەقورئانو سوننەتیان ڕاگەیاندوەو چەندان كتێبو نامیلكەو نوسراویان لەسەر نوسیوە وەك: إبن وضّاح، الطرطوشي، أبي شامةو غەیری ئەوانیش.

([198]) أ ـ سورة المائدة: (٣).

ب ـ واتاكە یمان پێشتر نوسیوە. وەرگێڕ.

([199]) أ ـ سوره الشورى: (٢١).

ب ـ واتاكە یمان پێشتر نوسیوە. وەرگێڕ.

([200]) واتاكە یمان لەبابەتەكانی پێشودا نوسیوە.وەرگێڕ.

وەلەبیدعەکانی تری کەهەندێ لەخەڵکی دایان هێناوە ، بیدعەی ئاهەنگ گێڕانە بەبۆنەی شەوی نیوەی شەعبان‌و تایبەت کردنی ڕۆژەکەی بەڕۆژو گرتن تیایدا، کە ئەمەش هیچ بەڵگەیەکی لەسەر نیە کەپشتی پێ ببەسترێت. تەنیا هەندێ فەرمودەی بێ هێز نەبێ کەدروست نیەو نابێ پشتیان پێ ببەسترێت. بەڵام ئەوەی دەربارەی پلەو پایەی نوێژ کردنی تایبەت بەو شەوە تیایدا هاتوە هەمویان دانراون‌و بونیان نیە لەفەرمودەی ڕاستدا هەروەکو زۆرێك لەئەهلی زانست‌و زانیاری وریایی‌و ئاگاداریان بەم ڕاستیە داوە، ئەگەر خوای گەورە بوارمان بدات‌و ویستی لەسەر بێت لەداهاتودا قسەو ئاگاداریەکانیان لەم بارەوە ڕادەگوێزین. هەروەها هەندێ شوێنەوار(آثار) لەهەندێ لەپێشینەی ئەهلی شام‌و غەیری ئەوانیش هاتوە کەجەماوەری زانست‌و زانیاری لەسەری کۆکن، ئەویش ئەوەیە کەئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی شەوی نیوەی شەعبان بیدعەیە، هەروەها کۆکن لەسەر ئەوەی کەئەو بەڵگەو شوێنەوارانەی کەلەسەر پلەو پایەی ئەنجام دانی ئاهەنگ گێڕان بەم بۆنەیەوە هەر هەمویان بێ هێزن، بەڵکو هەندێکیان دانراون، لەو زاناو پێشینانەی کەلەم بوارەدا وریایی‌و ئاگاداریان داوە: الحافظ کوڕی رجب کەلەکتێبەکەی خۆی دا(لطائف المعارف) هێناویەتی‌و ئاماژەی پێ کردوە، هەروەها غەیری ئەویش لەزانایان ئاماژەیان بەم ئاهەنگەو بیدعەیەتی ئەو ئاهەنگە کردوە.

پێویستە ئەوەش بزانین کەفەرمودەی بێ هێز تەنیا لەوبەندایەتیانەدا کاری پێ دەکرێت کەبنەڕەتێکی بونی ئەو بەندایەتیە بەبەڵگەی شەرعی هەبێت. بەڵام ئاهەنگ گێڕان بەبۆنەی شەوی نیوەی شەعبان هیچ بنەڕەتێکی ڕاستی نیە هەتاکو بەفەرمودەو بەڵگەی بێ هێز پاڵ پشتی بکرێت.

ئەم بنەماو ڕێسا باش‌و گرنگە ئیمامی بەڕێز: أبو العباس شیخی ئیسلام إبن تیمیة رحمه الله ئاماژەی پێ داوە منیش لێرەدا هەندێ لەوەی کەئەهلی زانست‌و زانیاری لەم بارەیەوە باسیان کردوە بۆتی ڕادەگوێزم ئەی خوێنەری بەڕێز، هەتاکو ڕاستی‌و ناڕاستی ئەم بابەتەت بۆ ڕون ببێتەوەو بەرچاو ڕۆشن بیت لەبەر دەم نەفامیەت‌و ئەفسانەو خوڕافیاتەکاندا. زانایان ڕحمەت‌و ڕەزای خوایان لێ بێت هەمویان لەسەر ئەوە ڕێکن کەلەسەر موسڵمانان پێویستە هەر کێشەو هەر جیاوازیەکیان کەوتە نێوان بیگێڕنەوە بۆ کتێبەکەی خوای بەرزو بێ هاوتاو بۆ سوننەتی ڕەسولی خواﷺ، جاهەر دوکیان واتە قورئان‌و سوننەت یا یەکێکیان قورئان یاسوننەت هەر حوکمێکیان دەر کردو چارەسەری کێشەکەیان دانا دەبێ پێ ی ڕازی بن‌و شوێنی بکەون‌و مل کەچ بن لەئاستی دا، هەر شتێکیش پێچەوانەی حوکمی قورئان‌و سوننەت بێت پێویستە فڕێ بدرێت‌و

کاری پێ نەکرێت مادام هیچ جۆرە بەندایەتیەکیان لەبارەوە نەهاتوەو بەڵگەی بەندایەتی کردنیان لەسەر نەبێتو بیدعە بێتو دروست نیە ئەنجام بدرێن جا چ جای ئەوەی بانگەشەی بۆ بکرێتو لای خەڵکی شیرین بکرێت هەروەکو خوای گەورە لەقورئانی پیرۆزداو لەسورەتی (النساء)دا دەفەرموێ:﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ أَطِيعُواْ اللّهَ وَأَطِيعُواْ الرَّسُولَ وَأُوْلِي الأَمْرِ مِنكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلاً﴾([٢٠١]). هەروەها خوای بەرزو بێ هاوتا دەفەرموێ:﴿ وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِن شَيْءٍ فَحُكْمُهُ إِلَى اللَّهِ ﴾([٢٠٢]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّىَ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُواْ فِي أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا﴾([٢٠٣]). ئایەتو فەرمودە لەم بوارو لەم واتایەدا زۆرن کەدەقانێکن لەڕوی واجب بونو پێویست بونی گەڕانەوە بۆ قورئانو سوننەت لەکاتی بونی کێشەو جیاوازی لەنێوان موسڵماناندا. هەروەها پێویست بونی ڕەزامەند بون بەو حوکمەی کەقورئانو سوننەت دەری دەکەن بۆ حەل کردنی کێشەو جیاوازیەکانو ئەمەش داخوازیەکە لەداخوازیەکانی ئیمانو باشترین بەندایەتی کردنێکە لەڕابردوو ئێستاو داهاتوشو باشترین چارە نوسێکە..

الحافظ کوڕی رجب رحمە اللە لەکتێبەکەی خۆی (لطائف المعارف) دا لەمەسەلەیەداو دوای ئەوەی لەڕابردودا ئاماژەمان پێ کرد نوسیویەتی کەئەمە دەقەکەیەتی: ((سەبارەت بە بەشەوی نیوەی شەعبان شوێن کەوتوان لەخەڵکی شام، وەك خالد کوڕی معدان، مكحول، لقمان کوڕی عامرو غەیری ئەوانیش، ئەم شەوەیان بەگەورە دادەناو بەندایەتیان تێدا دەکردو خەڵکانی تریش بەگەورە دانانو بەرزی ئەو شەوەیان لەوانەوە وەرگرتو چاویان لەوان کردو بەندایەتیان تێدا دەکردو بەشەوێکی پیرۆزیان دادەنا. هەروەکو دەڵێن: لەم بەپیرۆز دانانو بەندایەتی تێدا کردنەیان کاریگەری ئیسرائیلیاتەکانیان پێوە دیار بو واتە لەئیسرائیلیەکانەوە ئەم خوو

([201]) أ ـ سورة النساء: (٥٩).

ب ـ واتە: ئەی ئەو کەسانەیکەبڕواتان هێناوە گوێ ڕایەڵیو فەرمانبەرداری خوای گەورەو پێغەمبەرەکەی بکەنو هەروەها فەرمانبەرداری بەرپرسانو سەرکردەو ئەو کەسانەی کەهەڵسوڕاندنی کارو بارەکانی ژیانتان لەدنیادا دەگرنە دەست، وەئەگەر لەهەر شتێکدا مل ملانێو جیاوازیو ناخۆشیتان کەوتە نێوان بیگێڕنەوە بۆ حوکمی خوای گەورەو پێغەمبەری خواﷺ واتە بۆ قورئانو سوننەتی پێغەمبەرﷺ ئەگەر بڕواتان هەیە بەڕۆژی دوایی، ڕۆژی کۆکردنەوەو ڕاگرتن لەبەردەم خوای باڵا دەستو کاربەجێ بۆ دادگایی کردنو لێپێچانەوە هەیە، دیارە ئەمەش واتەگێڕانەوەی کێشەکان بۆ قورئانو سوننەتو ڕازی بون بەحکمی خواو پێغەمبەری خوا باشترین چارەسەرو چاکترین چارە نوسێکە کە پڕیەتی لە خێرو بەرەکەتو فەڕی نەبڕاوە. وەرگێڕ.

([202]) أ ـ سورة الشورى: (١٠).

ب ـ واتە: ئەگەر لەهەر شتێکدا کێشەو جیاوازیو ناخۆشیتان کەوتە نێوان بۆ چارە سەریەکەی بگەڕێنەوە بۆ حوکمی خوای گەورە واتە بۆ قورئانو سوننەت. وەرگێڕ.

([203]) أ ـ سورة النساء: (٦٥).

ب ـ واتە: نەخێر، سوێند بە پەروەردگاری تۆ ئەی محمدﷺ ئەوانە ڕاست ناکەن کەبەدەم دەڵێن ئێمە بڕوامان هەیە، ئەوانە بڕوایان تەواو نیە هەتاکو لەهەمو کێشەو جیاوازیو دەمە قاڵێکیاندا نەگەڕێنەوە لای تۆو تۆ بەحاکمو دادوەری خۆیان دانەنێنو مەحکەمەی خۆیان هەمو لەلای تۆ نەکەن، چونکە ئەوان هەر سەر زارەکی دەڵێن بڕوامان هەیەو لەدڵدا و بەکردەوەش تاغوتو ستەمکاران بەحاکمو دادوەری خۆیان دەزانن، جا هەر کاتێك کێشەکانیان هێنایە لای تۆو مەحکەمەی خۆیان بەتۆ کردو بەو حوکمەش ڕازی بون کەتۆ بۆیان دەبڕیەوەو هیچ دو دڵیو گومانێکیان لەو حوکمەدا نیە و بەتەواوی خۆ بەدەستەوە دەدەن ئەوە دیارە بڕوادارن. تەفسیری گوڵشەن ب١ل٢٢٤. وە(المكتبة الشاملة/ التفاسير/ تفسير الطبري/ سورة النساء:٦٥). وەرگێڕ.

کردەوەیـان وەرگرتـوەو لـەناوو موسـڵمانـاندا تەشـەنەی کـردوە. جاکەبـەوڵاتـانی ئیـسلامدا بـڵاو بۆتەوەو ناوبانگی دەرکردوە جیاوازی کەوتـە نێـوان خەڵکیـەوە، ئـەوە بـو هەنـدێکیان ئەمـەیان وەرگرتو قبوڵیان کردو ئەو شەوەیان بەگەورەو پیرۆز دانا، لەوانە تایەفەیەك لەخـەڵکی بەسـرەو غەیری ئەوانیش، بەڵام زۆرینەی زانایانی حیجاز ئەمـەیان قبـوڵ نـەبو وبەرپەرچـی ئـەم کارەیـان دایەوە لەوانە: عطاء، وإبن أبي مليكة. وە عبدالرحمن کوڕی زید کـوڕی أسـلم ئەمـەی لـەفیقهزانانی مەدینـە ڕاگـوێزاوە کەبریتیـە لـە قـسەی هاوەڵـەکانی مالـكو غـەیری ئـەوانیش، ئەمـەش قـسەو ڕایەکەیانـە کەگوتویانـە ئەمـە کـارێکی بیدعەیـە کەمەبەسـت لەبەگـەورە گرتنـی شـەوی نیـوەی شەعبانە، وەزانایانی خەڵکی شام لەم بەگەورە گرتنو زیندو کردنەوەی شەوی نیوەی شـەعبانەدا جیاوازیان لەنێواندا هەبو کەدو قسەو دو ڕا هەبون کەبریتین لە:

یەکەمیان: گروپی ئەم ڕایە دەڵێن: زینـدو کردنـەوەی ئـەم شـەوە بەکۆمـەڵو لەمزگەوتـدا ڕێگـە پێدراوە(مستحب) لەوانە: خالـد کـوڕی معدانو لقمـان کـوڕی عـامرو غـەیری ئـەوانیش کەشـەوی نیوەی شەعبان دەهات خۆیان گـورج دەکـردو جـلو بـەرگی جوانیـان دەپۆشـیو بوخریـان هـەڵ دەکردو خۆیان بـۆن خـۆش دەکـردو چـاویان بـەکل دەڕشـتو خۆیـان دەڕازانـدەوەو شـەوەکەی لەمزگەوت دەمانەوەو زینـدویان دەکـردەوە. إسحاق راهويـــة لـەم ڕایەیانـدا لەگەڵیانـدا ڕێـك بـوو پشتگیری دەکردنو دەی گوت: هەستانەوەو زیندو کردنەوەی شەوی نیوەی شەعبان لەمزگەوتو بەگۆمەڵ بیدعە نیە، وە حرب الكرماني ئەم ڕایەی لە(مسائل)ەکەی خۆی دا ڕاگواستوە.

دووەم: ئەمانەش دەڵێن: کۆبونەوە لەم شەوەدا لەمزگەوت بۆ نوێژ کردنو دوعاو پاڕانـەوەو وتـارو سەربردە تێدا خوێندنەوە بەمەبەستی زیندو کردنەوەی ئـەو شـەوە ناپەسـەند(مکـــروه)ە، بـەڵام ئەگەر یەکێك بەتەنیاو تایبەت بێت بەخۆیەوەو نوێژی تێـدا بکـات و مەبەسـتی زینـدو کردنـەوەی ئەو شەوە نەبێت ئەوە دروستەو هیچی تێدا نیـەو ناپەسـەند(مکـــروه) نیـە. ئەمـەش قـسەو ڕای ئیمامی ئەوزاعیە کەئیمامو پێشەواو زاناوفەقیهی خەڵکی شام بو، دیارە ئەم ڕایـەش لەڕاسـتیەوە نزیك ترە گەر خوای گەورە مەیلی لەسـەر بێـت.. تائـەو شـوێنەی کـەدەڵێ: نـەزانراوە کـەئیمامی أحمـد هـیچ قـسەیەکی لەسـەر شـەوی نیـوەی شـەعبان هـەبێت. وەدو ڕیوایـەت لـەو پێشەوایەو لـەبارەی زینـدو کردنـەوەی ئـەو شـەوە دەر هێنـراون. لـەدو ڕیوایەتـەکانی ئـەم ئیمامـە لەزینـدو کردنەوەی دو شەوی جەژن هاتوە:

لەڕیوایەتێکیانـدا دەڵـێ: ڕێگـە نـەدراوە کەبەکۆمـەڵ شـەوەکەی زینـدو بکەنـەوە، چـونکە نەلەپێغەمبەروﷺ نەلەهاوەڵە بەڕێزەکانیەوە هیچ شتێك نەهاتوە.

وەلەڕیوایەتەکەی تردا دەڵێ: ڕێگە پێدراوە(إستحبها). ئەویش لەبەر ئەوەی کەعبـدالرحمن کـوڕی زید کوڕی الأسود کەیەکێکە لەشوێن کەوتوان کردویەتی. هەروەها زیندو کردنەوەی شەوی نیوەی شەعبان هیچ شتێك نەلەپێغەمبەر ﷺ ونەلەهاوەڵە بەڕێزەکانیەوە رضي الله عنهم دەربارەی شەوی نیـوەی شەعبان جێگیر نەبوەو نەهاتوە، بەڵام ئەوەی ئەوزاعی رحمه الله هێناویەتی کەدەڵێ: هیـچی تێدا نیە کەبەتاك زیندو بکرێتەوە، هەروەها هەڵ بژاردنی ئەو ڕایە لەلایـەن (الحافظ إبــن رجــب)ەوە نامۆو بێ هێزە(غریب وضعیف) ، چونکە هەر شتێك بەبەڵگەی شەرعی نەسەلمێندرێت و شـەرعی نەبێت، بۆ موسڵمانان دروست نیە دای بتاشنو شتی تازە لـەدین دا دابهێـنن، جابـەتاك بێت یـان بەکۆمەڵ، بەدزی بێت یان بەئاشکرا ئەمەش بەپێ ی فـەرمودەکانی پێغەمبـەرﷺکەلەیـەکێ لـەو فەرمودانەی دا فەرمویەتی:{من عمل عملاً لیس علیه أمرنا فهو ردٌ}([٢٠٤]). ئەمەو گشت بەڵگەکانی تر کەبەرپەرچی هەمو جۆرە بیدعـەکانو تازەگـەریو داهێنـانو داتاشـراوەکان لـەئایینی پـیرۆزی ئیسلامدا دەداتەوەو ئاگاداریو وریایی توند دەدەن بۆدور کەوتنەوە لێ یان.

پێشەوا أبوبکر الطرطوشي رحمه الله لەکتێبەکەی خۆی دا(الحــوادث والبــدع) دا نوسـیویەتی کەئەمەی خوارەوە دەقەکەیەتی:

((إبن وضَّاح لەزیدی کوڕی أسلم ڕیوایەت دەکـاتو گـوتی: هـیچ کامێـك لـەفیقهزانانی خۆمـان نەدیتن کەلا لەشەوی نیوەی شەعبان بکەنەوە، نەلاشیان لەفەرمودەی مکحول کردۆتەوە، وەهیچ گرنگی یەکیان بەو شەوە نـەداوەو نەبـەپیرۆزو نەبەگـەورە تریـان لەشـەوەکانی تـر دانـاوەو هـیچ جیاوازیەکیان لەگەڵ باقی شەوەکانی تردا بۆ دانەناوە)). هەروەها گوتراوە کـە إبــن أبي ملیکــة گوتویـەتی: زیاد الــنمیري دەی گـوت: ((پاداشـتو خێـری شـەوی نیـوەی شـەعبان وەك خێـرو پاداشـتی شـەوی قـەدر وایـە))، جـا گـوتی: ((ئەگـەر گـوێم لێ ی بایـەو دار دەسـت (گۆچـان)م بەدەستەوە بایە لێم دەداو باشم دەکوتا)) ئەو زیادە چیرۆك نـوس بـو، مەبەسـت تـەواو.(إنتــهی المقصود.).

هەروەها زانای بلیمەت(العلامة الشوکاني رحمه الله)لـە(الفوائد المجموعة)دا نوسـیویەتی کەئەمـەی خوارەوە دەقەکەیەتی:(فەرمودەی ، یاعلي من صلَّی مائة رکعة لیلة النصف من الشعبان یقرأ في کلِّ رکعةٍ بفاتحة وقل هو الله أحد، عشر مراتٍ قضی الله له کلَّ حاجــةٍ)([٢٠٥]). ...تـد. فەرمودەیـەکی دانراوە.لەوشەکانی دا بەڕاشکاوی دەری خـستوە کەئـەنجام دەرەکـەی چـەندەی پاداشـتو خێـر

([204]) وتاکە یمان پێشتر ڕون کردۆتەوە. وەرگێڕ.

([205]) واتە : ئەی عەلی هەر کەسێك سەد ڕکات نویژ بکات لەشەوی نیوەی شەعبانداو دە جار سورەتی فاتیحەو قل هو الله أحد بخوێنێت خوای گەورە هەر شتێکی بیـەوێ بـۆی جێ بەجێ دەکات. وەرگێڕ.

دەست دەکەوێت، لەوەدا مرۆڤـ هـیچ گومـانی نیـەو یەکسەر بۆی دەرکـەوێتو دەزانێت کەئـەم گۆتەیە فەرمودەی پێغەمبەرﷺنیەو دانراوو داتاشراوە بەدەم فەرمودەوە. و پیاوەکانیشی واتـە ڕاویەکانیشی نادیارو نەناسراون. هەروەها لەڕێگـەی دوەمو سـێ یەمـەوە ڕیوایـەت کـراوە کەهـەر هـەمویان دانـراونو ڕیوایـەتکارەکانیان ونو نادیـارن(مجهولــون) .وەلـە(المختــصر)دا گوتویـەتی: فەرمودەی نوێژی شەوی نیوەی شەعبان باتڵو بێ ناوەرۆكو پوچەڵە، هەروەها لەقـەولێکی إبــن حبان لەفەرمودەی علي هاتوە دەڵێ:(ئەگەر شەوی نیـوەی شـەعبان هـات شـەوەکەی هەڵبستنو زینـدوی بکەنـەوە،و ڕۆژەکەشـی بـەڕۆژو بـن)، ئـەم فەرمودەیـەش بـێ هێـزە. وەلـە(الــلالئ)دا گوتویـەتی: ((سـەد ڕکـات نوێـژ لەشـەوی نیـوەی شـەعبان دا بەئیخلاسـیەت دە هێنـدەی خێـرو پاداشت وەر دەگرێت))و لەگەڵ درێـژەو بـەردەوامی پلـەو پایـەی ئـەو شـەوەو بەندایـەتی کـردن تیایدا ـ کەلە (الديلمي)و غەیری ئەویشەوە ڕیوایەت کـراوە، ئەمـەش دانـراوە(موضــوع).وەهـەمو ڕاویــەکانی لەهــەر ســێ ڕێگەکــەوە بــێ هێـزو نادیــارو ونــن، هــەروەها دەڵــێ:(دوانـزە ڕکـات بەئیخلاسـیەت سـێ جـارە) ئەمــەش دانــراوە(موضـــــوع)، هــەروەها (چــواردە ڕکــاتیش) دانراوە(موضوع).

کۆمەڵێك لـەفیقهزانان بـەم فەرمودەیـە فریویـان خـواردوە وەك خـاوەنی((الأحيــاء)و غـەیری ئەویش، هەروەها ڕاڤە کاران(المفسرين)ی قورئانیش تێ ی کەوتون. وەڕیوایەت کـراوە ـ مەبەسـتم لەشەوی نیوەی شەعبانە ـ بەهەمو شێوە جیایاکانیەوە هـەمویان بـاتڵو بـێ نـاوەرۆکنو دانـراون، وەپێچەوانەی ئەو ڕیوایەتەی (الترمذي) نیە لەفـەرمودەی عائــشة رضــي الله عنــها لەڕۆیـشتنی پێغەمبەرﷺ بۆ (البقيع) و هاتنە خوارەوەی پەروەردگار لەشەوی نیوە بۆ ئاسمانی دنیـا، خـوای گەورە بەقەد خوری مەڕ لەخەڵکی خۆش دەبێت، ئەمەو پوختەی قسان لەسەر نوێژی ئەو شـەوە ئەوەیـە کەبیدعەیـە، چـونکە ئـەو فـەرمودەی عائـشە بـێ هێـزیو پـچڕان لەڕاویـەکانی دا هەیـە، هەروەکو فەرمودەی علی کەتۆزێك پێشتر باسمان کرد لەزینـدو کردنـەوەو هەسـتاندنەوەو زینـدو کردنەوەی شەوی نیوەی شەعباندا، پێچەوانەو دژی ئەوە نیە کەئەو نوێژە ڕاست نیـەو دانـراوەو داتاشـراوە، لەبـەر ئـەوەی یابـەپێ ی ئـەوەی کـەبێ هێـزی تێدایـەو پـێ یـەوە دیـارە هـەروەکو ئاماژەمان پێ کرد)) .

وەالحافظ العراقي گوتویـەتی: ((فـەرمودەی نوێـژ کـردن لەشـەوی نیـوەی شـەعباندا بـەزمانی پێغەمبەرەوەﷺهەڵ بەستراوەو دانراوەو درۆیە کەبـەزمانی ئـەوەوە کـراوە ـ وەئیمـامی النــووي لەکتێبی(المجموع)دا نوسیویەتی: (ئەو نوێژەی کەبە نوێـژی (سـوننەتەکان ـ الرغائــب) ناسـراون

دوانزه ڕكاتن لەنێوان نوێژی شێوان(المغرب)وو نوێژی خەوتنان (العشاء)دا، شەوی یەكەمی هەینی لەمانگی ڕەجەب،و نوێژی شەوی نیوەی شەعبان سەد ڕكات، ئەم دو نوێژە بیدعەیەكی ئاشكراو ناپەسەندن(بدعتان منكرتان)، بەوە فریو مەخۆن كەلەكتێبی(قوت القلوب)و(إحياء علوم الدين)دا هاتون. وەنەبەو فەرمودانە فریو بخۆن كەتیایاندا هاتوە، ئەوانە هەمویان ڕاست نینو باتڵن، وەنە بەوەش هەل بخەڵەتێن كەحوكمی گوماناویان لەهەندێ لەپێشەواكان(الأئمة)وەرگرتوە كەچەندان لاپەڕەیان لەكتێبەكانی خۆیاندا پڕ كردۆتەوەو بۆ تەرخان كردوە كەگوایە پەسەند كراون واتە ڕێگە پێدراون، نەخێر ئەوانە لەمە بەهەڵە داچونو پەسەند نینو بەڵگەی شەرعیان لەسەر نیە)).

شێخی پێشەوا أبو محمد عبدالرحمن كوڕی إسماعيل المقدسي كتێبێكی زۆری لەسەر پوچەڵیو بێ ناوەڕۆكی ئەو دو نوێژە نوسیوە، كارێكی چاكی كردوەو دەستەكانی خۆش بێتو خواچاكەی بۆ بكات، ئەمەو ئەهلی عیلم لەسەر ئەم مەسەلەیە قسەو گفتاری زۆر باشیان هەیە. ئەگەر بێتو هەرچی لەم بارەوە دەستمان كەوتو خوێندمانەوەو بیستمان ڕای گوێزین زۆر درێژە دەكێشێت ئەو هەویرە ئاوی زۆر دەوێت، بۆیە پێمان وایە ئەوەی كەهێناومانەوەو ئاماژەمان پێ كرد بەس بێتو قەناعەت بەو كەسانە بێنێت كەخوازیاری هەقو ڕاستیەكانو هەقخوازن. هەروەها لەو ئایەتو فەرمودەو قسانەی ئەهلی زانستو زانیاریەكانی ڕابردو كەهێنامانەوە بۆ خوازیارانی هەقو ڕاستیەكان ڕون دەبێتەوە كەئاهەنگ گێڕانو یاد كردنەوە بەبۆنەی شەوی نیوەی شەعبان چ بەنوێژ كردنو چ بەهەر شتێكی تر بێت و ڕۆژو گرتن لەڕۆژەكەیدا لەلای زۆرینەی ئەهلی عیلم بیدعەیەكی ناپەسەندەو لەشەریعەتی پاكی ئیسلام دا هیچ پشكێكی نیە، بەڵكو لەو شتە تازە داهێنراوانەیە هەر لەدوای چەرخی هاوەڵە بەڕێزەكانەوەﭫداهێنراونو خزیونەتە ناو ئایینی پیرۆزی ئیسلامەوە. خوازیارانی هەقو ڕاستی لەم بابەتەو غەیری ئەم بابەتەش ئەم فەرمودەیەی خوای بەرزو بێ هاوتایان بەسە كەدەفەرموێ:﴿ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينُكُم ﴾(٢٠٦). هەروەها ئەو ئایەتانەی كەلەم بوارەداو لەم واتایەدالەقورئانی پیرۆزدا هاتونو لەفەرمودەی پێغەمبەرﷺكەفەرمویەتی:{من أحدث في أمرنا هذا ماليس منه فهو ردٌ}. هەروەها ئەو فەرمودانەی كەلەم بوارەو لەم واتایەدا هاتون.

وەلە(صحيح)ی مسلم دا و لە أبي هريرەﭬ هاتوە كەگوتویەتی: پێغەمبەری خواﷺدەی فەرمو:{لاتخصُّوا ليلة الجمعة بقيام من بين الليالي، ولاتخصُّوا يومها بالصيام من بين الأيام، إلاَّ أن يكون

---

(206)سورة المائدة: (٣).

في صوم يــصومه أحــدكم}([٢٠٧]). ئەگـەر تايبـەتی كردنـی بەشـێك لەهـەر شـەوێك لەشـەوەكان بەبەندايەتی كردن تايبەت بكرايە ئەوا شەوی هەينی لەهەمو شەوەكانی تر لەپێشتر بو بۆ تايبـەت كردن بەبەندايەتی تێدا كـردن بـۆ خـوای گـەورە، چـونكە شـەوی هـەينی چاكترينو بەفـەڕ تـرين شـەوێكە لەوەتـەی كەتيـشكی ڕۆژ بەسـەر زەوی دا هـەڵاتوەو پـەخش بـوە بـەدەقی فـەرمودە ڕاستەكان كەلەپێغەمبەرەوەﷺهاتون. دەی مادام پێغەمبەرﷺئاگاداریو وريايی داوە لەتايبەت نەكردنی شەوی هەينی بەهيچ جۆرە بەندايەتيەك بۆ خوای گەورە بـەدەر لەشـەوو ڕۆژەكـانی تـر، بەڵگەيە لەسەر ئەوەی كەشەوەكانی تری غەيری شـەوو ڕۆژی هـەينی لەپـێشترن بـەوەی كـەنابێ هيچ جۆرە بەندايەتيەكان تێدا تايبەت بكرێتو زيندو بكرێتـەوە بـەهيچ بۆنەيـەكو تايبەتيەكـەوە، مەگەر بەبەڵگەی ڕاستو ڕەوان كەپەيوەست بێت بەتايبەتی كردنی جۆرێك لەبەندايەتيەكان.

دەی لەكاتێكدا شـەوی قـەدرو شـەوەكانی مـانگی ڕەمـەزان دروسـتو شـەرعيە تيايـدا هـەڵ بستيەوەو بەندايەتی تێدا بكرێتو زيندو بكرێتەوەو هەوڵی تێدا بـدرێت، پيغەمبـەرﷺخـەڵكی لێ ئاگادار كردوەو هانی داون بۆ زيندو كردنەوەی ئەو شەوانە، وئوممەتی ئيسلامی بێدار كردۆتەوەو هانی داون كەئەو شەوانە هەستنەوەو بەعيبادەت زينـدوی بكەنـەوەو بـەخودی خۆشـی ئـەنجامی داوەو زينـدوی كردونـەوە، هـەروەكو لەهـەردو فـەمودە ڕاسـتەكاندا(الــــصحيحين)دا هـاتوە، لەپێغەمبەرەوەﷺكەفەرمويەتی:{من قام رمضان إيماناً وإحتساباً، غُفِرَ ماتقدم من ذنبه، ومن قام ليلة القدر إيماناً وإحتساباً، غُفِر ماتقدم من ذنبه}([٢٠٨]). جائەگـەر شـەوی نيـوەی شـەعبان يـان شـەوی يەكەم هـەينی لەمانگی ڕەجـەب، ياشـەوی شـەو ڕەویو سـەركەوتن شـەرعی بوايـە كەئاهـەنگی تايبەتی تێدا بگێڕدرێت ياتايبەت بكرێت بەجۆرێك لەجۆرەكانی عيبادەت، ئەوا هـيچ گومـانی تێدا نەبو كەپێغەمبەرﷺئوممەتەكەی خۆی لێ ئاگادار دەكـردو ڕێنومايـشی دەكـردن بـۆ ئەنجامـدانی ئـەو ئاهەنگە يـا ئـەو جـۆرە عيبادەتـە، يـا بـۆ خـۆی ئـەنجامی دەدان هـەروەكو چـۆن شـەوانی ڕەمەزانو شەوانی قەدری ئەنجام دەدا و ئێمەشی هـان داوە كەئـەنجامی بـدەينو پاداشتەكەشـی بۆ دياری كردوين، دەی خۆ ئەگەر شتێكی ئەوا هەبوايە، ئەوا هاوەڵە بـەڕێزەكانیرضي الله عنهمئەمـەيان بـۆ ئێمەی ئوممەتی ئيسلامی دوا خۆيان ڕادەگواستو پەردە پۆشيان نـەدەكردو داييـان نەدەپۆشـی

([207]) واتە : شەوی هەينی تايبەت مەكەن بەبەندايەتی كردنێكەوە بەدەر لەشەوەكانی تر، هەروەها ڕۆژەكەشی تايبەت مەكەن بەڕۆژو گرتن تيايدا بەدەر لەڕۆژەكانی تـری هەفتە، مەگەر يەكێك ڕۆژويەكی تايبەتی خۆی بگرێت و ڕۆژی شەممە يا پێنج شەممەی لەگەڵ دا گرتبێت وەك گێڕنەوەی ڕۆژوە چوەكانی مـانگی ڕەمـەزان، ياسـێ ڕۆژەكـانی ڕۆژنی كەمانگ تيايانـدا پڕن(أيام التشريق) واتە ڕۆژانی (١٣ ، ١٤،١٥) ياهەر ڕۆژويەكی تری لەم جۆرانە بێت ئەو كاتە دروستە ڕۆژی هەينيش بەڕۆژو بيت. وەرگێڕ.

([208]) واتە : هەر كەسێك شەوەكانی ڕەمەزان هەستێتەوەو بەندايەتی بۆ خوا بكات، خوای گەورە لەهەرچی گوناحەكانی ڕابردوی هەيە خۆش دەبێت، هـەروەها هـەر كەسێك شەوی قەدەر هەستێتەوەو بەندايەتی بۆ خوا تێدا بكات بەئيمان بەئومێدەوە و زيندوی بكاتەوە خوای گەورە لەهەرچی گوناحی ڕابردوی هەيە خۆش دەبێت. شـەوی قـەدريش لەبەر ئەوەی دياری نەكراوە بۆيە پێغەمبەرﷺ هەر دە شەوەكەی ڕەمەزانی زيندو كردۆتەوە چونكە كۆڕای زانايان لەو دە شەوەی كۆتايی ڕەمەزاندايە. وەرگێڕ.

لەکاتێکدا ئەوان چاك ترینی خەڵکی بون، وبەئامۆژگاری ترینی خەڵکی بون لەدوای پێغەمبەران و ڕەزامەند ترین کەسانێك بون. هەروەکو پێش کەمێك لەهێنانەوەی قسەی زانایان زانیت بۆت دەرکەوت کەنەلەپێغەمبەرﷺونەلە هاوەڵە بەڕێزەکانیەوە رضي الله عنهم هچ شتێك دەربارەی پلەو پایەو فەزڵی شەوی یەکەم هەینی مانگی ڕەجەب و نەلەشەوی نیوەی شەعبان نەهاتوەو نەچەسپاوە، هەروەها زانیت کەئاهەنگ گێڕان بەو بۆنەیەوە بیدعەو تازەگەریو داهێنانە لەئایینی پیرۆزی ئیسلامدا، هەروەها تایبەتی کردنی بەجۆرێك لەعیبادەتەکان، یائەنجام دانی جۆرێك لەبەندایەتی کردن تیایدا بیدعەیەکی ناپەسەندو خراپە(بدعة منكرة)، هەروەها شەوی بیستو حەوتی مانگی ڕەجەبیش بەهەمان شێوە، کەهەندێ لەخەڵکی بڕوایان وایە کەشەوی شەو ڕەویو سەرکەوتنە بۆ ئاسمانەکان(ليلة الإسراء والمعراج)، بەهەمان شێوە دروست نیە تایبەتی بکرێت هەروەکو درست نیە کەئاهەنگیشی تێدا بگێڕدرێت بەگوێرەی بەڵگەکانی ڕابردو. ئەمە ئەگەر زانرا، ئەدی چۆن، ڕاستیەکەی لەقسەی زاناکان ئەوەیە کەنازانرێت یاناناسرێت واتە کاتەکەی نادیارە. وەقسەی ئەوەی کە گوتویەتی: شەوی بیستو حەوتی ڕەجەب، قسەیەکەو بێ ناوەرۆکو پوچەڵەو هیچ بنچینەو بنەمایەکی نیەلەفەرمودەی ڕاستدا. ڕاستی کردوە ئەوەی کەگوتویەتی:

خير الأمور السالفات على الهدى   وشر الأمور المحدثات البدائع([٢٠٩])

لەخوامان داوایە کەئێمەو هەمو موسڵمانان یارمەتی بداتو ڕێنومایمان بکاتو سەرکەوتوو سەرفرازمان بکات بۆ دەست گرتن بەقورئانوسوننەتو پێدامەزراوو بەردەواممان بکات و هەمیشە بەئاگاو وریاو هۆشیارمان بکات، و بەرچاو ڕۆشن بین بۆ دور کەوتنەوە لەهەمو کارێکی پۆخڵو پێچەوانەی قورئانو سوننەت، خوای گەورە بەخشندەو میهرەبانە،،،

وصلَّى الله وسلم على عبده ورسوله نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

نامەی چوارەم

بێدار کردنەوەیەکی گرنگ لەسەر درۆی ڕاسپاردەیەکی سەر بە شێخ أحمد خزمەتکاری حەرەمی شکۆدارو مەزنی پێغەمبەرﷺ

([209]) واتە: باشترینو بەفەڕ ترین کارەکان ئەوانەن کە پێشنەکان دەیان کردو لەسەر ڕێگەی هیدایەتی خوایی بون، وەخراپترینوشەڕ ترینو قێزەون ترین کارێکیش کاری داهێنانو تازەگەریو کارە بیدعیەکانن. وەرگێڕ.

لەعبدالعزیز کوڕی باز بۆ هـەر کەسـێك لەموسـڵمانان کەئـەو ڕاسـپاردەیە دەخوێنێتـەوەو دەی بینێ، خوای گەورە بە ئیسلام بیان پـارێزێ، خـوای گـەورە ئێمـەش‌و ئـەوانیش لەشـەڕو فیتنـەی بوختان کەران‌و داهێنەرانی نەفامی ستەمکار بپارێزێت.

سلام علیکم ورحمة الله وبرکاته، أمابعد:

وشەیەك یانوسراوەیەکم کەوتە دەست کەسەر بەشـێخ أحمد خزمـەتکاری حـەرەمی پـیرۆزی پێغەمبەری پایە بەرزﷺ بو بەم ناونیشانە(هذه وصیة من المدینة المنورة عن الشیخ أحمد خادم الحرم النبوي الشریف)([210])..تیایدا گوتویەتی:

((شەوی هەینی بەخەبەر بوم‌و قورئانم دەخوێند، دوای خوێندنی ناوە جوانـەکانی خـوای گـەورە، جاکاتێ لەقورئان خوێندن‌و ناوە جوانەکانی خوای گەورە بومەوەو خۆم ئامـادە کـرد بـۆ نوسـتن خاوەنی دیمـەن‌و ڕوخساری درەوشـاوەی پێغەمبـەری خـواﷺم بینـی کەبـەو ئایەتـە قورئانیـەو بەئەحکامە پیرۆزەکان ، ڕەحمەت‌و بەرەکەت بۆ هەمو جیهانیان گەورەمان محمدﷺ، فـەرموی: ئەی شێخ أحمد، گوتم: لەخزمـەتت دام ئـەی ڕەسـولی خـوا، ئـەی ئـەو کەسـەی لەهـەمو دروست کراوەکانی خوا بەرز ترو بەڕێز تری، جاپێ ی گوتم:

ـ من شـەرم دەکـەم لـەقاپی خـوادا بـەهۆی کـردەوە خراپـەکانی ئـەو خەڵکـە خـراپ کارانـەوە، وەچـاوەڕوم نیـەو نـاتوانم بەرامبـەر بەپـەروەردگاری خـۆم بوەسـتم، نـە لـەڕوی فریـشتەکانیش، چونکە لەم ڕۆژی هەینیـەوە بـۆ ئـەو ڕۆژی هەینیـە سـەدو شەسـت هـەزار کـەس مـردون‌و لەسـەر ئایینی پیرۆزی ئیسلام نەماون‌و لەدین دەرچون.

ئەمجار هەندێ لەکردەوە خراپ‌و سەرپێچیەکانی ئەو خەڵکەی بۆ باس کردم، و فەرموی:

ـ ئەم ڕاسپاردەیە بەزەیی خوای بەڕەحم‌و بەزەییە بۆ ئەو خەڵکە پێ یان بگەیەنە.

ئەمجار هەندێ لە نیشانەکانی ڕۆژی دوایی ئاماژە پێ کردن، تائەو شوێنەی فەرموی:

ئەم ڕاسپاردەیان پێ ڕابگەیەنە ئەی شێخ أحمد، وبڵێ ئەم ڕاسپاردەیە بەپێنوسـی قـەدەری خـوا لە(اللوح المحفوظ)ەوە ڕاگوێزراوە، هـەر کەسـێك بینوسـێتەوەو بـۆ شـارێکی تـرو لەوڵاتێکـەوە بـۆ وڵاتێکی ترو لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تری بگوازێتەوە ئەوا کۆشکێکی لەبەهەشتدا بۆ دروست دەکرێت، وەهەر کەسێك نەی نوسێتەوەو نەی نێرێت ئەوا لەڕۆژی قیامەتدا لەتکا کـردن(شفاعة)ی من بێ بەش دەبێت‌و بەر شیفاعەتی من ناکەوێت، وەهـەر کەسـێکیش بینوسـێتەوە ئەگـەر هـەژار بێت خوای گەورە دەوڵەمەندی دەکات، یائەگەر قـەرز دار بێـت خـوای گـەورە قـەرزەکانی بـۆ پـڕ

([210]) واتە: ئەمە ڕاسپاردەیەکە لەشاری مەدینەوەو لەشێخ أحمد خزمەتکاری حەرەمی پیرۆزی پێغەمبەری خۆشەویستﷺ. وەرگێر.

دەكاتەوەو لەسەر نامێنن، یاخود گوناحبارو تاوانبـار بـو خـوای گـەورە لەگوناحـەكانی ئـەویش‌و لەگوناحی دایك‌و باوكیشی خۆش دەبێت بەبەرەكەت‌و بەفەڕی ئـەو ڕاسـپاردەیە، وەهـەر كەسـێك لەبەندەكانی خوا نەی نوسێتەوە خوای گەورە لەدنیاو لەقیامەتدا ڕوانی ڕەش دەكات.
هەروەها سێ جاران لەسەر یەك گوتی: ئەم ڕاسپاردەیە شـتێكی ڕاسـتەو درۆی تێدا نیـە، ئەگـەر درۆ بكەم لەدنیا دەرچم‌و بەكافری دەمـرم‌و لـەدینی ئیـسلام دەردەچـم. هـەر كەسـێك بـڕوای پـێ بكات ئەوە لەئاگری دۆزەخ ڕزگاری دەبێت، هەر كەسێكیش بڕوای پێ نەبێت ئەوا كافر بوە)).

ئەمە پوختەی ئەو ڕاسپاردە درۆینە بو بەزمانی پێغەمبەرەوەﷺ، ئەم ڕاسـپاردە درۆینـەمان چەندان جارو لەچەندان ساڵ لەمەوبەر بیستوە، بڵاو دەكرێتەوە لەنێوان ئـەو كـات‌و ئـەو كاتـدا، لەنێوان زۆرێك لەخەڵكی سـادەو سـاكارو لـەناو عـەوامی خـەڵك دا ڕەواجـی پـێ دەدرێـت، لەهـەر جارێك بۆ جـارێكی تـر وشـەو پیتـەكانی لێـك جیـاوازن‌و هەریەكـەی بەجۆرێكـە، درۆزنەكـەی ئـەو ڕاسپاردەیە دەڵێ: كەگوایە ئەو پێغەمبەری لەخەودا بینیوەو ئەو ڕاسپاردەی بـەكۆڵ داداوەو پـێ ی فـەرموە دەبـێ بـڵاوی بكەیتـەوە لـەناو خـەڵكی داو پـێ یـان ڕابگەیـەنیت، وەلـە كۆتـایی بـڵاو كراوەكەی دا كەئێمە ئاماژەمان پێ كردو بۆمان ڕاگواستی ئەی خوێنەری ئـازیز بوختـان كەرەكـە گوتویەتی كەئەو لەكاتێكدا پێغەمبەری بینیوە كەخۆی بۆ نوستن ئامـادە كـردوە: ئەمـەش ئـەوە دەگەیەنێ كەهێشتا نەخەوتوەو لەحاڵەتی بـەئاگایی دا واتـە پـێش ئـەوەی بخـەوێت پێغەمبـەری بینیوە ! !

ئەو بوختانكەرە لەو ڕاسپاردەی خۆی دا گەڵێ شتی بێ بنەمای هەڵ بەستوە، ئەو ڕاسـپاردەیە لەدیار ترین‌و ئاشكرا ترین درۆو دەلەسەو هەڵ بەستراوێكە، بـێ بنـەما تـرین‌و بـێ نـاوەرۆك تـرین كارێكە، بەویستی خـوا لـەنزیك تـرین كاتـدا لەوشـەو درۆو دەلەسـەكانی ئـەو ڕاسـپاردەیە وریـات دەكەمەوە، هەروەكو لەساڵانی پێشودا وریایم لەم بوارەیەوە دا بو، وەبۆ خەڵكیم ڕون كردبـوەوە كەئەم كارە قێزەونە لەڕونترین‌و ئاشكرا ترین درۆو دەلەسەكانەو لەبوختان‌و هەڵ بەسـتراوەكانە.
كاتێ ئەم بڵاو كراوەی دواییەیانم بەرچاو كەوت‌و خوێندمەوە لەوەڵامدانەوەو نوسـین لەسـەری دو دڵ بوم، نەم ویست لەسەری بنوسم، لەبەر ڕون‌و ئاشكرایی بێ ناوەرۆكی‌و پوچەڵی‌و بـێ بایـەخی ئەو درۆو بوختانە، و لەبەر گەورەیی جورئەتی بوختانكەرەكـەی لەسـەر درۆو دەلەسـەو بوختـان كردن، وەگومانم نەدەكرد كەبێ ناوەرۆكی‌و بێ بایـەخی ئـەو بـڵاو كراوەیـە ئـاوا ڕەواجـی هـەبێت لەلایەن كەسێك كەتۆزقاڵێك تێگەیشتن‌و بەرچاو ڕۆشنی هەبێت، یا هەر كەسـێك لەسـەر فیترەتـی سـاغ‌وپتەوو ڕاسـتەقینەوە هـاتبێ‌و گـۆش بوبێـت. كەچـی زۆرێـك لـەبرایان هـەواڵیان پـێ دام

کەبەڕاستی ئەو ڕاسپاردە درۆینە کارێکی زۆری لەخەڵکی کردوەو ڕەواجێکی زۆری لەناو هەندێ لەخەڵکی دا پەیدا کردوەو لەناو خۆیاندا بلاَویان کردۆتەوەو بەکاریان هێناوەو ئامۆژگاریەکانیان جێ بەجێ کردوەو هەندێکیش بەتەواوی بڕاوایان پێ ی هەیە. لەبەر ئە هۆیانە وام بینی کەبەڕاستی پێویستە لەسەر مەمانان‌و وێنەی مەمانان کەلەسەری بنوسن‌و بەدرۆی بخەنەوەو بێ سەرەو بەرەیی‌و درۆو بوختانەکانی بۆ خەڵکی موسڵمان ڕون بکرێنەوە، خەڵکی لێ ئاگادار بکریتەوە کەئەمە بوختانێکی گەورەیە بەدەم پێغەمبەرەوەﷺ دەکرێت هەتاکو خەڵکی فریو نەخۆن پێ ی. هەر کەسێك لەئەهلی عیلم‌و ئیمان، یاخود خاوەنی فیترەتی پاك بێت یا تۆزقاڵێك عەقڵ‌و ژیری هەبێت بەوردی سەیری بکات‌و تێ ڕابمێنێت تێ دەگات کەئەم قسانە بێ ناوەرۆك‌و درۆو دەلەسەیەکی ڕوتن‌و لەچەند ڕوەیەکەوە کۆمەڵە بوختانێکن‌و بەس.

بۆ ئەم مەبەستەو دەربارەی ئەم بوختان‌و هەڵبەستنە، ولەبارەی ئەم ڕاسپاردەیە پرسیارم لەچەند خزمێکی نزیکی شێخ أحمد کرد، لەوەلاَمدا گوتیان: ئەم کارە درۆیەکەو بەدەم شێخ أحمدەوە هەڵ بەستراوەو ئەو هەرگیز شتی وای نەگوتوەو لەبنەڕەتەوە درۆیە بەدەمی ئەوەوە، وەشێخ أحمدی ناوبراو ماوەیەکی باشە مردوەو نەماوە ، گریمان بڵێین شێخ أحمد، یان هەر کەسێکی تر لەو گەورە تر، بڵێ کە پێغەمبەریﷺلە خەوندا یا لەبێداری دا بینیوەو ئەو ڕاسپاردەو ئامۆژگاریانەی پێ ڕاگەیاندوە، بەدڵنیاییەوە دەزانین‌و لای هەمو کەسێك ڕونە کەئەمە درۆیەکی زەق‌و زلەو بێژەرەکەی درۆزنە، یا ئەوەی ئەو قسانەی پێ گوتوە یاپێ ی ڕاگەیاندوە ئەوە شەیتان بوە، و هەرگیز ئەو کەسە پێغەمبەرﷺنەبوە ئەویش لەچەند ڕوەیەکەوە کەلەم چەند خالاَنەی خوارەوەدا دەیان گوشین:

١. پێغەمبەرﷺلەبێداری دا لەدوای وەفات کردنیەوە هەرگیز نابینرێت، هەر کەسێك لە نەفامە سۆفیەکان دعایە بکەن کەپێغەمبەرﷺی لەبێداری دا دەبینێ، یاخود لەمەجلسی مەولود خوێندنەوەو هاوشێوەکانی دا ئامادە دەبێت ئەوا ئەو کەسانە خراپترین‌و بۆگەن ترین هەڵەیان کردوە، پەردەی بەسەر چاودا دراوەو ئەوپەڕی لێ تێکچونە، وکەوتۆتە هەڵەیەکی گەورەوەوو پێچەوانەی قورئان‌و سوننەت‌و کۆڕای ئەهلی عیلم وەستاوە، چونکە مردوان لەدنیادا هەرگیز لەگۆڕەکانیان نایەنە دەر، بەڵکو لەڕۆژی قیامەتدا دێنە دەرو تائەو کات لەگۆڕەکانیاندا دەمێننەوەو نایەنە دەر، جاهەر کەسێك پێچەوانەی ئەوە بوەستێتەوە ئەوە درۆی کردوە بەدرۆیەکی زۆر زل‌و ڕون‌و ئاشکرا، یاپەردەی ڕەشی بەسەر چاودا دراوەو هەڵەیەکی زلی پێ کراوە، ئەو ڕێگە ڕاستەو ئەو هەقەی نەناسیوە

کەپێشینەی پیاو چاکان ناسی بویانو لەسەری دەڕۆیشتن، وەلەو ڕێگەیە لای داوە کەهاوەڵانو شوێنکەوتانیان بەچاکە لەسەری دەڕۆیشتن. خوای بەرزو بێ هاوتا دەفەرموێ :﴿ ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ ۞ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ﴾([٢١١]). هەروەها پێغەمبەر ﷺفەرمویەتی:{أنا أول من تنشق عنه الأرض يوم القيامة، وأنا أول شافع وأول مشفع}([٢١٢]). وەئایەتو فەرمودە لەم بارەو لەم واتایەدا گەلێك زۆرن.

٢. پێغەمبەرﷺ هەرگیز پێچەوانەی هەق قسە ناکات، نەلەژیانی داو نەلەدوای مردنی، وەئەم ڕاسپاردەیە لەچەند ڕوەیەکەوە پێچەوانەو دژایەتیەکی ڕونو ئاشکرای شەریعەتی محمدەﷺ ـ هەروەکو لەداهاتودا ڕونی دەکەینەوە ـ ئەوﷺلەخەودا دەبینرێت، وەهەرکەسێك لەخەودا لەسەر شێوەی وەسف کراوی خۆی ببینێ ئەوە ئەوی بینیوە، چونکە شەیتان ناتوانێت خۆی بێنێتە سەر وێنەی پێغەمبەرﷺ هەروەکو فەرمودەی ڕاست لەم بارەوە هاتوە، بەڵام گرنگیوڕاستی کارەکە لێرەدا لەئیمانو بیرو باوەڕو عەقیدەو ڕاستگۆییو دادپەروەریو زەبتو دیانەتو ئەمینیو دەست پاکیو زمان پاکی خەون بینەکەدا ڕەنگ دەداتەوە، وەئایا پێغەمبەریﷺلەسەر وێنەو شێوەی خۆی بینیوە یان لەسەر شێوەی کەسێکی تر، ئەگەر فەرمودە لەپێغەمبەرەوەﷺو لەژیانی خۆی دا هاتبێ، بەڵام لەڕێگەی غەیری کەسانی بڕوا پێ کراوو متمانە پێ کراوەکانەوە بێت ئەوە کاری پێ ناکرێتو بەبەڵگە وەرناگیرێت، یان لە متمانە پێ کراوەکانەوە هاتبێت بەڵام پێچەوانەی ڕیوایەتێك بێت کەلەو متمانەدار تر بێت پتریش فەرمودەی لەبەر بن، چونکە متمانەدار ترو بڕوا پێ کراو ترو پێچەوانەیەك بەیەکەوە کۆ نابنەوە، بەڵکو یەکەمیان هەڵوەشاوە واتە لەکار دەکەوێتو هی دوەمیشیان هەڵوەشێنەرەوە دەبێتو کاری پێ دەکرێت هەر کاتێك مەرجەکانی تێدا هاتنە دی. خۆ ئەگەر نەتوانرا کۆ بکرێنەوەو نە هەڵوەشاوەش بو ئەوا وەك ڕیوایەتیکی کەسێك کەکەمترین فەرمودە لەبەرو ناداد پەوەر ترین کەس حساب دەکرێت ، ئەو کاتەش وەك فەرمودەیەکی ڕیزپەڕ یا نامۆ(شاذ) دادەنرێتو کاری پێ ناکرێت.

ئەدی بۆ ڕاسپاردەو ئامۆژگاریەك کەنە خاوەنەکەی ناسراوە کەلەپێغەمبەرەوەﷺڕای گواستوەو نەڕاستگۆییو نەدادپەروەریو نەمتمانەو نەئەمینداریو دەست پاکیوزمان پاکی

([211]) أ ـ سورة المؤمنون (١٥ـ ١٦)

ب ـ واتاکە یمان لە پەراوێزی ژمارە(١٨٦)و لەبابەتی ئاگادار کردنەوە لەتازە داهێنراوەکان(البدع) و لەنامەی یەکەمدا نوسیوە. وەرگێڕ.

([212]) واتاکە یمان لەڕابردودا لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

ئەو کەسە دیارەو دەزانرێ ئەوا لەسەر حاڵەتی خۆی وەك حەقیقەتێك وازی لێ دەهێنرێو لای لێ ناکرێتەوە.هەر چەندە هیچ شتێکیشی تێدا نەبێت کەپێچەوانەی شەریعەت بێت. ئەدی چۆنە ئەگەر ئەو ڕاسپاردەیە پڕی بێت لەزۆر شتی وا کەبەڵگەیە لەسەر پڕوپوچی و بێ ناوەرۆکیو ناڕاستی ئەو ڕاسپاردەیە، و درۆیەکەو بەدەمی پێغەمبەرەوەﷺهەڵ بەستراوەو یاساو تەشریعێکی ئایینی وای تێدایە کەخوای گەورە پێ ی ڕازی نیەومۆڵەتی پێ نەداوە.

پێغەمبەرﷺفەرمویەتی: {من قال علي ما لم أقل فيتبوَّأ مقعده من النار}([213]). دەی ئەو بوختان کەرە قسەیەکی بەزمانی پێغەمبەرەوەﷺهەڵبەستوە کەئەو نەی فەرموە، ودرۆیەکی ئاشکراو ڕاشکاوانەو مەترسی داری بەدەم پێغەمبەرەوە گوتوە. ئای ئەو کەسە چەند شایستەیە بەو پەیمانە گەورەیە کەپێغەمبەر ﷺبەو کەسەی داوە کەلە ناو ئاگرەو لەهەمو کەس لەپێشترە بۆ ئەو شوێنە ئەگەر تۆبە نەکاتو پەشیمان نەبێتەوەو نەگەڕێتەوە بۆ لای خوای گەورە، درۆینەی ئەو وەسیتە بۆ خەڵکیو لەناو خەڵکی دا بڵاو نەکاتەوە کە دابویە پاڵ دین، ئەگەر وانەکات ناڕاستیەکەی بۆ خەڵکی ئاشکرا نەکاتو ڕای نەگەیەنێت ئەوا تۆبەی لێ وەرناگیرێت هەتاکو ئەو کاتەی خەڵکی نەزانن کەلەدرۆیەکەی خۆی پاش گەز بۆتەوەو خۆی بەدرۆ خستۆتەوە. بەگوێرەی فەرمایشتی خوای گەورە کەدە فەرموێ:﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلعَنُهُمُ اللّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ۞ إِلاَّ الَّذِينَ تَابُواْ وَأَصْلَحُواْ وَبَيَّنُواْ فَأُوْلَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾([214]).خوای پاكو بێگەرد لەم دو ئایەتە پیرۆزەدا بۆی ڕون کردوینەوە کە: هەر کەسێك هەقو ڕاستیەکان بشارێتەوەو پەردە پۆشیان بکات ئەوا تۆبەی لێ وەرناگیرێت، مەگەر دوای خۆ چاك کردنو بەخۆدا چونەوەو ڕو کردنە چاکەو چاکاریو ڕون کردنەوەی تۆبەکەیو جاڕدانی لەناو خەڵکی دا بۆ ئەوەی خەڵکی بزانن کەتۆبەی بەڕاستی کردوە. خوای گەورە ئایینی بۆ خەڵکی سەر ڕوی زەوی تەواو کردوەو هیچ کەمو کوڕیەکی تێدا نیەو هیچ شتێکی نەماوە ڕای نەگەیاند بێت، وەنازو نیعمەتی خۆی بەسەردا ڕشتون بەناردنی

([213]) واتە: هەر کەسێك قسەیەك بەزمانی من هەڵ ببەستێتو من نەم گوتبێت، بائەو کەسە جێگەی خۆی لەناو ئاگری دۆزەخدا ئامادە بکات یاتەرخان بکات. وەرگێڕ.

([214]) أ ـ سورة البقرة (١٥٩ـ ١٦٠).

ب ـ واتە: ئەو کەسانەی کەئەو موژدەیەی دەرهەق بەڕاستی پێغەمبەرێتی محمد پێدرا بو و ڕونمان کرد بۆوە بۆیان لەترسی لەدەست دانی پلەو پایەیان دەشارنەوەو پەردە پۆشی دەکەن، وەهەقو ڕاستیەکانی بەرنامەی خوای گەورە کەوەك بەرنامەی ژیانی مرۆڤ ناردویەتیە خوارەوە بشارێتەوەو ڕاستیەکان نەڵێتو ڕونی نەکاتەوە دوای ئەوەی کەخوای گەورە لەکتێبەکەی خۆی دا بۆی ڕون کردونەوە هەرگیز تۆبەی لێ وەرناگیرێت، ئەو جۆرە کەسانە خوای گەورە نەفرەتیان لێ دەکات، هەروەها نەفرین کارانیش وەك فریشتەکانو مرۆڤەکانیش نەفرەتیان لێ دەکەن. مەگەر ئەو کەسانەی کەبەڕاستی تۆبە بکەنو بگەڕێنەوە بۆ لای خوا و چاکە بکەنو تۆبەکەیان بۆ خەڵکی ڕون بکەنەوەو لەناو خەڵکی دا جاڕی بدەنو خۆیان بەدرۆ بهێننەوە و ددان بە پێغەمبەرێتی محمد دا بهێننو بەتەواوی بڕوا بهێنن کردەوەی چاك بکەنو چاکەکاری لەزەوی دا بڵاو بکەنەوە ئەوە ئەو کاتە خوای گەورە تۆبەکەیان لێ وەر دەگرێت، خوای گەورە لێ بوردەو بەخشندەیە کی بێ ئەندازەیەو تۆبەی ڕاستەقینەی تۆبەکاران وەردەگرێت. تەفسیری گوڵشەن ب١ل٦٣ـ٦٤. وەرگێڕ.

نێردراوەکـەی خـۆی محمـدﷺ وەهەرچـی سروشـێکی بـۆی کـردوەو بـۆی نـاردوە هـەموی لەشەریعەتی تەواوی خـوای گـەورە بـوەو نەشـی مرانـدوە هـەتاکو هـەمو بەرنامەکـەی بەتـەواوی ڕاگەیانـدوە بـۆ خـەڵکی سـەر ڕوی زەویو ڕونـی کردۆتـەوە هـەروەکو خـوای بـەرزو بـێ هاوتـا دەفەرموێ:﴿ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الإِسْلاَمَ دِينًا ﴾([٢١٥]).

بوختانکەری ئەو ڕاسـپاردەیە لەسـەدەی چواردە هەمدا هـاتوە،و دەیـەوێ بـەرگێکی تـازەی ئایین بەبەر خەڵکی دا بکات، هەر کەسێك دەست بگرێت بەشەریعەتەکەی ئەوا دەبێتە هۆی چونە ناو بەهەشتو ڕزگار بونی لەئاگری دۆزەخ، دەیەوێ ئەو ڕاسپاردەیە لەقورئان بەگەورە ترو باشتر دابنێت. تیایدا ئەو بوختانە گەورە دەکاتو دەڵێ: هەر کەسێك بینوسێتەوەو لەم شار بۆ ئەو شار یا لەم وڵات بۆ ئەو وڵات یا لەم شـوێن بـۆ ئـەو شـوێن بینێرێـت، ئـەوە لەبەهەشـت دا کۆشـکێکی گەورەی بۆ دروست دەکرێت، وەهەر کەسێکیش نەی نوسێتەوەو نـەی نێرێـتو بـڵاوی نەکاتـەوە ئەوا لەشەفاعەتی پێغەمبەرﷺبێ بەش دەبێت لـەڕۆژی قیامەتـدا، دیـارە ئەمـەش شـتێکی ڕونو ئاشـکرایە کەلـەخراپترینو پـیس تـرین درۆکانـەو ڕونتریـن بەڵگەیەکیـشە لەسـەر درۆیـەتی ئـەو ڕاسپاردەیەو بێ شـەرمیو کـەمی حـەیای ئـەو بوختانکـەرو درۆزنـە، گـەورەییو زۆری جورئـەتی ئەوکەسە بێ شەرمە لەسەر درۆ کردنو درۆزنی ، چونکە هـەر کەسـێك قورئـان بنوسـێتەوەو لـەم وڵات بینێرێت بۆ ئەو وڵاتو لەم شوێن بۆ ئەو شـوێن ئـەو پلـەو پایـەی بەدەسـت ناکـەوێت مـادام بەتـەواوی کـار بـەقورئانی پـیرۆز نـەکات، ئـەی کەواتـە چـۆن نوسـەری ئـەو بوختانـە گەورەیـەو گواسـتنەوەی لەشـوێنێکەوە بـۆ شـوێنێکی تـر ئـەو دەسـت کەوتەگـەورەی دەسـت دەکـەوێت، لەکاتێکدا ئەگەر قورئان نەنوسێتەوەو لەوڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی تر یالەشوێنێکەوە بۆ شوێنیکی تر نەی گوازێتەوەو بلاوی نەکاتەوە لەشـەفاعەتی پێغەمبـەرﷺبـێ بـەش نابێـت بەمـەرجێ بـڕوادار بێتو بڕوای بەپێغەمبەرێتی ئـەو هـەبێت، بەشـەریعەتەکەی ئـەویش کـار بکـاتو شـوێن کەوتـەی بەرنامەیەکی تر نەبێت، ئەمە یەکێکە لەبوختانەکانی ئەو ڕاسپاردەیە، و بەتەنیا بەسـەو بەڵگەیـە لەسەر بێ ناوەڕۆکیو پوچەڵی ئـەو ڕاسـپاردەیەو درۆزنـی نوسـەرو بـڵاو کەرەوەکـەی. وبەڵگەیـە لەسـەر پیـسیو بۆگـەنیو گەمـژەو گێلـیو دوری ئـەو کەسـە لـەو زانـستو زانیـاریو بەرنامـەو ڕێنومایيو ئەوهێدایەتەی کەپێغەمبەرﷺهێناویەتی. بێجگە لەوەی کەباس کرا لەو ڕاسـپاردەیەدا گەلێ شـتی تـر هـەن کەهـەمویان بەڵگـەو نیشانەن لەسـەر بـێ بنـەماییو درۆو هەڵبەسـتنی ئـەو

([215]) أ ـ سورة المائدة: (٣).

ب ـ واتاکەیمان لەبابەتەکانی پێشودا لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

ڕاسپارده درۆینه، ئەگەر بوختان کەرەکەی پتر لەهەزار سوێندیش بخوات کەدرۆ ناکاتو لەقسەکانی دا ڕاست دەکات، و ئەگەر دوعای گەورەترین سزاو تۆڵە لە خۆی بکات کەگوایە ڕاستگۆیەو لەو وسیەتەی دا ڕاست دەکات، نەخێر ڕاست ناکاتو درۆ دەکاتو قسەکانی هیچیان ڕاست نینو درۆزنە، بەڵکو سوێندم بەخوا لەگەورە ترینو قێزەون ترین کارە پوچەڵو درۆینەکانە. ئێمە خوای پاکو بێگەردو ئەو فریشتانەی کەئێستا لامان ئامادەنو ئەو کەسانەی لەموسڵمانان کەئەو بڵاو کراوەیە دەکەوێتە دەستیانو دەی خوێننەوە دەکەینە شاهید - شاهیدێك کەلەڕۆژی قیامەتدا پێ دەگەینەوە پەروەردگارمان - کەئەو ڕاسپاردەیە درۆیەو هەڵبەستەو بەدەم پێغەمبەرەوەﷺهەڵ بەستراوە، خوا سەرشۆڕی بکات بەو درۆو بەو کارەیو ئەوەندەی شایستەیە خوای گەورە بەو کارە سەر لێشێوینیەی خۆی بیگرێت. ئەو ڕاسپاردەیە بێجگە لەوەی کەئاماژەمان پێ کردن چەند کارێکی خراپو درۆو هەل بەستی تری تێدان کەلەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا دەیان نوسین:

یەکەم: تیایدا:(لەم هەینی یەوە بۆ ئەو هەینی یە سەدو شەست کەس مردون بەبێ ئیمانو لەئیسلام دەرچون) ئەمەش لەزانستە پەنهانیەکان(الغیب)ە. وەپێغەمبەرﷺدوای مردنی سروش(وحي) بۆ هاتنی وەستاوە، هەر لەژیاندا ئەو غەیبی نەدەزانیو ئاگای لەشتەغەیبیەکان نەبو، ئەدی چۆن دوای مردنی کارە غەیبیەکان دەزانێتو ئەم هەواڵە غەیبیانە بەو ڕادەگەیەنێت. بەپێ ی ئەم فەرمودەیەی خوای گەورە کەدەفەرموێ:﴿ قُل لاَّ أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَآئِنُ اللّهِ وَلا أَعْلَمُ الْغَيْبَ ﴾ ([216]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ إِلَّا اللَّهُ ﴾([217]). هەروەها لەفەرمودەی ڕاستدا هاتوە لەپێغەمبەرەوەﷺکەفەرمویەتی:{يذاد رجال عن حوض يوم القيامة، فأقول: ياربي، أصحابي أصحابي، فيقال لي: إنك لاتدري مأحدثوا بعدك، فأقول كما قال العبد الصالح:﴿ وَكُنتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنتَ أَنتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾([218]).

([216]) أ ـ سورة الأنعام: (٥٠).

ب ـ واتاکە یمان پێشتر نوسیوە. وەرگێڕ.

([217]) أ ـ سورة النمل: (٦٥).

ب ـ واتە: ئەی محمد پێ یان بڵێ: ئەوەی لەئاسمانەکانو لەزوەی دا هەن کارە غەیبیو شتە پەنهانیەکان نازانن و ئاگاداری نین بێجگە لەخوای پەروەردگار. وەرگێڕ.

([218]) أ ـ سورة المائدة: (١١٧).

ب ـ واتای فەرمودەکە: لەڕۆژی قیامەتدا خەڵکانێکی زۆر هەن دێن بۆ سەر حەوزی من بەڵام دەردەکرێنو ڕاو دەنرێن منیش دەڵێم: ئەی پەروەردگارم ئەوانە هاوەڵانی منن، ئەوانە هاوەڵانی منن بۆ دەریان دەکەن پێم دەگوترێ: ئەی محمد تۆ نازانی ئەوان لەدوای تۆ چیان بەسەر دینەکەت هێناوەو چۆنیان شێواندوەو چ داهێنانو تازەگەریەکیان لەدینەکەت دا دروست کردوە، ئەوانە لەهاوەڵانی تۆ نەماون. منیش ئەوەی بەندە چاکەکەی خوا کەمەبەست لەعیسای کوڕی مەریەمە گوتی دەی لێم کەبریتیە لەم ئایەتە پیرۆزەی خوای گەورە: واتای ئایەتەکە:﴿ ئەی پەروەردگارا ئەوەندەی لەناویاندا بوم بەسەریانەوە شاهیدمو ئاگادارم بەسەریانەوە، دوای ئەوەی گیانت لێم

دووەم: لەو کارانەی کەبەڵگەو نیشانەن لەسەر پوچەڵیو درۆینەی ئەو ڕاسپاردەیە ئەوەیە کەتیایدا دەڵێ:(هەر کەسێك بینوسێتەوەو دابەشی بکات ئەگەر هەژار بێت دەوڵەمەند دەبێت، یاقەرزدار بێت خوای گەورە قەرزەکانی بۆ پڕ دەکاتەوە، یاخود ئەگەر گوناحبار بێت خوای گەورە لەگوناحو تاوانەکانی خۆشیو دایكو باوکیشی دەبورێو خۆش دەبێت بەبەرەکەتی ئەو ڕاسپاردەیە) تاکۆتایی. گومانی تێدا نیە کەئەمە گەورە ترین درۆیەو ڕونترینو ئاشکرا ترین بەڵگەو نیشانەیە لەسەر درۆی بوختانکەرەکەی، بەڵگەیە لەسەر بێ شەرمیو کەم حەیایی خاوەنەکەی بەرامبەر بەخوای گەورەو بەبەندەکانی خوادا، چونکە ئەو سێ شتانە تەنیا بەنوسینەوەی قورئانی پیرۆزیش وەدەست نایەن، ئەدی چۆن بەنوسینەوەی ڕاسپاردەیەکی ئاوەها درۆینەو هەڵ بەستراو دێنە دی؟! !ئەو پوچەڵو پیسە دەیەوێ پەردەی ڕەش بەسەر چاوی موسڵماناندا بدات، وبەو ڕاسپاردەیەو پەیوەست و گیرۆدەیان بکاتو بە نوسینەوەی ئەو وەسیەتە درۆینە سەرقاڵیان بکات و بەپلەو پایەی پوچەڵی ئەو وەسیەتە دەست خەڕۆیان بکاتو لەقورئانو سوننەت لایان بداتو ڕێگەی ڕاستیان لێ بکات بەشەوە زەنگ و واز لەهەمو هۆکارەکانی عیبادەتو بەندایەتی کردنی ڕاستەقینە بهێنن کەخوای گەورە بۆ بەندەکانی خۆی وەك ڕێ وڕەسمێکی شەرعیانەی بەندایەتی کردن بۆ بەندەکانی خۆی داڕشتوە، بەو پڕو پاگەندە پوچەڵەی گەیشتن بەدەوڵەمەندیو پڕ کردنەوەی قەرزەکانو تەماحی دنیا دانە بەر، ولەگوناح خۆش بون گیرۆدەو سەر سڕو سەرقاڵیان دەکاتو ڕێگەی ڕاستەقینەی خوایان لەبەرچاو لیخنو ون دەکاتو لەمێشکیاندا دەسڕێتەوە. سیناریۆی ئەم شانۆگەریەش شەیتان دەی گێڕێت، پەنا بەخوا دەگرین لەهۆکارو ڕێگاکانی سەر شۆڕیو گوێ ڕایەڵی بۆ هەواو ئارەزوەکانی نەفسو شەیتان.

سێ یەم: لەو کارانەی کەبەڵگەو نیشانەن لەسەر پوچەڵیو درۆیی ئەو ڕاسپاردەیە ئەوەیە کە تیایدا دەڵێ:(هەر کەسێك لەبەندەکانی خوا نەی نوسێتەوە خوای گەورە لەدنیاو لەقیامەتدا ڕوانی ڕەش دەکات). گومانی تێدا نیە کەئەمەش بوختانێکی ترو قێزەون ترین درۆیەکی ترەو یەکێکە لەو بەڵگەو نیشانانە کەبێ بنەماییو پوچەڵی ئەو ڕاسپاردەیە دەخاتە ڕوو بێ ئابڕۆییو درۆزنیو بوختانی خاوەنە بێ شەرمو سوکایەتی یەکەی دەسەلمێنێ. چۆناو چۆن دەچێتە عەقڵی کەسێکەوە کەئاقڵو ژیر بێت، بەنوسینەوەی ئەو وەسیەتەی کەپڕیەتی لە درۆو دەلەسەو

وەرگرتەوەو مراندتم تۆ بۆ خۆت بەسەریانەوە چاودێر بویتو هەر خۆت دەزانی چیان کردوەو چیان ئەنجام داوەو هەر خۆت بەسەر هەمو شتێکەوە شاهیدو زاناو دانای. وەرگێڕ.

بوختان و لەلایەن کەسێکی نادیارو نەناسراو لەسەدەی چواردە هەم دا نوسراوەتەوە، و بوختانی بەدەمی پێغەمبەرەوەﷺکردوەو دەڵێ: ئـەوەی نـەی نوسـێتەوە لـەدنیاو لەقیامەتـدا ڕوی ڕەش دەبن، وهـەر کەسـێك بینوسـێتەوە دەوڵەمەنـد دەبێـت دوای ئـەوەی هـەژارو دەسـت کـورت بـو، وەڕزگاری دەبێت لەقەرزەکانی دوای ئەوەی ئـەو هـەمو قەرزانـەی لەسـەر کەڵەکـە ببـون، خـوای گەورە لەگوناحەکانی خۆش دەبێت! ! !

پـاكو بێگـەردی بـۆ خـوا لـەو بوختانـە گەورەیـە، ! بەڵگـەکانو واقیعـیش گـەواهی درۆی ئـەو بوختانکـەرەن. هـەروەها لەگـەورەییو بـێ ئەنـدازەیی جورئـەتی ئـەو کەسـە لەبەرامبـەر خـوای گەورەو بێ شەرمیو کەم حەیایی لەبەر دەم خوای تاكو تەنیاداو لەلای خەڵکی، دەی ئـەو هـەمو ئوممەتو ئەوهەمو خەڵکـەی کەئـەو ڕاسـپاردەیان نەنوسـیوەتەوە کەچـی ڕوشـیان ڕەش نـەبوە، لەلایەکی تریشەوە خەڵکێکی زۆر کەهەر خوا دەزانێت چەندە دەبـن نوسـیویانەتەوەو بڵاویـشیان کردۆتەوە کەچی قەرزەکانیشیان هەر لەسەر ماونو پڕ نەبونەوەو لەوانەیە هەتاکو ئێستاش هـەر هەژارو دەست کورت بو بنو قەرزەکانیان پـتر لەسـەر کەڵەکـە بـو بێـت، پـەنا دەگـرین بـەخوای گەورە لەگومڕا بونی دڵو کەڵەکە بونی گوناحو تاوانەکان. ئەو پاداشتو سیفاتانەی لەو وەسیەتە درۆینەدا هاتوە لەهیچ شوێنێکی شـەریعەتی خـوادا نـەهاتوە بـۆ ئەوکەسـانەی کەباشـترینو پایـە بەرز ترین کتێب کەقورئانی پیرۆزە بنوسنەوە، ئـەدی چـۆن بـۆ یـەکێك دەبێـت کەئـەو ڕاسـپاردە درۆینە بنوسێتەوە کەپڕیەتی لەدرۆو دەلەسەو بوختانو کۆمەڵێك ڕسـتەو وشـەی کـوفری. پـاكو بێگەردی بۆ خوای تاكو تەنیا چـەندە میهرەبـانو بەسـۆزو خـۆڕاگرە لەبەرامبـەر کەسـێکدا کـەوا چەندە بەجورئەتە لەدرۆ کردن لەبەر دەم خوای پـەروەردگاری جیهانیانـداو دەتـوانێ ئـەو هـەمو درۆو دەلەسەو بوختانانە بکاتو چەندە بێ شەرمو بێ ئابڕۆیە.

چوارەم: یەکێکی تر لەو کاروبارانەی کەبەڵگەو نیشانەن لەسـەر ئـەوەی کەئـەو ڕاسـپاردەیە لەپوچەڵ ترینو گەورە ترین درۆیەکانە ئەوەیە کەتیایدا دەڵێ:(هەر کەسێك بڕوا بـەو ڕاسـپاردەیە بکات ئەوا لەئاگری دۆزەخ ڕزگاری دەبێت، وەهەر کەسێکیش بڕوای پێ نەکات ئەوە کـافر بـوە). ئەمەشیان دیسان گەورە ترین جورئەتو جەسـوریە لـەدرۆ کـردن دا، لەسـوكو ڕێـسوا تـرین درۆو دەلەسە بێ سەرو بەریەکانە، ئەو درۆزنی بوختانکەرە بـانگی هـەمو خـەڵکی دەکـات کـەبڕوا بـەو بوختانو درۆیە زلەی ئەو بکەن، وەپڕو پاگەندەی ئەوە دەکات کەئەگەر بڕوای پێ بهێنن لەئاگری دۆزەخ ڕزگاریان دەبێت و ئەوەشی بـڕوای پـێ نـەهێنێ ئـەوا پـێ ی کـافر دەبێـت. وەڵڵاهـی ئـەو درۆزنـە گـەورە تـرین درۆو بوختـانی بەرامبـەر بـەخوای تـاكو بەتـەنێ کـردوە، وەڵڵاهـی ئـەوەی

گوتویەتی ڕاست نیەو درۆ دەكاتو ڕاستیەكەی ئەوەیە هەر كەسێك بڕوای بەو ڕاسپاردە درۆینە هەبێت ئەوە شایستەی ئەوەیە كەكافر بێتو نەك ئەوەی بڕوای پێ نەبێت، چونكە ئەوە بوختانە، درۆیە و هیچ بنچینەو بنەمایەكی نیەو زۆر زۆر لەڕاستیەوە دورە، ئێمە دەڵێین خوا شاهیدە كەئەو قسە پڕو پوچانە هەموی درۆنو بوختانكەرەكەشی درۆزنە(كــذاب)، دەیەوێ یاساو شەریعەتێك بۆ خەڵكی دابڕێژێت كەخوای گەورە مۆڵەتی لەسەر نیەو پێ ی ڕازی نیەو شتێك بخاتە دینەكەیانەوە كەنامۆیە بەو دینەو هەرگیز شتی وا بۆگەنی تێدا نیەو ماڵی قەڵبیش سەر بەخاوەنەكەیەتی. چونكە خوای گەورەو بەتەنێ ئایینی بەكاملی ناردۆتە خوارو بۆ ئەم ئوممەتەی تەواو كردوە بەچواردە سەدە پێش ئەوەی ئەو بوختانو درۆیە بەدەر بكەوێت. دەی كەواتە هۆشیارو وریاو بەئاگا بن ئەی خوێنەرانی ئازیزو ئەی برایانی خۆشەویست، وریا بن هەرگیز بڕوا بە وێنەی ئەم درۆو دەلەسەو هەڵ بەستراوانە مەكەن، و بوار مەدەن ئەم جۆرە شتە پڕوپوچو درۆو دەلەسەو بوختانانە لەناو ئێوەدا ڕەواج پەیدا بكەن، چونكە هەق ڕۆشنەو دەدرەوشێتەوەو بەپەردەی ڕەشی درۆزنان بەری ناگیرێت([219]) ، هەقو ڕاستیەكان بەبەڵگەو نیشانەكانی خۆی بدۆزنەوەو بەدوای دا بگەڕێنو داوای بكەن، لەئەهلی عیلمو زانست پرسیار بكەن لەهەر شتێك كەگرفتتان لێ پەیدا بو، بەسوێندی درۆزنان فریو مەخۆن، ئیبلیسی نەفرەت لێكراو سوێندی بۆ باوكە ئادەمو دایكە حەوا خوارد كەئەو بەڕاستی ئامۆژگاری كارێكی دڵسۆزە بۆ ئەوان وەك كەسێكی دڵسۆزو خەمخۆر خۆی نیشان دا، كەچی لەگەورە ترین خائینانو لەدرۆزن ترین درۆزنان بو، هەروەكو خوای گەورە لەسورەتی(الأعــراف)دا لەبارەی شەیتانەوە بۆمان دەگێڕێتەوەو دەفەرموێ:﴿ وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ﴾([220]). دەی كەواتە وریاو ئاگادار بن لەو ئیبلیسە نەفرین لێكراوەو لەشوێن كەوتەكانی لەدرۆزنانو بوختان كەرانو چەواشەكارانی پشتیوانانی شەیتان، چەندانو چەندان جار ئیبلیسو شوێنكەوتوانی بڕوای دڵسۆزانەی درۆزنانەی خۆیان دەر بڕیوەو چەندان پەیمانو بەڵێنی ساختەو ستەمكارانەی درۆینەی خۆیان، وچەندان قسەو گفتاری ڕازاوەو بریقەداریان بۆ خەڵكی دەربڕیوە بۆ سەر لێشێواندنو لەڕێگە لادان و مل شكاندنی خەڵكی سادەو ساكارو ساویلكە.

([219]) كورد دەڵێ: سەگ دەوەڕێو كاروانیش ڕادەبورێ. (دەماودەم)

([220]) أ ـ سورة الأعراف: (٢١).

ب ـ واتە: شەیتانی نەفرەت لێكراو سوێندی بۆ باوكە ئادەمو دایكە حەوا خوارد كەبەڕاستی ئەو بەتەنگ ئەوانەوەیەو بۆ خێرو چاكەی ئەوانەو لەئامۆژگاری كارانە بۆیان درۆیان لەگەڵ دا ناكات. وەرگێڕ.

خوای بەرزو بێ هاوتاو بەتەنێ منو ئێوەش لەشەڕو بەڵای شەیتانو شـەیتانیەکان بپارێزێـت، وەلە فیتنەو ئاشوبی سەر لێشێواوانو دڵ ڕەشی دڵ ڕەشـانو لەپـەردەی ڕەشـی پـەردەپۆشـانی دوژمنانی خـواو بوختـانی بوختانکـەرانو درۆزنـانو چەواشـەکاران لامـان بـداتو پـەنامان بـدات، ئەوانەی کەدەیانەوێ نورو ڕۆشنایی بەرنامەکەی خوا یـەفوی دەمیـان بکوژێننـەوەو ئـاینی خـوا لەخەڵکی چەواشە بکەنو پەردەی ڕەش بەسەر چاوی موسڵمانان دا بدەن، خەیاڵیان خاوە خوای گەورە نوری خۆی تەواو دەکاتو دینی خۆی دەگەیەنێتـە جـێو ئـاینو بەرنامـەو یاسـاو ڕێسای خۆی سەردەخات، کاروانی ئیسلامو موسڵمانان هەر دەگاتە شوێنی خۆی، هەر چەندە دوژمنانی خوا لەشەیتانو شەیتانیەکان و شوێن کەوتوانیان لەکافرانو بێباوەڕانو مولحدان پێ یان ناخۆش بێتو هەزاران فرو فێڵو تەڵەکە بازیو کەمینیش بنێنەوە.

بەڵام سەبارەت بەوەی کەئەو چەواشەکارو درۆزنە باسی کـردوە لەوەسیەتنامەکەی خـۆی دا لەخراپــەو خراپــەکاری(منکـــــرات) ئــەوە ئــەمرێکی واقعــەو قورئــانو ســوننەتی بــەڕێزی پێغەمبەرﷺئاماژەیان بەو خراپەکاریە داوەو ئاگـاداریو وریـایی تونـدیان لـەبارەی ئـەو خراپـەو خراپەکاریـە داوەو ئامۆژگاریمـان دەکـەن کـەلێ یـان دور بکەوینـەوە ، ئـەو قورئـانو سـوننەتەی پڕیەتی لەهیدایەتو ڕێنومایی تەواوی بۆ مرۆڤەکان ، لەخوا دەپاڕێینەوە کەحاڵی موسڵمانان چاك بکـاتو یارمـەتیو ڕێنوماییمـان بکـات بـۆ شـوێن کـەوتنی هـەقو ڕێگـای ڕاسـتەقینەی قورئـانو سوننەت بگرینو بـەردەوامو پـێ دامـەزراومان بکـات لەسـەریو تۆبـە لەهـەمو تاوانوگوناحـەکان بکەینو بگەڕێنەوە بۆ لای خوای گـەورە(الله) گیـان. کەخوایـەکی پـاكو بێگـەردو بەخـشندەو لـێ بوردەو بەسۆزو بەزەیەوەو بەسەر هەمو شتێك دا زاڵەو بەتوانایە.

بەڵام سەبارەت بـەوەی کەباسـی مەرجـەکانی هـاتنی ڕۆژی دوایـی دەکـات، ئـەوە لەفـەرمودە پیرۆزەکــانی پێغەمبــەرﷺهــەمو مەرجــەکانی ڕۆژی دوایــی ڕون کراونــەوەو ئاشــکرا کــراون، وەقورئانی پیرۆزیش ئاماژەی بەهەندێکیانی کردوە. هەر کەسێك کەبیـەوێ زانیـاری تـەواوی لـەم بارەوە دەست بکەوێت دەتوانێت بگەڕێتەوە بۆ لای کتێبو سەرچاوەکانی سـوننەتو کتێبـەکانی ئەهلی عیلمو ئیمان و سەیریان بکات. هیچ پێویست ناکات بـۆ زانـین و ڕونکردنـەوەی ئـەو جـۆرە ئاریشانە بگەڕێنەوە بۆ ئەو جۆرە کەسە درۆزنو چەواشەکارانە تا ڕێگەیان لێ چەواشە بکەنو لـە دینی خوا لایان بدەنو پەردەی ڕەشیان بەسەر چاو دا بدەن، هـەقو ناهـەق، ڕاسـتیو ناڕاسـتیان لێ تێکەڵ بکەن، ئیدی خوامان بەسە کەباشترینو بەهێزترینو پیرۆزترین پاڵ پشتێکە.

ولا حول ولا قوة إلاَّ بالله العليّ العظيم، الحمدلله رب العالمين، وصلى الله وسلم على عبـــده ورســـوله الصادق الأمين، وعلى آله وأصحابه وأتباعه بإحسان إلى يوم الدين.((مجمـــوع الفتـــاوى المجلـــد الأول (١٧٨ـــ ٢٠٠)) .

حوكمى جادو گەران و نهێن بازەكان(الكهانة)و شوێن هەڵگرەكان و ئەو شتانەى كە پەیوەستن پىٚ یانەوە

الحمد لله وحده، والصلاة والسلام على من لانبيَّ بعده، وبعد:

لەبەر ئەوەى قۆڵ بڕان و جادوگەران لەم دواییانەدا، لەوانەى كەپڕوپاگەندەى نـوژدارى(الطـــب) دەكـەن و چارەســەرى نـەخۆش یـەكان لەرێگـەى جادوگـەرى واتــە سـیحربازى و نهـێن بــازى یـەوە(الكهانة)دەكـەن بەشـێوەیەكى بـەر بـلاو لەهەنـدێ لـەولاتانى موسـڵمانان‌دا بـلاو بوەتـەوەو تەشـەنەیان كـردوەو سـادەو سـاویلكەیى خـەڵكیان قۆسـتۆتەوە لەوانـەى كەنـەزانى و نـەفامى بەسەریاندا زاڵ بوە. بۆیە بەپێویستم زانى كەلەرێگەى ئامۆژگاریەوەو لەبەر خاترى خواى گەورەو بۆ بەندەكانى خوا ڕون بكەمەوە كەئەم پیشە بۆگەنە چ مەترسیەكى گـەورەى بـۆ سـەر ئیسلام‌و موسڵمانان هەیە لەبەر ئەوەى كەئەم كارە خـراپ‌و قێزەونـە پەیوەنـدى بەغـەیرى خـواوە هەیـەو پێچەوانەى فرمانى خواو فرمانى پێغەمبەرەكەیەتى ﷺ.

منیش پشتیوان بەخواى بەرزو بىٚ هاوتـاو بەتـەنىٚ دەڵـێم: بـەپىٚ ى ڕێـك كـەوتن واتـە كـۆڕاى زانایانى ئیسلام تیمار كردن‌و چارەسەرى نەخۆشیەكان كارێكى دروستەو پێچەوانەى شـەریعەت‌و بەرنامەى خوا نیە، مرۆڤ كەنەخۆش بو دەتوانێت بچێتە لاى دكتۆرى هەناو یا نـوژدارى برینـساز یا دكتۆرى ڕشتە دەمارەكان(جملة العصبية)یا هەر بابەتێكى تر بێت بۆ ئەوەى كارە پشكنینیەكانى بۆ بكات‌و جۆرى نەخۆشـیەكەى بـۆ بدۆزێتـەوەو چارەسـەرى بـەو دەرمانانـە بـۆ بكـات كەلەگـەڵ نەخۆشیەكەى دا گونجاون واتە چارەسەرى نەخۆشیەكەى دەكـات‌و ئـەو دەرمانانـەش بـەگوێرەى شـەریعەتى خـوا حـەلاڵ‌و ڕێگـە پێـدراو بـن بـەگوێرەى ئـەو زانسـت‌و زانیـارى‌و پیـسپۆرپیەتیەى كەنوژدارەكە هەیەتى، چونكە ئەمە دەست گرتنـە بـەهۆكارە ئاسـاییەكان(العاديـــة)و پێـچەوانەى پـشت بەسـتن نیـە بـەخواى گـەورە، خـواى گـەورەو پـاك‌و بێگـەرد دەردى نـاردوە دەرمـان‌و

چارەسەریشی لەگەڵدا ناردوە جا زانین‌و شارەزاییەکەی لە هۆشیاری‌و وریایی‌و زانینی مرۆڤ خۆیەتی‌و نەفامی‌و نەوانین‌و نەشارزاییەکەشی لەنەزانین‌و نەفامیەوەیەتی، بەڵام خوای گەورە شیفای بەندەکانی بەوە دانەناوە کەلێ ی حەرام کردون واتە چارەسەر کردنی نەخۆشیەکان بە داوو دەرمان‌و چارەسەریە حەرامەکان درست نیە شیفای ئەو نەخۆشیە نادات.

بەهیچ شێوەیەك دروست نیە نەخۆش بچێتە لای پێش بین‌و نهێن بازەکان(الكهنة) ئەوانەی کەپڕو پاگەندەی غەیب زانی دەکەن کەبەهۆی ئەو غەیب زانیەوە دەتوانن نەخۆشیەکان‌و هۆکارەکانیان بدۆزنەوە، هەروەکو درست نیە بڕوایان بەوە هەبێت کەدەیلێن‌و هەواڵیان پێ دەدەن، چونکە ئەوەی ئەوانە دەیلێن تەنیا تفەنگ بەتاریکیەوە نانە، یان جنۆکەکان لایان ئامادە دەبن‌و ئەوەی بیانەوێ لی یان وەردەگرن‌و پشت بەجنۆکەکان دەبەستن، ئەوانە حوکمیان حوکمی کوفرو سەر لێشێواویە، ئەگەر پڕوپاگەندەی زانستی پەنهان زانی(علم الغيب) بکەن.

مسلم لە(صحيح)ەکەی خۆی دا ڕیوایەتی کردوە کەپێغەمبەرﷺفەرمویەتی: {من أتى عرَّافاً فسأله عن شيءٍ لم تُقبْل له صلاة أربعين يوماً}([221]). وەلە أبی هریرەوەرضي الله عنهئەویش لەپێغەمبەرەوەﷺکەفەرمویەتی: {من أتى كاهناً فضدَّقه بما يقول فقد كفر بما أنزل على محمدﷺ}([222]). وەهەر لەحاکمەوە بەفەرمودەیەکی ڕاستەوە بەم شێوەیە هاتوە: { من أتى عرَّافاً أو كاهناً فصدَّقه بمايقول فقد كفر بما أُنزل على محمدﷺ}([223]).

([221]) واتە: هەر کەسێك بچێتە لای پێش بین‌و جادو گەران‌و شوێن هەڵگران‌و دەربارەی شتێك داوایان لێ بکەن ئەوا بۆ ماوەی چل ڕۆژ نوێژیان لێ وەرناگرێت. دیارە ئەم جادو گەری‌و پێش بینی ودەم وەردان لەغەیب زانیە گەلێك جۆری هەن کەئاماژە بەهەندێکیان دەکەین وەك:(قاوە گرتنەوە کەبەزۆری ئەمە ژنان ئە نجامی دەدەن لەگەڵ دەست خوێندنەوە کە بە زۆریش لەلایەن ژنە دۆمەکانەوە ئە نجام دەدرێت ، هەروەها هەندێ کەسی نەفس نزم‌و تەمبەڵ‌و تەوەزەل‌و ناکاراو کار تەکەر باڵندە بەکار دەهێنن بۆ کاری یانەسیب کەناوی هەندێ ئەشیا لەچەند وەرەقەیەك دەنوسن باڵندە بەکار دەهێنن کەدەنوك لەو کاغەزانە دەدات‌و یەکێك هەڵ دەگرێت جاچی تێدا بو یان تێدا نەبو ئەوە بەختی کابرایە و بڕێکی باشیش پارە لەکابرا دەکێشێتەوە ئەوانە قۆڵ بڕن‌و ماڵی خەڵکی بەناهەق دەخۆن‌و ورگیان پڕ دەکەن لەئاگر، هەروەها ئەستێرە گرەوەکان بەهەمان شێوە، دیسان بەختنامە گرتنەوە کە پڕی خشتەیەك پیتیان نوسیوە و بەو کەسەی بەختەکەی بۆ دەگرنەوە دەڵێن پە نجەت لەسەر هەر پیتێك دابنێت بەگوێرەی ئەو پیتە لێکدانەوەی بەختی ئەو کابرایە دەخوێننەوە کەکۆمەڵێك شتی هەڵیت‌و پەڵیتیان تێدا نوسیوەو لەخۆوە بۆیان دارشتون. زۆر جاری وایە کابرای توشی چەندان گێژاوی دەرونی‌و بەقوڵ دا چونی خەیالاَنی کاکی بەکاکی سەری تێدا شێت‌و وڕ دەبێت‌و دەکەوێتە بنی دەریای بێ بنی خەیالاَت‌و هەمیشە مەراق خواردن‌وسەر لێ دەر نەکردن‌و توشی گرێ دەرونی بێ کۆتاو بێ ئە نجام دەکەن، دیارە ئەوانەش هەر قۆڵ بڕن‌و پارەو پول لەخەڵکی ساویلکەو کەم هۆش دەکێشنەوەو ماڵی خەڵکی بەتاڵان دەبەن‌و ئاگر لەورگیاندا دەخۆن.، هەروەها دەڵێن زۆر جاری وا هەیە لەدوای خوێندنەوەی مەولود نامە بیدعەییەکاندا شێخەکان یان هەندێ مەلا بێ بەرپرسیارەکان ژن‌و ژاڵیان لێ دەهاڵێن‌و بەخت بۆ خەڵکی دەخوێننەوە والله أعلم ، دیارە ئەمانەش هەر قۆڵ بڕن‌و ماڵی خەڵك بەناهەق دەخۆن‌و بەم کارەیان شەیتان لەخۆیان ڕازی دەکەن‌و خوای گەورە لەخۆیان دەڕە نجێن. ئەمەو سەدان جۆری تر لەم کارە ناشەرعی و قۆڵ بڕی و جادوگەریانەی تر کەناکرێ ئاماژە بەهەموانیان بکەین‌و باسیان لێوە بکەین، ئەو کەسەش کەسە ئەلفێکی بەسە. وەرگێڕ.

([222]) أ ـ رواه أبو داود وخرجه أهل السنن الأربع وصححه الحاكم.

ب ـ واتە: هەر کەسێك بێتە لای پێش بین‌و جادو گەران‌و بڕواشی هەبێت بەوەی کەدەیڵێن ئەوا بڕوای نیە بەو بەرنامەیەی کەبۆ محمدﷺهاتۆتە خوار. وەگێڕ.

([223]) واتە: هەر کەسێك بچێتە لای عەرافێك یاکاهنێك‌و داوای شتێکی لێ بکات‌و بڕواشی هەبێت بەوە هەبێت کەدەیڵێن ئەوا بڕوای نەماوە بەو بەرنامەی کەبۆ محمدﷺ هاتۆتە خوار. وەرگێڕ

وەلەعمران کوڕی حصینﷺفەرمویەتی:{ليس منَّا من تَطيَّر أو تُطيَّر له، أو تَكهَّنَ أو تُكهَّن له، أو سّحَّرّ أو سُحِرَ له، ومن أتى كاهِناً فصدقه بما يقول فقد كفر بما أُنزِل علـــى محمـــدﷺ}([٢٢٤]). لەم فەرمودە پیرۆزانەدا هاتوە کەچونە لای ئەو جادوگەرو نهێن بازو شوێن هەڵگرانەوهاو وێنەکانیان‌و داوای شتێکیان لێ بکرێت‌و بڕواشیان پێ بکەن‌و هوعدو پەیمانیان لەسەر ئەو کارە بێ شەرعیانەی کەدو چاریان بوە وەك چاك کردنەوەی نەخۆش‌و بۆ دۆزینەوەی شتە دزراوەکان‌و ون بوەکانیان‌و کارە غەیبیەکانی تر کەتایبەتن بەخوای گەورەوتەنیا لەدەسەڵاتی ئەودان. پێویستە لەسەر خاوەن دەسەڵات‌و حکومەت‌و کار بەدەستان‌و ئەهلی پاراستن‌و خەلات(الحِسْبة)و غەیری ئەوانیش کەتواناو دەسەڵاتیان هەیە قەدەغەی ئەو جادو گەرو فاڵچی‌و شوێن هەڵگرو نهێن بازانە بکەن‌و هەروەها قەدەغەی خەڵکیش بکەن کەنەچنە لایان‌و پەنایان بۆ نەبەن‌و بەبەلاش پارەو سامانی خۆیانیان نەدەنێ‌و بەگەرویان دا نەکەن، ئەوانە قوڵ بڕو جادوگەرن بامال‌و سامانی خۆیان بەفیڕۆ نەدەن‌و بەگەروی ئەو ستەمکارانەیان دانەکەن، دەبێ بەتوندی بەرپەرچی یان بدرێتەوەو قەدەغەیان بکەن، نەیەڵن خەڵکی بچنە لایان‌و پەنایان بۆ بەرن، نابێ بەوە هەڵ بخڵەتێن کەلەهەندێ شتدا قسەکانیان بەڕاست دەردەچن‌و نەبەوەی کەخەڵکێکی زۆر دەچنە لایان، ئەو خەڵکانەی وا بەزۆر دەچنە لایان نەفام‌و نەزانن، نابێ چاو لەوانە بکرێت‌و فریو بەهەڵپەی ئەو خەڵکە نەزانانە بکرێت‌و چاو لەوان بکرێت، چونکە پێغەمبەریﷺخوا قەدەغەی کردوە بچنە لای ئەو جادو گەرو فاڵچی‌وقاوە گرانەو بڕوا بەقسەکانیان بهێنرێت ، بەهۆی ئەوەی کەخراپەو فەسادیەکی زۆر لەکارەکانیان دەکەوێتەوەو مەترسیەکی بەرجەستەو چارەنوسێکی ڕەش لەئەنجامی کارەکانیان دەتەنێتەوە. چونکە ئەوانە خراپەکارو تاوانبارو درۆزنن، هەروەکو لەواتای فەرمودەکاندا بەئاشکرا کوفرو کافر بونی ئەو جادوگەرو فاڵچیانەو ئەو نهێن بازە گومڕایانە هاتوەو دەردەکەوێت، چونکە ئەوان پڕو پاگەندەی غەیب زانی دەکەن‌و ئەوەش کوفرە، بۆ خۆشیان ناتوانن هیچ بکەن‌و کەس بگەیەننە ئاوات‌و مەبەستی خۆیان بەپشت بەستن بەجنۆکەکان نەبێت ئەویش لەهەزاران یەك. هەروەها بەبەندایەتی کردن بۆ جنۆکەکان لەغەیری خوا. دیارە ئەمەش گومانی تێدا نیە کەکوفرو هاوبەش پەیدا کردنە بۆ خوای پاك‌و بێگەرد، هەروەها ئەوانە کەبڕواشیان پێ دەکەن لەو پڕو پاگەندەیەی دەیکەن لەغەیب زانی‌و ئەو قسانەی

([224]) أ ـ رواه البزار بإسناد جيد.

ب ـ واتە : هەر کەسێك بالندەچێتی‌و فالچێتی‌و ئەستێرە گروەیی‌و هەلفریوێنی بۆ خەڵکی بگرێتەوە یابۆی بگیرێتەوە، یا پێش بینی‌و نهێن بازی بۆ خەڵکی بکات یان بۆی بکرێت، یان جادو لەخەڵکی بکات یان جادوی لێ بکرێت، وەهەرکەسێك بێتە لای پێش بین‌و نهێن بازێك‌و بڕواشی هەبێت بەوەی کەدەیڵێت ئەوە بڕوا نەماوە بەو بەرنامەو شەریعەتەی کەبۆ محمدﷺهاتۆتە خوار. وەرگێڕ.

کەدەیڵێن بەڕاستی بزانن، ئەوانە هیچ جیاوازیەکیان نیە لەگەڵ ئەو جادوگەرو قاوەچی‌و قوڵ بڕانە وەك ئەوان کافردەبن‌و هاوبەش پەیدا کەرن، وەهەر کەسێك ئەو کارە بکات‌و بچێتە لایان ولەوەی کەدەیان دەنێ ئەوە پێغەمبەرﷺلەوانەبێ بەریە،و بەهیچ شێوەیەك دروست نیە بابای موسڵمان بڕوا بەوانە بکات‌و مل کەچ بێت بەوەی کەپڕوپاگەندە دەکەن کەگوایە چارەسەریان دەکەن لەوەی کەچاو بەستەکێ یان لێ دەکەن بەو شتە تەلسمانەی کەلێ یان دەکەن یابەمس‌و قورقوشم تواندنەوە([225]) و سەدان‌و هەزاران شتی تری لەم جۆرە نەفامی‌و خورافیاتانە کەلەناو خەڵکی سادەو نەفام و ساویلکەدا باون ئەمانە هەمویان لەکاری نهێن بازی‌و غەیب زانی دان‌و چاو بەستەکێ‌و پەردەی ڕەش دادانە بەسەر چاوی خەڵکی نەزان‌و نەفام. جاهەر کەسێك بەکردەوەی ئەوانە ڕازی بێت ئەوا هاوبەش‌و هاوکاری کردنە بۆ ناهەق‌و ناڕاستی‌و کوفری ئەوانەو دەست گیرۆیی کردنیانە لەسەر ئەو کارە کوفری‌و هاوبەش پەیدا کردنەی ئەوان ولەتاوان‌و گوناحی ئەوان بەشدارەو هیچ جیاوازیەکی نیە لەگەڵ ئەوان. هەروەها بۆ هیچ موسڵمانێك دروست نیە بچێتە لایان‌و پرسیار یاداوای ئەوەیان لێ بکات کەئایا کوڕەکەیان یاخزمە نزیکەکەی کەی ژن دێنێ یان نا، یان ئایا خۆشەویستی‌و ئەمەکداری(الوفاء) یاناحەزی‌و دوژمنایەتی‌و لێك جیا بونەوەو ئەو جۆرە شتانە لەنێوان ژن‌و مێردو هەردو خانەوادەی ژن‌و مێردەکەدا دەبێ‌و ڕو دەدات یاخود نا؟ یائایا مێردەکەی ژنێکی تر دێنێ یان نا؟چونکە ئەمانە لەکارە غیبیەکان‌و کەس نازانێت تەنیا خودای گەورەو پاك‌و بێگەردو بەتەنێ نەبێت، جادوگەریش (السحر) لەکارە حەرام‌و قەدەغە کراوو کوفریەکانەو بەهیچ شێوەیەك دەم تێوەردان‌و لەسنور تێ پەڕاندن بۆ هیچ کەسێك دروست نیە. هەروەکو خوای گەورەو باڵا دەست‌و کار بەجێ لەبارەی هەردو فریشتەکەدا لەسورەتی (البقرة)دا دەفەرموێ:﴿ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولاَ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلاَ تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلاَّ بِإِذْنِ اللّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلاَ يَنفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُواْ لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الآخِرَةِ مِنْ خَلاَقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْاْ بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُواْ

([225]) هەروەها وەك ئەو خوو نەریتە نەفامانەی کەلەناو ئێمەی کوردەواریدا باو بوو تاکو ئێستاش ڕەگ‌و ڕیشەی هەر ماوە وەك پشکۆ لەئاوی ساردا کوژاندنەوەو خوێ ی سور کراوە لەئاگرد کردن‌و مس بەسەردا تواندنەوە. بەتایبەتی جاران وا بابو دەیان گوت منداڵەکەمان ترساوە، ئێواران کەگاڕان دەهاتەوە ناو ئاوایی ئافرەتێك خوێ ی لەسەر ئاگر سور دەکردەوە، یامسی دەتواندەوە، یا پشکۆی دەهێناو لەسەر ڕێ ی گاڕانی ئاوایی منداڵەکەیان دەهێناو دەفرێکیش ئاوی سارد لەسەر سەری منداڵەکەو یەکێ لەو شتانەی لەسەرەوە باسمان کردن و ئامادەیان کردوە لەئاوە ساردەکەیان دەکرد، ئەوەی کەمس یا پشکۆ یاخوێ سور کراوەکەو دەفرە ئاوەکەی بەدەستەوە بو بەیەکێکی تری کەلەگەڵی دابو دەگوت: فلان کەس بلێ ئەوە چی دەکەیت؟ ئەویش دەی گوت: ئەوە چ دەکەیت؟ لەوەڵامدا لەگەڵ تێ کردنی شتەکە لەناو ئاوە ساردەکە دەی گوت: ئەوە ترسی لەفلان کەس دەردەکەم. بەمەشیان دەگوت: ترس لێ دەرکردن. گوایە دوای ترس لێ دەر کردنەکە ترسەکەی لێ دەردەچوو چاك دەبووەوە. جائەگەر ئەو شتەی کەلەئاوەکەی دەکرد مس بوایە ئەوا وێنەی ئەو شتە دەردەچو کەمنداڵەکە لێ ی ترساوە. ئەی لەم چاو بەستەکێ یەو لەو نەفامیە شتێ نەلەشەرع داو نەلە زانستی خوادا نەبێت‌و هیچ بنەمایەکی نەبێت کەی ئەوە ڕاستەو ڕەوایە مەگەر لێرەدا جنۆکەو شەیاتینیەکان ئامادە بن‌و بەم کارە خەڵکەکە چەواشە بکەن، هەندێ جاریش قەدەری خوا وایە ئەو چاك بونەوەو شیفایە لەگەڵ قەدەری خوادا ڕێك دەکەوێت‌و نەخۆشەکە چاك دەبێتەوە جاهەر نەخۆشیەکی هەبو بێت. خۆ ئەگەر ئەو کارەشیان نەکدبایە ئەو نەخۆشە لەهەمان سات‌و کات‌و زەمینەدا چاك دەبووەوە. جابۆیە ئەو خەڵکەی کەئاگایان لە زانستی غەیبی خوایی نیە وادەزانن بەو کارە نەفامیەی ئەوان چاك بوەتەوە!! وەرگێڕ.

﴿يَعۡلَمُونَ﴾[٢٢٦]. ئەم ئایەتە پیرۆزە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کەجادوگەری (السحر)کوفرە. جادوگەران هەمیشە ژن و مێردان لەیەکتری دەکەن و ئاژاوە لەنێوانیاندا دەنێنەوە. هەروەها بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە جادو(السحر) بەخودی خۆی هیچ کاریگەریەکی نیە نەلەخێرو نەلەشەڕ، بەڵکو بەئیزن و مۆڵەت و بەویستی کەونی و قەدەری خوای گەورە نەبێت واتە زیان و سود ناگەیەنێت مەگەر بەویستی کەونی و قەدەری خوا، چونکە خوای پاکو بێگەرد خۆی خێرو شەڕی دروست کردون و هێناونیەتە بون، ڕێگەی خێرو شەڕیشی بۆ خەڵکی ڕون کردۆتەوە مرۆڤ خۆی سەر پشکە بەکامیاندا دەڕوات، ئەگەر ڕێگەی خێر بگرێت بەرەو بەهەشت دەچێت و ئەگەریش ڕێگەی شەڕ بگرێت بەرەو دۆزەخ مل دەنێت.

بەهۆی ئەو درۆزن و بوختانکەرانەوە زیان و مەترسیەکان لەناو کۆمەڵگای موسڵماناندا گەلێك زۆرو بەهێز بوەو تەشەنەی کردوە ئەوانەی کەئەو زانست و زانیاریانەیان کەمەبەست لەجادوو جادوگەریە لەهاوبەش پەیدا کەرانەوە بۆماوەتەوە بەهۆی ئەو زانستە جادو گەریە چاو بەستەکێ لەخەڵکی دەکەن و پەردەی ڕەش بەسەر چاوی خەڵکی نەفام و کەم عەقڵەکان داداوەو ڕاستی و هەقیان لەبەر چاو چەواشە کردون. بزانن ئێمە هی خواین و هەر دەگەڕێینەوە بۆ لای خواو خوامان بەسەو باشترین پاڵ پشتێکە بۆ ئێمەی موسڵمان ئەگەر بەڕاستی و بەنیاز پاکیەوە بەرنامەکەی خوا بگرین و شوێن کەوتەی قورئان و سوننەت بین. هەروەها ئەم ئایەتە ئەوە دەگەیەنێت کەئەوانەی جادو گەری فێر دەبن تەنیا ئەوەی لێ فێر دەبن کەزیان بەخشەو زیان دەگەیەنێت و سود بەخشەکان فێر نابن، ئەوان جادو گەرن واتە سیحربازن و لای خوا هیچ بەش و پشکێکیان نیە واتە هیچ بەشێکیان لەبەهەشت دانیەو دۆزەخین و لەڕۆژی قیامەتدا هیچ بەڵگەو بڕو بیانویەکیان نیەو پشتیوانێکیان نیەو بێزراون. ئەوانە خۆیان بەنرخێکی کەم فرۆشتوەو خۆیان هەرزان فرۆش کردوەو کاڵایەکی بێ بەهاو سوکو ڕێسوایان هەڵ بژاردوە کەبریتیە لە جادو

([226]) أ ـ سورة البقرة: (١٠٢).

ب ـ واتە: هیچ کەسێکیان فێری جادو نەدەکرد هەتاکو پێ یان دەگوت: ئێمە تەنیا بۆ تاقی کردنەوەی ئێوە هاتوین نەکەن کوفر بکەن کەمەبەست لەهاروت و ماڕوت گوایە دو فریشتە بون دابەزیونە سەر زەوی بۆ فێر کردنی سیحر، ئەوەی ئەو جادوەیان لێوە فێر دەبون ژن و میردیان لێك دەکردن. وەئەوانەی کەلێ یانەوە فێر دەبون نەیان دەتوانی هیچ سودو زیانێك بەکەس بگەیەنن مەگەر بەمۆڵەت و بەئیزنی خوا بوایەو پێشتر لەعیلمی خوادا نوسراوە، جولەکەو سەرپێچی کاران دەیان زانی هەر کەسێك فێری سیحر ببێت و بەکاری بێنێنێت لەناو خەڵکی داو فڕوفێڵ و حیلەبازیان لێ بکەن لەقیامەتدا بەشی لەبەهەشتدا نیەو هیچ بەڵگەیەکی بەدەستەوە نیەو مایە پوچە، دەی ئەوە خراپترین شتێکە، خراپترین مامەڵەیەکە کەتیایدا مایە پوچ دەردەچن و خراپترین شتێکە کەنەفسی خۆیان پێ فرۆشتوە واتە سیحرو سیحر بازی خراپترین شتێکە کەگیانی خۆیان پێ فرۆشتوەو لەبری بەهەشت دۆزەخیان بۆ خۆیان کڕیوە، ئەگەر کەمێ تێگەیشتن و زانست و زانیاریان هەبایە نەفام و گەوجە نەبانایە، خوای گەورە لێرەدا نەفی زانستی لێ کردن و بەنەزان و نەفامی لەقەڵەم دان. وەرگێڕ. بەسود وەر گرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب١ل٤٣ـ ٤٦، وەلە(المكتبة الشاملة/ التفاسير/ تەفسیری الطبري سورة البقرة الآية١٠٢.)

واته (السحر)، بۆیه خوای گەورە زەمیان دەکاتو دەفەرموێت:﴿ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْاْ بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُواْ يَعْلَمُونَ﴾([227]). وشەی(الشراء) لێرەدا مەبەستی فرۆشتنە(البيع).

داوای ساغو سەلامەتیو پارێزی لەشەڕی ئەو جادوگەرو پێش بینو نهێن بازو باقی قۆل بڕانی تر لەخوای گەورە دەکەین، ، هەروەها داوا لەخوای پاکو بێگەرد دەکەین کەهەمو موسڵمانان لەشەڕو فیتنەی ئەوانە بپارێزێتو کاربەدەستانو دەسەڵاتدارانی موسڵمانان سەربخاتو یارمەتیان بدات بۆ ئاگاداریو وریا بونەوەو ڕابون لەو شەڕەنگێزانەو حوکمی خوای گەورەیان بەسەر دا بچەسپێننو جێ بەجێ بکەن تابەندانی خوا لەزیانو کردەوە چەپەڵو پیسەکانی ئەو پیس خۆرانە پارێزراوو سەلامەت بن، خوای گەورە بەخشندەو بەبەزەیی و سەخیە. خوای گەورەو بێگەرد ڕێگە چارەی بۆ بەندەکانی خۆی داناوە کەخۆیانی پێ لەشەڕی ئەو شەڕخوازو شەڕەنگێزانە بپارێزنو خۆیان لەتەڵزگەی جادوی ئەو جادو گەرو قۆڵ بڕانە پێ بپارێزێت. هەروەها خوای گەورە بۆ موسڵمانانی ڕون کردۆتەوە کەخۆیان بەو ڕێگە چارەیە چارەسەر بکەن ئەگەر هاتو توشی تەلیسمی سیحری ئەو سیحر بازانە بونو پێ یان کەوتنە ناو داوی ئەوانەوە. خوای پاکو بێگەرد ئەو ڕێگە چارەیەی وەك سۆزو بەزەییو چاکە کردنێك لەگەڵ بەندەکانی خۆی داو تەواو کردنی نازو نیعمەتەکانی خۆی بەسەر موسڵماناندا داناوە.

والەخوارەوە بەویستی خوا ئەو کارە دروستو ڕێگە پێدراو شەرعیانەتان بۆ ڕون دەکەینەوە کەخۆتانی پێ لەمەترسیەکانی جادوی جادوگەران بپارێزن پێش ئەوەی توش بەبنو پێتان بکەوێتە داوی جادوی ئەو جادوگەرو قۆل بڕو حیلەبازانەوە. هەروەها بۆ چارەسەر کردن دوای ئەوەی کەتوشی جادو لێکردنەکە یا چاوەزارەکە بون کەلەم چەند خاڵانەی خوارەوەدا گردیان دەکەینەوە:

١ـ گرنگترین ئەو کارە دروستو شەرعیانەی کەخۆی پێ لەمەترسی جادوی جادوگەرانو چاوپیسان دەپارێزیت پێش ئەوەی توشی ببیت. باشترینو گرنگترینو بەسود ترین ئەوکارانەش بریتیە لە شورا دروست کردن بەدەوری خۆتدا بەهۆی ئەو ویردە شەرعیو دوعاو پاڕانەوەکانو پەنا گرتنە پێشینە چاکەکانمان(التعوذات المأثورة) لەوانەش:

- خوێندنی ئایەتی کورسی(آية الكرسي) دوای هەمو نوێژێکی فەرزو دوای خوێندنی ویردە شەرعیەکانو دوای سەلام دانەوە. هەروەها خوێندنی لەکاتی نوستندا. ئایەتی کورسی

([227]) أ ـ سورة البقرة: (١٠٢).

ب ـ واتاکە یمان لە پەراوێزی (٢٢٦) دا ڕون کردۆتەوە. وەرگێڕ.

گەورە ترین ئایەتە لەقورئانی پیرۆزداکە لەفەرمودەی خوای پاکو بێگەردە:﴿ اللّهُ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لاَ تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلاَ نَوْمٌ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ مَن ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلاَ يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلاَّ بِمَا شَاء وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ وَلاَ يَؤُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾([٢٢٨]). هەروەها خوێندنی:﴿ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ وە﴿ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾وە﴿ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ لەدوای هەمو نوێژێکی فەرز، وەخوێندنی ئەم سێ سورەتی دواییەیان سێ جار بخوێندرێت لەسەرەتای ڕۆژو لەدوای نوێژی بەیانی، وەلەسەرەتای شەوو لەدوای نوێژی شێوان(المغرب).

- هەروەها خوێندنی دو ئایەتی کۆتایی سورەتی(البقرة) لەسەرەتای شەودا کەبریتیە لە:﴿ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللّهِ وَمَلآئِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لاَ نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُواْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾([٢٢٩]). هەتاکو کۆتایی سورەتەکە. لەفەرمودەی ڕاستی پێغەمبەرﷺهاتوە کەفەرمویەتی:{من قرأ آية الكرسي في ليلة لم يزل عليه من الله حافظ ولايقربه شيطان حتى يصبح}([٢٣٠])، هەروەها لەفەرمودەی ڕاستو لە پێغەمبەرەوەﷺهاتوە کەفەرمویەتی:{من قرأ الآيتين من آخر سورةالبقرة في ليلة كفتاه}([٢٣١])، واتاکەی ئەوەیە کەلەهەمو خراپەیەکو خراپەی خراپەکاران دەیپارێزێتو ئەو ویردانەی بەسن. ئەو دو ئایەتەی بەسن کەلەهەمو شەڕێکو خراپەیەك بیپارێزن.
- زۆر خۆ پەنا گرتن بە{أعوذ كلمات التامات من شر ماخلق}([٢٣٢]) لەشەوو ڕۆژداو لەکاتی دابەزینو مانەوە لەخانوو ماڵو بیابان و دەشتو چۆڵەکانو لەئاسمانو لەدەریادا،

([228]) أ ـ سورة البقرة: (٢٥٥).

ب ـ واتە: لە(الله) بەولاوە هیچ خودایەکی تر نین بەهەق بپەرسترێت، هەمیشە زیندووە و هەر بووە و هەر دەمێنێتو هەمیشە ڕاوەستاوە، پێویستی بەهیچ کەسێك نیەو هەمو کەسو هەمو شتێك پێویستیان بەئەوەو بونو مانی ئەم بونەوەرە بەئەو بەندە، نەدەخەوێ و نەوەنەوز دای دەگرێت، هەرچی لەئاسمانەکانو لەزەوی دا هەیە هەموی هی ئەون، هەمو بونەوەرێك لەژێر فەرمانودەستی ئەو دان، کەس نیە بتوانێت داوای تکاکردن واتە شەفاعەت بۆ کەسێکی تربکات،مەگەر کەسێك نەبێت کەخوای گەورە خۆی مەیلی لەسەر بێتو بیەوێت و ویستی لەسەر بێت، دیارە ئەوەش بۆ ئەو کەسانە نیە کەسەرا پای ژیانیان گوناحو تاوانەو لەبێباوەڕیو سەر لێشێواوی دا بردۆتە سەرو ڕێگەی دژی خوای گرتبێتە بەر، خوای گەورە ئاگای لەهەمو شتێکی ئەم جیهانە هەیە ئەوەی بووە و ئەوەشی لەداهاتودا دەبێت، کەس نیە ئابلوقەی زانیاری خودا بداتو پەی پێ بەرێت، مەگەر شتێك نەبێت کەخۆی بیەوێت، زانستو تواناو دەسەڵاتی خوا هەمو لایەکی ئاسمانەکانو زەوی گرتۆتەوە. وەنەبێت ئەو زانینو ئاگاداریەشی هیچ زەحمەتو قورسیەکی بۆ خوا تێدا بێت، تابلێیت بەرزو خاوەن تواناو گەورەیە. تەفسیری گوڵشەن ب١ل١٠٢ـ١٠٣. وەرگێڕ.

([229]) أ ـ سورة البقرة: (٢٨٥).

ب ـ پێشتر واتاکەیمان ڕون کرۆتەوە. وەرگێڕ.

([230]) واتە: هەر کەسێك لەشەواندا ئایەتی کورسی بخوێنێت ئەو شەوە نەشەیتانو نەهیچ خرا پەکارێكو دەست پیسو زیان بەخشێك ناتوانێت لێ ی نزیك بێتەوەو خوای گەورە ئەو کەسە دەپارێزێت هەتاکو بەیانی بەسەردا دێت. وەرگێڕ.

([231])واتە: هەر کەسێك ئەم دو ئایەتەی کۆتایی سورەتی (البقرة) لەشەودا بخوێنێت ئەوەی بەسە تاکو بەیانی خوای گەورە دەی پارێزێت لەشەڕی هەمو شەڕ خوازو زیانبەخشێك لەدز لەمارو مێرو دوپشكو هەمو حەشەراتو شەڕەنگێزێك. وەرگێڕ.

([232]) ئەی پەروەردگارا من خۆم پەنا دەگرم بەهەمو وشە تەواوەکان لەشەڕو خرا پەکاری هەمو دروستکراوەکانی تۆ. وەرگێڕ.

هەروەها لەفەرمودەی ڕاستو لەپێغەمبەرەوەﷺهاتوە کەفەرمویەتی:{ من نزل منزلاً فقال: أعوذ بكلمات الله التامات من شرِ ماخلق. لم يضرُّه شئ حتى يرتحل من منزله ذلك}([233]).

- هەروەها لەوانە ئەوەیە کەموسڵمان لەسەرەتای ڕۆژو سەرەتای شەودا ئەوە بخوێنێو بڵێ:{بسم الله الذي لايضر مع اسمه شئٌ في الأرض ولا في السماء وهو السميع العليم}([234]). بۆ ڕاستیو دروستی هاندان لەم بوارەدا لەلایەن پێغەمبەرەوەﷺو ئەم خوێندنی ویردە هۆکارێکە بۆ سەلامەت بونو ڕزگار بونی ئەو کەسە لەهەمو خراپەو خراپەکاریەك لەو شەوەدا یا لەو شوێنەدا.

ئەم ویردو خۆ پەنا گرتنانە (الأذكار والتعوذات) لەگەورەترینو باشترین هۆکارێکن بۆ خۆپاراستن لەشەڕی جادو (السحر)و غەیری جادوشو لەشەڕی شەڕەنگێزانو خراپەکاران بۆئەو کەسەی کەبەڕاستیو بەئیمانێکی پتەوەوەو بڕوا بون بەخواو متمانەی تەواو بەخواو پشت بەستن پێ یو بەسینگێکی فراوانەوەلەبەریان بکاتو لەکاتی پێویستی دا بیان خوێنێتو خۆی پێ لەشەڕو جادوی جادو گەرانو چاو پیسان بپارێزێت، لەبەر ئەوەی بەڵگەو نیشانەی ڕاستی لەسەر هاتون. هەروەها بەهێزترینو گەورە ترین چەکێکن بۆ لادانو بەرپەرچ دانەوەی جادو دوای توش بون بەجادوو چاو لێدان، بەمەرجێ زۆر مل کەچو گوێ ڕایەڵی خوای گەورە بێتو بەتەقوا بیتو بەدڵێکی پڕ لەبڕواو نیاز پاکی بۆ خوای گەورە لەبەری بپارێیتەوەو داوای لێ بکەیت، کەهەر خوای پاکو بێگەرد خاوەنی تواناو دەسەڵاتەو زیانو خراپەو بەڵاو موسیبەتەکانت لەسەر لادەباتو بەتەنیا ڕو بکاتە ئەوو ڕو نەکاتە کەسی ترو لەکەسی تر داوا نەکات.

- وەلەدوعا چەسپاوەکان کەلەپێغەمبەرەوەﷺهاتوە بۆ چارە سەر کردنی جادو(السحر) وشتی تریش، پێغەمبەرﷺدوعای بۆ هاوەڵەکانی پێ دەکرد ئەویش ئەم دوعایەیە{ اللهمَّ ربِّ الناس أذهب البأس، واشف أنت الشافي لاشفاء إلاَّ شفاؤك، شفاء لايغادر سقماً}([235]). سێ جار لەسەر یەك ئەم دوعایە بخوێنرێت.

([233]) واتە : هەر کەسێك لەشوێنێك، لەدەشتێك، لەچۆلێكو لەهەر شوێنێکی تر دابەزێتو بمێنێتەوەو بڵێ: ئەی پەروەردگاری من خۆم پەنا دەگرم بەتۆ بەهەمو وشە تەواوەکانت لەشەڕو شەڕەنگێزیو خراپەی هەمو دروست کراوەکانی تۆ. ئەوە هەتا لەو شوێنە دەڕوات هیچ شتێك زیانی پێ ناگەیەنو ناتوانن لێ ی نزیك ببنەوە. وەرگێڕ.

([234]) واتە : بەناوی خوای گەورە کە لەگەڵ ناوی ئەودا هیچ شتێکدا زیانی پێ ناگات نەلەزەوی داو نەلە ئاسمانەکاندا ، ئەو خوایە بیسەرو بیناو زانایە بەهەمو شتێك، بەواتا هەر کەسێك لەشەوانو لەڕۆژاندا ناوی خوا بێنێتو ویردەکان بخوێنێت هەرگیز زیانی پێ ناگاتو خوای گەورە دەیپارێزێت. وەرگێڕ.

([235]) واتە : ئەی پەروەردگاری هەمو خەڵکی ئەو نەخۆشیە چارەسەر بکەو لەسەری لابەرە، و شیفای بۆ بێنە هەر تۆ شیفا هێنەریو هیچ شیفایەك نیەو کەس ناتوانێت شیفای نەخۆشان بێنێت تەنیا تۆ نەبیت ئەی پەروەردگارا، شیفایەك کەهەرگیز نەخۆش جێ نەهێڵێت واتە جارێکی تر توشی ئەو نەخۆشیە نەبێتەوە. وەرگێڕ.

- هەروەها لەو دوعایانە ئەو دوعایەی کەجبرائیل بۆ پێغەمبەری ﷺ دەکرد کەبریتیە لە{بسم الله أرقيك من كلِّ شيءٍ يؤذيك، ومن شر كلِّ نفسٍ أو عينٍ حاسد الله يشفيك بسم الله أرقيك}([236]). ئەم دوعایەش سێ جار دوبارە دەکرێتەوە.
- وەلەچارە سەر کردنی جادو دوای توش بون: وەهەروەها بۆ ئەو کەسەی کەلەخێزانەکەی خۆی دەگیرێتو ناتوانێت لەگەڵی دا جوت ببێت، ئەویش ئەوەیە کەحەوت گەڵای درەختی(سدر الأخضر ـ تاوگ) دێنیتو بەبەرد یابەهەر شتێکی تر جوان دەی کوتیتو دوایی لەقاپێکی دەکەیت، و ئەوەندە ئاوەی بەسەردا دەکەیت کەبەشی خۆ پێ شوشتن بکات، ئەمجار ئایەتی کورسیو(قل يا أيُّها الكافرون)و (قُل هوالله أحد)و(قُل أعوذ برب الفلق)و(قُل أعوذ برب الناس)ی لەسەر دەخوێنیت. هەروەها ئایەتەکانی جادو(السحر) کەلەسورەتی(الأعراف)دان کەبریتین لە﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ ۝ فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ ۝ فَغُلِبُواْ هُنَالِكَ وَانقَلَبُواْ صَاغِرِينَ﴾([237]).هەروەها ئایەتەکانی جادو کەلەسورەتی (يونس) دان و لەفەرمودەکانی خوای پاکو بێگەردن:﴿ وَقَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَاحِرٍ عَلِيمٍ ۝ فَلَمَّا جَاء السَّحَرَةُ قَالَ لَهُم مُّوسَى أَلْقُواْ مَا أَنتُم مُّلْقُونَ ۝ فَلَمَّا أَلْقَواْ قَالَ مُوسَى مَا جِئْتُم بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللّهَ لاَ يُصْلِحُ عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ ۝ وَيُحِقُّ اللّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ﴾([238]). هەروەها ئایەتەکانی جادو کەلەسورەتی(طه) دان:﴿ قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَن تُلْقِيَ وَإِمَّا أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَى ۝ قَالَ بَلْ أَلْقُوا فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِن سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى ۝ قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنتَ الْأَعْلَى ۝ وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ

([236]) واتە: بەناوی خوا دوعات بۆ دەکەم کە بت پارێزێت لەهەر شتێك کەزیانت پێ بگەیەنێت وەلە شەڕی هەمو نەفسێك یا لەشەڕی هەمو چاوێکی حەسود بت پارێزێت، خوای گەورە شیفات بۆ بێنێ، بەناوی خواوە دوعات بۆ دەکەمو داوای شیفات بۆ دەکەم. وەرگێڕ.

([237]) أ ـ سورة الأعراف: (١١٧ـ ١١٩).

ب ـ واتە :ئێمەش سروشمان بۆ موسا کرد دەی نۆش گوچانەکەی خۆت هەڵ بدە، هەرکەگۆچانەکەی هەڵدا بو بەماریكو هەرچی مارە ساختەییەکانی ئەو جادوگەرانەی هەڵ لوشینو قوتی دان ، وفرو فێڵی جادوگەرانی فرعەونی هەمو پوچەڵ کردنەوە کەئەو هەمو مارانەیان بەساختەو لەشێوەی ماردا بەجادو دەهێناو دەبرد، ئیدی ئەو ساتو کاتە هەق سەرکەوتو ناهەق پوکایەوەوهەرچی فڕوفێڵو حیلەبازی کرد بویان خوای گەرە پوچەڵی کردنەوە، لەو گۆڕەپانەدا کەهەمو خەڵکی میسری تێدا کۆ ببوەوە لە پێش چاوی ئەو هەمو حەشامەتە جادوگەرانی فرعەونو فرعەون شکستیان خواردو سەرشۆڕو ڕیسوا بونو هیچیان بۆ نەمایەوەو سەریان شۆڕ کرد.تەفسیری گوڵشەن ب١ل٤٠٢. وەرگێڕ.

([238]) أ ـ سورة يونس: (٧٩ ـ ٨٢).

ب ـ واتە: فرعەون بەجێگرو سەرکردەکانی گوت: دەی زوو بە پەلە هەمو جادوگەرانی ئازاو لێزانو بلیمەتو بەجەرگەکانم بۆبانگ بکەنو بیان هێننو هەر ئێستا کۆیان بکەنەوە بۆم، جاکەهەمو جادوگەران کۆ بونەوە لەمەیدانو لەرۆژی زینە کەڕۆژی نەورۆزو سەرەتای بەهار بوە والله أعلم بەموسایان گوت جایان تۆ دەست پێشخەری بکە یان ئێمە دەس پێشخەری دەکەین، موسا گوتی: بەڵکو ئێوە دەست پێ بکەنو چیتان هەیە هەڵی بدەنو جادوی خۆتان بکەن.

ئینجا جادوگەرانی فرعەون هەرچی پەتی هەیان بو هەڵیانداو بون بەمارموسا پێ ی گوتن : ئەوەی ئێوە کردتان جادو بو هەر ئێستا خوای گەورە جادوەکەتان هەڵ دەوەشێنێتەوەو پوچەڵی دەکاتەوە، بێگومان چاك بزانن خوای گەورە کردەوەی خرا پەکاران وەر ناگرێتو پوچەڵیان دەکاتەوەو سەرکەوتویان ناکات. ئینجا هەروەکو خوا لەسورەتی شوعەرادا دەفەرموێ: موسا دار وەکازەکەی هەڵداو بو بەمارێکی گەورەی نێرو گشت مارە درۆینەکانی ئەوانی قوتدان کەبەچاوبەستی کرا بون بەمار. تەفسیری گوڵشەن ب١ل٥٣٦. وەرگێڕ.

﴿حَيْثُ أَتَى﴾([239]). جائەگەر ئەو سورەتو ئایەتانەی سەرەوەی لەسەر خوێندران سێ جار لێ ی دەخورێتەوەو باقیەکەی تریشی خۆی پـێ دەشـۆرێت، بەویستی خـوا نەخۆشـیەکە لادەچێت(إنشاء الله) وەئەگەر پێویستی کرد جارێکی ترو چەند جاری تـر دوبـارەوو چـەند جارە دەکرێتەوە تائەو کاتەی دەردەکە لەنەخۆشەکە دەچێتە دەرو بەیارمەتی خـوا چـاك دەبێتەوە.

- وەهەروەها لەچارەسەریەکانی جادوکەسودی لێ بینراوە، هەوڵ دانە بۆ دۆزینەوەی جێگای جادو کردنەکە یائەو شوێنەی کەجادوەکەی لێ شاردراوەتەوە لەزەوی دایـە، لەچیاوشـاخو دۆڵ دایەو لەهەر شوێنێکی تردا بێت، جائەگەر زانراو دۆزرایەوەو دەرهێنراو لەناو برا ئـەوا جادوەکە بەتاڵ دەبێتەوەو نەخۆشەکەش چاك دەبێتەوە. ئەمەو هەر کارێکی تری شەرعی کەبتوانرێت ئەنجام بدرێت کەخۆی پێ لەجادوو جادوگەری پێ بپارێزرێتو چارەسەری پێ بکرێت، دەتوانرێت بەکار بهێنرێتو خوای گەورە هاودەمو دۆستو یارمەتیـدەرو خـاوەنی سەرخستنو پشتیوانێکی بەهێزو بەتواناو بەدەسەڵاتە.

بەڵام چارەسەر کردنی ئەم نەخشیانە بەجادوو کاری جادوگەری کەیریتیە لەخۆ نزیك کردنـەوە لەجنۆکەکان بەهۆی قوربـانی بـۆ کـردنو سـەربڕینو هەرشـتێکی تـری لـەم جۆرەکارانـە لـەپێناو ئەوەی ئەوانیش بەهانایانەوە بێن، بێگومان ئەمانە کارێکی خراپو شەڕەنگێزیو کوفرینو بـەهیچ شێوەیەك دروست نین، چونکە ئەمانـە لـەکارو کردەوەکـانی شـەیتانن‌و لەهاوبـەش پـەیدا کردنـی گەورەن(الشرك الأكبر) پێویستە موسڵمانان لێ یان ئاگادارو وریا بن، هـەروەها دروسـت نیـە پـەنا ببرێتە بەر نهێن بازەکان(الكهنة)و شوێن هـەڵگران(العرافين)و قـۆڵ بـڕو جادوگـەران(المـــشعوزين)و داوای چارەسەریو ڕزگار بون لەنەخۆشیەکانو تەنگو چەڵەمەوکێشەو ئاریشەکانیان لێ بکرێت،و گیرۆدەی قسەکانیان بیتو ئەوەی پێت دەڵێنو بۆت نەخشە دەکێشن بەقسەیان بکرێت، چـونکە ئەوانە بڕوایان نیەو ئەوانـە درۆزنـنو تاوانکـارو تاوانبـارنو دەم لەغـەیب زانیـەوە دەکـوتنو چـاو

([239]) أ ـ سورة طه : (٦٥ـ ٦٩) .

ب ـ واتە :جادوگەرانی فرعەون گوتیان : موسا تۆ لە پێشدا داروەکازەکەت هەڵ بدە یان ئێمە لە پێشدا شتەکانی خۆمان هەڵ دەدەین، موسا پێ ی گوتن : نەخێر ئێوە لە پێشدا شتەکانی خۆتان هەڵ بدەن. ئینجا جادوگەرانی فرعەون هەرچی پەتو گوریس‌و داردەستەکانی خۆیان هەبو هەڵیان داو بون بەماری درۆینەو بەهێزی جادوی خۆیان دەیان هێناو دەیان بردن، موسا لێرەدا ترسا وەیزانی ئەو مارانەی بەجادوی خۆیان دەیان جوڵاندن بەڕاستی هەمویان بونە مارو دێن‌و دەچن. هەروەکو گوتمان موسا سەلامی خوای لێ بێت وەکو هەمو مرۆڤێك کاتێ ئەو مارانەی دیتن تێکیان دەهاویشتو بەملاو بەولادا دەرۆیشتن ترسی لەدڵ نیشت.خوای گەورە دەفەرموێ: ئێمەش بەسروش بەموسامان گوت: مەترسە، گومانت نەبێت هەر تۆ سەر دەکەویت بەسەر ئەو جادوگەرە درۆزنانە، بۆ دەترسی خۆ هیچ پێغەمبەرێکی من نەترساون. دەی ئەو گۆچانەی وابەدەستی ڕاستتەوەیە هەڵی بدەو دەبێتە حەزیایەك‌و هەرچی ماری درۆینەی لەو گۆڕپانەدا دروستیان کردوە هەر هەموان قوت دەداتو هەڵیان دەلوشێت، چونکە دڵنیابە ئەوانە هیچ نین بەڵکو لەکردەوەی ساختانەی دەستی جادوگەرەکانی فرعەونن‌و فڕوفێڵی جادوگەرانەیە، وجادوگەران بەهەر شوێنیکدا بڕۆن هەرچی بیکەن هەموی فڕوفێڵەو جادوەکانیان بۆ ناچێتە سەرو بەدرۆ دەردەچن‌و کارەکانیان بەڕاست ناگەڕێت. ئینجا موسا گۆچانەکەی هەڵداو بو بەحەزیایەکی گەورەو هەرچی ماری درۆینەی جادوگەرانی فرعەون هەبو هەموی قوت دان‌و هەڵی لوشین. وەرگێڕ. بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٢٧٩٤ـ٧٩٥.

بەستەکێ لەخەڵکی دەکەنو خەڵکی چەواشە دەکەن، ئەوەتە پێغەمبەری خۆشەویستﷺ ئاگاداری کردوینەوە کەهەرگیز بەلایاندا نەچینو داوای هیچ شتێکیان لێ نەکەینو بڕواش بەقسەکانیان نەکەین هەروەکو پێشترو لەسەرەتای ئەم نامەیەدا ئاماژەمان پێ کرد. لەفەرمودەی ڕاستیو لەپێغەمبەرەوەﷺهاتوە کەدەربارەی جادو دەرکردن(النشرة) پرسیاری فەرموی: {هي من عمل الشيطان} (٢٤٠) . وەمەبەست لە(النشرة) کردنەوەو بەتاڵ کردنەوەی جادو(السحر) ودەرکردنی جادوە لەجادو لێکراو(المسحور)واتە چارە سەر کردنی جادو بەجادو مەبەستی پێغەمبەرﷺئەوەیە کەئەهلی نەفامیەت ئەنجامیان دەداو داوایان لەسیحربازەکان دەکردکەسیحرەکەیان بۆ بەتاڵ بکاتەوە، یاخود بریتیە لەبەتاڵ کردنەوەی سیحر بەسیحر لەلایەن جادوگەرێکی ترەوە.

بەتاڵ کردنەوەی جادو بە ویردو دوعاو خۆپەنا گرتنە شەرعیەکان (التعوذات الشرعية) و دەرمانو دەرمانسازیە دروستەو شەرعیەکان ئەوە هیچی تێدا نیەو کارێکی باشەو دروستە هەروەکو پێشتر باسمان کرد. ناودارو بلیمەت إبن القيمو شێخ عبدالرحمن کوڕی حسن ڕەحمەتی خوایان لێ بێت لە(فتح المجيد) دا نوسیویانەو ئاماژەیان بەمە کردوە، هەروەها گەلێکی تر بێجگە لەوان زانایانو بیریارانو ئەهلی عیلم لەسەر ئەم بابەتەیان نوسیوەو لەسەری دواونو ئاماژەیان پێ کردوە.

لەخوای گەورەمان داوایەکەموسڵمانان سەر بخاتو لەهەمو خراپەیەك بیان پارێزێتو سەلامەتیان بکاتو دینەکەیان بپارێزێتو زانستو زانیاریان کاتو هەمیشە هۆشیارو بەرچاو ڕۆشن بنو فێری فیقهو زایاریان بکات لەدینەکەیاندا،، سەلامەتو پارێزراویان بکات لەهەمو دژایەتیو پێچەوانەیەکی شەریعەتو بەرنامەکەی خۆی.

وصلى الله وسلم على عبده ورسوله محمد وعلى آله وصحبه.(٢٤١)

ئاگادار کردنەوە لەدروست کردنی مزگەوت لەسەر گۆڕەکان

پرسیارم لێ کرا ئایا دروستە مزگەوت لەسەر شوێنی هاوەڵانی ئەشکەوت(أصحاب الكهف) دروستە بکرێت؟

(240) أ- الإمام أحمد وأبوداود بإسناد جيد.
ب- واتە: ئەوە لەکاری شەیتانە. وەرگێر.
(241) مجموع الفتاوى، المجلد الثالث (٢٧٤-٢٨١).

لەوەڵامدا گوتم:

بسم الله الرحمن الرحيم، والحمد لله، والصلاة والسلام على رسول الله، أمَّا بعد:

چاوم بەو نوسینە کەوت کەلەگۆڤاری(رابطة العلوم الإسلامية)**دا لەژمارە(٣)و لەژێر سەر دێڕی(**أخبار المسلمين في شهر **ـ هەواڵی موسڵمانان لەمانگێك دا) کەوتو خوێندمەوە، بینیم کەتیایدا نوسراوە:**

پەیوەندی زانستە ئیسلامیەکان(رابطة العلوم الإسلامية) **لەشانشینی ئەردەنی هاشمی دا نیازی وایە کەمزگەوتێك لەسەر ئەو ئەشکەوتەدا دروست بکات کەتازە لەگوندی ڕەحیب**(الرحيب) **دۆزراوەتەوە، کەبریتیە لەو ئەشکەوتەی کەیارانی ئەشکەوتی تێدا خەوت بون کەلەقورئانی پیرۆزدا ناویان هاتوە... تەواو.**

لەبەر واجب بونی ئامۆژگاریو لەبەر خاتری خواو بۆ بەندەکانی خوا، بەباشم زانی کەوشەیەك یاوتارێك لەهەمان گۆڤاردا ئاڕاستەی پەیوەندی زانستە ئیسلامیەکان لەشانشینی ئەردەنی هاشمی بکەمو بڵاوی بکەمەوە کەناوەڕۆکەکەی ئامۆژگاریە بۆ پەیوەندی(رابطة)**لەجێ بەجێ کردنی ئەو کارەی کەبەتەویایە بیکات لەدروست کردنی مزگەوتێك لەسەر ئەشکەوتی ناوبراو. ئەمەشم لەبەر هیچ شتێك نەکردوە تەنیا لەبەر ئەوە نەبێت کەدروست کردنی مزگەوت لەسەر گۆڕی پێغەمبەرانو پیروپیاوچاکانو شوێنەوارەکانیان بەهیچ شێوەیەك لەشەریعەتی ئیسلامی تەواوو کامڵ دا نەك هەر نیە، بەڵکو قەدەغەو حەرامەو ئاگاداری توندو وریایی تەواو دەربارەی دراوەو هەر کەسێك بیکات نەفرەتی لێ کراوە، وەلەبەر ئەوەی یەکێکە لەهۆکارەکانی هاوبەش پەیدا کردنو زێدە ڕەوی لەمافی پێغەمبەرانو پیاوچاکاندا، واقیعیش شاهیدی ڕاستیەتی ئەوەیە کەشەریعەتی ئیسلامی هێناویەتی،و بەڵگەشە لەسەر ئەوەی کەئەم بەرنامەو شەریعەتە لەخواوەیەو بەڵگەو نیشانەیەکی بڕاوەو درەوشاوەیە لەسەر ڕاستگۆیەتی پێغەمبەریﷺ خوا لەسەر ئەو بەرنامەو شەریعەتەی کەلەخواوە هێناویەتیو هەموشی بەتەواویو بێ کەمو کوڕی ڕاگەیاندوەو بۆ ئوممەتەکەی ڕون کردۆتەوە.**

هەرکەسێك بەوردی لەئەحواڵی جیهانی ئیسلامیو ئەو هەمو نەهامەتی هاوبەش پەیدا کردنو زێدەڕەویەی کەتوشی هاتوە بەهۆی دروست کردنی مزگەوت لەسەر گۆڕو گڵکۆیەکانو بەگەورەو پیرۆز دانانیانو پڕ فەڕش کردنو ڕازاندنەوەو خزمەتکارو مجێور(سدنة) **بۆ دانانیان بکۆڵێتەوەو سەرنجیان بدات دەزانێت کەئەمانە گشتیان لەهۆکارەکانی هاوبەش پەیدا کردنن. لەئیشە باشەکانی ئیسلام ئەوەیە کەئەم هۆکارانەو دروست کردنی مزگەوت لەسەر گۆڕو گۆڕستانەکانو**

گڵکۆمەزاری پێغەمبەرانو پیروپیاو چاکان قەدەغەو حەرام کردون. ئەو بەڵگانەی کەلەم بوارەوە هاتون ئەوانەن کەهەردو شێخەکان واتە(البخاري ومسلم) ڕەزاو ڕەحمەتی خوایان لێ بێت لەعائشەوە ڕیوایەت دەکەن کەگوتویەتی: پێغەمبەرﷺی خوا فەرمویەتی:{لعن الله اليهود والنصارى، اتخذت قبور أنبياءهم مساجد}([242]).عائشة گوتی: پێغەمبەرﷺموسڵمانانی قەدەغە کردوە کەوەك جولەکەو دیانەکان نەکەنو مزگەوت لەسەر گۆڕو گڵکۆی خۆشەویستانو دۆستانی خوا دروست نەکەن ، هەروەها لەفەرمودەی ڕاست(الصحيحين) ڕیوایەت کراوەکە أم سلمة و ام حبيبة رضي الله عنها باسی کەنیسەیەکیان بۆ پێغەمبەرﷺگێڕایەوە کەلەحەبەشە بینی بویان چەندان وێنەی تێدا هەڵواسراوو کێشرا بون پێغەمبەرﷺفەرموی:{أولئك إذا مات فيهم الرجل الصالح بنوا على قبره مسجداً وصوَّروا تلك الصور أولئك شرار الخَلْق عند الله}([243]). وەلەفەرمودەی ڕاست (صحيح) مسلم و لەجندب کوڕی عبداللهرضي الله عنهدەگێڕنەوە کەگوتویەتی: گوێم لەپێغەمبەرﷺبو بەپێنج ساڵ پێش وەفات کردنی دەی فەرمو:{إنِّي أبرأُ إلى الله أن يكون لي منكم خليل، فإنَّ الله قد اتَّخذني خليلاً كما اتخذ إبراهيم خليلاً، ولو كنت متخذاً من أمتي خليلاً لأتَّخذت أبابكر خليلاً ، ألآ وإن من كان قبلكم كانوا يتخذون القبور أنبياءهم وصالحيهم مساجد فإني أنهاكم عن ذلك}([244]). فەرمودە لەم بوارو لەم واتایەدا گەلێك زۆرن. زۆر لەپێشەواو زانایانی موسڵمانان لەهەر چوار ڕێبازگە(المذاهب) کان و غەیری ئەوانیش لە بارەی حەرامیو قەدەغە بونی دروست کردنی مزگەوت لەسەر گۆڕو گڵکۆکان نوسیوەو ئاگاداریو وریایی توندیان داوەو قەدەغەیان کردوە کەمزگەوتو نوێژگە لەسەر گۆڕو گۆڕستانەکان دروست بکرێن ئەویش بەگوێرەو بەکار کردن بەسوننەتی پێغەمبەرﷺ و وەك ئامۆژگاریەك بۆ ئوممەتەکەی تازۆر وریابن پێ یان تێ ی نەکەوێت کەپێشتر جولەکەو دیانەکانو هاوشێوەکانیان لەو سەر لێشێواویەدا تلیان دەخواردو تێ ی کەوتبون.

ئەوەی پێویستە لەسەر پەیوەندی زانستە ئیسلامیەکان(رابطة العلوم الإسلامية) لەئەردەنو غەیری ئەوانیش لەموسڵمانان لەهەر کوێکە هەن ئەوەیە کەدەست بگرن بەسوننەتەوە، ولەسەر ڕێبازو ڕێڕەوی پێشەوایان بڕۆنو لەو شتانە سڵ بکەنەوە کەخواو پێغەمبەرەکەی هێڵی سوریان

([242]) واتە : خوای گەورە نەفرەتی لەجولەکەو دیانەکان کرد لەبەر ئەوەی مزگەوتیان لەسەر گۆڕی پێغەمبەرانیا ن دروست کرد} وەرگێڕ.

([243]) واتە : ئەوانە ئەگەر پیاو چاکێکیان لێ بمردایە لەسەر گۆڕەکەی مزگەوتێکیان لەسەر دروست دەکرد، دوایش وێنەکانیان دەکێشان و بەدیوارەوە هەڵیان دەهاوەسی، ئەوانە خراپترینی دروست کراوەکانی خوان. وەرگێڕ.

([244]) من ئەستۆپاکی خۆم لەلای خوای گەورە دەر دەبڕم کەلەئێوە خۆشەویستم هەبێت، خوای گەورە منی بەخۆشەویست وەرگرتوە هەروەکو چۆن ئیبراهیمی بەخۆشەویست وەرگرتوە، ئەگەر بهاتبا لەئوممەتی خۆم خۆشەویستم بگرتایە ئەوا أبوبکرم بەخۆشەویست وەردەگرت، پێتان بڵێم ئەو گەلو قەومانەی کەلە پێش ئێوەدا ڕۆیشتن لەسەر گۆڕی پێغەمبەرانو پیاو چاکانیان مزگەوتیان دروست دەکرد، من لەو کارە حەرامو شیرکیەتان لێ قەدەغە دەکەمو هەرگیز شتی وانەکەن. وەرگێڕ.

لەسەر داناوەو وریایی و ئاگاداریان لەبارەوە داوە ئالەوەدا بەختەوەری و سەرفرازی و چاکخوازی بەندەکان هەیەو بەو هۆیەوە سەرکەوتوو سەرفرازو ڕزگار دەبن لەدنیاو لەقیامەتدا. زۆرێك لەخەڵکی لەم بارەوە گیرۆدە بون واتە بەدروست کردنی مزگەوت لەسەر گۆڕەکان هەروەکو خوای گەورە لەچیرۆکی یارانی ئەشکەوت دا دەفەرموێت:﴿ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَى أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا﴾([245]). ئەو کەسانەی کەئەمڕۆ مزگەوت یا خانوو قەفەز لەسەر گۆڕەکان دروست دەکەن ئەم فەرمودەیەی خوای گەورە بەبەڵگەو بەبەهانەو بەپاسو دەهێننەوە.

لەوەڵامی ئەوانەدا دەگوترێ: خوای پاکو بێگەرد هەواڵی سەرکردەو کاربەدەستانو دەسەڵاتدارانی ئەو کاتەمان بۆ دەگێڕێتەوە کەئەو قسەیان کردوە دەربارەی یارانی ئەشکەوت ، خوای گەورە کەئەو قسەیەی ئەوان بۆ ئێمە دەگێڕێتەوە مەبەستی ڕێز لێنانو ستایش کردنی ئەو کارەی ئەوانو پێ ڕازی بونی خوای پەروەردگار نیە بەو کارەی ئەوان، بەڵکو لەدەروازەی ڕەخنە گرتنو زەم کردنو عەیب لێ گرتنو ڕازی نەبون بەو کارەیانو ئاگاداری و وریایی دان بۆ دور کەوتنەوەو قەدەغە کردنە لەو کارەی کەدەیان کردو ئاگاداری و وریا کردنەوەی ئێمەو بەرەی دوا ڕۆژی ئێمەیە لەدوبارە نەکردنەوەی ئەو کارە خراپو بێ شەرعی و شیرکیانە. ئەمەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کەئەو پێغەمبەرەی ﷺ کەئەو ئایەتەی بۆ هاتۆتە خوار زانا ترین کەسێك بوە لەشی کردنەوەو لێك دانەوەی ئەم ئایەتە پیرۆزە کەئوممەتەکەی لێ قەدەغە کردون کەمزگەوت لەسەر گۆڕو گڵکۆیەکانیان دروست نەکەنو بەتوندی ئاگاداری کردون کەهەرگیز کاری وانەکەن، نەفرەتو سەرکۆنەی ئەو ئەکەسانەی کردوە کەئەم کارانە ئەنجام دەدەن. دەی ئەگەر دروست بوایە ئەو پێغەمبەرە خۆشەویستە ئاوا پێ ی لەسەر دانەدەگرت و وا توند نەدە بو لەبەرامبەر ئەم کارە خراپەو ئەو کەسەشی کەئەنجامی دەدات تاگەیوەتە ئەو ڕادەیە کەنەفرەت لەو کەسە بکات کەئەنجامی دەدات، وەهەواڵی پێ داوین کەئەوانە لەخراپترین کەسانێکن لەلای خوای گەورە، دیارە ئەمەش بەسە بۆ کەسێك کەتۆزێك ژیری هەبێتو خوازیاری ڕاستیەکانو هەقخواز بێت. گریمان دروستکردنی مزگەوت بۆ ئەو کەسانەی کەلەپێش ئێمەدا ژیاون دروست بوبێت ، ئێستا بۆ ئێمە دروست نیە چاو لەوان بکەین ومزگەوت لەسەر گۆڕوگڵکۆیەکانمان دروست بکەین، بۆ؟ چونکەشەریعەتی ئیسلامی ئێمە لەشەریعەتەکانی پێش خۆی تەواو ترو کامڵ ترەو گشتگیریەو دوایین شەریعەتەو هەمو شەریعەتەکانی پێش خۆی هەڵوەشاندونەوە،

([245]) أ ـ سورة الكهف : (٢١).

ب ـ واتە : ئەوانەی زۆرینەی خەڵکی بون یان ئەوانەی خاوەن قسەو کاربەدەست بون گوتیان با مزگەوتێك لەسەر گلکۆکانیان واتە لەسەر ئەشکەوتەکە مزگەوتێك دروست بکەین. وەرگێڕ.

پێغەمبەری ﷺ ئێمەش کۆتا پێغەمبەرەو شەریعەتو بەرنامەکەشی تەواوو بێ کەمو کوڕی یەو هیچ ناتەواویەکی نیە. قەدەغەی کردوین کەمزگەوت لەسەر گۆڕەکانمان دروست بکەین و بۆمان دروست نیە پێچەوانەی ئەو ﷺ بوەستین، بەڵکو پێویستە لەسەرمان کەشوێن ئەو بکەوینو دەست بەو بەرنامەیەوە بگرینو واز لەهەمو شتێك بهێنین کەپێچەوانەی شەریعەتی ئیسلامو فەرمایشتو فرمانەکانی پێغەمبەرەکەمانن‌ولەو کارانە دور بکەوینەوە کەلەشەریعەتەکانی پێش ئێمەدا هاتونو پێچەوانەی شەریعەتی ئیسلامو سوننەتی پێغەمبەرن ﷺ. وەشوێن عاداتو نەریتەکان نەکەوینو ڕێبازی شەریعەتی خۆمان بگرین چونکە هیچ شەریعەتو بەرنامەیەکی تر نیە لەئیسلام کامل تروتەواو تربێت، هیچ هیدایەتو ڕێنومایيەکیش نین لەهیدایەتو ڕێنومایی پێغەمبەری خوا باشترو بەفەڕ تر بێت.

داوا لەخوا دەکەین کەئێمەو هەمو موسڵمانان یارمەتی بداتو سەرمان بخات لەسەر ئەو دینە پاکەو جێگیرو پێ دامەزراومان بکات لەسەر دینەکەی خۆیو دەست گرتن بەو شەریعەت پاکەی پێغەمبەر محمد ﷺ بەکردەوەو بەگفتار، دیارو نادیارو لەهەمو کاروبارەکانی ژیانی مرۆڤایەتیدا، ئەو خوایەی کەبیسەروبیناو بێ هاوتاو بەتەنێ یە.

وصلى الله وسلم على عبده ورسوله محمد ﷺ وآله وصحبه ومن اهتدى بهداه إلى يوم الدين([246]).

ناشتنی مردوان لەناو مزگەوت دا

بسم الله والحمد لله، والصلاة والسلام على رسول الله ومن اهتدى بهداه، أما بعد:

ڕۆژنامەی(الخرطوم)م دەست کەوت کەلەڕۆژی ١٧/٤/ ١٤١٥ك دەرچوەو هەڵم گرتو خوێندمەوە دیتم وتارێکی تێدا بڵاو کرا بووەوە دەربارەی ناشتنی بەڕێز(محمد الحسن الإدريسي) لەتەنیشت باوکیەوە لەناو مزگەوتی (أم درمان) ...تد.

([246]) أ- مجموع الفتاوى م١(٤٣٣- ٤٣٦).

ب - بەڵێ ، دروست کردنی مزگەوت دروست کردن لەسەر گۆڕەکان دروست نیە ، هەروەها دروست کردنی قەفەزو خانو و جێگەی تێدا حەوانەوەو مانەوە لەسەر گۆڕەکان بەمەبەستی پیرۆزی ئەو گۆڕو ئەو پیرو چاکانە یان هەر گۆڕێکی سادەی تر بێت دروست نیە ، بەگوێرەی ئەو ئایەتو فەرمودانەی کەلەسەرەوە باس کران . هەروەها هەڵ بەستنی گۆڕەکان بەچیمەنتۆو بەگەچو بەهەر شتێکی تر بێت دروست نیە . هەروەها نوسین لەسەر کێلو قەدی گۆڕەکان، یا ئاغەڵ لەدەور دروست کردنو دا پۆشینی ڕوبەرێکی زۆر لەو زەویە کەبۆ گۆڕستان تەرخان کراوە، دیارە ئەمەش دەبێتە داگیر کردن(الغصب)و بێ بەش بونی مردوی خەڵکی تر لەو زەویە .ئەوەی شەرعیە لەسەر گۆڕەکان بکرێت چاندنی دارو درەختو سەوزاییە ، هەروەکو لەفەرمودەی ڕاستی پێغەمبەردا ﷺ هاتوە کەجارێکیان پێغەمبەر ﷺ لەگەڵ هاوەڵە بەڕێزەکانی ﷺ بەلای گۆڕستانێك دا تێ پەڕین فەرموی: تەڵاشە خورمایەکم بۆ بێنن، هاوەڵانیش ﷺ بۆیان هێنا ئەویش کردی بەدو بەشەوەو هەر بەشەی لەسەر گۆڕێك چاند. هاوەڵان گوتیان:

- ئەی ڕسولی خوا حیکمەت چی بو لە کارەی کەکردت؟

- ئەوانە یەکێکیان بەهۆی دوزمانیو فیتنەییەوە لەناو خەڵکیو ئەوی تریان بەهۆی ئەوەی خۆی لەمیز پاك نەدەکردەوە ئێستا بەو هۆیەوە سزا دەدرێن بۆیە ئەو دو تەڵاشە خورمایەم لێ چاندن هەتاکو تەڕاییان تێدا بمێنێت ئەوانە لەسزایان کەم دەبێتەوە.

ئیدی بۆیە چاندنی دارو درەختو سەوزایی لەسەر گۆڕەکان شتێکی چاکەو لەسزایان کەم دەکاتەوە والله أعلم. وەرگێڕ.

لەبەر ئەوەی خوای گەورە ئامۆژگاری موسڵمانانی پێویست کردوە، هەروەها ڕون کردنەوەو شی کردنەوەی بەرنامەو پەیڕەوو پرۆگرامی خوای گەورەو دەست گرتن بەو شەریعەتە پاكو بێگەردەو دور کەوتنەوەو لەخراپەوقەدەغە کردنی خراپەو خراپەکاری واتە فرمان کردن بەچاکەو قەدەغە کردنی لەخراپەی لەسەر موسڵمانان پێویست کردوە، بۆیە بەباشم زانی کەڕون کردنەوەو ئاگاداریەکی بەسود لەسەر حەرامیو قەدەغە کردنی ناشتنی مردوان لەناو مزگەوتەکاندا بنوسمو بەبرایانی موسڵمانمی ڕابگەیەنم.

بەڵێ، ناشتنی مردو لەناو مزگەوتەکاندا لەشەریعەتی پیرۆزی ئیسلامدا قەدەغەو حەرامەو بەهیچ شێوەیەك دروست نیە، بەڵکو ئەم کارە هۆکارێکە لەهۆکارەکانی سەر هەڵدانو پەیدا کردنی هاوبەش پەیدا کردن، ولەکارو کردەوەکانی جولەکەو دیانەکانە کەخوای گەورە هەمیشە سەرکۆنەو زەمیان دەکاتو پێغەمبەریشﷺنەفرەتی لێ کردون، هەروەکو لەهەردوفەرمودە ڕاستەکاندا هاتوە کەلەعائشەوە رضي الله عنها، ولەپێغەمبەرەوەﷺدەگێڕێتەوە کەفەرمویەتی:{لعن الله اليهود والنصارى، اتخذوا قبور أنبياءهم مساجد}([٢٤٧]) . وەلەفەرمودەی ڕاستی مسلم داو لەجندب کوڕی عبدالله،و لەپێغەمبەرەوەﷺ کەفەرمویەتی:{ألا وإنَّ من كان قبلكم كانوا يتخذون قبور أنبياءهم وصالحيهم مساجد، ألا فلا تتخذوا القبور مساجد إنِّي أنهاكم عن ذلك}([٢٤٨]). فەرمودە لەم بوارو واتایەدا زۆرن.

هەروەها ئەوەی لەسەر موسڵمانان پێویستە لەهەر شوێنێك بن حکومەتو گەل دەبێ خۆیان لەخوای خۆیان بپارێزن ، ووریاو ئاگادار بن لەوەی کەخواو پێغەمبەری خواﷺ ئەم کارەیان حەرامو قەدەغە کردوە، بامردوەکانیان لەدەرەوەی مزگەوتەکانو لەشوێنێکی تری تایبەت بەگۆڕستان بنێژن، هەروەکو چۆن پێغەمبەرﷺو هاوەڵەکان مردوەکانیان لەدەرەوەی مزگەوتەکانداو لەشوێنی تایبەت بەگۆڕستاندا دەناشت. ئابەم شێوەیە پێویستە لەچاکەو چاکە کردنو خواپەرستیەکانو بەندایەتیەکاندا شوێنیان بکەوین.

هێنانەوی بەڵگەو پاساوی ناشتنی مردوەکان لەناتو مزگەوتدا بەناشتنی پێغەمبەرﷺو هەردو هاوەڵە خۆشەویستەکەی أبوبکرو عمر رضي الله عنهما لەمزگەوتی پێغەمبەرداﷺهیچ بەڵگەو پاساوێك نیەو وەرناگیرێت، چونکە ئەوان لەناو مزگەوتی پێغەمبەرﷺنەنێژراون، بەڵکو یەکەم جار کەپێغەمبەرﷺوەفاتی کرد لەماڵەکەی خۆی داو لەهۆدەو ژوری عائشە خاتون رضي الله

([247]) واتە : نەفرەتی خوا لەجولەکەو دیانەکان کەمزگەوتیان لەسەر گوڕی پێغەمبەرانو پیاو چانیان دەکرد.وەرگێڕ.

([248]) لە پەراوێزی(٢٤٤)دا واتاکە یمان لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

عنــــــها دا نێــژرا، دوایــش کــه هـــەردو هاوەڵــە بــەڕێزەکانی وەفاتیــان کــرد لەتەنیــشت پێغەمبــەرەوەﷺنێــژران. کــاتێ مزگــەوتی پێغەمبــەرﷺلەشــاری مەدینــە لەلایــەن ولیـــد کــوڕی عبدالملك ئەمەویەوە لەسەرەتای سەدەی یەکەمی کۆچیەوە فـراوان کـراو چـاك کـرا حوجرەکـەی عائشة کەهەر سێکیانی تێدا نێژرا بو کەوتە ناو مزگەوتەکە، لەو کاتەشدا زانایانی ئیسلام و ئەهلی عیلم بەرهەڵستی ئەو کارەیان کرد، بەڵام دوایی بینرا کەئەمـە ڕێگـە لـەفراوان کردنـی مزگەوتەکـە ناگرێتو کارەکەش ڕونو ئاشکرایەو هیچ گومانێکی تێدا نیە(لایشته). واتە مەبەستی تەنیا فـراوان کردنی مزگەوتەکە بوە نەك شتی تری خراپ خوا نەخواستە.

بەمە بۆ هەمو موسڵمانێك ڕون دەبێتەوە کەپێغەمبەرﷺو هەردو هاوەڵە بـەڕێزەکانی رضي الله عنهما لەناو مزگەوتەکەدا نەنێژراونو بەبیانوی فراوان کردنەوە خستیاننە ناو مزگەوتەکەوە. ئەمە بەڵگە نیە لەسەر دروست بـونی ناشـتنی مـردوان لـەناو مزگەوتەکانـدا، چـونکە ئـەوان هـەروەکو گوتمان لەناو مزگەوتەکە دانین، بەڵکو ئەوان لەماڵی پێغەمبەرﷺلـەژوری عائشةدا رضي الله عنها نێژراون، وەئەم کارەی ولیدیش بەڵگە نیە بۆ هـیچ کەسـێكو دروسـت نیـە بەبەڵگـە وەر بگیرێت، بەڵکو حوجەو بەڵگە لەقورئانو سوننەتو لەکۆڕای پێشینەی ئوممەترضي الله عنهموەردەگیرێتو کاری پێ دەکرێت. خوای گەورە بمان گێڕێت لەشوێن کەوتەی ئەوان بەچاکە.

بـۆ ئامۆژگـاریو بـۆ ئەسـتۆپاکی ئـەم ئامۆژگـاریو وریـا کردنەوەیـەم لـەڕۆژی ١٤١٥/٥/١٤ك نوسیەوە، خوای گەورە هاودەمو سەرخەرو یارمەتی دەرە.

وصلى الله وسلم على نبينا محمد، وآله وصحبه وإتباعهم بإحسان([249]).

([249]) أ ـ مجموع الفتاوى م٨ (٣٢٦ـ ٣٢٧).

ب ـ بەداخەوە لەوڵاتی ئێمەشدا ئەم سیفاتە بێ شەرعیە هەیە زۆرێك لەمزگەوتەکا نمان چ لەشارو گوندو لادێکاندا مردویان لەناو مزگەوتدا ناشتوە نمونەی هـەرە دیاریش کەمن دیبێتمو شارەزا بم لەشاری سلیمانیو لەمزگەوتی گەورەدایـە کە پڕیـەتی لـەگۆڕو مـەزاری مـردوان. هـەروەها لەشـاری هـەولێریش بەهـەمان شێوەو لـەباقی شارەکانی تریشدا لەم جۆرانە هەن. ساڵی ١٤٢٧ك ـ٢٠٠٦لەدایك بون بو لەگەڵ بەڕێز کاك عبدالمجید بادلیانی ولەگەڵ کاك محمد چۆمانی برینسازی بەیتەری چوینە گوندی ناوەندی قەد پاڵی چیای هەڵگوردی سەر بەناحیەی چۆمان، نوێژمان لەمزگەوتی گوندەکەدا کرد سەیرم کرد لەلای ڕاستی مزگەوتەکەو نزیـك مینبـەری مزگەوتەکـە گۆڕێـك هەبو کەدیار بو تۆزێك پۆشتەشیان کردبو. لەکاك محمد چۆمانیم پرسی :

ـ کاك محمد ئەو گۆڕە چی یە لەو مزگەتەدایە؟

ـ ئەوە پیاو چاك بوە هەر لەوێ بوە خەڵکی گوندیش مزگەوتیان لەسەر دروست کردوە.

ـ باشە ئەدی نازانن ئەوە دروست نیەو حەرامە؟ ئاخر ئەوە لەکارو کردەوەی جولەکەو دیانەکانە، بۆ ئێمە دروست نیە چاو لەوان بکەینو لاسـایان بکەینـەوە. ئـاخر ئەوەتـە پێغەمبەرﷺنەفرەتی لەوانە کردوە کەئەم کارە دەکەن کەمەبەست لەجولەکەو دیانەکانە، پێغەمبەری ئێمە ئێمەی قەدەغە کردوە ئەم کارە دوبارە بکەینەوە، هـەر کەسـێك لەموسڵمـانان ئەو کارە بکات ئەوە ئەویش بەر ئەو نەفرەتە دەکەوێت وەك جولەکەو دیـانەکان حساب دەکرێتو حەشری لەگەڵ ئەواندایە چونکە { من تشبه بقـوم فهـو مـنهم} واتە هەر کەسێك خۆ بەهەر گەڵو کەسو کۆمەڵێك بچوێنێت ئەوە لەوانە. هەروەها ئەو فەرمودانەی سەرەوەشم بۆ خوێندنەوە. ئەدی باشـە ئـەو مامۆسـتایە بـەڕێزەی نوێـژو وتـارەکانی هەینیەکانتان بۆ دەخوێنێ ئەم ڕاستیەی نەزانیوە، و بۆ تێ ی نەگەیاندون و بۆی بـاس نەکردونو قەدەغەی نەکردون؟ سەیرم کرد گۆڕەکە دەکەوتە پێش ڕیزی نوێژ کەرانو سوژدە بەران کەواتە ئەمە مەترسیدار تریشەو سەر دەکێشێ بۆ کوفرو هاوبەش پەیـدا کردنـی گـەورە خـوا پـەنامان بـدات. ناشـتنی مـردو لـەناو مزگەوتـدا بـەهیچ شێوەیەك دروست نیە. وەئەگەر لەدەری مزگەوتەکانیش گۆڕ هەبو هەر موسڵمانێك کەویستی نوێژ بکات دەبێ ئەو گۆڕە بخاتە دوای خۆیەوە یاهەر نەبێت لەتەنیشتیەوە بێتو لەجێگای سوژدە بردنیەوە دور بێت و بکەوێتە پشت جێگەی سوژدەوە. وەرگێڕ.

ڕون کردنەوەی ئەو کوفرو سەر لێشێواویەی کەهەر کەسێك بڵێ: دەرچون لەشەریعەتی محمدﷺ دروستە

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على خاتم الأنبياء والمرسلين نبينا محمد، وعلى آله وصحبه أجمعين. أمابعد:

وتارێکم بینی لەرۆژنامەی (الشرق الأوسط)داو لەژمارەی(٥٨٢٤)و لەرۆژی ٥/ ٦/ ١٤١٥ك بڵاو کراوەتەوە، نوسەرێك نوسیویەتی کەخۆی بە(.....) ناساند بو لەژێر ناونیشانی (تێگەیشتنی هەڵە ـ الفهم الخاطئ).

پوختەو ناوەرۆکی وتارەکەی: ئینکار کردنی ئەوەی کەلەئایینی پیرۆزی ئیسلامدا ڕون و ئاشکرایە لەزەرورەتو بەدەقو کۆڕا(الضرورة، وبالنص والإجماع)، کەئەمە تەواوی نامەو بەرنامەو پەیامی پێغەمبەرە بۆ تەواوی مرۆڤەکانی سەر ڕوی زەوی، هەروەها پڕو پاگەندە کردنی ئەو نوسەرە کەهەرچی یاهەر کەسێك دوای محمدﷺنەکەوێتو گوێ ڕایەڵی نەکاتو بەجولەکەیی یابەدیانێتی(نصرانياً) بمێنێتەوە ئەوا ئەو کەسە لەسەر دینی هەقە، ئەوجار دەم درێژی کردۆتە سەر خوای گەورەو پاکو بێگەردو لەحیکمەتی خوای گەورە لەسزا دانو عەزاب دانی کافرەکانو سەر پێچی کاراندا ئەو کارەی بەخراپەکاریو هەوەنتە داناوە.

ئەو نوسەرە هەستاوە بەشێواندنو تێك دانی دەقە شەرعیەکانو لەجێگەو شوێنی خۆی لای داونوبەگوێرەی هەواو ئارەزوەکانی خۆی لێکی داونەوەو پشتی لەبەڵگە شەرعیەکانو دەقە ڕاشکاوو ڕونو ڕاستو ڕەوانەکان کردوە کەبەڵگەو نیشانەی ڕاستن لەتەواویو گشتگیری بەرنامەو پەیامی پێغەمبەرﷺداو بەڵگەن لەسەر ئەو کەسەی کەدیان بیستێو دەیان زانێتو شوێنیان ناکەوێتو بەقسەیان ناکات. وەخوای گەورەهیچ دینێکی تر بێجگە لەدینی ئیسلام لەکەس وەرناگرێتو قبوڵی نیە. ئەمەو چەندان بەڵگەو بورهانی تری ڕاشکاوانەو ڕاستو ڕەوانی تر کەپشتی تێ کردون، بۆ ئەوەی بەو وشە بریقەدارانەی خەڵکی نەفام هەڵ بخڵەتێنێ.

ئەوەی ئەو نوسەرە کردویەتی کوفرێکی بەئاشکراو ڕاشکاوانەیە، وهەڵ گەڕانەوەیە لەئیسلام،و بەدرۆ خستنەوەی خوای پاکو بێگەردو پێغەمبەریﷺ خوایە هەروەکو هەر کەسێك لەئەهلی عیلمو ئیمان ئەو وتارە بخوێنێتەوە ئەو ڕاستیەی بۆ دەردەکەوێت.

جائەوەی پێویستە لەسەر سەرپەرشتیارانو دەسەڵاتداران کەئەو کەسە بۆ دادگایی کردن بنێرێت بۆ ئەوەی تۆبەی پێ بکەنو بەپێ ی شەریعەتی خوای پاكو بێگەرد چەندی حوكم بەسەر دادەدات دەبێ حوكم بدرێت.

خوای پاكو بێگەرد بەتەواوی بەرنامەو پەیامی پێغەمبەری ﷺ ڕون کردۆتەوەو لەسەر جنۆکەو مرۆڤەکانیشی پێویست کردوە کەشوێنی بکەون، هەر کەسێك لەموسڵمانان تۆزە زانستو زانیاریەکی هەبێت لەکیس خۆی ناداتو شوێنی دەکەوێت، هەروەکو خوای باڵا دەستو کار بەجێ دەفەرموێت:﴿ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ لا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ فَآمِنُواْ بِاللّهِ وَرَسُولِهِ النَّبِيِّ الأُمِّيِّ الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللّهِ وَكَلِمَاتِهِ وَاتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ ([250]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ ﴾([251]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾([252]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الإِسْلاَمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾([253]). هەروەها خوای باڵا دەستو کار بەجێ دەفەرموێ:﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ﴾([254]) . هەروەها خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ ﴾([255]). هەروەها خوای باڵا دەستو کار بەجێ دەفەرموێ:﴿ فَإنْ حَآجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُل لِّلَّذِينَ أُوْتُواْ الْكِتَابَ وَالأُمِّيِّينَ أَأَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُواْ فَقَدِ اهْتَدَواْ وَّإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ

([250]) أ ـ سورة الأعراف: (١٥٨).

ب ـ واتە: ئەی پێغەمبەر ﷺ بەخەڵکی سەر ڕوی زەوی بڵێ: من نێردراوی خوام بە پێغەمبەرایەتی بۆ لای ئێوە بەگشتی واتە بۆ سەرجەم مرۆڤەکانی سەر ڕوی زەوی، ئەو خوایەی کەخاوەنی موڵکی زەویو ئاسمانەکانە، هیچ خودایەکی تر نین بەهەق بپەرسترێتو هەر ئەوە کەژیانو مردنی بەدەستەو دەژیەنیٚو دەمرێنیٚ، دەی کەواتە ڕو هەر لەو بکەنو بڕوا تەنیا بەو خوایەو بە پێغەمبەرەکەی بهێننو کە پێغەمبەرێکی نەخوێندەوارەو بڕوای تەواوی بەخواو بەفەرمایشتەکانی هێناوە، تەنیا شوێن ئەو پێغەمبەرە بکەون گوێ ڕایەڵیو پەیڕەوی بکەن بۆ ئەوەی لەدنیاو لەقیامەت سەرکەوتوو سەرفراز بنو هیدایەتی تەواو بدرێن. وەرگێڕ، بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب١ل٤١٤.

([251]) أ ـ سورة الأنعام: (١٩).

ب ـ واتە: هەر ئەو خودایە ئەم قورئانەی بۆ ناردومە خوار تا منیش بەئێوەی ڕابگەیەنمو ئێوەی پێ ئاگادارو وریا بکەمەوە لەناخۆشیو چەرمەسەریەکانی ڕۆژی دوایی، هەروەها تاکو بەم قورئانە ئەو کەسانەش ئاگادارو وریا بکەمەوە کەئەم ئایینی ئیسلامەیان پێشتر پێ گەیوە کەچی یاخیو سەرکەش بونو شوێنی نەکەوتون لەو سزایە سەختو بەسفتو سوێ یەی ڕۆژی دوایی. تەفسیری گوڵشەن ب١ ل٣٢٢. وەرگێڕ.

([252]) أ ـ سورة آل عمران: (٣١).

ب ـ واتە: ئەی محمد ﷺ پێ یان بڵێ: ئەی خەڵكینە ئێوە ئەگەر ڕاست دەکەن خواتان خۆش دەوێت ئەوا شوێن من بکەون خواش ئێوەی خۆش دەوێت لەکوناحەکانتات خۆش دەبێت، خوای گەورە لیٚ خۆش بوو بەخشندەو لێبوردەو بەبەزەییە. وەرگێڕ.

([253]) أ ـ سورة آل عمران: (٨٥).

ب ـ واتە: هەر کەسێك بێجگە لەئایینی ئیسلام بڕوا بەهەر ئایینێکی تر بیهنێت لیٚ ی وەرناگیرێتو لەڕۆژی دوایی دا لەزیانمەندانە. وەرگێڕ.

([254]) أ ـ سورة سبأ: (٢٨).

ب ـ واتە: ئەی محمد ﷺ ئێمە تۆمان بە پێغەمبەر ناردوە بۆ هەمو خەڵکی سەر ڕوی زەوی بەگشتی بەمزگێنی دەر بەبەهەشت بۆ ئەو کەسانەی کەبڕوا بەخواو بە پێغەمبەرەکەی دەهێننو شوێن تۆ دەکەون، وبەترسێنەر بەدۆزەخ بۆ ئەو کەسانەی کەبڕوا ناهێننو شوێن تۆ ناکەون. وەرگێڕ.

([255]) أ ـ سورة الأنبياء: (١٠٧).

ب ـ واتە: تۆمان نەناردوە ئەی محمد ﷺ مەگەر بەڕەحمەت بۆ خەڵکی سەر زەوی بەگشتی. وەرگێڕ.

الْبَلاَغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ}([256]). هەروەها خوای پاكو بێگەرد دەفەرموێ:﴿ تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَى عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا ﴾ ([257]).

وەئیمامی بوخاری و مسلم لەجابرﷺڕیوایەت دەكەن كەپێغەمبەرﷺفەرمویەتی: {أعطيتُ خمساً لم يُعْطَهنأحد قبلي: نُصِرْتُ بالرعب مسيرة شهر، وجُعِلَت لي الأرض مسجداً وطهوراً فأيُّما رجل من أمَّتي أدرَكَتْهُ الصلاة فليُصل، وأحلَّت لي
المغانم و لم تحل لأحد من قبلي، وأعطيت الشفاعة، وكان النبي يُبْعَثُ إلى قومه خاصة وبُعِثت إلى الناس عامَّة}([258]).

ئەمە ڕاگەیاندنێكی ڕونو ئاشكراو تەواوو گشتگیری پەیامی محمدﷺدەگەیەنێت بۆهەمو گرۆهی بەشەر، هەروەها ئەوە دەگەیەنێت كەپەیامو شەریعەتی پێغەمبەرﷺهەمو پەیامو شەریعەتەكانی پێش خۆی هەڵوەشاندونەوە، وەهەر كەسێك شوێن محمدﷺنەكەوێتو گوێ ڕایەڵی نەكات ئەوە كافرەو سەرپێچی كارەو شایستەی سزای خوایە، خوای بەرزو بێ هاوتا دەفەرموێت:﴿ وَمَن يَكْفُرْ بِهِ مِنَ الأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ ﴾([259]).هەروەها دەفەرموێت:﴿ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ}([260]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَ مَن

([256]) أ ـ سورة آل عمران: (٢٠).

ب ـ واتە: ئەی پێغەمبەرﷺئەگەر بێ باوەڕان لەگەڵتدا كەوتنە دەمەقاڵێو مل ملانێوە پێ یان بڵێ: منو ئەو كەسانەی كەلەگەڵ مندا باوەڕیان هێناوە ڕومان كردۆتە خوای گەورەو هەر ئەو دەپەرستینو هیچ هاوەڵێكی بۆ دانانێین، هەروەها بەخاوەن كتابەكان واتە جولەكەو دیانەكانو بەبێباوەڕانی عەرەب بڵێ: دوای ئەوەی كەڕێگای ڕاستو دینی خواتان بۆ ڕون كرایەوە ، ئایا بڕوا دەهێنن؟ جاكەبڕوایان هێنا ئەوە ڕێگای ڕاستیان گرتۆتە بەرو هیدایەت دراون، خۆ ئەگەر پشتیان هەڵ كردو یاخی بون و بڕوایان نەهێنا ئەوا هیچ زیانێك بەتۆ ناگەیەنن، تۆ تەنیا ڕێگا نیشاندانتان لەسەرەو بەس خوای گەورە خۆی بیناو داناو بیسەرەو ئاگای لەهەمو شتێك هەیەو ئاگادارە بە هەمو كارو كردەوەكانی بەندەكانی .وەرگێڕ. تەفسیری گوڵشەن ب١ل١٢٤.

([257]) أ ـ سورة الفرقان: (١).

ب ـ واتە: بەرزیو پیتو فەڕیو پیرۆزی بۆ ئەو خوایەی كەجیاكەرەوەی هەقو ناهەق، ڕاستیو ناڕاستی واتە قورئانی پیرۆزی بۆ سەر بەندەكەی خۆی كە پێغەمبەرەﷺ ناردۆتە خوار بۆ ئەوەی بۆ خەڵكی سەر ڕوی زەوی ببێتە ترسێنەرو ورياكەرەوەو گێڕانەوەیان لەسەر لێشێواویو ئەو گومڕاییەی كەتێ ی كەوتونو بڕوا هێنان بەتاكیەتی خواو خواپەرستی بەتەنێ. وەرگێڕ.

([258]) واتە: خوای گەورە پێنج شتی بەمن بەخشیوە كەبەكەسی تر لە پێش خۆم نەدراون كەلەم خاڵانەی خوارەوەدا گردیان دەكەینەوە:

- بەوە سەركەوتنم بەدەست هێناوە كەبۆ ماوەی مانگە ڕێیەك خوای گەورە ترسی منی لەدڵی دوژمنەكانم خستوە، واتە مانگە ڕێیەك دوژمنانی خواو ئایینی پیرۆزی ئیسلام پێغەمبەرو موسڵمانان ترس لەدڵی كافرەكاندا دەهاتو دەچوو لەترسان ئۆقرەیان نەدەگرتو ئیسراحەتیا ن لەبەر هەڵ دەگیراو ناچار خۆیان لەبەر دەم موسڵماناندا ڕانەدەگرت. دەبەزینو پێغەمبەرو موسڵمانان سەردەكەوتن.
- خوای گەورە زەوی بۆ من كردوە بەجێگەی نوێژ واتە نوێژگەو پاكو پاك كەرەوە ئەوەیە لەكاتی نەبونی ئاوو هەندێ حاڵەتی ناچاری زەروری دەست نوێژ بەخۆڵ هەڵ دەگیرێتو دروستەو، هەروەها لەكاتی لەش پیس بون چ شەیتانی بونو چ جوت بون(الجنابة أو الجماع) یش دا واتە(تیموم) كردن. لەكوێ باباى موسڵمان كاتی نوێژی بەسەردا هاتو كەوتە كاتی نوێژەوە بانوێژەكەی بكات.
- دەست كەوتی جەنگو غەزاكانم بۆ حەلاڵ بوە كەلە پێشتر بۆ كەسی تر لە پێغەمبەرانو گەلەكانی پێش مندا حەلاڵ نەبو.
- تكاكردنو شەفاعەتم لەڕۆژی قیامەتدا پێ بەخشراوە، كەبەهیچ پێغەمبەرو نێردراوێكی تری پێش خۆم نەدراوە.
- پێغەمبەرانی پێش خۆم بۆ خەڵكی سەر ڕوی زەوی بەگشتی نەنێردراون، بەڵكو پێغەمبەر هەبوە تەنیا بۆ سەر گەلەكە خۆی یان خێزانەكەی خۆی نێردراوە، بەلاّم من نێردراوم بۆ هەمو خەڵكی سەر ڕوی زەوی بەگشتی. وەرگێڕ.

([259]) أ ـ سورة هود: (١٧).

ب ـ واتە: هەر كەسێك بڕوا بە پێغەمبەرایەتی پێغەمبەرﷺنەهێنێ ئەوە جێگەی بەمسۆگەری لەئاگری دۆزەخ دایە. وەرگێڕ.

([260]) أ ـ سورة النـور: (٦٣).

يَعْصِ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ نَارًا خَالِـــدًا فِيهَـــا وَلَـــهُ عَـــذَابٌ مُّهِـــينٌ}([٢٦١]). هــەروەها دەفــەرموێ:﴿ وَمَن يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاء السَّبِيلِ﴾([٢٦٢]). ئەمــەو ئايــەت لــەم بــارەوە گەلێك زۆرن.

خــوای پــاكو بێگــەرد گــوێ ڕایــەڵی خــۆی بــەگوێ ڕایــەڵی پێغەمبــەرەوە ﷺلكانــدوە، وڕونــی كردۆتەوە كەهەر كەسێك بڕوا بەغەیری ئایینی ئیـسلام بهێنێـت ئـەوە زیـان مەنـدەو هـیچ چاكەو چاكەكاریو فەرزەكانو قوربانیو خێرو خێراتی (الصرف والعدل)ی لێ وەرناگیرێت. ئەوەتە خوای بەرزو بێ هاوتاو بەتــەنێ دەفــەرموێت:﴿ وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الإِسْلاَمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ ([٢٦٣]).هەروەها دەفەرموێ:﴿ مَّنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللّهَ ﴾([٢٦٤]).

هەروەها لەئایەتێكی تردا دەفــەرموێ:﴿ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُم مَّا حُمِّلْتُمْ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا ﴾([٢٦٥]). هەروەها دەفــەرموێ:﴿ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِـــنْ أَهْـــلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُوْلَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ﴾([٢٦٦]).

ئیمامی مسلم لە(صحیح)ەكەی خۆی دا ڕیوایەتی كردوە كەپێغەمبەرﷺفەرمویــەتی: {والـــذي نفسي بيده ، لايسمع بي أحدمن هذه الأمة يهودي ولانصراني ثم يموت و لم يؤمن بالذي أرسلتُ به ، إلاَّ

ب ـ واتە : ئەوانەی پێچەوانەی فەرمانەكانی پێغەمبەرو بێ گوێ یی دەكەن با وریاو ئاگادار بن و واز لەو كارە بۆگەنەیان بهێنن وخۆ لەخوا بپارێزن و لـەوە بترسن كەهەر لەدنیا توشی ناخۆشیو دوچاری بەڵای سەختیان بكات، یاخود لەڕۆژی دوایی دا دوچارو توشی سزایەكی سەختو پڕ سفتو سوێ یان بكات .وەرگێڕز

([261]) أ ـ سورة النساء : (١٤).

ب ـ واتە : هەر كەسێك لەخواو لە پێغەمبەریﷺخوا یاخی ببێت و سەرپێچی فەرمانەكانیان بكات و پـێ لەسنورەكانی خـواو پێغەمبەرەكـەی تـێ بپـەڕێنێت خـوای گەورە دەیخاتە ناو ئاگرێكی سەختەوەو بەهەمیشەیی تێ ی دا دەمێنێتەوەو سزایەكی بەسفتو سوێو بەژانی هەیە . وەرگێڕ.

([262]) أ ـ (سورة البقرة: ١٠٨).

ب ـ واتە : هەر كەسێك بڕوا بون بەكوفر بگۆڕێتەوە، ئەوە بێ گومان ڕێگەی ڕاستی گوم كردوەو سەری لێشێواوە. وەرگێڕ.

([263]) أ ـ سورة آل عمران : (٨٥).

ب ـ واتاكە یمان لەڕابردوا لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

([264]) أ ـ سورة النساء : (٨٠).

ب ـ واتە : هەر كەسێك گوێ ڕایەڵیو فەرمانبەرداری پێغەمبەرﷺ بكات ، ئەوە گوێ ڕایەڵیو فەرمانبەرداری خوای كردوە. وەرگێڕ.

([265]) أ ـ سورة النـــور : (٥٤).

ب ـ واتە : ئەی محمدﷺبەو دو ڕوانە بڵێ: بۆ سوێند بەدرۆ دەخۆن ، گوێ ڕایەڵو فەرمانبەرداری خواو پێغەمبەرەكـەیﷺبكـەن، جائەگـەر تـۆ پێت ڕاگەیانـدن و ئەوان بەقسەی تۆیان نەكردو پشتیان لەو بەرنامەیە كرد ئەوە تۆ هیچت لەسەر نیەو ئەركی سەر شانی خـۆت جـێ بـەجێ كـردوە، چـونكە ئـەوەی لەسـەر پێغەمبـەرە تـەنیا ڕاگەیاندنەو بەس ئەویشی ئەنجام داوە، وە پـێ یان بڵێ: ئەی بێباوەڕان و ئەی دو ڕوەكان ئەوەی لەسەر شانی ئێوەش پێویستە ئەوەیە كە پێتان ڕاگەیەندرا دەبـێ ئـە نجامی بدەن، جائەگەر گوێ ڕایەڵی بكەن و ئەنجامی بدەن كەبڕوا هینان و ئەنجام دانی بەرنامەكەی خوایە ئەوە ئێـوە بـەرەو هیدایـەت و ڕێگـەی سـەركەوتن و سـەر فـرازی دەڕۆن ، وەبە پێچەوانەش زیا نمەند تەنیا هەر خۆتـان و پێغەمبەری خوا هیچی لەسەر نیە تەنیا ڕاگەیاندنی تـەواوو ڕون نـەبێت. وەرگێـڕ، بەسـود وەرگـرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٢ل٩٠٩.

([266]) أ ـ سورة البينة : (٦).

ب ـ واتە : ئەوانەی كەكافر بون و بڕوایان بە پێغەمبەرو ڕێبازەكـەی نـەهێنا لـەخاوەن كتێبـەكان و بـت پەرستەكان ئیمانیـان بـەقورئان نـەهێناو نەكەوتنـە شـوێن محمدﷺبە پێچەوانەوە دژایەتیو دوژمنایەتیەكی سەر سەختیان كرد لەگەڵ پێغەمبەرو ڕێبازەكەیو موسڵمانانـدا ، ئەوانە بەڕاستیو بێگومان جێگەو شوێنی حەوانـەوەیان ناو ئاگری دۆزەخەو نەمرن تیایداو هەتا هەتایە تیایدا دەمێننەوە، ئەوانە خراپترینی دروستكراوێكن. وەرگێڕ، بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٦٣٩.

كان من أهل النار}([٢٦٧]). پێغەمبەری ﷺ خوا بەکردەوەو بەقسە پوچەڵ بونو دروست نەبونی هەر ئایینێکی تری بێجگە لەئایینی ئیسلام ڕون کردۆتەوە، واتە هەر کەسێك هەر ئایینێکی تر بگرێتو لەسەر ڕێبازێکی تر بڕوات بێجگە لەئایینی ئیسلامو بڕوای پێ نەهێنێت ئەوە مایە پوچەو ئەو ڕێبازو ئایینەی لێ وەر ناگیرێت، بەهەمو توانایەکیەوە دژایەتی جولەکەو دیانەکانی دەکرد، هەروەکو دژایەتی کافرەکانی تری دەکردن، هەرکەسو گەلو قەومێکیش ئەگەر بڕوای نەهێناباو لەژێر بەیداخی ئیسلام بژیایایە، دەبوایە سەرانە(جزية) ی بدا بایە ئەمجار وازی لێ دەهێنا، بۆ ئەوەی نەبنە ڕێگر لەبەر دەم گەیشتنی بانگەوازی ئیسلام بۆ باقی خەڵکانی تر لەکافرو موشریکەکانی تر، وەبۆ ئەوەی هەر کەسێك بیەوێت بێتە ناو بازنەی ئیسلامو موسڵمان بێت بەبێ ترس بڕوا بهێنێتو موسڵمان ببێت بێ ئەوەی توشی ڕێ لێ گرتنو قەدەغە کردن یاکوشتن ببێت لەلایەن قەومەکەی خۆیەوە.

بوخاریو مسلم لەأبی هریرەوە رضي الله عنه ڕیوایەت دەکەن کەگوتویەتی:[بينما نحن في المسجدخرج رسول الله ﷺ فقال:{ انطلقوا إلى اليهود}، فخرجنا معه حتى جئنا المدراس، فقام النبي ﷺ فناداهم فقال:{يامعشر اليهود، أسلموا تسلموا}فقالوا: قد بلَّغت ياأبا القاسم، فقال لهم رسول الله ﷺ {ذلك أريد، أسلموا تسلموا} فقالوا: قد بلَّغت يا ابا القاسم، فقال لهم رسول الله ﷺ:{ذلك أريد} ثم قالها الثالثة....]([٢٦٨])الحديث..

مەبەست لەم فەرمودەیە ئەوەیەکە: پێغەمبەر ﷺ چو بۆ لای خەڵکی(الديانـة) لەجولەکەکان لە(بيت مدراسهم)و بانگی کردن بۆ ئیسلامو داوای موسڵمان بونی لێ کردن، وپێ ی گوتن:{أسلموا تسلموا ـ واتە موسڵمان بن سەلامەت دەبن}و چەندان جار لێ ی دوبارەو چەند بارە کردنەوە. هەروەها نامەیەکی بۆ هرقلی ڕۆمی ناردو تیایدا داوای لێ کرد کەبڕوا بەئایینی ئیسلام بێنێتو موسڵمان بێت، وپێ ی ڕاگەیاند ئەگەر موسڵمان نەبیت ئەوا ئۆباڵی تاوانی خۆشیو ئەوانەشی وا لەژێر ڕکێفی تۆدان دەکەوێتە ئەستۆ کەدەبیە هۆی موسڵمان نەبونی ئەوانیشو ناهێڵی موسڵمان ببن. بوخاریو موسلم لەهەردو فەرمودە ڕاستەکانی

([267]) واتە : سوێندم بەو کەسەی کەگیانی منی بەدەستە لەتاکە کەسێك لەم ئوممەتە نابیسترێت کەجولەکەیەك یا دیانێك (اليهودي والنصراتي) بڕوا بەو بەرنامەیەی کەمن هێناومە نەکاتو بەبێ باوەڕی بمرێت، ئەوا بەدڵنیاییەوە جێگەو شوێنی حەوانەوەی لەناو ئاگری دۆزەخدایە بەهەمیشەیی. وەرگێڕ.

([268]) أ ـ رواه البخاري ومسلم.

ب ـ واتە : [أبي هريرة رضي الله عنه دەگێڕێتەوەو دەڵێ: لەکاتێکدا ئێمە لەمزگەوتدا لەگەڵ پێغەمبەردا ﷺ دانیشت بوین پێغەمبەر ﷺ هاتە دەرو فەرموی: {بادەرچین بۆ لای جولەکەکان} ، ئێمەش لەگەلیدا دەرچوین تاگەیشتینە ماڵی (المدراس)، لەوێ پێغەمبەر ﷺ هەستاو پێ ی فەرمون :{ئەی کۆمەڵی جەلەکەکان، موسڵمان بن سەلامەت دەبن}ئەوانیش لەوەڵامدا گوتیان: تۆ کاری خۆت گەیاند ئەی باوکی قاسم، دیسان پێغەمبەر ﷺ پێ ی فەرمونەوە: {من تەنیا ئەوەم لەئێوە دەوێت، موسڵمان بن سەلامەت دەبن} ، دیسان ئەوانیش گوتیان: تۆ ئەرکی سەرشانی خۆت گەیاند ئەی باوکی قاسم، پێغەمبەر ﷺ دیسان پێ ی فەرمونەوە:{ ئەوەی لەئێوەم دەوێ هەر ئەمەیە} دیسان بۆ جاری سێ یەم فەرمویەوە]

خۆیانـدا(الـــــصحيحين) ڕێوایـەتیان کـردوە کـەهرقل داوای نامەکـەی پێغەمبـەری ﷺ کـردوەو خوێندویەتیەوە بینی وا تیایدا نوسراوە:

{بسم الله الرحمن الرحيم، من محمد رسول الله ﷺ إلى هرقل عظيم الروم: سلام على من اتَّبع الهُدى، أما بعد: فـــإني أدعوك بدعاية الإسلام. أسلم تسلم، وأسلم يؤتك الله أجرك مرتين، فـــإن توليـــت فـــإن عليـــك إثم الأريسيين، و:﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْاْ إِلَى كَلَمَةٍ سَوَاء بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلاَّ نَعْبُدَ إِلاَّ اللّهَ وَلاَ نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلاَ يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضاً أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللّهِ فَإِن تَوَلَّوْاْ فَقُولُواْ اشْهَدُواْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ سورة آل عمـــران: (٦٤)([269]).. بـەڵام دوای ئـەوەی پـشتیان هـەڵ کـردو بڕوایـان نـەهێناو بـەدەنگ بانگـەوازی پێغەمبەرەوە ﷺ نەهاتنو نەهاتنە ناو بازنـەی ئیسلامەوە پێغەمبـەر ﷺ شـەڕی لەگـەڵ دا کـردن وسەرانە(جزية)ی خستنە سەر.

وەبۆ دڵنیایی بون لەسەر لێشێواویو ئەو ڕاستیەی کەئەوان لەسەر دینی پوچەڵو بـێ بنـەماو باتڵن دوای هەڵ هەڵوەشاندنەوەی دینەکـەیان بـەهاتنی دینـی محمد ﷺ، خـوای گـەورە فرمـانی بەموسڵمانان کردوە کەهەمو ڕۆژێو لەهەمو نوێژەکانـدا واتـە ڕۆژی پێـنج جـار لەهـەمو ڕکاتێکدا لەخوێندنی سورەتی فاتیحەدا داوای هیدایەتو ڕێنومایی ڕێگای ڕاستی لێ وەرگیراو(صراط المستقيم المتقبل) لەخوا بکەن کەبریتیە لەئیسلامو ڕێگەی قورئانو سوننەت بەتێگەیشتنی پێشینەی پیـاو چاکان، وەداوای دور خستنەوە لەڕێگەی خوا لێ تورە بـوان (المغضوب علـــيهم)و ڕێگـەی لێ تـورە بوان و سەرلێشێواوان کـەبریتین لەجولەکـەو دیانـەکانو هاوشـێوەکانیان لـەخوای گـەورە بکـەن، کەخۆشـیان دەزانـن کەلەسـەر ڕێگـەی ناهـەقو بـاتڵنو کەچـی هـەر سورو مکوڕیـشن لەسـەری. هەروەها داوا لەخوا بکەن کەلەڕێگەی سـەر لـیشێواوانیان دور بخاتـەوە(والـــضَّالِّين) کەبەندایـەتی بەناشیانەو بێ عـیلمو زانست دەکـەنو پڕوپاگەنـدەی ئـەوەش دەکـەن کەئـەوان لەسـەر هـەقنو ڕێگەی هیدایەتیا گرتوەو خۆیان پێ لەهەموان ڕاست ترەکەچی لەڕاسـتیدا گـومڕانو ڕێگـەیان لێ

([269]) أ ـ رواه البخاري ومسلم في صحيحيهما.

ب ـ واتە: بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، لە محمد ﷺ پێغەمبەری خوا بۆ هرقل گەورەی ڕۆم، سەلام لەسەر ئەو کەسە بێت کەڕێگەی ڕاست دەگرێتە بەرو شوێن هەق دەکەوێت، لەدوایی دا: من داوات لێ دەکەم بەداواو بانگەشەی ئیسلام، موسڵمان ببە پارێزراو دەبیت، موسڵمان ببەو بڕوا بەئاییینی ئیسلام بهێنـە خـوای گـەورە دو جـار یـا دو هێندە پاداشتت دەداتەوە، خۆ ئەگەر بڕوا نەهێنیو پشت لەئیسلام هەڵ بکەیت ئەوا ئۆباڵی تاوانی خۆتو هەمو ئەوانەشی والەگەڵ تۆدانو لەژێر ڕکێفی تۆدان دێتە ئەسۆی تۆ، ئەمجار ئەم ئایەتەی بۆ خوێندەوە کەئەمە واتاکەیەتی: ﴿ئەی محمد ﷺ بەخاوەن کتێبە ئاسمانیەکان کەبریتین لەجولەکەو دیانەکان بڵـێ: دەی وەرن بائێمـە لەسـەر ئەو قسەو وشە هاوبەشەی کەلەنێوا نماندا هەیەو هەمومان لەسەر یەك خاڵ کۆدەکاتەوە گـرد ببینـەوەو کـاری پـێ بکـەینو لەسـەری بـڕۆین ئـەویش ئەوەیـە کەتـەنیا الله بپەرستینو یەکتا پەرست بینو تەنیا لەسەر بەرنامەو شەریعەتی ئەو بڕۆینو هیچ شتێکی تری لەگەڵ دا نە پەرستینو هاوەڵی بۆ پەیدا نەکەیەن، وەهـیچ کەسێکمان ئـەوی ترمان بەخاوەن شەریعەت بەرنامەڕێژو خاوەن فرمان نەزانین کەشایستەی مل بۆ کەچ کردن بێت و بیگەیەنینە ئەو ڕادەیەی بگاتە پلەی هاوەڵ بۆ خوای گەورە دانانوکڕنۆش لەخوا بەولاوە بۆ کەسی ترو بۆ هیچ شتێکی تر نەبەین، جا ئەگەر بڕوایان نەهێناو پشتیان لەو ئایینە پاکە کرد و هەر لەسەر بەرنامەو ملهوڕی خۆیان مانەوە ئەو کات پێ یان بڵێ: دەی ئێوە شاهید بن کەئێمە موسڵمانینو بڕوای تەواومان بەو قسەو گفتارانەی کەکردمان هەیەو لەسەری دەڕۆین هەتاکو لەدنیادا ماوینو هەمیشە مل کەچو فەرمان بەردارو گوێ ڕایەڵینو لەخوادا بەولاوە هیچ کەسو هیچ شتێکی تر نا پەرستینو هـەرگیز هـاوەڵی بـۆ دانـانێین.﴾ وەرگێـڕ. بەسـود وەرگـرتن لەتەفسیری گوڵـشەن ب١ل١٣٧. وەلە(الكتبة الشاملة/ التفاسير/ تفسير الطبري / سورة آل عمران:٦٤.)

تێك چوەو سەر لێشێواون، كەبریتین لە: دیانەكان(النصارى)و هاوشێوەكانیان لەگەلانو ئوممەتەكانی تر كەبەندایەتی بە نەفامیەتو نەزانیو دور لەزانست دەكەن. باموسڵمانان بەو پەڕی دڵنیاییەوە دڵنیا بن كەهەمو ئاینو ڕێچكەكانی تر بێجگە لەئایینی پیرۆزی ئیسلام هەمویان پوچەڵو باتڵن، وەهەر كەسێك پەرستشیو بەندایەتی خوا بكات لەغەیری ئیسلام ئەوە گومڕاو سەر لێشێواوەو لێ ی وەرناگیرێتو لەكۆتایی دا بەسەر چاوی خۆی دادەدرێتەوە. هەر كەسێك ئەمە بیرو باوەڕی نەبێت ئەوە لەموسڵمانان ناژمێردرێت، بەڵگەو نیشانەش لەم بابەتو لەم بوارەدا گەلێك زۆرن لەقورئانو لەسوننەتدا.

دەی كەواتە لەسەر خاوەنی ئەم وتارو ئەم نوسینە پێویستە كەپەلە بكات بۆ تۆبە كردنو پەشیمان بونەوە لەو نوسینەی كەنوسیویەتیو تۆبەیەكی ڕاستەقینە بكات(التوبة النصوحة)، بەدوای ئەم نوسینەدا خێرا وتارو نوسینێك بنوسێت كەتۆبەكەی خۆی تێدا ڕابگەیەنێتو ئاشكرای بكات بۆ خەڵكیو پەشیمان بونەوەی خۆی تێدا ڕبگەیەنێت. وەهەر كەسێكیش تۆبەی ڕاستەقینە بكاتو بگەڕێتەوە بۆ لای خوای گەورە، ئەوا خوای پاكو بێگەرد تۆبەیەكەی بەدڵنیاییەوە لێ وەردەگرێتو لێ ی خۆش دەبێت، هەروەكو خوای پاكو بێگەرد دەفەمویێت:﴿ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾([270]).هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَن يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا ۞ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ۞ إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُوْلَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾([271]). هەروەها بەپێ ی فەرمودەی پێغەمبەرﷺكەفەرمویەتی:{الإسلام يهدم ماكان قبله، والتوبة تهدم ماكان قبلها}([272]) وەفەرمایشتیﷺكە فەرمویەتی:{التائب من الذنب كمن لاذنب له}([273])

([270]) أ ـ سورة النور: (٣١).

ب ـ واتە: هەموتان بگەڕێنەوە بۆ لای خواو تۆبە بكەن ئەی بڕواداران تاكو خوای گەورە سەربەرزو سەرفرازو سەركەوتوتان بكات.وەرگێڕ.

([271]) أ ـ سورة الفرقان: (٦٨ـ ٧٠).

ب ـ واتە: ئەوانەی كەلەخوای گەورە بەولاوە هیچێكی تر نا پەرستنو داوای بەدیهێنانی هیچ شتێك لەكەسێكی تر ناكەن جگە لەخوای تاكو تەنیا، هەروەها هیچ كەسێك ناكوژن كەبەناهەق بێتو خوای گەورە حەرامی كردبێت، هەروەها زینا ناكەنو خۆیان لەداوێن پیسیو بەد ڕەوشتی دەپارێزنو دەست درێژی ناكەنە سەر ناموسی خەڵكی. هەر كەسێك ئەو كردەوە خراپانە بكات كەباس كران ئەوە توشی سزای خوای گەورە دەبێتەوە دیارە ئەو كەسانەی كەئەم كارە خراپو قێزەونانە ئەنجام دەدەن دوچاری سزای خوای گەورە دەبنو سزاكەشیان دو چەندانەو چەند هێندانە دەبێتو بەسوكیو سەر شۆڕیو ڕیسوایی هەتا هەتایە تێ ی دا دەمێنێتەوە، تەنها ئەوانە توشی ئەو سزا توندو تیژە نابن كەبەدڵنیاییەوە تۆبە دەكەنو دەگەڕێنەوە لای خواو جارێكی تر ناگەڕێنەوە سەر ئەو گوناحو خراپەكاریانە، ئەوانە خوای گەورە تۆبەكەیان لێ قبوڵ دەكات ئەگەر بەڕاستیو بەدڵ تۆبە بكەن. نەك هەر ئەمە بەڵكو هەمو خراپەكانیشیان بۆ بەچاكە دەگۆڕێت، ئاخر خوای گەورە زۆر بەخشندەو بەبەزەییو لێ بوردەو میهرەبانە. تەفسیری گوڵشەن ب٢ل٩٣٤. وەرگێڕ.

([272]) واتە: بڕوا هێنان بەئایینی ئیسلام هەمو كردەوە خراپەكانی پێش خۆی هەڵ دەوەشێنێتەوەو تۆبە كردنیش هەمو كردەوە خراپەكانی پێش خۆی هەڵ دەوەشێنێتەوەو خوا ی گەورە لەهەموان دەبورێتو دەیان بەخشێت. وەرگێڕ.

([273]) واتە: تۆبە كردو لەگوناحەكان وەكو ئەوە وایە كەهەرگیز گوناحو تاوانی نەكرد بێت

لەخوای گەورەم داوایە کەڕاستیەکانو هەقمان وەك خۆی نیشان بداتو شوێن کەوتنیشمان پێ ببەخشێت، وەناڕاستیو باتڵیشمان بەناهەقو باتڵ نیشان بداتو دور کەوتنەوەشمان لێ ی پێ ببەخشێتو منەتی ڕێنومایی پێ بەخشینی تۆبەی ڕاستەقینە بە ئێمەو بە نوسەری ئەم وتارە لەسەر بکات. وەهەمومان لەسەر لێشێواویو گومڕاییو ئاژاوە گێڕیو فیتنەکانی شەیتانی نەفرین لێکراو بپارێزێتو پەنامان بدات، هەر خۆی خاوەنو هاودەمی ئەو پەنا گرتنەیەو بەسەر هەمو شتێکدا زاڵو بەتوانایە.

وصلى الله وسلم على نبينا محمد، وعلى آله وصحبه، ومن تبيعهم بإحسان إلى يوم الدين([274])

پرسیارەکانو بیرو باوەڕ(العقيدة) و وەڵامەکانیان

پرسیاری یەکەم: لەهەندێ لە کۆمەڵگا ئیسلامیەکاندا سەرپێچی یەکی زۆری هەمە چەشنە دەکرێتو بڵاو بوەتەوە، هەندێکیان پەیوەندیان بەگۆڕ پەرستیەوە هەیەو هەندێکیش بەگۆڕو گڵکۆکانەوە هەیە، هەندێکیشیان پەیوەندیان بەسوێند خواردنو بەئیمانو بەنەزرەوە هەیە. جا حوکمەکانی ئەم سەرپێچیانە لەحوکمێکەوە بۆ حوکمێکی تر دەگۆڕێت، هەیانە حوکمەکەی هاوبەش پەیدا کردنو دەرچونە لەبازنەی ئایینی ئیسلام، هەندێکی تریان هەیە حوکمی سوك ترو کەم ترە. خۆزگایەکو بەڕێزتان بتان فەرمولیەو حوکمەکانی ئەو کێشەو مەسەلانەتان بۆ موسڵمانان ڕون بکردایەتەوەو ئامۆژگاری تریشت بۆ تەواوی موسڵمانان بکردایە وەك ترساندنو دەست گرتنو گێڕانەوەیەك لەو سەرپێچیانەو ئەو هەمو ئاسانکاریو شلی نواندنەی کەبۆ ئەو هەمو سەرپێچیانەو ئەو هەمو سستیو کەمتەر خەمیەی لەئاستیاندا دەکرێت.

وەڵام: الحمد لله، وصلى الله وسلم على رسول الله، وعلى آله وأصحابه ومن اهتدى بهداه.

أمابعد:

شتێکی حاشا هەڵ نەگرە کەزۆرێك لەموسڵمانان کارو بارە شەرعیەکانیان لەگەڵ کاروبارە شیرکیو داهێنراوەکان لەدەوری گۆڕەکان لێ تێکەڵ بوە، هەروەکو زۆرێك لەخەڵکی بەدڵنیاییەوە بەهۆی نەفامیو نەزانیو لاسایی کردنەوەی کوێرانە دەکەونە ناو بازنەی هاوبەش پەیدا کردنی

[274] (مجموع الفتاوى م٨(١٩٦ـ ٢٠١).

گەورەوە(الشرك الأكبر)، بۆیە پێویستە لەسەر ئەهلی عیلمو زانا بەڕێزەکانی ئیسلام لەهەمو شوێنێك و لەهەمو وڵاتێکدا دینەکەیان بۆ خەڵکی ڕون بکەنەوە، وڕاستەقینەی یەکتا پەرستیان بۆ ڕون بکەنەوەو تێ یان بگەیەنن، هەروەها حەقیقەتی هاوبەش پەیدا کردن بۆ خەڵکی ڕون بکەنەوەو بەچاکی لێ یان حاڵی بکەن، هەروەکو پێویستە لەسەر ئەهلی عیلم کەهۆکارو فاکتەرەکانی هاوبەش پەیدا کردنو داهێنان(البدعـــة) و جۆرە بڵاو بوەکانی ناو کۆمەڵگای موسڵمانان بۆ موسڵمانان بەتەواوی ڕونو ئاشکرا بکەنەوە بۆ ئەوەی لێ ی ئاگادارو وریا ببنەوەو بەرچاو ڕۆشن بنو خۆیانی لێ دور بگرن، بەپێ ی فەرمودەی خوای بەرزو بێ هاوتا کەدەفەرموێ:﴿ وَإِذَ أَخَذَ اللّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُواْ الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلاَ تَكْتُمُونَهُ ﴾([275]).هەروەها دەفەرموێت:﴿ إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلعَنُهُمُ اللّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿ إِلاَّ الَّذِينَ تَابُواْ وَأَصْلَحُواْ وَبَيَّنُواْ فَأُوْلَئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾([276]). هەروەها پێغەمبەر: ﷺفەرمویەتی:{من دلَّ على خيرٍ فله مثل اجرُ فاعله}([277]). هەروەها پێغەمبەرﷺفەرمویەتی:{من دعا إلى هدى كان له من الأجر مثل أجور من تبعه لاينقص ذلك من أجورهم شيئاً، ومن دعا إلى ضلالةٍ كان عليه من الإثم مثل آثام من تبعه، لاينقص ذلك من آثامهم شيئاً}([278]). وەلەهەردو فەرمودە ڕاستەکانداو لەمعاويةرضي الله عنههاتوە

([275]) أ ـ سورة آل عمران: (١٨٧).

ب ـ واتە: خوای گەورە پەیمانی لەخاوەن کتێبە ئاسمانیەکان واتە جولەکەو دیانەکان وەرگرتوە کە ئەو زانیاریانەی دەربارەی پێغەمبەری کۆتا زەمانﷺهاتوە و لەکتێبەکانیاندا بۆی باس کردون کە پێغەمبەرێك لەکۆتا زەماندا دێت دەبێ بۆ خەڵکی باس بکەن هەر کاتێك ئەو پێغەمبەرەﷺهات دەبێ دەست بەجێ بڕوای پێ بهێنن و شوێنی ئەو بکەون چەنکە ئەوە کۆتا پێغەمبەرەو ئایینەکەشی کۆتا ئایینەو ئاینو بەرنامەکانی تر هەمویان هەڵ دەوەشێنەوەوو پێغەمبەرایەتی پێغەمبەرەکانی تری پێش خۆشی هەڵ دەوەشێتەوە. دیارە لێرەدا مەبەست لەزاناو شارەزایانی ئایینی ئەوانە کەدەبێ ئەو زانیاریانە بەخەڵکی ڕابگەیەنن، بەڵام ئەوان نەك هەر ڕایان نەگەیاند بەڵکو خۆشیان بڕوایان پێ نەبوو ئەو زانیاریانەی دەربارەی محمدﷺهەمو شاردەوەو کپیان کردەوە و ئەو پەیمانەیان بەدەست کەوتێکی کەمی دنیایی گۆڕیەوە، ئەو پەیمانەی کەلەڕێگەی موساو عیساوە لەتەوراتو لەئیتجیلدا وەرگیرا بو ئەویش لەبەر دو هۆ بو ئەو تاوانە گەورەیان ئەنجام دا کەبریتی بون لە:

١ـ تاسەرۆكو سەرکردەوو بەرپرسە ملهوڕەکانیان لێ یان ڕازی بن. پێم وایە ئەگەر بڵێین ئێستاش زۆرێك لەمەلاو شارەزا ئایینیەکانی موسڵمانانیش هەمان هەڵوێستی ئەوانیان دوبارە کردۆتەوە بۆ هەمان مەبەستی ناوبراوی ئەوان بەهەڵە دا نەچوبین.!!

٢ ـ تا پلەی سەرۆکیو دەم ڕاستی ئایینیان لەکیس نەچێت .

دیارە ئەم کردەوەیەش خوای گەورە بەخراپترینو بێزراو ترین کردەوە ناوی دەبات و دەفەرموێت: ئەمە خراپترین کردەوەوگۆڕینەوەو خراپترین جۆری کڕینێکە. تەفسیری گوڵشەن ب١ل١٨٢.وەرگێڕ.

([276]) أ ـ سورة البقرة: (١٥٩ـ ١٦٠).

ب ـ واتە: ئەوانەی کەئەو موژدەو ئەو زانیاریانەی دەربارەی هاتنی محمدﷺ لەکتێبەکانی کاتی خۆیاندا کەتەوراتو ئینجیلن هاتوەو پێ یاندراوە لەجیاتی ئەوەی ئەو ڕاستیانە ڕا بگەیەنن لەبەر خاتری ماڵی دنیاو پلەو پایەی دنیای خۆیان شاردیانەوە ئەوانە خوای گەورە نەفرەتیان لێ دەکاتو لەڕەحمەتی خۆی دەریان دەکاتو دوریان دەخاتەوە، هەروەها هەمو نەفرەت کەرانیش نەفرەتیان لێ دەکەن کورد گۆتەنی(تفو نەعلەتیان لێ دەکەن)، تەنها ئەوانە نەبێت کەلەو کردەوە خراپانەی خۆیان پەشیمان دەبنەوەو دەگەڕێنەوە لای خوای خۆیانو ڕێگەی ڕاست دەگرنە بەر و ئەو پەیمانو موژدەیە ڕادەگەیەننو پێغەمبەرایەتی پێغەمبەری کۆتا زەمان ئاشکرا دەکەنو خۆشیان بەتەواوی بڕوای پێ دەهێنن، و ڕو دەکەنە چاکەکاری وئەنجامدانی ئەرکەکانی سەرشانی خۆیان ، خودای گەورە دەفەرموێت: من لەوانە خۆش دەبمو دەیان بورم، چونکە من زۆر تەوبە وەرگرو خاوەن بەزەییەکی بێ ئەندازەو لەبن نەهاتوم. تەفسیری گوڵشەن ب١ ل٦٤. وەرگێڕ.

([277]) أ ـ رواه مسلم في صحيحه.

ب ـ واتە: هەر کەسێك ڕێگەی خۆش بکات بۆ چاکەو کاری خێر، یادەست گیرۆییو ڕێ خۆش کەر بێت بۆ چاکەکارانو کاری خێر ئەوە پاداشتو ئەجری بکەرەکەی هەیە واتە ئەو کەسەی کەچاکەکەو کارە خێرەکە ئەنجام دەدات بەقەد ئەو چاکەو خێری بۆ دەنوسرێت. وەرگێڕ.

([278]) أ ـ رواه مسلم.

کەپێغەمبەرﷺفەرمویەتی: {من يرد به خيراً يفقّهه في الدين}([٢٧٩]).. ئەمەو ئایەتو فەرمودە لەم بواری بانگ کردنو بانگەشە کردن بۆ بڵاو کردنەوەو گەشە پێدانی زانستو زانیاری و هەڵ نانی خەڵکی بۆ ئەم مەبەستەو وریا کردنەوەو ئاگادار کردنەوەی خەڵك لەپشت هەڵ کردن لەزانستو زانیاریو پەردە پۆش کردنو حەشار دانی زانستو زانیاری گەلێك زۆرن.

بەڵام ئەوەی بەهۆی گۆڕەکانەوە کەوتونەتە داوی شەیتانو هاوبەش پەیدا کردنو بیدعەکانەوە لەزۆرێك لەوڵاتەکان: ئەوە کارێکی ئاشکراو بەرچاوەو پێویستە هەڵوێستەی لەئاستدا بکرێتو بەهەند وەر بگیرێتو چاوەدێری بکرێتو بۆ موسڵمانان ڕون بکرێتەوەو ئاگاداری لێ بدرێتو خەڵکی لێ هۆشیارو وریا بکرێتەوە، لەوانە دوعاو پاڕانەوە لەبەر گۆڕو چاكو پیرەکانو هانا بۆ بردنیانو داوای چاك بونەوەی نەخۆشەکانیان لێ دەکەن، هەروەها داوای سەرکەوتن بەسەر دوژمنەکانیان لێ دەکەن....تد. ئەمانە هەمویان لەهاوبەش پەیدا کردنی گەورەن(الشرك الأكبر)، کەنەفامەکانی سەردەمی نەفامیەت لەسەری دەڕۆیشتنو ئەنجامیان دەدا. هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێت:﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾([٢٨٠]).هەروەها خوای پاكو بێگەرد دەفەرموێ:﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ}([٢٨١]).هەروەها خوای پاكو بێگەرد دەفەرموێ:﴿ وَقَضَى رَبُّكَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ ﴾([٢٨٢]).واتە خوای گەورە فرمانمان پێ دەکاتو ئامۆژگاریمان دەکات. هەروەها دەفەرموێت:﴿ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاء }([٢٨٣]) ئایەت لەم بوارو لەم واتایەدا گەلێك زۆرن.

بەندایەتی کردن کەجنۆکەو مرۆڤەکانی لەپێناودا دروست کراونو فرمانیان پێ کراوە کەتەنیا خوا بپەرستنو خوای پاكو بێگەرد بەیەکتا بزاننو تەنیا ئەو بپەرستنو بەندایەتیەکانیان تەنیا تایبەت بەو بکەنو گوێ ڕایەڵی تەواویان تەنیا بۆ خوای پاكو بێگەرد بێتو ئەو بەندایەتیو گوێ

ب ـ واتە : هەرکەسێك بانگەشەو بانگەواز بۆ ڕێگەی هیدایەتو ڕێگەیی خوایی بکاتو بانگی خەڵکی بکات بۆ ئیسلام ئەوا هەر کەسێك شوێنی ئەو بکەوێتو بەدەم بانگەوازەکەی ئەو هاتبن خێرو پاداشتی هەمو ئەوانەی دەگاتێ هەتا دنیا دنیایەو بێ ئەوەی لەخێرو پاداشتی هیچیان کەم بکاتەوە، هەروەها بە پێچەوانەوە ئەوەی بانگەشە بۆ خرا پەکاریو ڕێگەی سەر لێشێواویو شەیتان دەکات ئەوە لەگوناحو تاوانی هەمو ئەوانە بەشدارە کەشوێن ئەو کەوتونو وەڵامی بانەگەوازەکەی ئەویان داوەتەوە هەتا دنیا دنیایەو بێ ئەوەی لەگوناحی هیچیشیان کەم بکاتەوە. وەرگێڕ.

([279]) پێشتر واتاکە یمان نوسیوە. وەرگێڕ.

([280]) أ ـ سورة البقرة: (٢١).

ب ـ پێشتر واتاکە یمان لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

([281]) أ ـ سورة الذاريات: (٥٦).

ب ـ واتاکە یمان لەبابەتەکانی پێشودا شی کردۆتەوە. وەرگێڕ.

([282]) أ ـ سورة الإسراء: (٢٣).

ب ـ واتاکە یمان لەبابەتەکانی پێشودا لێك داوەتەوە؟ وەرگێڕ.

([283]) أ ـ سورة البينة : (٥).

ب ـ پێشتر واتاکە یمان نوسیوە. وەرگێڕ.

ڕایەڵیەی کەفرمانیان پێ کراوە لەنوێژو لەڕۆژوو لەزەکاتو حەج کردنو سەر بڕینو قوربانی وهەمو جۆرە بەندایەتیەکانی تر دەبێ تەنیا بۆ خوا بن، هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ قُلْ إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۞ لاَ شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَاْ أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ﴾([٢٨٤]). (النسك) واتە بەندایەتی بۆ کردن. لەوانەش سەربڕینو قوربانی بۆ کردن، هەروەکو خوای پاکو بێگەرد دەفەرموێ:﴿ إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ۞ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ﴾ ([٢٨٥]). هەروەها پێغەمبەرﷺفەرمویەتی: {لعن الله من ذبح لغير الله}([٢٨٦]).هەروەها خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾([٢٨٧]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَمَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِندَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾([٢٨٨]).هەروەها خوای گەورە لەسورەتی(فاطر)دادەفەرموێ:﴿ ذَلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ ۞ إِن تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ ﴾ ([٢٨٩]) .

خوای پاکو بێگەرد لەم ئایەتانەدا بۆی ڕون کردوینەوە کەنوێژ کردنو سەربڕین بۆ غەیری خواو دوعاو پاڕانەوە لەبەر مردوانو بتەکانودرەختەکانو دارو بەردەکان، ئەمانە هەمویان

([284]) أ ـ سورة الأنعام: (١٦٢ ـ ١٦٣).

ب ـ واتاکەیمان پێشتر لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

([285]) أ ـ سورة الكوثر: (١ ـ ٢).

ب ـ واتە: ئێمە نازو نیعمەتو خێرو بەرەکەتێکی زۆرمان پێ بەخشیوی، چونکە (الکوثر) سیغەی موبالەغەیە وبەواتای یەکجار زۆر، دیارە نکوڵی لەوە ناکرێت کەخوای گەورە خێرو بەرەکەتێکی زۆری بەسەر پێغەمبەرﷺو موسڵماناندا ڕشتوە کەلەژماردن نایەن ئەوەتە پلەی مەزنی پێغەمبەرێتی پێ بەخشیوە، قورئانی پیرۆزی بۆ ناردۆتە خوار، فریشتەکان ڕێزی دەگرنو سەڵاواتی لەسەر لێ دەدەنو داوای ڕەحمەتی بۆ لەخوای گەورە دەکەن.هەروەها ڕۆژی پێنج جار لەنوێژەکاندا ناوی دەهێنرێتو لەگەڵ ناوی خوادا ناوی بەرزو بڵند ڕادەگیرێت. هەروەها لەقامەت کردندا بۆ نوێژە فەرزەکان و لەکاتی خوێندنی تەحیاتی یەکەمو دوەمو گەلێ نازو نیعمەتو خێرو بەرەکەتی تر.دەی کەواتە تۆش شوکرانە بژێری خوای خۆت بکەو بەندایەتی بۆ خوا بکەوو نوێژەکانت تەنیا بۆ ڕەزا مەندی خوابکەوو سەربڕینو قوربانیەکانیشت با تەنیا بۆ خوا بن.تەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٦٥٥ـ ١٦٥٦. وەرگێڕ.

([286]) أ ـ رواه مسلم في صحيحه، من حديث أمير المؤمنين علي بنأبي طالبرضي الله عنه.

ب ـ واتە: نەفرینی خوا لەو کەسەی کەسەربڕینو قوربانی بۆ غەیری خوا دەکات. وەرگێڕ.

([287]) أ ـ سورة الجن: (١٨).

ب ـ واتاکەیمان لەڕابردودا لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

([288]) أ ـ سورة المؤمنون: (١١٧).

ب ـ واتە:

([289]) أ ـ سورة فاطر: (١٣ ـ ١٤).

ب ـ واتە: ئەو زاتەی کەئەو هەمو جیهانو شەوو ڕۆژو زەویو ئاسمانەکانو هەمو ئەو شتانەشی وا لەناویاندایە بەدی هێناوە ئەو پەروەردگارەتانە کەخاوەنی هەمو جیهانو جیهانیانە. ئەی ملهوڕانو ئەی بێباوەڕان ئەوانەی ئێوە دەیان پەرستنو هاواریان دەکەنێ، خاوەنی هیچ نین تەنانەت خاوەنی خودی خۆشیان نینو خاوەنی بێ نرخ ترین شتێك، کەوەك ئەو توێکڵە تەنكو سفتەی کەبەدەوری دەنکە خورماوەیە کە پێ ی دەگوترێت(قطمیر)، دەی خۆ ئەوانەی کەئێوە دەیان پەرستنو هاواریان دەکەنێ ئەگەر بانگیان بکەنو داوایان لێ بکەن ئەو بانگۆ هاوارەی ئێوە نابیستنو گوێ یان لەئێوە نیە، چونکە ئەوان مردونو گیانیان لەبەر نەماوە، خۆ ئەگەر گریمان گوێشیان لێتان بو و قسەشتان ببیستن، ئەوانە هەرگیز ناتوانن وەڵامتان بدەنەوەو داواکاریەکانتان جێ بەجێ بکەن. چونکە ئەوان بێ توانانو هیچیان لەدەست نایە.

ئەوانە لەڕۆژی قیامەت کەگیانیان بەبەر داکرایەوە و توانای قسەکردنیان گەڕایەوە خۆ لەئێوە بێ بەری دەکەنو ئەستۆ پاکی خۆیان لەلای خوای گەورە دەنوێنن لەوەی کەئێوە لەدنیادا بۆ ئەوانتان دەکرد لەو پەرستنو بەندایەتی بۆ کردنو هاوار کردنەتان بۆ ئەوانو بەو کردەوەی ئێوە ڕازی نین.. ئەی پێغەمبەرﷺ! هیچ کەسێك ئەوەی ڕاستو تەواوە ئاشکرای ناکاتوهەواڵت ناداتێ، وەك ئاشکرا کردنو هەواڵ پێدانی خاوەن زانینو وزانیاریەکی تەواو واتە وەك پسپۆڕێك. وەرگێڕ. بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٢ ل١١٣٤.

هاوبەش پەیدا کردنن بۆ خوای گەورە(الشرك بالله)و کافر بونەبەخوای گـەورە. وەهـەمو ئەوانـەی کەلەبـەریان دەپاڕێنـەوەوداوای شـتیان لێ دەکـەن لەپێغەمبـەرانو لەفریـشتەو دۆستانی خـوا یاجنۆکـە یابتـەکانو هـەر شـتێکی تـر بێـت ئـەوان هـیچ دەسـەڵاتێکیان نیـەو نـاتوانن وەڵامتـان بدەنەوەو هیچ قازانجو سودێك بەوانە بگەیـەنن کـەداوایان لێ کـردونو لەبـەریان پاڕاونـەوە، بـەڵێ ئەوانە ناتوانن داواکانیان بۆ جێ بەجێ بکەنو لەداوا کارەکان بێ دەسەڵات ترن.. بێجگە لەمـەش ئەو داواو لەبەر پاڕانەوەی ئەوان لەغـەیری خـوا کـوفرو هاوبـەش پەیـدا کردنـە، هـەروەکو خـوای گەورەی پاکو بێگەرد بۆی ڕون کردوینەوە کەئـەو داوا لێکراوانـەو پاڕانەوەکـەی ئـەوان نابیـستن، خۆ گریمان ئەگەر گوێشیان لێ بێت خۆ ناتوانن وەڵامیان بدەنەوەو داواکاریەکانیان بۆ جێ بـەجێ بکـەن، چـونکە لـەتوانای ئـەوان دا نیـەو ئـەو دەسـەڵاتە مـافی ئـەوان نیـەو تـەنیا لـەجیاکاریو تایبەتمەندیو دەسەڵاتەکانی خوای پاکو بێگەرد دایە.

دەی کەواتە پێویستە لەسەر هەمو موکەللەفێك لەجنۆکەو لەمرۆڤەکان سڵ لەم کارە قێزەونـە بکەنەوەو ئاگادارو وریا بـنو پوچـەڵیو بـێ بنـەمایی ئـەو کـارە ناشـەرعیو قێزەونـە حەرامـە بـۆ خـەڵکی ڕون بکەنـەوە، هـەروەها ئـەوەش ڕون بکەنـەوە کەئـەو کـارە پێچەوانەی ئـەو بەرنامـەو پەیڕەوو پرۆگرامانەیە کەپێغەمبەران(علیهم الصلاة والسلام) هێناویانە لەبانگەشەکانیاندا بۆ یەکتا پەرستیو تـەنیا خـوا پەرسـتی(توحیـد الله)، نیـاز پـاکیو ئیخلاسـیەت تـەنیا بـۆ خـوای گـەورە لەپەرستشیو بەندایەتی کردندا هەروەکو خوای پاکو بێگەرد دەفەرموێت:﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ ﴾([290]). هەروەها دەفـەرموێ:﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ﴾([291]). وەمحمدﷺ سـێزدە سـاڵی ڕەبـەق لەمەککـە مایەوەو تەنیا بانگی خەڵکی دەکرد بۆ لای خواو پاکو بێگەردو بۆ یـەکتا پەرسـتیو دامەزرانـدنی بـیرو بـاوەڕی ئیـسلامی(العقیـدة الإسـلامیة) لەسـەر بنـچینەو بنەمایـەکی کۆنکریتیانـەی یـەکتا پەرستی(التوحید) و خەڵکی ئاگادارو وریا دەکردەوە، لەهاوبەش پەیدا کـردن و هـاوەڵ بـۆ خـوای گەورە دانان، وەواتاو داخوازیەکانی(لا إلة إلاّ الله)ی بۆ خەڵکی ڕون دەکردەوە،چـەندان لەدڵـەکان وەڵامیان دایەوەو موسڵمان بون، زۆرینەی خەڵکیش ملهوڕو کەللە ڕەقو سەر کەش بون لەئاسـت بانگەشەکەی داو پشتیان هەڵ کردو لەبڕوا هێنانو گوێ ڕایـەڵیو شـوێن کـەوتنی پێغەمبـەرﷺ،

([290]) أ ـ سورة النحل: (٣٦).

ب ـ واتاکە یمان لە پێشتردا لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

([291]) أ ـ سورة الأنبیاء: (٢٥).

ب ـ پێشتر واتاکە یمان نوسیوە. وەرگێڕ.

دوای ئەو سێزدە ساڵە ناچار ما بەفەرمانی خوا کۆچ بکات بۆ شاری مەدینەو لەوێ درێژەی بەبانگەوازەکەی داو دەستی کرد بەبڵاو کردنەوەی ئایینی پیرۆزی ئیسلام لەناو کۆچ بەرانو پشتیواناندا‌و بانگەشە کردنەکەی بەردەوام بو هەمیشە ڕو لەفراوان بون دابو، وەلەڕێ ی خوادا تێکۆشا، بۆ ساتێکیش نەدەسرەوت، چەندان نامەی بۆ پاشاو سەرکردەو دەسەڵاتدارانی ئەو کاتەی کافرو بێباوەڕەکان نوسی وتیایدا ناوەرۆکی بانگەشەکەی بۆ ڕون کردنەوەو ئاماژەی بەو هەمو هیدایەتو سەر بەرزیە کرد کەلەو ئاییندا هەیە بۆ هەر کەسێك کەبڕوای پێ هەبێتو دەستی پێوە بگرێت.

لەگەڵ هاوەڵە بەڕێزەکانی داﷺلەپێناو بڵاو کردنەوەی ئاینی ئیسلامدا ئارامی گرتو ئارامی گرت تائەنجام خوای گەورە سەرکەوتنی پێ بەخشین، وئاینی خوا دەرکەوتو خەڵکان پۆل پۆل دەهاتنە ناو ئاینی خواوەو بڕوایان پێ دەهێنا، وئیدی یەکتا پەرستی خوا لەجیهاندا بڵاو بووەوەو هاوبەش پەیدا کردن لەمەککەو لەمەدینەو لەباقی شوێنەکانی تری دورگەدا لەسەر دەستی پێغەمبەرﷺنەما، هەروەها دوای خۆشی لەسەر دەستی هاوەڵە بەڕێزەکانی دا قەڵاچۆ کرا، ئەوجار هاوەڵانی پیغەمبەرﷺدەستیان کرد بەتێکۆشان لەڕێ ی خواداو بانگەوازەکەیان پەرە پێداو تاگەیاندیانە ڕۆژ هەڵاتو ڕۆژ ئاواو بەجیهاندا بڵاویان کردەوە، تائەنجام خوای گەورە بەسەر دوژمنەکانیاندا زاڵی کردنو ئاینی ئیسلامی لەجیهاندا بەسەر هەمو ئاینو ڕێبازو بەرنامە پوچەڵو دەست کردەکاندا سەر خست، وزەوی خستنە ژێر دەستو جێگیری کردنو ئاینی پیرۆزی ئیسلامی بەسەر هەمو ئاینەکانی تردا زاڵ کرد، هەروەکو خوای گەورە لەقورئانە پیرۆزەکەی خۆی دا پەیمانی بەموسڵمانان دابو، هەروەکو دەفەرموێت:﴿ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾([٢٩٢]).

وەلە بیدعەو هۆکارەکانی تری هاوبەش پەیدا کردن: ئەو هەمو کارە بێ شەرعیانەی کەلەلای گۆڕو گڵکۆکاندا دەیکەن لەنوێژ کردنو قورئان خوێندن، و دروست کردنی مزگەوتو قەفەزو گومبەت لەسەر گۆڕەکان، گومانی تێدا نیە کەئەمانە هەر هەمویان داهێنانو تازەگەریو کاری خراپنو هۆکارێکن لەهۆکارەکانی هاوبەش پەیدا کردنی گەورە(الشرك الأكبر)، ئالەبەر ئەمە لەفەرمودەی ڕاستی پێغەمبەرەوەﷺهاتوە کەفەرمویەتی:{ لعن الله اليهود والنصارى، اتخذوا قبور أنبياءهم مساجد}([٢٩٣]). هەروەها لەفەرمودەی ڕاستی مسلمو لەجندب کوری عبداللهرضي الله عنهو

([292]) أ ـ سورة التوبة : (٣٣).

ب ـ واتاکە یمان لەبابەتەکانی تری پێشودا نوسیوە. وەرگێڕ.

([293]) أ ـ متفق علي صحته من حديث عائشة رضي الله عنها.

لەپێغەمبەرەوەﷺهاتوە کەفەرمویەتی: {ألا وإنَّ من كان قبلكم كانوا يتخذوا قبور أنبيائهم وصالحيهم مساجد، ألا فلا تتخذوا القبور مساجد، فإنِّي أنهاكم عن ذلك}(٢٩٤). پێغەمبەرﷺلەم دو فەرمودەیەی ڕابردودا واتاکەی بۆ ڕون کردوینەوەو دەفەرموێ: جولەکەو دیانەکان لەسەر گۆڕی پێغەمبەرانو پیاو چاکانیان مزگەوتیان درووست دەکرد، بۆیە ئوممەتەکەی لێ ئاگادارو وریا کردونەوە کەخۆ بەوان نەچوێننو وەك ئەوان مزگەوت لەسەر گۆڕی پیاو چاکانیان دروست نەکەنو مردو لەناو مزگەوتەکاندا نەنێژن.

هەروەها نوێژ لەلای گۆڕەکان نەکەن، ولای گۆڕەکان بەچۆك دا مەیەنو قورئان لەسەر گۆڕەکان مەخوێنن، چونکە ئەمانە هەمویان لەهۆکارەکانی هاوبەش پەیدا کردنن، لەوانەش دروست کردنی خانوو قەفەزو دروست کردنی گومبەت لەسەریانو پەردە بەسەر گۆڕ دادان ئەمانە هەموی هۆکارێکن لەهۆکارەکانی هاویەش پەیدا کردنو زێدە ڕۆیی لەمافی خاوەنی ئەو گۆڕانە، هەروەکو دەبینین چۆن ئەو جولەکەو دیانانە تێ ی کەوتون. هەروەها نەفامەکانی ئەم ئوممەتی ئیسلامەش تێ ی کەوتونو چاو لەوان دەکەنو هەتا وای لێ هاتوە خاوەن گۆڕو پیرو چاکەکانیان دەپەرستنو سەر برینو قوربانیان بۆ دەکەنو هانایان بۆ دەبەنو هاواریان دەکەنێو نەزریان بۆ دەکەن(٢٩٥)، ئەم ڕاستیەش لەوەوە دەزانرێت لەو هەمو هاتو هاوارەی کەلەلای

ب ـ واتە: نەفرەت لەجولەکەو دیانەکان کەمزگەوتیان لەسەر گۆڕو گلکۆی پێغەمبەرانو پیاو چاکانیان دروست دەکرد. وەرگێڕ.

(294) واتە: ئایا دەزانن ئەو گەلو قەومانەی کەلە پێش ئێوەوە ڕۆیشتن گۆڕو گلکۆی پێغەمبەرانو پیاو چاکانیان دەکرد بەمزگەوت، واتە مزگەوتیان لەسەر دروست دەکردن، بەلاّم من لەئێوەی قەدەغە دەکەمو نابێ لەسەر گۆڕەکان مزگەوتو خانوو قەفەزدروست بکەنو نابێ گۆڕەکانتان هەلّ ببەستن بەگەچو چیمەنتۆو ئەو جۆرە شتانە. وەرگێڕ.

(295) بەلّێ گەلی کوردی موسلّمانی ئێمەش وەك باقی گەلانی موسلّمانی جیهانی لەم دێوەزمەی خورافیاتو شتە بێ سەرەو بەرەو بێ بنەما شەیتانیانە ڕزگاری نەبوەو پێ ی تێ خلیسکاوەو تێ ی کەوتوەو تێوەی گلاوە، لەهەر ناوچەیەکی ئەم کوردستانی موسلّمان نشینی گەورەی ئێمەدا کۆمەلّە مەزارو گلکۆو گۆڕە پیرو پیاو چاکێك هەیە جا یالەناو مزگەوتەکانی شارە گەورەکانو شارو شارۆچکەکانو گوندو لادێ نشینەکاندا هەن وەك مزگەوتی گەورەی سلێمانیو چەند مزگەوتێکی شاری هەولێرو باقی شارو شارۆچکەکانی تریا لەگۆڕستانو لەچیاو لەسەر لوتکە شاخەکانو پێدەشتەکاندا هەن. یەکێ لەوانە شێخ زەردە کەگۆڕومەزارەکەی لەسەر لوتکەی چیای سەر گوندی قولەی کانی مارنە لەدەشتی بیتوێن خەلّکان دەچنە سەریو لەبەری دەپاڕێنەوە گوایە ئەو کەسەی مندالّی نابن یاکوڕی نابێت کەبچێتە سەریو داوای لێ بکات مندالّی دەبن، مەرجیش ئەوەیە دەبێ سەربڕینێك واتە بزنێك مەڕێك یاهەر شتێکی تری لەدەستی دێت بۆی سەر بڕێتو خوێنی بۆ بڕێژێ دەنا هیچی بۆ ناکات!! یان چاکەسورو مامۆستا کەلەبناری کۆسرەتن سالاّنە چەندە لەنەفامو بێ ئاگا لەدینەکەیانو بەسۆزو ڕەحمەتو بەزەیی خوا دەچنە سەریو مەڕێك یا هەر حەیوانێکی تر دەبەن لەگەلّ خۆیانو لەوێ سەری دەبڕنو دەی خۆنو دەی بەخشنەوە. من لەبەر ئەوەی کوڕم نەبون چەندان کەس سەر کۆنەیان دەکردمو پێ یان دەگوتم:

ـ کوڕە پیاوی چاك بە لەکەرێ شەیتانی وەرە خوارو هەستە وەرە لەگەلم باچینە سەر شێخ زەرد باکوڕێکت ببێتو خوێنێکیشی بۆ بڕێژە.

ـ دیارە منیش ڕاستی شیركو کافر بونی ئەم مەسەلەیەم بۆ ڕون دەکردنەوەو پێم دەگوتن کەئەمە هاوبەش پەیدا کردنی گەورەیەو پێ ی کافر دەبی. بەلاّم ئەوان بڕوایان بەقسەکانی من نەدەکرد چونکە دیارە ماوەیەکی گەلێك زۆرە ئەم خورافیاتو چەواشەکاریە شەیتانیە لەخانەو شانەی مێشکیاندا کەلەکە بوەو قەدی گرتوەو قە تماغەی بەستوەو وەك بو بەبەردەکانی (المتحجرات)ی لێ هاتوەو هەتا هەل دەکەنرێتو بەتەواوی پاك دەکرێتەوەو سالاّنێکی دورو درێژو پشویەکی قولّو درێ خایەنی دەوێت، یەکێك لەوانە کەخۆی پێشتر چو بو پێ ی گوتمە:

ـ نەبابە تۆ بەهەلّە داچویت، ئەدی ئەو نیە من لەوسالاّنەدا چومە سەری و خوێنم بۆ ڕشتو ئێستا لەسایەی ئەو شێخ زەردەوە خوا کوڕێکی پێداوین. ناویشم ناوە شێخ زەرد بەناوی ئەو چاکەمەوە کردوەو شوێنیم بزر نەکردوە. دیار بو شێخ زەردی لەم وێنەیە لە دەڤەرەکەدا زۆر بون!!!

ـ نە برای خۆم ئەمە وانیەو لەسایەی ئەو شێخە بەڕێزەوە نەبوە، دیارە ئێمە نکۆلّی لەوە ناکەین کەئەو بەڕێزە ئینشائەللاّ پیاوی چاك بوەو خوا پلەی بەرز تر بکاتەوە، بەلاّم ئەو کارەی کەبەڕێزتان کردوتانە ئەو شێخە بەڕێزە خۆی پێ ڕازی نیەو ڕۆژی قیامەت لەو کارەی تۆ و هاو وێنەکانی تۆ بێ بەریەو ئەستۆ پاکی خۆی دەر دەبڕێت، سەرباری ئەمەش ئەم پیاو چاکە خۆ گوێ ی لەتۆ نبوەو لەکەسشی نابێت چونکە ئەو ئێستا گیانی لەبەر نەماوەو ناتوانێت وەلاّمی کەس بداتەوەو نەسود بەکەس بگەیەنێتو نەزیان.. بەلاّم ئەوەی کەجەنابت دەفەرموێ: ئەو لەگەلّ قەدەری خوا ڕێك کەوتوە، خۆ ئەگەر نەش چوبایە بۆ سەر ئەو گۆڕە خوای گەورە ئەو کوڕەی هەر دەدایە. بەلاّم شەیتان لێرەدا ڕۆلّ دەبینێتو دێتە بن گوێ ی چەندان هەزاری وەکو تۆ و هانتان دەدات بۆ ئەوەی بێنە سەر ئەو پیرو چاکانەو لێ یان بپاڕێنەوە چونکە ئەو دەزانێت

گۆڕی(الحسين)و لای گۆڕی (البدوي)و شـێخ عبدالقادری گـەیلانی،و إبن عــربي‌و غـەیری ئـەوانیش ئەنجامی دەدەن‌و دەكرێت ئەمانە هەمویان جۆرێكن لەجۆرەكانی هاوبەش پەیدا كردنی گەورە.

هەروەكو لەفەرمودەی ڕاستی پێغەمبەرەوەﷺهاتوە كەهەڵ بەستن‌وگەچ كردنـی گـۆڕەكـان، دانیشتن لەسەریان، دروست كردنی خانوو نوسین لەسەر گۆڕەكانی حەرام‌و قەدەغە كردوە، ئـەم كارەش شتێك نیە تەنیا ئـەوە نـەبێ كەبەگـەورە دانـان‌و پـیرۆزی خـاوەنی گـۆڕەكەیـە واتـە هـەڵ بەستن بەچیمەنتۆو گەچ‌و خانوو گومبەت لەسـەر گـۆڕ دروسـت كـردن هۆكـارێكن لـەهۆكارەكانی هاوبەش پەیدا كردنی گەورە(الشرك الأكبر)

دەی كەواتە ئـەوەی لەسـەر شـانی موسـڵمانان بەگـشتی پێویـستە- بەحكومـەت‌و بەگەلـەوە - وریایی بون‌و سڵ كردنەوە لەوهاوبەش پەیدا كردنەو لەو بیدعەو سەرپێچیانە. و گەڕانەوە بـۆ لای خواو بەرنامەو شەریعەتی خوای گەورەو پرسیار كردن لەئەهلی زانست‌و زانایانی ناسراوو خـاوەن بیرو باوەڕی پاك‌و ڕاسـت(العقيــدة الــصحيحة) ودەسـت گرتـوو شـوێن كەوتـەی پێـشینەی ئـەم ئوممەتـەو لـەو بنـچینەو بنەمایانـەی كـەكارو بـاری دینەكـەیانی لەسـەر دامـەزراو بـەرپا كـراوەو لەسەری دەڕۆیشتن‌و لەو زانا بەرێزە متمانە پێكراوانـە پرسـیار بكـەن بـۆ ئـەوەی خـودای خۆیـان لەسەر بەرچاو ڕۆشنی‌و زانستیانەی ڕاستەقینە بپەرستن. بەكار كردن بەم ئایەتە پیرۆزەی خـوای گـەورە كەدەفـەرموێ:﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلاَّ رِجَالاً نُّوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُواْ أَهْلَ الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لاَ تَعْلَمُونَ﴾([296]). هەروەها لەفەرمودەی پێغەمبەرﷺ:{ من يرد الله به خيراً يفقه في الدين}([297]).

كەخوای گەورە ئەو نیازەی هەتە هەر بۆت دێت‌و پێت دەبەخشێت بەڵام ئەو شەیتانە سیناریۆیەكت بـۆ دەسـازێنی تـا پێـشتر لـەكاتی پـێ بەخـشینی ئـەو بەخـششەی كـەتۆ لەخوات دەویێت بێتە سەر مەزارەو لەگەڵ قەدەری خوا ڕێك بكەوێت تا ئێوەی لەدینی خوا بێ ئاگا وابزانن ئەوە بەهۆی ئەو پیرو پیاو چاكە بودەستت هێناوە بەڵام لەڕاستی دا ئەمە وانیەو تەنیا لەخوای گەورەوەیە و بەس.

ئەمەو گەلێ نمونەی تر لەوانە چاكەسورو مامۆستا كە پێش كەمێك ئاماژەم پێ كرد، لەساڵەكانی حەفتاكاندا بو كەئەو كات ئەو هۆشیاریە ئاییینیـەم نـەبو، هـەر چـەندە ئەو كاتەش بڕوام بەو شتانە نەبو وەك هیدایەتێكی فیتری خوایی، بەڵام لەلایەن خزم‌و خۆیش و دۆست‌و بنەماڵەكەمانەوە فشارم لەسەر بو ئە نجام ڕازیان كردم‌و بردیانم بۆ سەر گۆڕی ئەم چاك‌و سورو مامۆستیایەو بردیانەمە سەر گۆڕەكەی و چەند ڕكات سوننەتیان پێ كردم لەناو ئاغەڵی گۆڕەكەداو دوایـی پێـان گوتمـە: دەی بـەردێك بێنـەو بەكێلی گۆڕەكەی دابێنە كەگرتی ئەوا واتای وایە كوڕێكت دەبێت. منیش هەمویم بەقسە م كردن‌و بیانوم بڕین. بەردەكە گرتی‌و ئێستاشی لەگەڵ دا بێت هیچم نەدی. بەوانەم گوتەوە كەبردیانم : كوا ئەدی بۆ هیچی نەداینی. لەوەڵامدا دەیان گوت: ئاخر تۆ بڕوات پێ نەبو بۆیە كوڕت نەبو!! ئای لەو نەفامیە شەیتان كارەكانیان بۆ دەڕازێنێتـەوەو لەهەمو شوێنێكدا وەڵامیان بۆ ئامادە دەكات‌و بۆیان دەسازێنێ.

یان هەیە دەڵێن ئەوە چاكی قۆخە ڕەشێ یە، جارێكیـان لەگـەڵ مامۆسـتا عبـدالرقيب دا چـوین بـۆ سـەردانی گۆڕسـتانی گونـدی ئەسـتریلان كەدەكەوێتـە پـشت ناحیـەی چوارقوڕنە لەدەشتی بیتوێن لەقەزای ڕانیە، لەو گۆڕستانەدا كێلێكی كونە و دەری تێدا بو لەخەڵكەكەم پرسی ئەو چی یە ئەو كێلە كونە؟ گوتیان ئەوە كێلی كۆكە ڕەشـێ یـە، هەركەسێك كۆكە ڕەشەی گرت ئەگەر هاتە سەر ئەو گۆڕەو دەسرۆكەی ملی خۆی یا جامانەكەی لەو كونە هاویـشت ئـەوا دەسـت بـەجێ كۆكەڕەشـەكەی چـاك دەبێتـەوە. ئەمـەو سەدان بگرە سەدان‌و هەزاران نمونەی تری لەم جۆرانە كەخەڵكی موسڵمانی ئێمەی پێوە گیرۆدە بون‌و شەیتان كارەكانی بۆ ڕازاندونەوە تالەڕۆژی قیامەتدا بەتـەنیا نەچـێتە دۆزەخ ئەو هەمو خەڵكە لەگەڵ خۆی دا ڕۆپێچەك بدات بۆ ناو ئاگری دۆزەخ، بێ ئاگا لەوەی كەشەیتان دوژمنێكی سەر سەختی ئەوان هەروەكو خوای گەورە پێ ی ڕاگەیاندوین : ﴿ إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ سورة فاطر: (٦).

([296]) أ ـ سورة النحل: (٤٣).

شتێکی ئاشکراو بەڵگە نویستە کەبەندەکان هەروا بەگاڵتەو بێ سود دروست نەکراون، بەڵکو بۆ کارو بۆ حیکمەتێکی زۆر گەورەو مەبەستێکی پیرۆز دروست کراون، ئەویش بریتیە لەتەنیا پەرستن‌و بەندایەتی بۆ کردنی خوای تاکو تەنیاو هیچ شتێکی تری لەگەڵ دا نەپەرسترێت و هاوبەشی بۆ پەیدا نەکرێت. هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾([298]). هیچ ڕێگاو هیچ پەنایەکی دیکەنین شێوازو چۆنیەتی ئەو پەرستش‌و بەندایەتیەی لێ فێر بێت‌و بزانیت تەنیا لەکتێبە گەورەو پیرۆزەکەی خواو سوننەتی پاکی پێغەمبەرﷺنەبێت. هەروەها زانینی ئەوەی کەخوای گەورەو پێغەمبەرەکەی فرمانیان پێ کردوین لەجۆرەکانی بەندایەتی‌و پرسیار کردن لەئەهلی عیلم‌و زانا بڕوا پێکراوەکانی ئیسلام لەهەر شتێك کەگومانی تێدا دروست بو، ئیدی بەم جۆرە پەرستشی‌و بەندایەتی کردنی خوای پاکو بێگەرد دەزانیت، ئەو بەندایەتیەی کەخوای گەورە بەندەکانی لەپێناودا دروست کردون‌و بەو شێوەش ئەنجام بدرێت کەخوای گەورە بۆی یاسا ڕێژو کردوین. ئائەوە تاکە ڕێگەیەکە بۆ ڕەزا بونی خوای پاکو بێگەردو بردنەوەی ڕێزو کەرامەتی خوا، و ڕزگار بون لەتوڕەیی‌و سزای خوای گەورە. خوای گەورە موسڵمانان سەر بخات بۆ هەر کارێك کەڕەزامەندی خوای گەورەو لەدینەکەی خۆی شارەزایان بکات، چاکەکاران‌و داد پەروەرەکانیان لەسەر بکاتە گەورەو بەرپرس‌و سەرکردەودەم ڕاست‌و ڕیش سپی‌و بەرپرسەکانیان بۆ چاك بکات، وەزانایانی موسڵمان سەرکەوتو بکات بۆ ئەنجام دان‌و ڕاگەیاندنی ئەوەی لەسەر شانیانە لەڕاگەیاندن‌و بەڵگەکانی دینی خواو فێر کردن‌و ئامۆژگاری‌و ئاراستە کردنی موسڵمانان، خوای گەورە بەخشندەو میهرەبان‌و سەخیە.

وەلەجۆرەکانی هاوبەش پەیدا کردن(الشرك)،سوێند خواردن بەغەیری خوا: وەك سوێند خواردن بەپێغەمبەران‌و پیاو چاکان‌و بەسەری فلان، بەگیانی فلان، سوێند بەئەمانەت‌و بەشەرەف‌و بەناموس، لەفەرمودەی ڕاستی پێغەمبەرﷺهاتوە کەفەرمویەتی:{ من كان حالفاً فليحلف بالله، أو ليصمت }([299]). هەروەها لەفەرمودەیﷺهاتوە کەفەرمویەتی:{من حلف

ب ـ واتە : ئەگەر خۆتان نازانن لەزانایان‌و خاوەن کتێبکان پرسیار بکەن تابۆتان دەر بکەوێت خوا لەهیچ کاتێك دا فریشتەی نەکردوە بە پێغەمبەر. لەکۆڕی زانایانی ئیسلامی خاوەن بیرو باوەڕی پاك‌و خاوێنی ئیسلامی‌و متمانەو باوەڕ پێ کراو بپرسن لەهەر کێشەو لەهەر شتێك لەحوکمەکانی ئیسلام کەلاتان ڕون و ئاشکرا نەبو. تەفسیری گوڵشەن ب٢ل٦٧٤. وەرگێڕ.

([297]) واتە : هەر کەسێك خوای گەورە هیدایەتی بدات‌و بیەوێ خێرو بەرەکەتی بەسەردا بڕیژێت ئەوا لەدین‌و ئەحکامەکانی شەریعەتەکەی خۆی زاناو شارەزای دەکات. وەرگێڕ.

([298]) أ ـ سورة الذاريات : (٥٦).

ب ـ واتاکە یمان لەڕابردودا نوسیوە. وەرگێڕ.

([299]) أ ـ متفق على صحته.

ب ـ واتە : هەر کەسێك لەئێوە سوێندی خوارد با سوێند بەخوا بخوات دەنا بابێ دەنگ بێت‌و سوێند بەهیچ شتێکی تر نەخوات. وەرگێڕ.

بالأمانة فليس منا}([300]). هەروەها لەفەرمودەیەكی تردا ﷺفەرمویەتی: {لاتحلفوا بآبائكم ولا بأمهاتكم ولا بالأنداد، ولا تحلفوا بالله إلاَّ وأنتم صادقون}([301]).. فەرمودە لەم بوارەدا گەلێك زۆرن.

سوێند خواردن بەغەیری خوا لە هاوبەشی پەیداكردنی بچوك (الشرك الأصغر)ە وسەربۆ هاوبەشی پەیدا كردنی گەورە(لشرك الأكبر) دەكێشێ ئەگەر لەو سوێند خواردنەی دا مەبەستی پێ گەورەیی و پیرۆزی ئەو سوێند پێ خوراوەبێ، وەك بە گەورە دانانی خوای گەورە یاخود بیروباوەڕی وابێت بێجگە لە خوا ئەو سوێند پێخوراوە سودو قازانجی پێدەگەیەنێت یاخود پێیوابێ ی وابێ كە ئەو سوێند پێ خوراوە شایەنی ئەوە یە كەداوای لێ بكرێت و هانا ی بۆ ببرێت. وەلە لقەكانی تری ئەم بابەتە ئەوەیە كەبڵێ ی (ماشاء الله وشاء فلان) واتە ئەگەر ویستی خوا و ویستی فلان كەسی لە سەربێت (لولا الله وفلان ـ ئەگەر خواو فلان كەسی نەبوایە) یا(هذا من الله وفلات ـ ئەمە لە خواو لە فلانكەس دەزانم، دیارە ئەمانەش هەمویان هاوبەشی پەیداكردنن بۆ خوای گەورە و لە هاوبەشی بچوكن بەگوێرەی فەرمودەی پێغەمبەر(ﷺ) {لاتقولوا ماشاء الله وشاء فلان، ولكن قولوا ماشاء الله ثم شاء فلان}ـ بەمە بۆمان دەردەكەوێت كە ئەگەر بڵێین (لولا الله ثم فلان، اوهذا من الله ثم فلان ـ ئەگەر خوا نەبوایەو دوایەش فلان كەس نەبو بابە سەبەب) واتە لەناوهێنان فلان كەسی مەبەست تەنیا بۆ هۆكارێك بێت و بەس (تسبب) ودەنا شتەكە یا كارەكە لەخواوەیە ئەو كەسەش دەبێتە سەبەبی بونی ئەو شتە.

لەپێغەمبەرەوەﷺچەسپاوە كەپیاوێك پێ ی گوت: (ماشاء الله وشیئت ـ ئەگەر خواو تۆ بتەوێت)، ﷺپێ ی فەرمو: {أجعلتني لله نداً ؟! قُل: ماشاء الله وحده) ئەم فەرمودەیە ئەوە دەگەیەنێ ئەگەر بڵێ ی: ئەگەر خوا خۆی بەتەنیا ویستی لەسەر بێتو باشترو تەواو ترە، وەئەگەر بشلێ ی ئەگەر خوا ویستی لەسەر بێت ئەمجار دوایی تۆش ویستو ئارەزوت لەسەر بێت هیچی تێدا نیەو ڕێگە پێدراوە. بەكۆی هەمو فەرمودەكانو بەڵگەكان. خوای گەورە پشتگیرو یاریدە دەرو سەرخەرە.

([300]) واتە : هەر كەسێك سوێند بەئەمانەت بخوات ئەوە لەئێمە نیە واتە موسڵمان نیە. وەرگێڕ.

([301]) واتە : سوێند بەباب و دایك و بەبتەكان مەخۆن، وەسوێند بەخواش مەخۆن مەگەر بەڕاستی سوێندی پی بخۆن.وەرگێڕ.

پرسیاری دوەم:

هەندێ لەخەڵکان هەن پاڕانەوە بەبڕوا بون واتە ئیمان بەپێغەمبەرﷺ و خۆشەویستیو گوێ ڕایەڵی پێغەمبەرﷺ تێکەڵ دەکات، لەگەڵ پاڕانەوە لەبەر خودی خۆیو پلەو پایەی(جاە) پێغەمبەرﷺ، هەروەکو پاڕانەوە بەدوعاکانی پێغەمبەرﷺلەژیانی داولەدوای مردنی تێکەڵ بەیەکتری دەکەن، وەلەئەنجامی ئەم تێکەڵی یەدا دەبێتە هۆی چەواشە کردنو لێ تێکەڵ بونی شەرعیەکان بەناشەرعیو قەدەغە کراوەکان، ئایا هیچ ڕونکردنەوەیەك هەیە بتوانێت ئەو چەواشەکاریو پەردە پۆشیانە لاببات، بەسەر چاوی ئەو خاوەن هەواو ئارەزوانەی کەپەردە بەسەر چاوی موسڵماناندا دەدەن لەم جۆرە کێشانەدا بدرێتەوە؟

وەڵام:

گومانی تێدا نیە کەزۆرێك لەخەڵکی جیاوازی لەنێوان پاڕانەوەی مەشروعو پاڕانەوەی نامەشروع یاقەدەغە کراودا ناکەن بەهۆی نەفامیو کەمی ئامۆژگاریکارانو ئەو کەسانەی کەوریاو ئاگاداریان بکەنەوەو ڕێنماییو سەر پەرشتیان بکەن بۆ دۆزینەوەی هەقو ڕاستیەکان، دیارە شتێکی ئاشکراو بەڵگە نەویستە کەجیاوازیەکی زۆر گەورە لەنێوان ئەم دو چەمکانەدا هەیە، پاڕانەوەی شەرعی ئەوەیە کەخوای گەورە پێغەمبەرانی پێ ناردونو کتێبەکانی لەپێناودا ناردونەتە خوارو هەردو جیهانی جنۆکەو مرۆڤەکانی لەپێناودا دروست کردون کەبریتیە لە بەندایەتی بۆ کردنو پەرستشی خوای پاكو بێگەردو خۆشەویستی خوای گەورەو خۆشەویستی پێغەمبەرﷺ، هەروەها خۆشەویستی گشت پێغەمبەرانو بڕواداران، وەبڕوا بون بەهەمو شتێك کەخوای گەورەو پێغەمبەرەکەی هەواڵیان پێ داوین لەزیندو بونەوەو هەستانەوەو بەهەشتو ئاگری دۆزەخو باقی شتەکانی تر کەخوای گەورەو پێغەمبەرەکەی هەواڵیان پێ داوین کەهەقو ڕاستن.

ئەوانە هەمویان هۆکاری شەرعین بۆ چونە ناو بەهەشتو ڕزگار بون لەئاگری دۆزەخ، بەختەوەری و سەرفرازی لەدنیاو لەقیامەتدا، لەو هۆکارانەش دوعاو پاڕانەوەو داوا کردن لەخوای گەورەو پاكو بێگەرد، و پاڕانەوە بەناوە جوانەکانیو بەسیفاتە بەرزەکانیو بەخۆشەویستی خوا، بڕوا بون بەهەمو کردەوە چاکەکان کەبۆ بەندەکانی دارشتونو کردونی بەهۆکارو دەربازێك بۆ ڕەزامەند بونی خۆی، بردنەوەی بەهەشتەکەی بەکەرامەتو ڕێزی خۆی. هەروەها ڕزگار بونو سەرکەوتن بەسەر هەمو ناخۆشیو تەنگو چەڵەمەکانو ئاسانکاریو هێنانە پێشی کارو بارەکان لەدنیاو لەڕۆژی دوایی دا هەروەکو خوای گەورەو بەرزو بێ هاوتا دەفەرموێ: ﴿وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ

يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا ﷻ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ﴾ ([302]). هەروەها خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا﴾ ([303]).هەروەها خوای **بالا دەستو كار بەجێ دەفەرموێ**:﴿ وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا﴾ ([304]).هەروەها دەفەرموێ:﴿ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾([305]). هەروەها خوای پاكو بێگەرد دەفەرموێ:﴿ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴾([306]).هەروەها دەفەرموێ:﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِن تَتَّقُواْ اللَّهَ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَاناً وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾([307]). ئایەتەكان بریتین لە زانست و هیدایەت و جیاكردنەوەی ڕاستی و ناڕاستیو هەق و ناهەق لەیەكتری، ئایەت لەم بوارو لەم واتایە دا گەلێك زۆرن.

وە لەبەر پاڕانەوە شەرعییەكان، پاڕانەوە لەبەر خوای پاكو بێگەرد پاڕانەوە بە خۆشەویستی پێغەمبەرﷺ وبڕوا پێ بونیو شوێن كەوتنی شەریعەتەكەی: چونكە ئەمە لەگەورە ترین كارە چاكەكان و باشترین نزیك بونەوەیە لە خوای گەورە .

بەڵام پاڕانەوە بەپلەو پایەو شان و شەوكەتی پێغەمبەرﷺ وبەخودی خۆیو بە هەقی پێغەمبەرﷺ، یاخود بە شانو شەوكەوتی غەیری ئەویش لەپێغەمبەرانو پیاو چاكان یابەخودی خۆیانو بەهەقی پێغەمبەران و شێخ ومشایەخو پیاو چاكان لەداهێنان(بدعة) خراپەكانن كە هیچ بنچینەو واتایەكیان نیە، بەڵكو هۆكارێكن لە هاوبەشی پەیداكردن، چونكە هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺنزیكترین وزاناترو شارەزا ترین كەسێك بون بۆ پێغەمبەر ﷺو هەقی پێغەمبەر ﷺئەو

([302]) أ ـ سورة الطلاق : (٢ـ٣).

ب ـ واتە : هەر كەسێك تەنیا و بەدڵسۆزی پشتو پەنای بەخوای گەورە بێتو خۆی لەخوای خۆی بپارێزێتو گوێ ڕایەڵی تەواوی بۆ خوای گەورە هەبێت و بە پێ ی فەرمانەكانی خوا ژیانی بەرێتە سەر ، ئەوا خوای گەورە دەروی خێری لێ دەكاتەوەو دەرگاكانی ژیانی بۆ والا دەكاتەوەو لەشوێنی واوە ڕزقو ڕۆزی بۆ دەنێرێت هەر بۆخۆشی نازانێت لەكوێوە بۆی هاتوەو بەجۆرێكی وا بۆی هەڵ ناژمێردرێت. وەرگێڕ.

([303])أ ـ سورة الطلاق : (٤).

ب ـ واتە : هەر كەسێك بە پێ ی فرمانەكان خواو پێغەمبەری خوا بجوڵێتەوەو سەرتا پای ژیانی بە پێ بەرنامەكەی خوا بەرێت بەڕێوەو لەخوای خۆی بترسێتو خۆی لەخوا بپارێزێت ئەوا خوای گەورە دەروی خێری لێ دەكاتەوە لەدنیاو لەقیامەتدا ئاسانكاری تەواوی بۆ دەكاتو سەر بەرزو سەرفراز دەبێت. وەرگێڕ.

([304]) أ ـ **سورة الطلاق: (٥).**

ب ـ واتە : هەمان واتای ئایەتەكانی پێش خۆی و خوای گەورە ئەجرو پاداشتێكی زۆری دەداتەوە. وەرگێڕ.

([305]) أ ـ سورة الحجر : (٤٥).

ب ـ واتە : خۆ لەخوا پارێزان دەخرێنە بەهەشتەوە كە پڕیەتی لەچەندان باخو باخاتێكی خۆش خۆش و چەندان ڕوبارو جۆبارو كانیاو سەرچاوەی خۆشیو بەلەزەتیا بەژێردا دەڕاوت. وەرگێڕ.

([306]) أ ـ سورة القلم : (٣٤).

ب ـ واتە : ئەوانەی بەتەواوی خوای خۆیان دەپەرستن و خۆلەخوای خۆیان دەپارێزن و فرمانەكانی خوا جێبەجێ دەكەن ئەوانە بێگومانە كەلەلایەن پەروەردگاری خۆیانەوە بەهەشتێكی پڕ لە باخ وباخاتێكی ڕازاوەی قەشەنگیان بۆ تەرخان كراوە . وەرگێڕ. بەسود وەرگرتن لەتە فسیری گوڵشەن ب١ل١٥٠٩.

([307]) أ ـ سورة الأنفال : (٢٩).

ب ـ واتە : ئەی ئەوانەی كە باوەڕتان هێناوە لەخوا بترسنو ملكەچی بڕیارو فەرمانە كانی بن، ئەگەر ئێوەش وا بن خودا هیدایەت دەخاتە ناو دڵتان تا بتوانن چاكەو خراپە لە یەك جیا بكەنەوە .وەرگێڕ.

کارەیان نەکردوە، ئەگەر ئەم جۆرە پاڕانەوەیە، دەی ئەگەر ئەم جۆرە پاڕانەوەیە چاکەو خێری تێدا بایە ئەوان لەپێش ئێمەدا دەیان کردو بەئێمەشیان دەگوت بیکەنو پێ یان ڕادەگەیاندین تاپیادەی بکەین. لەکاتی ئیمامی عمردارضي الله عنهموسڵمانان توشی وشکە ساڵیو گرانی هاتن هیچ نەچون بۆ لای گۆڕی پێغەمبەرﷺو لەبەری نەپاڕانەوەو نەك هەر ئەوە بەڵکو لای گۆڕەکەشی لەبەر خوا نەپاڕانەوە، بەڵکو بەمامی پێغەمبەروﷺبەدوعای مامی پێغەمبەرﷺعباسی کوڕی عبدالمطلب لەبەر خوا پاڕانەوە کەبارانیان بۆ ببارێنێت، ئیمامی عمرﷺ لەسەر مینبەر لەبەر خوا پاڕایەوەو گوتی:(اللهم إناَّ كنا إذا أجدبنا نَتَوَسَّل إليكَ بنبينا فتسقينا، وإناَّ نتوسَّل إليكَ بعمِّ نبينا فاسقنا، فيسقون)([308]).

ئەمجار ئیمامی عمررضي الله عنهفەرمانی بەعباس کرد کەبۆیان لەبەر خوا بپاڕێتەوە تاخوای گەورە بارانیان بۆ ببارێنێت، ئەویش دوعای بۆ کردنو موسڵمانانی دڵنیا کردەوە کەدوعایان بۆ دەکات. ئەوە بو خوای گەورە دوعای لێ قبوڵ کردنو بارانی بۆ باراندن. هەروەها چیرۆکو بەسەر هاتی سێ کەسەکەی ناو ئەشکەوتەکە، ئەم بەسەر هاتە لەهەردو فەرمودە ڕاستەکانی (الصحيحين)دا جێگیرو چەسپاوو دڵنیایە کەپوختەکەی ئەمەیە:(سێ کەس لەگەلانی پێش ئێمە لەشاخو چۆلێك دەمێننەوەو باران ناچاری کردن بچنە ناو ئەشکەوتێکو تیایدا مانەوە، بەتەقدیری خوا گابەردێکی زلی گەورە دەرگای ئەشکەوتەکەی لێ گرتنو لەهێزو توانای ئەواندا نەبو لای بەرن. ناچارمان ڕێگە چارەیەك بدۆزنەوە هەتا خوای گەورە ڕزگاریان بکات. بیریان کردەوەو گوتیان هیچ شتێك لێرەدا ڕزگارمان ناکات تەنیا ئەوە نەبێت بەکردەوە چاکەکانی خۆمان لەبەر خوای گەورە بپارێینەوە. ئەوە بو هەر کەس بەکردەوەی چاکی خۆی لەبەر خوا پاڕانەوە.

یەکەمیان: بەڕێز گرتنو چاکە کردنو گوێ ڕایەڵی دایكو باوکی لەبەر خوا پاڕایەوەو ئەوی تریشیان بەپاکیو داوێن پاکی خۆی لەزینا کردن لەکاتێکدا توانای کردنی هەبو لەبەر خاتری خوا نەی کردوە، وەسێ یەمیشیان بەدەست پاکیو گێڕانەوەی ئەمانەت بۆ خاوەنەکەی لەبەر خوا پاڕایەوەو خوای گەورەش قبوڵی کردنو بەردەکەی بۆ لادانو لەئەشکەوتەکە هاتنەدەر. دیارە گومانی تێدا نیە کەئەم چیرۆکە بەڵگەیەکی بەهێزو گەورەیە لەسەر پاڕانەوە لەبەر خوای گەورەو کردن بەهۆکارێك(الوسيلة) بەکردەوە چاکەکانی مرۆڤ خۆی، کەگرنگترینی هۆکارەکانە بۆ ڕزگار

([308]) أ ـ رواه البخاري في صحيحه.

ب ـ واتە : ئەی پەروەدگارا ئێمە لەکاتو سەردەمی پێغەمبەرﷺئەگەر توشی وشکە ساڵیو گرانی دەهاتین داوامان لەو دەکرد کەدوعامان بۆ بکات و بەدوعای ئەو لەبەرت دەپاڕاینەوەو تۆش بارانت بۆ دەباراندین، ئێستا پێغەمبەرﷺلەناوماندا نەماوە، بەدوعای مامی پێغەمبەرﷺ لەبەرت دەپاڕێینەوە بارا نمان بۆ ببارێنە . خوای گەورەش بارانی بۆ باراندن. وەرگێڕ.

بـون لەماتــەمینیو ناخۆشـیو تــەنگو چــەڵەمەکانو ئاریـشەکانو ڕزگـار بـونو سـەلامەت بـون لەناخۆشیەکانی دنیاو ڕۆژی دوایی.

بەڵام پاڕانەوە بەشانو شەوکەتی فلان کەسو بەهەقی فلانو فیسارە کەس، یا بۆ خاتری فلان کـەسو فیـسارە کـەس، ئەوانـە بیدعـەو خراپـەکارینو یەکێکـە لـەهۆکارەکانی هاوبـەش پەیـدا کردن(الشرك). بەڵام داوا کردن لەمردوانو لەبەر پاڕانەوەو هانا بردن بۆیان ئەوانە هاوبەش پەیـدا کردنی گەورەن(الشرك الأكبر)و بەهیچ شێوەیەك دروست نین.

هاوەڵانﷺداوایان لەپێغەمبەرﷺدەکرد کەدوعایان بۆ بکاتو هانایان بۆ لای خـوا بـۆ بـەرێت کاتێك توشی وشکە ساڵیو گرانی دەهاتن،و داوای تکا کردنیان لێ دەکرد لەهـەر شـتێك کەسـودی هەبایە بۆیان لەکاتێك کەپێغەمبەرﷺزیندو بو و لەناویاندا بو، بەڵام کاتێك پێغەمبەرﷺوەفـاتی کـردو لەناویانـدا نـەمان ئیـدی تـەواو داوای هـیچ شـتێکیان لێ نـەدەکردو هانایـان بـۆ نـەدەبردو نەدەهاتنـە لای گۆڕەکـەیو داوای تکـا کردنیـان لێ نـەدەکردو هـیچ شـتێکیان داوا لێ نـەدەکرد. چونکە ئەوان بەرچاو ڕۆشن بونو دەیان زانی کەلەدوای مردنیﷺ ئەم کارە دروست نیە، بـەڵکو ئەوە تەنیا لەپێش مردنیﷺبو. بەڵام لەڕۆژی قیامەتدا کاتێك بڕواداران ڕوی تـێ دەکـەنو داوای تکـا کردنـی لێ دەکـەن لـەقاپی خـوا کـەوا دادگاییـان بکـاتو بارودۆخەکـە ببڕێتـەوە. و بـچنە بەهەشتەوە، ئەویش دوای ئەوەی دەچنە لای ئادەمو نوحو إبراهیمو موساو عیسا (علیهم الصلاة والــسلام) هـەمویان ڕێنوماییـان دەکـرد بـۆ لای هـی دوا خـۆی هـەتا گەیـشتە پێغەمبـەری ئێمـە محمدﷺهاتنە لایو داوای شەفاعەتیان لێ کردو ئـەویش فـەرموی:{أنا لها أنا لها}، چـونکە خـوای گەورە هەر لەدنیادا ئەو پەیمانەی پێ داوە، جا پێغەمبەرﷺیەکسەر دەچێتە کڕنۆش بردن لەبەر هەردو دەستی خوای گەورەدا، و سوپاسو ستایشی زۆری خوا دەکاتو لەبەری دەپاڕێتەوە سەری هەر لەسوژدە دا دەبێت کەپێ ی دەگوترێت: (سەرت بەرز بکەوەو بڵێ، گوێت لێ دەگیرێت، داوا بکە پێت دەبەخشرێت، تکا بکە تکایەکەت وەردەگیرێت.

ئـەم فەرمودەیـە لـە(الــصحیحین)دا هـاتوەو چەسـپاوەو پـێ ی دەگوترێـت فـەرمودەی تکـا کردن(الشفاعة)ی بەناوبانگ. ئەوەیە(المقام المحمود) واتە جێگەوپلەو پایەی سوپاس کـراو، جێگـەو پلەو پایەی بەرز. کەخوای گەورە لەفەرمودەیەکی خۆی داو لەسورەتی(الإسراء)دا باسی کـردوەو دەفەرموێ:﴿ عَسَى أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًامَّحْمُودًا﴾(٣٠٩).

(309) أ- سورة الإسراء: (٧٩).

وصلى الله عليه وسلم، وعلى آله وأصحابه وأتباعه بإحسان، وجعلنا الله من أهل شفاعته، إنه سميع قريب.

پرسیاری سێ یەم: تێ بینی نەزانی و نەفامیو تێنەگەیشتنو حاڵی نەبونی زۆرێك لەو كەسانەی كەلەسەر ئیسلامیش حسابن لەواتای(لا إله إلاّ الله)، ئەمەش دەبێتە ئەگەری پێچەوانە بون و دژایەتی چەمكی (لا إلة إلاّ الله)، یا كەم و كوڕی كردن لە قسەو كردارەكانی دا، كەواتە واتای (لاإله إلاّ الله) و داخوازیەكانی چینو مەرجەكانی چین؟

وەڵام: گومانی تێدا نیە كەچەمكو وشەی(لا إله إلاَّ الله) بنچینەو بنەمای ئایینە، وپایەی یەكەمە لەپایەكانی ئیسلام، لەگەڵ شایەتمانی محمد نێردراوی خوایە(أشهد أن محمداً رسول الله**)هەروەك و لە فەرمودەی ڕاست و لەپێغمبەرەوە هاتوە كە دەفەرموێت (**بنى الاسلام على**) .**

هەروەها لە هەردو فەرمودە ڕاستەكاندا (الصحيحين**) هاتوە، لە إبن عباس** رضي الله عنهما **كاتێ پێغەمبەر ﷺ معاذي رضي الله عنه بۆ یەمەن ناردو پێ ی گوت:**{إنك تأتي قوماً من أهل الكتاب، فادعهم إلى أن يشهدوا أن لا إله إلا الله وأني رسول الله، فإن أطاعوك لذلك فأعلمهم أن الله افترض عليهم خمس صلوات في اليوم و الليلة، فإن اطاعوك لذلك فأعلمهم أن الله افترض عليهم صدقة تؤخذ من أغنيائهم، فتردَّ على فقرائهم }(٣١٠)**.ئەمەو فەرمودە لەم بابەتەدا گەلێك زۆرن.**

واتای چەمكی(لا إله إلاَّ الله**) ئەوەیە كەهیچ خوایەكی تر نیە كەبەهەق بپەرسترێت بێجگە لەخوای پاكو بێگەرد(**الله**)و ئەم چەمكە خوداوەندی بەهەق بێجگە لەخوای گەورە ڕەت دەكاتەوە.و تەنیا بۆ خودای گەورەی دەچەسپێنێ، هەروەكو خوای گەورە لەسورەتی حەجدا دەفەرموێ:**﴿ ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ هُوَ الْبَاطِلُ ﴾(٣١١)**.هەروەها خوای پاكو بێگەرد لەسورەتی(**المؤمنون**)دا دەفەرموێت:**﴿ وَمَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لاَ بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِندَ رَبِّهِ إِنَّهُ لاَ يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾(٣١٢)**. هەروەها لەسورەتی(**البقرة**)دا دەفەرموێ:**﴿ وَإِلَهُكُمْ

ب ـ واتە : تا خوای گەورە لەڕۆژی قیامەتدا جێگەو پلەو پایەی بەرزت پێ ببەخشێتو زۆر زۆر ڕێزت بگیرێتو باست بكرێت. هەندێ لەزانایان دەڵێن مەبەست لە(مقاماً محموداً) تكاكردنە بۆ خەڵكیو هەندێكیش دەڵێن مەبەست لەشەو نوێژە كەلەسەر پێغەمبەرﷺواجب كراوەو هەندێكیش دەڵێن سوننەت بوە لەسەری نەك واجب.هەر بۆ زیادە خێری بوە، هەندێكیش دەڵێن سەرتا لەسەری پێویست بوەو دوایی سوننەتو پێویستیەكەی لەسەر نەماوە. تەفسیری گوڵشەن ب ٢ل٧٢٤ـ ٧٢٥ .

(310) أ ـ الحديث متفق عليه .

ب ـ واتە : واتاكە یمان لەبابەتەكانی پێشتردا شی كردۆتەوە. وەرگێڕ.

(311) أ ـ سوره الحج. (٦٢).

ب ـ واتە :هەر خوا(الله) خوای ڕاستو هەقە، ئەو هەمو شتانەی كەئەو بت پەرستو بێ باوەڕانە بەخودای خۆیانیان دەزانن و داوای سودو قازانجو لادانی زیانو حەل كردنی كێشەوئاریشەكانیان لێ دەكەن هەر هەمویان بێ نرخو پوچەڵو بێ سودو بێ كەڵكن، هەر خوای گەورە بەرزو داناو گەورەیە. وەرگێڕ. بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٢ل٨٥٥.

(312) أ ـ سورة المؤمنون : (١١٧).

ب ـ واتاكە یمان پێشتر نوسیوە. وەرگێڕ.

إِلَهٌ وَاحِدٌ لاَّ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾ (٣١٣). وەلەسورەتی (البيِّنة)دا دەفەرموێ:﴿ وَمَا أُمِرُوا إِلاَّ لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاء ﴾(٣١٤). ئەمەو ئایەت لەم بوارو لەم واتایەدا زۆرن.

ئەم چەمكو ئەم وشە بەنرخو گەورەیە هیچ سودێكی نیە بۆ ئەو كەسەی كەتەنیا دەیڵێتو گۆی دەكاتو واتاكەی نازانێ، تەنیا بەم گۆكردنەی لەبازنەی هاوبەش پەیدا كردن(الشرك) نایباتە دەر هەتاكو بەتەواوی لەواتای ئەو چەمكە نەگاتو نەزانێ داخوازیەكانی چینو چی لێ دەوێت، ئەمجار دەبێ بڕوای تەواویشی پێ هەبێتو كاریشی بەتەواوی پێ بكاتو گشت داخوازیەكانی جێ بەجێ بكات. واتە چەمكی(لا إله إلاَّ الله) چی داوا لێ دەكات دەبێ بەبێ كەمو كوڕی هەموان جێ بەجێو ئەنجام بدات. دوڕوەكان لەبەر چاوی موسڵماناندا دەیان گوتو دەیلێن، تەنیا بۆ چەواشە كردنی موسڵمانان دەنا نەبڕوایان پێ ی هەیەو نەكاریشی پێ دەكەن، ئەوانە جێگەیان بنكی بنەوەو تەختی بنەوەی ئاگری دۆزەخە. بۆ؟ چونكە ئەوان نەبڕوایان پێ ی هەیەو نەكاریشی پێ دەكەن.

هەروەها جولەكەكانیش ئەم چەمكی(لا إلــه إلاَّ الله)بەدەم دەڵێن كەچی نەبڕوایان پێ ی هەیەونەكاریشی پێ دەكەن لەهەمو كەس بێ باوەڕ ترن چونكە بڕوایان پێ ی نیە، هەروەها گۆڕ پەرستانو دۆستانی خوا پەرست لەبێباوەڕانی ئەم ئوممەتی ئیسلامە بەدەم دەیڵێن بەڵام بەقسەو بەكردەوەو بیروباوەڕیان پێچەوانەی ئەم چەمكە پیرۆزەنو بەپێچەوانەی مەفهومەكەی دەجولێنەوە. كەواتە ئەم جۆرە گوتنانەیان هیچ سودێكی نیە بۆیانو هیچ دابیان ناداو بەهەندێش نابنە موسڵمان، چونكە ئەوان بەدەم لەبەر چاوی خەڵكی دەیڵێن بەڵام بەقسەو بەكردەوە دژایەتی دەكەنو بیرو باوەڕیان پێ ی نیە.

مەرجەكانی چەمكی (لا إله إلاَّ الله):

هەندێ لەزانایان و ئەهلی علم هەشت مەرجیان بۆ داناوەو لەم دو دێڕە هۆنراوەیەدا كورتیان هەڵێناون:

علم يقين وإخلاص وصدقك مع	محبة وانقياد والقبول لها
وزيد ثامنها الكفران منك بما	سوى الإله من الأشياء قد الها(٣١٥)

---

(313) أ ـ سورة البقرة: (١٦٣).

ب ـ واتە: خوای ئێوە تەنیا خوایەكەو لەویش بەولاوە هیچ خوایەكی تر نین كەبەهەق بپەرسترێت، كەزۆر بەبەزەیی و میهربانو بەخشندەیە لەگەڵ بەندەكانی خۆی دا. وەرگێڕ.

(314) أ ـ سورة البينة: (٥).

ب ـ واتاكە یمان پێشتر نوسیوە. وەرگێڕ.

(315)

ئەم دو دێڕە هۆنراوەیـە هـەمو مەرجـەکانی تێـدا کۆبونەتـەوە کەبـەم شـێوەیەی خـوارەوە ڕیـز بەندیان دەکەین:

یەکەم: زانست(العلم) واتە تێگەیشتن لەواتای ئەو چەمکە پیرۆزەو لەواتای وشەکانی بگـەیت نـەك نەزانو نەفام بیت لەئاستی داو تەنیا توتیانە وشـەکانی بڵێیتـەوەو تـێ ی نەگـەیت چـت گوتـوە. واتاکەشی بـەم جۆرەیـە هـەروەکو پێشتریش شـیمان کـرد بـوەوە. هـیچ پەرسـتراوێکی تـر نـین کەبەهەق بپەرستڕێت جگە لـە(الله)داهێنـەری زەویو ئاسمانـەکانو ئەوەشـی کەتیایاندایـە . دەی کەواتە هەمو پەرستراوێکی دیکە بێجگە لەخوای پاكو بێگەرد لەسەر ڕوی زەوی دەپەرسترێن هەر هەمویان پوچەڵنو ناهەقو باتڵن.

دوەم: دڵنیا بونێکی پێچەوانەی گومـان(اليقين المنافي للــشك): گومـانی تێـدا نیـە کەئـەو کەسـەی کەئەم چەمکی (لا إله إلاَّ الله) دەڵێت دەبێ بەتەواوی دڵنیا بیت کەهیچ خودایەك یـا پەرسـتراوێکی تر نیە بەهەق بپەرسترێت جگە لە(الله) خواو پەروەردگاری جیهانیان.

سێ یەم: نیاز پاکی(الإخلاص) بێ گومان دەبێ بەندە نیاز پاکی تەواوی بۆ خـوای پـەروەردگاری پاكو بێگەری هەبێت، کەدەبێ هەمو بەندایەتیو پەرستشیەکانی بۆ خوای پەروەردگار(الله) گیـان بێتو بەس. خۆ ئەگەر خوانەخواستە بەشێك لەو بەندایەتو پەرستشیانەی بۆ غەیری خوای پاكو بێگەرد لەپێغەمبەرانو دۆستانی خـوا یـابۆ فریشتە یابتێك یـا جنۆکەیـەك یـان هـەر شـتێکی تـر ئەنجام بدات ئەوا ئەو کەسە هاوبەش پەیدا کەرەو ئەو بەندایەتیو پەرسـشتیانەی هـیچ سـودێکی بۆ نیەو دابـی نـادات. بـەم کارەشـی ئـەم مەرجـەی هەڵوەشـاندۆتەوە کەبریتیـە لـە مـەرجی نیـاز پاکی(الإخلاص).

چوارەم: ڕاستگۆیی(الصدق):واتاکەی ئەوەیە کەدەبێ ئەو کەسەی کەئەم چـەمکە دەڵێـت دەبـێ ڕاستگۆ بێت لەقسەکانیداو بەکردەوەش بیسەلمێنێ واتە قسەی دەمیو ناو دڵی یەك بنو لەناخی دا بەکردەوە ڕەنگ بداتەوە، دڵی لەگەڵ زمانی یەك بێو زمانیشی لەگەڵ دڵی دا یەك بێت، ئەگـەر بەدەم بیلێتو دڵی ئاگای لێ نەبێتو هۆش وگۆشی لەسەر نـەبێتو دڵـی بـڕوای پـێ نـەبێت ئـەوە هیچ سودێکی پێ ناگەیەنێت بەمەش کافر دەبێت وەك باقی دوڕوەکانی تر.واتە دەبێ بەدڵ بڕوای پێ هەبێتو بەکردەوەش بیسەلمێنێو ئەنجامی بدات، خۆ ئەگەر پێچەوانە بو ئەوە دیارە هەر بـۆ چەواشـە کاریـەو بـڕوای بـەم پرینـسیپە نیـە، گوتنیـشی هـیچ سـودێکی پـێ ناگەیـەنێتو بـەم کردەوەیەش کافر دەبێتو ناچێتە ناو بازنەی ئیسلامەوە، وەك هەمو دوڕوەکان وایە.

پێنجەم: خۆشەویستی(المحبة): واتا خوای گەورەی خۆش بوێت، ئەوەی کەبەدەم گوتی دەبێ بەدڵیش ئەو خۆشەویستیەی هەبێت بۆ خوای گەورە. بەڵام ئەگەر تەنیا بەدەم بیلێتو درۆ بکاتو خوای خۆش نەوێتو لەدڵ دا بڕوای پێ نەبێت ئەوە پێ ی کافر دەبێتو وەك دوڕوەکان ناچێتە ناو بازنەی ئیسلامەوەو بەموسڵمان ناژمێردرێت. بەڵگەش ئەم فەرمودەیەی خویە کەدەفەرموێ:﴿ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾[٣١٦]. هەروەها خوای پاكو بێگەرد دەفەرموێ:﴿ وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللّهِ أَندَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللّهِ وَالَّذِينَ آمَنُواْ أَشَدُّ حُبًّا لِّلّهِ ﴾[٣١٧]. ئەمەو ئایەت لەم بوارەدا گەلێك زۆرن.

شەشەم:مل کەچی(الإنقيـــاد): بەهەمو واتاکانیەوە. واتا بڕوا هێنان بەخوایەتی خواو پەروەردگاریەتی خوای گەورەو بڕوا بون بەئامانجەکانی شەریعەتەکەیو بڕوات وابێت کەهەر ئەو شەریعەتە لەسەر هەقە هەمو شەریعەتو بەرنامەو ڕێچکە دەست کردەکانی تر بێ بایەخو پوچەڵن. ئەگەر بەدەم بیلێو کەچی خوا بەتەنیا نەپەرستێتو بەندایەتی تەنیا بۆ خوا نەکاتو مل کەچی بەرنامەو شەریعەتەکەی خوا نەبێت، بەڵکو لوت بەرزو خۆ بەزل زان بو لەئاستی دا، ئەوەگومانی تێدا نیەکە ئەو کەسە موسڵمان نیە وەك ئیبلیس(الشيطان)وهاوەڵەکانی یەتی.

حەوتەم: قبول کردن(القبول): بەهەمو واتاکانیەوە. واتە قبوڵ کردنو ڕازی بون بەهەمو ئەو شتانەی کە دەلالەت لەنیاز پاکی پەرستشیو بەندایەتی کردن بۆ خوای گەورە بەتەنهایی دەکەن، دور کەوتنەوەو واز هێنانو دەست بەردار بون لەهەمو پەرستشیو بەندایەتی کردنێك بۆ غەیری خوای پەروەردگار، وەپێویستە پێ ی ڕازی بێتو پێشیەوە پابەند بێت.

هەشتەم: بڕوا نەبون بەبەندایەتیو پەرستشی بۆ هەمو شتێکی تر جگە لەخوای پەروەردگار واتە: بێ بەری بونو ئەستۆپاکی لەئاست بەندایەتی بۆ کردنو پەرستشی کردن بۆ غەیری خوای

---

[316] أ ـ سورة آل عمران: (٣١).

ب ـ واتاکە یمان لەڕابردودا نسیوە. وەرگێڕ.

[317] أ ـ سورة البقرة: (١٦٥).

ب ـ واتە: ئەو خەڵکانەی کەلەگەڵ خوادا هاو وێنەو هاوەڵ دادەنێنو گوێ ڕایەڵیو بەندایەتیان بۆ دەکەنو خۆشیان دەون بەقەد خۆش ویستنی خوای گەورە. بەڵام ئەوانەی کەبڕواداری ڕاستەقینەن خۆشەویستی ئەوان بۆ خوای گەورە بەتین ترو بەهێز ترو گەورە ترە چونکە ئەوان دەزانن، تەنیا پەرستنو گوێ ڕایەڵی خوای گەورە لەهەمو شتێکی ترو کەسێکی ڕاست ترەو هەر ئەوەیان دێتەوە ڕێگە لەڕۆژی قیامەتداو خوای گەورە پاداشتیان دەداتەوەو ڕەنجیان بەفیڕۆ ناڕوات.

بەداخەوە لەڕۆژگاری ئەمڕۆشماندا زۆرینەی خەڵکی کەوتونە ئەو داوەو هاو وێنەو هاوەڵیان بۆ خوا بڕیار داوە بزانن یان نا، ئاگایان لێ بێت یان نا، گوێ ڕایەڵیو خۆشەویستیان گەلێك لەخوای گەورە پتر بۆ ئەو هاوەڵو هاو تایانە هەیە، ئەوەندەی گوێ ڕایەڵی ئەوانەن چارەگیش بۆ خوای پەروەردگاریان نیە ئەو هاوەڵانە وەك سەرکردەو حیزبو گروپ و لایەن بێت یان بەرنامەو پەیڕەوو پرۆگرامی دەست کردی دنیایی، یا ماڵی دنیاو باوەش کردن بەدنیادا بێت. سەیر لەوەدایە ئەوانە خۆش بەموسڵمانی تەواو دەزاننو نوێژ دەکەنو ڕۆژو دەگرنو زەکات دەدەنو حەج دەکەنو گەر تەنیا پێ یان بڵێیت بڕوات بێ هێزە خۆت لەگەڵ دەگۆڕنەوە. کەچی ئەو بەرگریەی لەبەرنامەو حیزبو سەرکردەو بەرپرسەکەی دەکات، ئەسڵەن بەملیۆنان سوکایەتی بەخواو بە پێغەمبەرەکەی ﷺ بکرێت یا بەقورئانەکەی بکرێت هەر گوێشی لێ نیە، وەك نەبای دیبێتو نەباران، چونکە قورئانەکە بەبەرنامەی خۆی نازانێتو بەرنامە عەلمانیە جیهانگەراییەکە بەبەرنامەو پەیڕەوو پرۆگرامی ژیانی خۆی دەزانێت پێ یان وایە ئیسلام لەژێر سایەی چەمكو بیرو بۆچونەکانی ئەواندا دەحەوێتەوەو دەسازێ نەك ئەوان لەژێر سایەی ئیسلامدا سەربەرزو سەرفرازو دەسازێن. خوا پەنامان بدات. ئەوانە حاڵیان لەحاڵی دوڕوەکان چاك تر نابێت ئەگەر تۆبە نەکەنو نەگەڕێنەوە لای خواو بەرنامە پیرۆزەکەی خوای گەورە. وەرگێڕ. بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب١ل٦٥.

بەتەنێو بڕوای وابێت کەهەمویان پوچەڵن و باتڵن تەنیا پەرستش و بەندایەتی کردن بۆ خوای گەورە نەبێت. هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێت:﴿ لاَ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىَ لاَ انفِصَامَ لَهَا وَاللّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾([318]). هەروەها لەفەرمودەی ڕاستی پێغەمبەرەوەﷺهاتوە کەفەرمویەتی:{من قال لا إله إلاَّ الله، وكفر بما يُعْبَدُ من دون الله ـــ حرم ماله ودمه، وحسابه على الله}. وەلەڕیوایەتێکی تردا هاتوەﷺ فەرمویەتی:{مَن وحَّد الله، وكفر بما يُعبد من دوت الله ـــ حرم ماله ودمه}([319]).

جائەوەی لەسەر هەمو موسڵمانێك پێویستە ئەوەیە کەدەبێ بەوردی چاودێریەوە هەمو مەرجەکانی ئەم چەمك و پرینسیپە بهێنێتە دی. کەی موسڵمان واتای ئەم چەمکەی زانی و لێ ی حاڵی بوو بەردەوام بو لەسەری و هەمو داخوازیەکانی هێنانە دی ئەوە موسڵمانی تەواوەو خوێن و سەرو ماڵی حەرام دەبێت، ئەگەر درێژەی ئەم مەرجانەش نەزانێت، چونکە ئەوەی مەبەستە هەق ناسین و بونی زانست و زانیاریە بەهەق و ئەمجار کار پێ کردنە بەهەق، ئەگەر بڕوادار درێژەی مەرجەکانی داوا لێ کراویش بەتەواوی نەزانێت.

تاغوت: واتە هەر شتێك بێجگە لەخوا بپەرسترێت ئەوە پێ ی دەگوترێت تاغوت(الطــاغوت) هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ لاَ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىَ لاَ انفِصَامَ لَهَا وَاللّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾([320]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولاً أَنِ اعْبُدُواْ اللّهَ وَاجْتَنِبُواْ الطَّاغُوتَ ﴾([321]). وەهەر کەسێك بەمە ڕازی نەبێت واتە بەپەرستراوەکانی غەیری خوا وەك: پێغەمبەران و پیاو چاکان و فریشتەکان ـ ئەو کاتە ئەوانە تاغوت نین، بەڵکو تاغوت شەیتانە کەداوای لەو خەڵکە کردوە کەئەوانە پەرستن و جوان جوانیش ئەو کارەی بۆ ڕازاندونەوە. داوا لەخوای گەورە دەکەین کەئێمەش و هەمو موسڵمانان لەهەمو خراپەو خراپەکاریەك بپارێزێت.

---

(318) أ ـ (سورة البقرة: ٢٥٦).

ب ـ واتاکەیمان پێشتر شی کردۆتەوە.وەرگێڕ.

(319) أ ـ أخرجهما مسلم في صحيحه.

ب ـ واتە: هەر کەسێك بڵێ: (لا إله إلاَّ الله)وبڕوای نەبێت بەهەرچی دەپەرسترێ جگە لەخوای گەورە بەدیهێنەری زەوی و ئاسمانەکان، سەرو ماڵ و خوێنی لەموسڵمانان حەرام دەبێت و حسابەکەشی لای خوایەو هەر ئەو دەزانێت پاداشتی بداتەوە، وەلەڕیوایەتێکی تردا ﷺفەرمویەتی: هەر کەسێك خوای گەورە بەیەکتا واتە بەتەنیا بپەرستێت و بەندایەتی و گوێ ڕایەڵی و خۆشەویستی تەنیا بۆ ئەو بێت، هیچ کەس و لایەن و بەرنامەو شتێکی تر نەکاتە هاوەڵ و هاو شێوەو هاو وێنەی خوا ئەوە ئەو کەسە سەرو ماڵ و خوێنی لەخەڵکی حەرام دەبێت. وەرگێڕ.

(320) أ ـ سورة البقرة: (٢٥٦).

ب ـ واتکەیمان پێشتر لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

(321) أ ـ سورة النحل: (٣٦).

ب ـ لەبابەتەکانی پێشودا واتاکەیمان شی کردۆتەوە. وەرگێڕ.

بەڵام جیاوازی لەنێوان ئەو کردەوانەی کەپێچەوانەو دژی ئەم چەمکەن واتە چەمکی(لا إله إلاَّ الله) و ئەو شتانەی کەپێچەوانەو دژی تەواویەتی(کمالها الواجب) ئەویە کەهەر کردەوەیەك یاگفتارێكو قسەیەك یابیرو باوەڕێك کەخاوەنەکەی دەخاتە هاوبەش پەیدا کردنی گەورەوە(الشرك الأكبر) ئەوە بەتەواوی(بالكلية) دژو پێچەوانەی ئەم چەمکەیە، وەك دوعاو پاڕانەوە لەمردوانو لەفریشتەکانو لەبتەکانو لەدارو درەختەکانو لەبەردەکانو ئەستێرەکانو هەسارەکانو هاو شێوەکانیان. هەروەها سەربڕینو قوربانیو نەزر بۆ کردنیانو کڕنۆش بۆ بردنیانو گەلێ کاری تری نابەجێ ی لەم جۆرانە.

ئەمانە هەمویان بەتەواوی دژو پێچەوانەی یەکتا پەرستین، دژی ئەم چەمكو وشەیەنو بەتاڵی دەکەنەوە. کەچەمکی(لا إله إلاَّ الله)یە لەو شتانەش حەڵاڵ کردنی ئەو شتانەی کەخوای گەورە حەرامی کردونو لەڕیزی حەرام کراوە دیارو ناسراوەکانی داناون لەئایینی پیرۆزی ئیسلامدا بەزەرورەتوبەکۆڕا. وەك زیناو خواردنەوەی مەیو مژادە سەرخۆش کەرەکانو تورە کردنو ئازار دانی دایكو باوكو سو خواردن(الربا)و ئەم جۆرە شتانە، هەروەها لەوانە داپۆشینو شاردنەوەی ئەو شتانەی کەخوای گەورە واجبی کردون لەقسەو گفتارو کردەوە دیارەکان لەئایینداا بەزەرورەتو بەکۆڕا. وەك پێنج فەرزە نوێژەکان،زەکات، ڕۆژوی ڕەمەزان، چاکە کردن لەگەڵ باوكو دایكو گوتنی هەردو شەهادەتەکانو هاوشێوەکانیان.

بەڵام ئەو قسەو گفتارو کردەوانەی کەچەمکی یەکتا پەرستیو بڕوا بێ هێز دەکەنو پێچەوانەو دژی واجب بونی کەمالیەتی ئەم چەمکەن گەلێك زۆرن. لەوانە هاوبەش پەیدا کردنی بچوك، سو خواردن، سوێند خواردن بەغەیری خوا، وەگوتنی(ماشاء الله وشاء فلان - ئەگەر خواو **فلان** ویستیان لەسەر بێت)، یابڵێ ی: ئەوە لەخواو لەفلانەوەیەو لەم جۆرە شتانە، وەهەروەها هەمو سەرپێچیەکانی تر - هەر هەمویان یەکتا پەرستی بڕوا بێ هێز دەکەن، و دژو پێچەوانەی کەمالیەتی واجب بونی ئەم چەمکەن، جائەوەی لەسەر بڕوادارانی موسڵمان پێویستە ئەوەیە کە زۆر وریاو ئاگادارو بەرچاو ڕۆشنو زانیار بن لەئاست هەمو ئەو شتو کارو کردەوەو قسەو گفتارانەی کەدژو پێچەوانەی چەمکی یەکتا پەرستی خواو بڕوا بون بەخواو هەڵ دەوەشێننەوە یاخود لێ ی کەم دەکەنوەو بێ هێزی دەکەنو لەپاداشتەکەیان کەم دەکەنەوە. وە بڕوا بون لەلای ئەهلی سوننەتو جەماعەت بریتیە لە قسەو گفتارو کردەوە(قول وعمل)بەگوێ ڕایەڵیو بەندایەتی کردن پتر دەبێتو بەسەر پێچی کردن کەم دەکات.

بەڵگە لەسەر ئەمە زۆرن، کەزانایانو ئەهلی علم لە کتێبە عەقیدەییو تەفسیرو فەرمودەکاندا ڕونیان کردۆتەوە، هەر کەسێك حەزی لێ یە زانیاری پتری دەست بکەوێت بابگەڕێتەوە بۆ ئەو کتێبو سەرچاوانەو سەیریان بکات سوپاس بۆ خوا زانیاری تەواوی دەست دەکەوێت. لەو بەڵگانەش فەرمودەی خوای گەورە کەدەفەرموێ:﴿ وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُواْ فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾([322]). هەروەها فەرمودەی خوای پاکوبێگەرد:﴿ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾([323]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى﴾([324]). وەئایەت لەم بارەوە گەلێك زۆرن.

پرسیاری چوارەم: لەڕۆژگاری ئەمرۆدا توێژینەوەو کتێبو نوسراوو سەرچاوە دەربارەی سەلماندنو بونی خوا(الله) وددان نان بەپەروەرگارێتی خوای گەورە بەبێ بەڵگەو نیشانە وەرگرتنو ناچاربونو پابەند بون پێ یەوە، لەپێداویستیو داخوازیەکانی یەکتا پەرستی خودایەتی خوایە. کەلەئەنجامدا نەزانیو نەفامیو حاڵی نەبون لەیەکتا پەرستیەتی خوای گەورەو سستی و کەمتەر خەمی لێ دەکەوێتەوە. خۆزگایەکو بەڕێزتان تیشکێکتان خستبایە سەر بایەخو گرنگیەتی یەکتا پەرستی خوایەتی(الإلهية) لەو ڕووەوەی کەیەکتا پەرستی بنچینەو بنەمای ڕزگار بونو خولگەو کلیلی بانگەوازو بانگەشەی پێغەمبەران(عليهم الصلاة والسلام) بوە، هەروەها بۆ سەر بنەڕەتو ئەسڵیەتی ئەو پەرستشیو بەندایەتی کردنەی کەبۆ غەیری خوا دەکرێتو ئەنجام دەدرێت.

([322]) أ ـ سورة التوبة: (١٢٤).

ب ـ واتە: هەر کاتێك سورەتێکی قورئان بهاتایە خوارەوە هەندێك لەدو ڕوەکان بۆ گاڵتە پێ کردن لەناو خۆیاندا بەیەکتری یان بەهەندێ لەموسڵمانانیان دەگوت: پێمان بڵێن هاتنە خوارەوەی ئەم سورەتە بڕوای کامتانی پتر کردوە؟!! دوایی خوای گەورە بۆ لەدەمدانەوەی ئەو بێباوەڕانە دەفەرموێت: بەڵێ ئەوەی بڕوای هەبێت لە بڕواکەیانی پتر کردوەو لەدڵو دەرونو هەستی دا هەست بەخۆشی ئەو پتر بونە دەکاتو هەموکات بەهاتنە خوارەوەی قورئان کەیف خۆشو شادمان دەبنو دڵنیایی ودامەزراویو ئۆقرەیان لەدڵدا جێگیر دەبێتو دڵو دەرون خۆشو ئاسودە دەبنو مزگێنی دەری بەهەشتیان لەڕودا دەر دەکەوێت. تەفسیری گوڵشەن ب١ل٥٠٨. وە(المكتبة الشاملة/ التفاسير/ تفسير القرطبي/ سورة التوبة :١٢٤.) وەگێڕ.

([323]) أ ـ سورة الأنفال: (٢).

ب ـ واتە: بەدڵنیاییەوە بڕوادارانی ڕاستەقینە ئەگەر ناوی خوایان لابرێتو بەسەریاندا بخوێندرێتەوە دڵەکانیان ڕادەچڵەکێتو دەهەژێت، وەئەگەر بڕیارو فرمانەکانی خوایان واتە ئایەتەکانی قورئانیان بەسەردا بخوێندرێتەوە بڕوایان پترو بەهێز ترو پتەو تر دەبێتو سەر لەنوێ دەمە زەرد دەبێتەوە واتە یەکسەر بڕوای پێ دەکەنو چونکە دڵنیان ئەوە لەخواوەیە و هەر حوکمێکیان بەسەر دا بدات دەست بەجێ بڕوای پێ دێننو جێ بەجێ ی دەکەنو لەگەل ئەوانەی لەکەلەڕابردودا بۆیان هاتبوە خوار بۆیە بڕواکەیان پتر دەبێت ، هەروەها لەگشت کاروبارێکی ژیانیاندا تەنیا پشت بەخوای پەروەردگاری خۆیان دەبەستن. تەفسیری گوڵشەن ب١ل٣١، وە(المكتبة الشاملة/ التفاسير/ سورة الأنفال:٢.) وەرگێڕ.

([324]) أ ـ سورة مريم: (٧٦).

ب ـ واتە: خوای گەورە بڕواو هیدایەتی ئەو کەسانە پتر دەکات کەبڕوای ڕاستەقینەیان هەیەو ڕێگەی هیدایەتیان گرتوە تەنیا خوای گەورە دەپەرستنو خۆیان لەگوناحو سەرپێچیەکان دەپارێزن. وەرگێڕ.

وەڵام: شتێکی بەڵگە نەویستو بێگومانە کەخوای گەورە پێغەمبەرانو نێردراوانی خۆی ناردونو کتێبەکانی ناردونە خوار بۆ ئەوەی هەقو ڕاستیەتی بۆ بەندەکانی خۆی ڕون بکاتەوەو بانگیان بکات بۆ نیاز پاکیو ئیخلاسیەت لەپەرستشو بەندایەتی کردن بۆ خوای گەورە(الله) و بۆ هیچ کەسو شتێکی تر ئەنجامی نەدەنو هەمو بەندایەتیەکان تایبەت بکەن بەخوای گەورە، چونکە زۆربەو زۆرینەی خەڵکی سەر ڕوی زەوی دەزانن و بڕوایان وایە کەخوای گەورە پەروەردگارو بەدیهێنەرو ڕۆزی دەری ئەوانە، کەچی لەلایەکی ترەوە لەپەرستنی خواو خوایەتی خوادا بەهەڵەدا چونو پێ یان هەڵخلیسکاوەو هاوبەشیان لەبەندایەتی بۆ کردنو پەرستشی خوادا پەیدا کردوە، ئەویش بەئەنجامدانی بەندایەتیەکان یان هەندێك لەبەندایەتیەکانیان بۆ غەیری خوا ئەنجام دەدەن بەنەزانیو نەفامی یا بەلاسایی کردنەوەی کوێرانەی باوكو باپیرانو پێشینە سەر لێشێواوەکانیان. هەروەها ئەوانەی لەسەرەتای ئەم ئوممەتی ئیسلامە ئەنجامیان دەدا، کاتێ کە پێغەمبەرﷺ داوای لێ کردن کەواز لەو بت پەرستیو نەفامیە بهێننو تەنیا خوای گەورە بپەرستن بەڵام ئەوان ئینکاری ئەم بانگەوازەیان کردو لوت بەرزو خۆ بەزل زان بونو داوا کەیان قبوڵ نەکرد. هەروەکو خوای گەورە دەربارەی ئەوان لەسورەتی(ص)دا بۆمان دەگێڕێتەوەو دەفەرموێ:﴿أَجَعَلَ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ﴾([325]). هەروەها لەسورەتی(الصافات)دا دەفەرموێ:﴿ إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ﴾([326]). هەروەها لەسورەتی(الزخرف)دا دەفەرموێ:﴿ ا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَى آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ﴾([327]). ئایەت لەم بوارو لەم واتایەدا گەلێك زۆرن.

دەی کەواتە لەسەر زانایانی موسڵمانو بانگەواز کارانی هیدایەت پێویستە کەڕوی ڕاستەقینەو پڕشنگداری یەکتا پەرستی خوایەتی(الأُلوهية)بۆ خەڵکی ڕون بکەنەوە، هەروەها جیاوازی نێوان یەکتا پەرستی خوایەتیو یەکتا پەرستی پەروەردگارێتیو ناوە جوانو سیفەتە بەرزەکانی خوای گەورەیان بۆ ڕون بکەنەوە. چونکە زۆرێك لەموسڵمانان ئەم ڕاستیە نازاننو لێ ی حاڵی نین.

کافرەکانی قوڕەیشو غەیری ئەوانیش لەعەرەبەکانو زۆربەی ئوممەتانی تریش دەزانن کەخوای گەورە بەدیهێنەرو ڕۆزی دەریانە، بۆیە خوای گەورە لەسەر ئەم ڕەفتارەیان لێ یان

([325]) أ ـ سورة ص: (٥).

ب ـ واتە: واز لەهەمو خوایەکان بهێنینو تەنیا خوایەك بپەرستین، بەڕاستی ئەمە شتێکی سەیرو سەمەرەیە. وەرگێڕ.

([326]) أ ـ سورة الصافات: (٣٥).

ب ـ واتە: ئەو بێباوەڕو یاخییانەی کەگیرۆدەی سزای خوا دەبن لەدۆزەخدا ئەگەر لەدنیادا پێ یان بگوترابە هیچ خوایەك نین کەبەهەق بپەرسترێت جگە لەخوای گەورە ئەوانە لوت بەرزیان دەنواندو ملهوڕ دەبونو پشتیان هەڵ دەکردو گوێ یان پێ نەدەداو بڕوایان نەدەهێنا. وەرگێڕ. تەفسیری گوڵشەن ب٣.

([327]) أ ـ سورة الزخرف: (٢٣).

ب ـ واتاکەیمان لەڕابردوادا لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

ناڕازیەو لێ یان توڕە بوە، چونکە هەر ئەو خوایە گەورە بەتەنیا شایستەی بەندایەتی بۆ کردنو پەرستشە هەر ئەوە بەدیهێنەرو ڕۆزی دەرو بەتواناو زاڵە بەسەریاندا لەهەمو ڕویەکەوە، هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێت:﴿ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾([328]). هەروەها خوای باڵا دەستو کار بەجێ فرمان بەپێغەمبەرەکەیﷺ دەکات کەبەو کافرو بێباوەڕانە بڵێ: کێ ڕۆزیتان دەدات کەدەفەرموێ:﴿ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ والأَبْصَارَ وَمَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيَّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الأَمْرَ ﴾. ئەمجار خوای گەورە لەسەر وەڵامی ئەوان دەفەرموێ:﴿ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلاَ تَتَّقُونَ﴾([329]). ئایەت لەم بوارەدا زۆرن کەخوای گەورە ناڕەزایی بەرامبەریان دەردەبڕێت کەئەوان بڕیاری ئەوەیان داوە ددان بەوە دادەنێن کە(الله)خوای پاکو بێگەرد پەروەردگارو بەدیهێنەرو ڕۆزی دەریانە، و بەدیهێنەرو دروستکەری ئاسمانەکانو زەویو هەڵسوڕێنەری کاروباری بونەوەرە، کەچی لەلایەکی ترەوە ئینکاری یەکتا پەرستی خوا دەکەن واتە ئینکاری بەتەنها پەرستنو بەندایەتی کردن بۆ خوای گەورە دەکەنو بونەتە مازو چنی کون لەکۆش.. هەروەها بەڵگەن لەسەر باتڵیەتی پەرستنو بەندایەتی کردن بۆ غەیری خواو هەر شتێکی تر کەبێجگە لەخوا بپەرسترێت.

وە هەر بەم جۆرەش خوای گەورە و پاکو بێگەرد فرمانی بەبەندەکانی کردوە کەبڕوایان بەناوە جوانەکانو سیفاتە بەرزەکانی خوا هەبێت، وەبەپاکو بێگەردی ڕابگرنو دوری بگرن لەوێچواندن بەدروستکراوەکانی خۆی(مشابهة الخلق) خوای گەورە دەفەرموێ:﴿وَلِلّهِ الأَسْمَاء الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا﴾([330]). هەروەها لەسورەتی(الحشر)دا دەفەرموێ:﴿ هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ﴾([331]). هەتا کۆتایی سورەتەکە. وەهەروەها دەفەرموێ:﴿ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾([332]).

([328]) أ ـ سورة الزخرف: (٨٧).

ب ـ واتە: ئەگەر لێ یان بپرسیت لەو بێباوەڕو موشریکانە کێ ئێوەی دروست کردوە؟ دەڵێن خوای پەروەردگار. وەرگێر.

([329]) أ ـ سورة يونس: (٣١).

ب ـ واتاکەیمان لەبابەتەکانی پێشتردا ڕون کردۆتەوە. وەرگێر.

([330]) أ ـ سورة الأعراف: (١٨٠).

ب ـ واتە: خوای گەورە چەندان ناوی جوانی هەن، دەی ئەی بڕواداران بەو ناوە جوانانەی خوا لەبەر خوا بپاڕێنەوەو داوای لێ بکەنو بیکەن بەهۆکارو بەر کوڵی دوعاو پاڕانەوەکانتان لەخوای گەورە، خوای پاکو بێگەرد وەڵامتان دەداتەوە خۆتان بەو ناوە جوانو سیفەتە بەرزانەی خوا بڕازێننەوە. وەرگێر.

([331]) أ ـ سورة الحشر: (٢٢).

ب ـ واتە: ئەو خوایەی کەهیچ خوای تر نین بەهەق بپەرسترێت جگە لەو کەزانایە بەهەمو زانیاریە پەنهانو ئاشکراکان واتە زانیاریە غەیبو ئاشکراکان، خوایەکی زۆر بەبەزەیی و بەخشندەو میهرەبانە لەگەڵ دروستکراوەکانی خۆی دا بەتایبەت لەگەڵ بەندە بڕوادرو خواناسەکانی خۆی دا. خوا ئەو خوایەیە کەلەخۆی زیاتر هیچ خوایەکی دیکە نیە کەبەهەق بپەرسترێت، ئەو خودایە هەر خۆی غەیب زانەو ئاگای لەهەمو شتێك هەیە لەم بونەوەردا کەخۆی دروستی کردوەو غەیبو ئاشکراکانی ئاگا لێ یە لەهەر کونو قوژبنێکی ئەم بونەوەرەدا ، خوایەکی بەبەزەییو بەخشندەو میهرەبانە بۆ هەمو دروستکراوەکانی خۆی. وەرگێر.

([332]) أ ـ سورة الإخلاص: (١ ـ ٤).

هەروەها خوای پاكو بێگەرد دەفەرموێ:﴿ فَلاَ تَجْعَلُواْ لِلّهِ أَندَاداً وَأَنتُمْ تَعْلَمُــونَ﴾([333]). هـەروەها دەفەرموێ:﴿ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ البَصِيرُ﴾([334]). ئەمەو ئایەت لەم بوارەدا گەلێك زۆرن.

ئەهلی عیلم ڕونیا كردۆتـەوە كەیـەكتا پەرسـتی پـەروەردگارێتی پێویـستی بەیـەكتا پەرسـتی خودایەتی هەیە كەبریتیە لە بەتاك دانانی خوای گـەورە لەبەندایـەتی بـۆ كـردنو پەرسـتـشی داو تەواو كەری یەكترینو هیچیان بەبێ هیچیان نابنو وەرناگیرێن، بۆیـە پێویـستە لەسـەر مرۆڤـەكان كەهیچ لایەكیان فەرامۆش نەكەنو چونكە لایەكیا بەبێ ئەوی تریان هـیچ واتایەكوسـودێكی نیـەو لێ ی وەرناگیرێت. هەر بۆیە خوای گەورە لەكافرو بێباوەڕەكان تورە بـوە چـونكە تـەنیا لایـەنی پەروەردگارێتیان گرتوە.

هەروەها لەیەكتا پەرسـتی نـاوە جـوانو سـیفاتە بەرزەكانیـشدا بەهـەمان شـێوە پێویـستە بەندایـەتیو پەرسـتـشیەكان لـەناوەجوانو سـیفاتە بەرزەكانیـدا تـەنیا بـۆ خـوای گـەورە بكـرێن. چونكە خوای گەورە لەخودی خۆی دا كـاملۆ تـەواوە لـەناوەجوانو سـیفاتە بـەرزەكانی دا. هـەر خـۆی نازونیعمـەتی بەسـەر بەنـدەكانی خـۆی دا ڕشـتوە، دەی كەواتـە هـەر ئـەو شایـستەیە بـە بەندایەتی كردنو پەرستشی یەكان، دەبێ تەنیا ئەو بپەرسترێتو تەنیا گوێ ڕایەڵی ئەو بكرێتو لەهەمو ئەو شتو قەدەغە كراوانە بگەڕێتەوە كەخوای گەورە لێ ی حەرامو قەدەغە كردون.

بـەڵام یـەكتا پەرسـتی لەبەندایـەتی كردنـدا دو جۆریـان هەیـە، هـەر كەسـێك بەزانـستیانەو بەكردەوە بیان هێنێتە دیو ئەنجامیان بداتو لەسەریان بەردەوام بێت ئەوا ئەم یەكتا پەرستیەی هێناوەتە دیو دەی گرێتەوە.

ب ـ واتە :. ئەی پێغەمبەرﷺبەو بێباوەڕو هاوبەش پەیداكەرانە بڵێ: ئەو خودایە تاكو تەنهایەو بـێ وێنـەو بـێ هاوتـاو بـێ هاوشـێوەیەوبەدەرە لەهـەمو كـەمو كوڕیەكو خودایەكی بەدەسەڵاتو زاڵە بەسەر هەمو شتێكدا، ئەو خوایە بەدەسەڵاتو بەتوانایە، زاڵە بەسەر هەمو شتێكداو بێ نیازە لەهەمو شتێكو لەهـەمو تەنگانـەو لێ قەومانێكدا هەر ڕو لەو دەكرێتو داوای هەمو شتێ هەر لەو دەكرێتو كەسێكی تر نیە دەسەڵاتی لەو پتر بێت هەمو شتێك پێویستیان بەئەوەو مل كەچی ئەون، خوا وەك هـیچ شتێك نیە نەمندالی هەنو نەمالۆ خێزان نەك وەكو جولەكەكان كەدەڵێن عوزەیر كوڕی خوایەو نەوەك دیانەكان دەڵێن عیسای مەسیح كوڕی خوایە، خوا لەئەزەلەوە هر بوەو هەر دەبێتو هەرگیزاو هەرگیز مردنی بەسەردا نایەو دورە لەوەی كەلەدایك ببێتو باوكی هەبێت واتە نەلەدایك دەبێتو نەكەسیشی لێ دەبێت، خوا هیچ وێنەو هاوشێوەیەكی نیەو بێ هاوتاو بەتەنێ یە، هیچ شتێك نیە لەم گەردونەدا لەبونو دروست بونو لەسیفاتو لەڕەوشتدا لـەو بـچێت، هەرچـیەكی مرۆڤـ بـیری لێ بكاتـەوە ئـەو خوایـە لـەوە بەدورەو پێچەوانەی ئەوەیە، ئاخر خوایەك ئەم هەمو گەردونو بونەوەرو هەرچی وا تیایەتی دروستی كرد بێت چۆن دەبێت خوا لەناو دروستكراوەكانی هاو وێنەو هاوشێوەی هەبێت هەرگیز شتی وانابێت.. وەرگێڕ. بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٦٦٢.

([333]) أ ـ سورة البقرة: (٢٢).

ب ـ واتە :. هاوشێوەو هاووێنە بۆ خوا دامەنێن، لەكاتێكدا ئێوە ئاگاتـان لێ یەو دەزانن. كەس مەكەن بەهاوتـای خوای گەورە، چونكە ئێوە ئەگەر تۆزێك تێڕا بمێـنن دەزانن و بۆتـان دەردەكەوێت كەئەو خوایە تاكو تەنیاو بێ هاوتـاو هاوشانو بەتەنی یە. و لەو زیاتر كەسێكو شتێكی تر نیە كەشایستەی پەرستن بێت بەهـەقو پـەنای بـۆ ببردرێت، جائەو كەسە زیندو بێت یان مردوو بێ گیان بێت، بتێك بێت یان گۆڕی پیاو چاكێك بێت. وەرگێڕ.

([334]) أ ـ سورة الشوری: (١١).

ب ـ واتە: خوا تاكو تەنیایەو هیچ شتێ لەوێنەو شێوەی ئەو دا نیەو هەرگیز نابێت نەلەبونی داو نەلەدەسـەڵاتو توانـاداو نەلـە زانـستو زانیاریـدا بـەڵكو هـەمو كەسێك زانستوزانیاری لەو وەردەگرنو نەزانو نەفامن، نەلەمەبەستو حیكمەتدا ئەو خوایە هەمیشە بیسەری قسەو گفتاری بەندەكانیەتی، بـەڵێ بینـاو خـاوەن دیدەیـەو هەمو شتێك دەبیستێو دەبینێتو هیچێكی لێ گومو ون نابێت. تەفسیری گوڵشەن ب٣ل١٢٦٥. وەرگێڕ.

ئەهلی عیلم ئەم واتاو مەبەستانەیان لەکتێبە عەقیدەییەکانو لەتەفسیرەکاندا ڕون کروەتەوەو شرۆڤەو شیان کردۆتەوە وەك تەفسیری(إبن جرير، إبن كثير، البغوی)و غەیری ئەو تەفسیرانەش، هەروەها لەکتێبە سوننیەکانی وەك(عبدالله إبن إمام أحمد)و کتێبەکانی یەکتا پەرستی(التوحيد) وەك کتێبی(إبن خزيمة)وەبلیمەت عثمان بن سعد الدارمي وغەیری ئەو زانایانی پێشینەرحمهم الله لەکتێبەکانی خۆیاندا بەرپەرچی بشر المريسی یان داوەتەوە. لەوانەی ئەم کارە چاکەیان کردوە شێخی ئیسلام إبن تيميةو قوتابیە بلیمەتەکەی إبن القيم ڕەزاو ڕەحمەتی خوایان لێ بێت کەلەکتێبەکەی خۆیاندا ئاماژەیان پێ کردوە.

هەروەها پێشەوایانی بانگەوازو بانگەشەی ئیسلامی لەسەدەی هەژدەهەمو بەدواوە وەك شێخی پێشەوا محمد کوڕی عبدالوهاب رحمه الله وکوڕەکانیو قوتابیەکانیو شوێن کەوتوانی یان ڕۆڵێکی گرنگو بەرچاویان لەم بوارەدا بینیوە ڕەزاو ڕەحمەتی خوایان لێ بێت.

وەباشترین کتێبو چاکترین دانراوێ کەلەم بوارەدا دانراوە کتێبی(فتح المجيد)ە کەئەسڵەکەی بریتیە لە(تيسير العزيز الحميد) کەهی یەکەمیان لەنوسینو دانانی شێخ عبدالرحمن کوڕی حسن ڕەزاو ڕەحمەتی خوای لێ بێت، هی دوەمیان لەنوسینو دانانی (شێخ سليمان کوڕی عبدالله آل الشيخ رحمه الله)

هەروەها باشترین کۆکراوەکانیش کەلەم بوارەدا کۆکراونەوە بەشەکانی یەکەمی (الدرر السنية) کەشێخی بلیمەت عبدالرحمن کوڕی قاسم رحمه الله کۆی کردۆتەوە، کەتیایدا فتواکانی پێشەوایانی بانگەواز خوازی وەك آل الشيخ وغەیری ئەویش لەزانایانی سەدەی دوانزەهەمو دواتریش لەعەقیدەو لەئەحکامەکان کۆکردۆتەوە. ئامۆژگاریتان دەکەم کەئەم کتێبانەو غەیری ئەم کتێبانەش لەکتێبەکانی زانایانی سوننە زۆر بەوردیو بەسەلیقە بخوێننەوەو پێ یاندا بچنەوە، چونکە سودو کەڵکێکی زۆریان هەیەو زانیاری باشیان لێ وەردەگرن.

هەروەها لەوانە کۆمەڵە نامە سەرەتاییەکانی پێشەوایانی بانگەواز خوازی وەك آل الشيخ و غەیری ئەویش ڕەزاو ڕەحمەتی خوایان لێ بێت، وەبەرپەرچ دانەوەکانی شێخان: شيخ عبدالرحمن کوڕی حسن، وشێخ عبداللطيف کوڕی عبدالرحمن، وشێخ عبدالله أبا بطين، وشێخ سليمان کوڕی سمحان، وغەیری ئەوانیش لەپێشەوایانی ڕێگای هیدایەتو پشتیوانانی یەکتا پەرستی(أنصار التوحيد) کەسودێکی یەکجار زۆریان تێدایەو زۆر بەکەڵکنو گومانو تەمی سەر دڵودەرونو بەرچاوەکان ڕادەماڵن، وبەرپەرچی خاوەنەکانیان دەداتەوە واتە بەرپەرچی هەمو ئەو کەسانە دەدەنەوە کەهەمیشە دڵ ڕەشنو خەریکی دروست کردنی گومانن لەدڵی موسڵمانانو خۆڵ کردنە

چاوی موسڵمانانەوە. ڕەزاو ڕەحمەتی فراوانی خوا لەهەر هەمویان بێتو لەبەهەشتی بەرینی خۆی دا نیشتەجێ یان بکات و ئێمەش لەشوێن کەوتوانی ئەوان بگێڕێت بەچاکە.

هەروەها لەو سەرچاوە زانیاریانە ئامادە کردنی گۆڤاری (البحـــوث الإســـلامية - توێژینەوە ئیسلامیەکان) کەلەسەرۆکایەتی گشتی کارگێڕیەکانی توێژینەوە زانستیەکانو فتواو بانگەشەو ڕێنومایيەکان دەری دەکات کەبەڕاستی چەندان وتاری باشو گەورەو بەپێزو بەسودی زۆری تێدا بلاو دەکرێنەوە لەبواری بیروباوەڕ(العقيدة) وئەحکامە شەرعیەکان.

هەروەها لەو کتێبو سەرچاوە زانیاریانە بەرگەکانی یەکەمی فەتوا، ووتارەکانی من کەپەیوەندن بەعەقیدەوە، کەسوپاسو ستایش بۆ خوا چاپ کراونو ئێستا وا لەژێر دەستی خوێندکارانو زانایانی زانستو زانیاریەکان دان، خوای گەورە سود بەخشیان بکاتو موسڵمانان سودیان لێ وەربگرن، ئەمانەو گەلێ کتێبو سەرچاوەی تر کەسوپاس بۆ خوا خراونەتە بەر دەست لەکتێبو نامیلکەو سەرچاوەکانی ئەهلی سوننەتو جەماعەت.. خوای گەورە پاڵ پشتویارمەتو یارمەتی دەرو سەر خەرە([335])..

پرسیاری پێنجەم: تکامان وایە کەحوکمی پەیوەست بون بەپیاو چاکانو بەندایەتی بۆ کردنیانمان بۆ ڕون بکەنەوەو ئاگاداریو وریا کردنەوەیان لەبارەوە بدەیت.

وەلام: دۆستانی خواو پیاو چاکان بڕوا دار بون، کەبریتی بون لەپێغەمبەران (علــيهم الــصلاة والسلام)و شوێن کەوتوانیان بەچاکەو، ئەوانە بەڕاستی ئەهلی تەقواو بڕوا بون، ئەوانە گوێ ڕایەڵانی خواو پێغەمبەری خوا بون. ئەوانەهەمویان دۆستانو خۆشەویستانی خوا بون چ عەرەب بوبنو چ غەیری عەرەب بوبن، سپی پیست بوبن یا ڕەش پێست، دەوڵەمەند بو بن یا هەژار، حاکمو سەر کردە بو بن یاخەڵکی هاووڵاتی،پیاوان بو بن یائافرەت،بەپێ ی فەرمودەی خوای گەورە کەدەفەرموێ:﴿ أَلا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللّهِ لاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ ۞الَّذِينَ آمَنُواْ وَكَانُواْ يَتَّقُونَ ﴾ ([336]). ئائەوانە هەمویان دۆستانو خۆشەویستانی خوان کەگوێ ڕایەڵی خواو پێغەمبەری خوایان دەکردو خۆیان لەتوڕەیيو بیمو خەشمی خوا دەپاراستو مافی خۆیان پێ دەداو لەهەمو ئەو شتانە دور دەکەوتنەوە کە خوای گەورە لێ ی قەدەغە کرد بون. ئەوانە ئەو

([335]) مجموع الفتاوى م٧(٤٥ـ ٦٦)

([336]) أ ـ سورة يونس : (٦٢ ـ٦٣).

ب ـ واتە : دڵنیا بنو باش بزانن کەئەوانەی لەخوا نزیکنو خۆشەویستانی خوان لەڕۆژی دوایی دا هیچ ترسێکیان نیە خەمو پەژارەو دڵ تەنگی هەرگیز ڕویان تێ ناکات، ئەوانە ئەوانە بون کەخۆشویستو دۆستانی خوان کەلەدنیادا هەمیشە خوایان پەرستووەو هیچ هاوەڵو هاو شێوەو هاو وێنەیان بۆ بڕیار نەداوەو لەهەمو خراپەو خراپەکاریو گوناحێك خۆیان پاراستووەو هەمیشە یەکتا پەرست بونو لەسەر ڕێگای قورئانو سوننەت بەپێ ی تێگەیشتنی پێشینە پیاو چاکان ڕۆیشتون لەهەمو بوارەکانی ی ژیانیاندا. وەرگێڕ.

خۆشەویستو دۆستانەی خوان کەلەم فەرمودەی خوای گەورەدا ناویان هاتوە:﴿ وَمَا كَانُواْ أَوْلِيَاءهُ إِنْ أَوْلِيَآؤُهُ إِلاَّ الْمُتَّقُونَ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ﴾(٣٣٧).

دۆستانو خۆشەویستانی خوا ئەهلی قۆڵ بڕ فێڵبازان و بانگەوازکارانی خەوارقە شەیتانیەکانو کەشفو کەرامەتە درۆینەکان نین، بەڵکو بریتین لەوانەی کەبڕوای تەواویان بەخواو بەپێغەمبەری خوا هەیەو وەبریتین لەگوێ ڕایەڵانی خواو پێغەمبەری خوا ـ هەروەکو پێشتر باسمان کرد ـ جا گەیشتبنە پلەی کەرامەت یان نەگەیشت بن.

وەهاوەڵانی پێغەمبەرﷺخۆ لەخوا پارێز ترین کەسانێك بون لەناو خەڵکی داو باشترینی خەڵکی سەر ڕوی زەوی بون دوای پێغەمبەران، کەچی زۆرینەیان ئەو خەوارقانەیان بەدەست نەهێناوە کەبەکەرامەت ناوی دەبەن، چونکە ئەوان بڕوایان هەبوو خۆپارێزیوزانستی یان بەخواو بەدینەکەی خوا هەبو ، بۆیە خوای گەورە دڵو دەرونی بەم دینو بڕواییشەوە دەوڵەمەند کرد بو لەبری کەرامەت هیچ بیریان لەوە نەدەکردەوەو پێویستیشیان پێ نەبو. ئەوەتە خوای پاكو بێگەرد لەمافی فریشتەکاندا دەفەرموێ:﴿ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ ۞يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَى وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِ مُشْفِقُونَ ۞وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِّن دُونِهِ فَذَلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ﴾(٣٣٨). بۆیە بەهیچ شێوەیەك بۆ هیچ کەسێك دروست نیە کەپێغەمبەران یافریشتەکانو غەیری ئەوانیش لەپیاو چاکانو خۆشەویستانی خوا بپەرستێت ونەزرو قوربانیو سەربڕینیان بۆ بکەن، و نابێ داوای شیفا هێنانی نەخۆشو سەرخستنیان لێ بکرێت، یا هەر بەندایەتیەکی تریان بۆ بۆ بکەن، بەگوێرەی فەرمودەی خوای گەورە کەدەفەرموێ:﴿ وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ سورة الجن: (١٨). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَقَضَى رَبُّكَ أَلاَّ تَعْبُدُواْ إِلاَّ إِيَّاهُ ﴾ سورة الإسراء: (٢٣). واتا فەرمانمان پێ دەکاتو ئامۆژگاریمان دەکات کەئەم کارانە نەکەینو لێ یان دور بکەوینەوە. هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاء وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ} سورة البينة: (٥). ئەمەو ئایەت لەم بوارە زۆرن.

---

(337) أ ـ سورة الأنفال: (٣٤).

ب ـ واتە: ئەوانە شایستەی کەعبەی پیرۆزن نین واتە کافرو بێباوەڕەکان چونکە ئەوانە بت دەپەرستنو هاوبەش بۆ خوا بڕیار دەدەن، ئەوەی شایستەی کەعبەو زیارەتی کەعبەو سەر پەرشتی کەعبە بێت تەنیا باوەڕ دارانو خۆلەخوا پارێزانن کەخۆشەویستو دۆستانی خوان کەتەنیا خوا دەپەرستنو هاوەڵ بۆخوا دانانێنو واز لەخراپەو خراپەکاری دەهێننو تەنها خوا دەپەرستن . بەڵام ئەوانە بەشێکی زۆریان ئەم ڕاستیە نازانن واتە ئەوە نازانن کەئەوان شایستە کەعبەو سەرپەرشتیو خزمەت کردنی کەعبە نین. چونکە کەعبەی پیرۆز جێگەو شوێنی خوا ناسینە، نەك جێگەی بت پەرستی فیتنەو ئاژاوەگێری. وەرگێڕ. بەسود وەر گرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب١ل٤٤٢ـ ٤٤٣.

(338) أ ـ سورة الأنبياء: (٢٧ـ ٢٩).

ب ـ واتە: واتاکە یمان لەبابەتەکانی ڕابردوا لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

هەر بەم شێوەیەش دروست نیە بەدەوری گۆڕو گڵکۆی پیاو چاکانو دۆستانی خواو غەیری ئەوانیشدا بخولێتەوە واتە تەواف بکەن، چونکە تەواف کردن تەنها تایبەتە بەکەعبەی پیرۆزیماڵی خواو تەواف کردن بۆ غەیری کەعبە دروست نیە. هەر کەسێك بەدەوری گۆڕەکاندا بخولێتەوە واتە تەواف بکات بەمەبەستی لێ نزیك بونەوەو بەپیرۆز دانانو بەگەورە زانینی خاوەنی گۆڕەکە ئەوە هاوبەشی بۆ خوا پەیدا کردوە، هەروەکو چۆن ئەگەر نوێژیان بۆ بکات یان هانایان بۆ بەرێتو قوربانیو سەر بڕینیان بۆ بکات هاوبەش پەیدا کردنە بەهەمان شێوەش ئەو تەوافە هاوبەش پەیدا کردنە، بەگوێرەی فەرمودەی خوای گەورە کەدەفەرموێ:﴿قُلْ إِنَّ صَلاَتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ۞لاَ شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَاْ أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ﴾ ([339]).

بەڵام داوا کردن لەیەکێکی تری زیندوی بەتوانای ئامادە بو کەهاناو یارمەتیت بدات لەو کارو کردەوانەی کەلەتوانایدا هەیە ئەنجامیان بدات شتێکی ئاساییەو هاوبەش پەیدا کردن نیە، بەڵکو دروستە، وەك فەرمودەی خوای گەورە لەچیرۆکی موسادا علیه الصلاة والسلام کەدەفەرموێ:﴿فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِن شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ﴾([340]). وەبەتەواوو گشتگیریەتی فەرمودەی خوای گەورەکەدەفەرموێ:﴿وَتَعَاوَنُواْ عَلَى الْبرِّ وَالتَّقْوَى﴾([341]) . هەروەها لەفەرمودەی پێغەمبەرداﷺ هاتوە کەدەفەرموێ:{والله في عون العبد ماكان العبد في عون أخيه}([342]). ئەمەو ئایەتو فەرمودە لەم بارەوە زۆرن، ئەمە کارێکەو هەمو موسڵمانان لەسەری کۆڕان([343]).

پرسیاری شەشەم: دەڵێن پیاوێك لەپیاوە خاوەن شانسو پلەو پایەکان، دەچنە مەککە بەبێ هۆیەکانی گواستنەوە واتە بێ ئەوەی سواری فڕۆکەو ئوتومبیلو شتێ ببن دەچنە مەککەو حەجی خۆیان دەکەن، وەدەڵێن ئێمە لەسەر تەرمەکانی ناو حەرەم لەمەککە ئامادە دەبین، کەلەڕاستی دا ئەوان لەشوێنێکی زۆر دورن لەمەککەوە، ئایا ئەوانە هیچ شتێکیان بۆ ڕام بوە

([339]) أ ـ سورة الأنعام: (١٦٢ـ ١٦٣).

ب ـ واتاکەیمان پێشتر نوسیوە. وەرگێڕ.

([340]) أ ـ سورة القصص: (١٥).

ب ـ واتە: پیاوەکەی کەخزمی موسا بو کەلەگەڵ پیاوێکی تری قیبتیەکانی میسری شەڕی بو هانای بۆ موسا بردو داوای یارمەتی لێ کرد چونکە پێی نەدەوێرا کەیارمەتی بدات لەدژی نەیارەکەی ئەو پیاوە قیبتیەی کەشەڕیەتی لەگەڵی داو زۆرانبازیانە. وەرگێڕ.

([341]) أ ـ سورة المائدة: (٢).

ب ـ واتە: هەمیشە لەسەر چاکە کردنو خۆ لەخوا پارێزی یارمەتی یەکتری بدەنو دەست گیرۆیی یەکتری بکەنو دەست بار لەگەڵ یەکتری بگرن بۆ ئەوەی خوای گەورە کاروبارەکانتان بەشێوەیەکی باشو ڕێكو پێك بۆ ببات بەڕێوە. وەرگێڕ.

([342]) واتە: خوای گەورە بەردەوام لەیارمەتی بەندەکانی دایە مادام بەندەکانی بەردەوام بن لەیارمەتی براکانیانو دەستگیرۆییو دەست بار لەگەڵ یەکتری دەگرن. وەرگێڕ.

([343]) مجموع الفتاوى م٦(٤١٣ـ ٤١٥).

بۆ نمونە بایان بۆ ڕام(مسخر)بوبێتو هەڵیان بگرێتو بیان گوازێتەوە بۆ شوێنی تری مەبەست؟ تکایە ئامۆژگاریتان ئاراستەی موسڵمانان بکەن.

وەڵام:

ئەم کارانە درۆنو هیچ بنچینەو بنەمایەکیان لەشەریعەتی ئیسلامدا نیە، وبریتیە لەکارە پڕوپوچو بێ ناوەرۆکەکانو خورافیاتەکان کەهەندێ کەسی سوکەڵەو بودەڵەی فێڵبازی باتڵ لەهەندێ لەسۆفیەکان پڕوپاگەندەی ئەوە دەکەن کەکەشفو کەرامەتیان هەیەو دەتوانن بەبێ ئەوەی سواری سەیارەو فرۆکەو کەشتیو هۆیەکانی تری گواستنەوە بن، بچنە مەککەو حەج بکەن، دیارە گومانی تێدا نیە کەئەمە خورافیاتێکی ئاشکراو درۆو دەلەسەکانیانە. دەش بێ هەندێ لەوانە پەیوەندیان بەجنۆکەکانەوە هەبێتو لەپێناو بەندایەتی کردنیاندا بۆ جنۆکەکانو شەیاتینیەکان جنۆکەکان یارمەتیان بدەنو هەڵیان بگرنو بیان گوازنەوە بۆ مەککەو شوێنەکانی تر کەمەبەستیانە. هەروەکو شێخی ئیسلام أبو العباس إبن تيمية رحمه الله و غەیری ئەویش لەئەهلی عیلم باسی ئەمەیان کردوە لەکتێبو نوسراوەکانی خۆیاندا.

بەکورتی، ئەو باسو خواسانە لەوانەیە لە خورافیاتو شتە پوچەکان بێت کەهەندێ لەسۆفیەکانو هاوشێوەکانیان لەوانەی کەدەڵێن خۆشەویستانو دۆستانی خوانو کەرامەتیان هەیە بەڵام لەڕاستی دا ئەوان لەوەدا درۆ دەکەنو هیچ بنەمایەك لەقسەکانیاندا نیە، ئەوانە یان لەدۆستان و لایەنگرانی شەیتانو شەیاتینیەکان هەڵی یان دەگرنو دەیان گوازنەوە لەشوێنێکەوە بۆ شوێنێکی، چونکە ئەوانە بەندایەتی بۆ شەیتان دەکەنو گوێ ڕایەڵی شەیتانن، جاکاتێ بەندایەتیو گوێ ڕایەڵی بۆ شەیتان دەکەن ئەویش یارمەتیان دەدات لەگواستنەوەیان لەشوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر([٣٤٤]).

پرسیاری حەوتەم:

لای ئێمە خەڵکانێکی زۆر هەن گیرۆدەن بەڕێگەی تەیجانی(الطريقة التيجانية)، من لە بەرنامەکەی ئێوە(نور على الدرب)دا بیستم کەئەو ڕێگەیە داهێنراوە(مبتدعة) و دروست نیە شوێنی بکەویت، بەڵام ئەندامانی خێزانەکەی من ویردی شێخ أحمد تەیجانیان هەیە، کەبریتیە لە(صلاة الفاتح) دەڵێن: ئەم سڵاواتە بریتیە لەسڵاوات لەسەر محمد ﷺ ئایا ئەم(صلاة الفاتح)ە ڕاستە کەسڵاواتە لەسەر محمدﷺ یان نا؟ وەئەوان دەڵێن: هەر کەسێك ئەم (صلاة الفاتح)ە بخوێنێو دوایی وازی لێ بێنێ ئەوە ئەو کەسە کافر بوە، هەروەها دەڵێن:

([344]) مجموع الفتاوى م٦(٤١٣ـ ٤١٥).

ئەگەر توانات نەبو بیخوێنی و وازت لێ هێنا لەبەر ئەوەی توانات نەبو ئەوە هیچت لەسەر نیە، بەلاَم ئەگەر توانات هەبێت بیخوێنیو ئەنجامی بدەیتو بەقەستی وازت لێ هێنا ئەوە پێ ی کافر دەبی. من بەباوكو دایکم گوت: ئەو کارە دروست نیە بۆ دەیکەن؟ بەلاَم ئەوان لەوەلاَمدا پێ یان گوتم: تۆ وەهابی شەتمانی، تکایە ئامۆژگاریەك لەم ڕووەوە ئاڕاستەی موسلْمانان بکەن بەڵکو هۆشیار ببنەوەو خوای گەورە هیدایەتیان بدات.

وەلاَم:

ڕێگەی تەیجانی(الطريقة التيجانية) هیچ گومانی تێدا نیە کەڕێگەیەکی داهێنراوە(مبتدعة). بەهیچ شێوەیەك بۆ موسلْمانان دروست نیە شوێن هیچ ڕێگایەکی داهێنراو بکەون جاچ تەیجانی بێتو چ هەر ڕێگەیەکی تر بێت، بەڵکو پێویستە لەسەر موسلْمانان کەهەمیشە دەست بگرن بەو ڕێگەو بەرنامەیەی کەپێغەمبەرﷺ هێناویەتیو شوێن قورئانو سوننەت بکەون کەڕێگەی ڕاستەقینەی محمدەﷺو بنچینەو بنەمای بیروباوەڕی ئیسلامی لەسەر دامەزراوە، چونکە خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾([345]). واتا ئەی محمد بەخەڵکی بڵێ: ئەگەر ئێوە خواتان خۆش دەوێت شوێن من بکەون خوا خۆشی دەونو لێ تان خۆش دەبێتو لەگوناحەکانتان دەبورێت، چونکە خوای گەورە بەخشندەو لێ بوردەیە.. هەروەها دەفەرموێ:﴿ اتَّبِعُواْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ وَلاَ تَتَّبِعُواْ مِن دُونِهِ أَوْلِيَاء قَلِيلاً مَّا تَذَكَّرُونَ﴾([346]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ ([347]). هەروەها خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَأَنَّ هَـذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلاَ تَتَّبِعُواْ السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ذَلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾([348]). وە(السبل) واتە کوێرە ڕێگا تازە داهێنراوەکانی بیدعەو هەواو ئارەزووەکانو گومانە دروستکراوەکانو شەهواتە حەرامەکان، خوای گەورە لەسەری پێویست کردوین کەشوێن ڕێگەی

([345]) أ ـ سورة آل عمران: (٣١).

ب ـ واتە: ئەی محمدﷺبەکافرو هاوبەش پەیدا کەرانو بێباوەڕان بڵێ: ئەگەر ڕاست دەکەن خواتان خۆش دەوێت شوێن من بکەون خوا خۆشی دەونو لەگوناحەکانتان خۆش دەبێتو دەتان باتە ناو بەهەشتەوە، چونکە خوای گەورە بەخشندەو لێ بوردەیە. وەرگێڕ.

([346]) أ ـ سورة الأعراف: (٣).

ب ـ واتە: تەنیا شوێن ئەو بەرنامەو پەیڕەوو پرۆگرامە بکەون کەلەخواوە بۆتان هاتوە کەبریتیە لەقورئانی پیرۆزو لەو بەرنامە بترازێ شوین هیچ بەرنامەو ڕێبازێکی تر مەکەونو هاناو پەنایان پێ مەگرنو هاواریان مەکەنێو هەرگیز بەدۆستو پاڵ پشتو خۆشەویستانی خۆتانیان مەزانن، چونکە ئایینی ڕاستەقینە تەنیا ئەم ئایینی ئیسلامەیەو بەس، بەلاَم ئێوە کەم بیر دەکەنەوەو هەرگیز پەندو ئامۆژگاری وەرناگرن. وەرگێڕ. بەسود وەرگرتن لەتەفسیری گوڵشەن ب١ل٣٧٢.

([347]) أ ـ سورة الحشر: (٧).

ب ـ واتاکە یمان لەڕابردودا نوسیوە. وەرگێڕ.

([348]) أ ـ سورة الأنعام: (١٥٣).

ب ـ واتاکە یمان لەبابەتەکانی پێشودا لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

ڕاست بکەوین، ئەم ڕێگە ڕاستەش ئەو ڕێگەیەیە کەقورئانی پیرۆزو سوننەتی چەسپاوو ڕاستی پێغەمبەرەکەی ﷺ ڕێنومایی دەکەن، ئائەم ڕێگایەیە کەپێویستە شوێنی بکەوین و بەری نەدەین. بەڵام ڕێگای تەیجانی یا شاذلی یا قادری یا نەخشیو هەر ڕێگایەکی تر غەیری ئەم ڕێگا ڕاستو دروستە دروست نیە شوێنی بکەویتو لەدروست کردنی دەستی خەڵکنو تازە گەریەکی قبوڵ نەکراوە، مەگەر ئەوەی کەشەریعەتی خوا ڕێگەی پێ دابێت کەکاری پێ بکرێت، ئەویش لەبەر ئەوەی کەشەریعەتی خوا ڕێگەی پێداوە نەك ڕێگەی فلانیو غەیری فلانی. بەگوێرەی ئایەتەکانی ڕابردو. هەروەها بەگوێرەی فەرمودەی خوای باڵا دەستو کار بەجێ کەدەفەرموێ:﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾([349]). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَالسَّابِقُونَ الأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾([350]). هەروەها بەگوێرەی فەرمودەی پێغەمبەر ﷺ کەفەرمویەتی:{من أحدث في أمرنا هذا ماليس منه فهو رد}([351]). هەروەها فەرمودەی ﷺ:{ من عمل عملاً ليس عليه أمرنا فهو رد}([352]). هەروەها فەرمودەی پێغەمبەر ﷺ لەوتاری هەینی دا فەرمویەتی:{أما بعد: فإنَّ خير الحديث كتاب الله، وخير الهدي هدي محمد ﷺ، وشر الأمور محدثاتها، وكل بدعة ضلالة}([353]). فەرمودەش لەم بوارەدا زۆرن.

وە(صلاة الفاتح) سەڵاواتە لەسەر پێغەمبەر ﷺ هەروەکو باسیان کردوە وایە، بەڵام بەو شێوەو بەو چۆنیتەو بەو گۆ کردنە لەپێغەمبەرەوە ﷺ ڕیوایەت نەکراوەو نەهاتوە بەو شێوەی ئەوان دەیڵێن:(اللهم صل وسلم على سيدنا ونبينا محمد الفاتح لما أغلق، والخاتم لما سبق، والناصر الحق بالحق) بەڵێ ئەم شێوە گۆتنو گۆکردنە لەفەرمودە ڕاستەکاندا کەپێغەمبەر ﷺ لەسیفەتی سەڵاوات لێدان

([349]) أ ـ سورة الأحزاب: (٢١).

ب ـ واتە: پێغەمبەری خوا ﷺ لەهەمو بوارەکانی ژیانی دا پێشەنگو پێشڕەوی ئێوەیە دەی ئەی موسڵمانینە ئێوەش هەموتان چاو لەو بکەنو بیکەنە سەرمەشقی ژیانی خۆتان لەهەمو بوارەکانی ژینتاندا بۆ ئەو کەسەی کەخوازیاری ڕەزامەندیو لێ بوردەو بەخشندەیی خوای گەورەو ڕۆژی دواییەو زۆر یادو زیکری خوا بکاتو هەمیشە زمانی بەویردو یا دی خواوە تەڕو پاراو بێت چونکە ویردو یادی خوا تاکە ڕێگایەکی مسۆگەرە بۆ پەیوەندی نە پچڕانی بەندەکان بەخوای خۆیانەوە. جا جێ بەجێ کردنی فەرمانەکانی شوێن کەوتنی پێغەمبەر ﷺ لەسەر هەمو موسڵمانێك واجبو پیویستە. وەرگێڕ.تەفسیری گوڵشەن ب٢ ل١٠٨٢،

([350]) أ ـ سورة التوبة: (١٠٠).

ب ـ واتاکە یمان لەڕابردودا نوسیوە. وەرگێڕ.

([351]) أ ـ متفق على صحته من حديث عائشة رضي الله عنها.

ب ـ واتاکە یمان پێشر شی کردۆتەوە.وەرگێڕ.

([352]) أ ـ أخرجه مسلم في صحيحه.

ب ـ هەروەها پێشتر واتاکە یمان لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

([353]) أ ـ أخرجه مسلم في صحيحه من حديث جابر بن عبدالله رضي الله عنهما.

ب ـ واتامە یمان پێشتر نوسیوە. وەرگێڕ.

لەسەر خۆی باسی کردون و ڕونی کردونەوە لەکاتێکدا کەهاوەڵە بەڕێزەکانی لەم بوارەوە پرسیاریان لێ کرد، ئەوەی مەشروع و دروستە بۆ ئوممەتی ئیسلامی کەسەلاوات لەسەر پێغەمبەرﷺ لێ بدەن، بەو شێوازو بەو داڕشتەیەی کەبۆی داڕشتن و چۆنیەتەکەی کەئەو کات فێری کردن بێ ئەوەی هیچێکی لێ زیاد بکرێت و شتی تازەی بخرێتە سەرو تازەگەری تێدا بکرێت. لەو بەڵگانەش ئەوەی کەلەهەردو فەرمودە ڕاستەکاندا جێگیرو چەسپاوە کەلەکعب کوڕی عجرەوەرضي الله عنهڕیوایەت کراوە، کەهاوەڵەکانی گوتیان: ئەی ڕەسولی خوا، خوای گەورە فرمانی پێ کردوین کەسلاوات لەسەر تۆ لێ بدەین، چۆن ئەو سلاواتە لەسەر لێ بدەین؟ فەرموی: {قولوا: اللهم صلِّ على محمد، وعلى آل محمد، كماصليت على إبراهيم، و آل إبراهيم، إنَّك حميد مجيد، اللهم بارك على محمد، وعلى آل محمد، كما باركت على إبراهيم وآل إبراهيم، إنَّك حميد مجيد}([354]).

وەلەو بەڵگانە ئەو فەرمودەیەیە کەلەفەرمودە ڕاستەکانی البخاري و مسلم تۆمار کراوە لەفەرمودەی أبي حميد الساعديرضي الله عنهئەویش لەپێغەمبەرەوەﷺکەفەرمویەتی: {قولوا:اللَّهم صلِّ على محمدﷺوعلى أزواجه وذرِّيته، كما صليت على إبراهيم، وبارك على محمد، وعلى أزواجه وذرِّيته، كما باركت على إبراهيم، وآل إبراهيم، إنَّ حميد مجيد}([355]).

وەلەفەرمودەی سێ یەم کەمسلم ڕیوایەتی کردوەلە(صحيح)ەکەی خۆی دا لەفەرمودەی أبي مسعود الأنصاریرضي الله عنهکەپێغەمبەرﷺفەرمویەتی: {قولوا: اللهم صلِّ على محمد، وعلى آل محمد،كما صلَّيت علة إبراهيم وعلى آل إبراهيم، وبارك على محمد وعلى آل محمد، كما باركت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم في العالمين، إنَّك حميد مجيد.}.

ئەم فەرمودانەو ئەوانەشی کەلەم بوارو لەم واتایەدا هاتون چۆنیەتی و سیفەتی سلاوات لێدان لەسەر پێغەمبەریﷺڕون کردۆتەوە، ئەو شێوەو چۆنیەتیەی کەخۆی پێ ی ڕازیەو فرمانی بەئوممەتەکەی کردوەو غەیری ئەو شێوەو چۆنیەتی و داڕشتنە دروست نیەو لەکەس وەر ناگیرێت وەك ئەو (صلاة الفاتح)ەی کەلەپرسیارەکەدا هاتوە، هەرچەندە واتاو مەبەستەکەشی ڕاست بێت دروست نیە وەر بگیرێت و بەکار بهێنرێت و لەو شێوەیەی خۆی لابدرێت کەبەفەرمودەی ڕاست لەپێغەمبەرەوەﷺهاتوە کەلەسیفەتی سلاوات دا ڕونی کردۆتەوەو فرمانی

([354]) واتاکەیمان پێشتر لێك داوەتەوە. وەرگێر.

([355]) واتاکەیمان پێشتر شی کردۆتەوە. وەرگێر.

پێکردوه. لەگەڵ ئەمەشدا کەوشەی(الفاتح لما أغلـــق) واتایـەکی گشتی تێدایـەو لەلایـەن هەنـدێ لەخاوەن هەواو ئارەزوەکانو بەواتایەکی ناڕاست شرۆڤەو شی کراوەتەوە.([356]).

پرسیاری هەشتەم:

لای ئێمە لەسودان شێخێك هەیـە شـوێن کەوتـەی یـەکجار زۆرنو هەڵپـە دەکـەن لەخزمـەت کردنوپێوەنـد بـونو گوێ ڕایـەڵی بـۆ کـردنو سـەفەر کـردنو ڕێ کـردن بـۆ زیـارەت کردنـی، بڕوایان وایە کەیەکێکە لە دۆستانو خۆشەویستانی خـوا، ڕێگـەی سمانـی سۆفیەتی(الطریقـة السمانیة الصوفیة) ی لێ وەر دەگرن، قوببەیەکی گەورە لەسـەر گـۆڕی باوکی هەیـە کەشـوێن کەوتوانی بەپیرۆزوموبارەکی دەزانن، ئەوەی کەنەفسی خۆیان پێ ی ڕازیە لەنەزرو خێر بـۆی دەبـەنو لـەوێ لەسـەری دادەنـێن، وکۆڕی زیکـری بەتـەپڵو دەفو هـۆنراوە لـەدەور دەکـەن. وەلەم ساڵدا شێخەکەیان فرمانی پـێ کـردون کـەدەبێ سـەردانو زیـارەتی گـۆڕی شـێخێکی تـر بکـەن، ئـەوانیش فرمانەکـەیان جـێ بـەجێ کـردوەو پیاوانوئافرەتـان بەسـەد ئوتومبیـل هەڵپەیان کردو سەردانو زیارەتی ئەو شێخەیان کرد. ئایا چ ئامۆژگاریەکت بۆ ئەوانە هەیە؟

وەڵام:

ئەمە کارێکی ناپەسەندو خراپەیەکی زلو قێزەونە، چونکە سەردانو زیارەت کردنـی گـۆڕەکـان کارێکی خراپو ناپەسەندە، ئەوەتە پێغەمبەرﷺفەرمویـەتی:{لاتشد الرِّحال إلاَّ إلى ثلاثة مساجد: المسجد الحرام، ومسجدي هذا، والمسجد الأقصى}([357]). هەروەها خۆ نزیك خـستنەوە لـەگۆڕەکان و نەزر یاسەربڕینو قوربانی بۆ کردنو سلاوات لێدانو دوعاو لەبـەر پاڕانـەوەو هانـا بـۆ بردنیـان - هـەر هـەمویان هاوبـەش پەیـدا کردنـە بـۆ خـوای گـەورەو بـەرزو بـەتوانا، بـەهیچ شـێوەیەك بـۆ موسـڵمانان دروسـت نیـە کـەداوا لـەخاوەن گۆڕەکـان بکـاتو لەبـەریان بپاڕێتـەوە هـەر چـەندە گەورەش بن وەك پێغەمبەران(علیهم الصلاة والسلام). هەروەها دروسـت نیـە هانایـان بـۆ بـەریت، هەروەکو چۆن دروسـت نیـە کـەهانا بـۆ بتـەکان و بـۆ درەختـەکانو بـۆ ئەسـتێرەو هەسـارەکان دروست نیە. وەیاری کردنیان بەدەفـو تەپڵو نزیك بونەوەیان لەخوای پاكو بێگەرد بـەهۆی ئـەم ئامێرانەوە، ئەمەشیان کـارێکی تـازە داهێنـراو وتازەگەریـەكو بیدعەیـەکی ناپەسـەندەو خراپـە، کەزۆربەی سۆفیەکان بەندایەتی بەم ئامێرانە دەکەن، دیارە ئەمەش بەندایەتی کردن نیە بۆ خـوا

([356]) مجموع الفتاوى م٦(٤١٩ـ ٤٢٢).

([357]) واتە: سەفەر کردنو ڕێ کردنو زیارەت کردن تەنیا بۆ سێ مزگەوت نەبێت بۆ هیچ شوێنێکی تر دروست نیە، ئەو سێ مزگەوتەش بـریتین لەمزگـەوتی مـاڵی خـوا (بیَـت الحرام) واتە مزگەوتی کەعبەی پیرۆو، و مزگەوتی ئەقصا لەفەلەستین کەئێستا بەداخێکی گرانـەوە لەبـەر دەستی جولەکـە خوانەناسـەکانەوەیە بـەهۆی دور کەوتنـەوەی موسڵمانان لەدینەکەیانو بێ هێزی یانەمانی باوەڕ لەدڵی بەناو موسڵمانان، هەروەها بۆ مزگەوتی پێغەمبەرﷺلەشاری مەدینەی منەوەرە. وەرگێڕ.

چونكه لەشەریعەتی خوادا شتی وا نەهاتوەو بونی نیە،و ئەمانەش هەر هەمویان خراپو داهێنانن(منكروبدعة)و لەشەریعەتی خوادا شتی وا هەرگیز بونی نیە، بەڵكو دەف لێدان تەنیا بۆ ژنان دروستە كەتایبەتە بەئاهەنگی بوكو مارە بڕینو بوك گواستنەوە ئەویش تەنیا بۆ ئافرەتانو دور لەپیاوان، بۆ جاڕدانی بەستنی گرێ بەستی مارە بڕین بۆ ئەوەی بزانرێت كەئەوە ئاهەنگی مارە بڕینە نەك خوێن ڕێژی(سفاح).

هەروەها لەداهێنانو بیدعەو هۆكارەكانی هاوبەش پەیدا كردن دروست كردنی خانو لەسەر گۆڕەكانو كردنیان بەمزگەوت: چونكە پێغەمبەرﷺبەگەچ هەڵ بەستنی گۆڕەكانو خانو دروست كردنو داڕشتنو دانیشتن لەسەریان حەرامو قەدەغە كردوە، هەروەكو ئیمام مسلم لە(صحیح)ەكەی خۆی داو لەجابر كوڕی عبداللهرضي الله عنهڕیوایەتی كردوە كەدەڵێ: پێغەمبەری خواﷺقەدەغەی كردوە كەگۆڕەكان بەگەچ هەڵ ببەستن، ولەسەریان دابنیشنو خانوشی لەسەر دروست بكەن)، هەروەها پێغەمبەرﷺفەرمویەتی: {لعن الله اليهود والنصارى اتخذت القبور أنبياءهم مساجد}، بۆیە پێویستە گۆڕەكان بەشێوەیەكی ڕوكەشو سادەو ساكارو ئاسایی دیار بنو هیچ خانوو هەڵ بەستنو قەفەزیان لەسەر دروست نەكرێت، و نابێت بەپیرۆز دابنرێنو بەموتفەڕك وەر بگیرێنو پەڕۆو پاڵو وردە بەردو خۆڵو شتی تریان بەموتفەڕك لێ بهێنرێتەوەو بەخۆ دابكرێن، وەنابێ لەكاتی سەردان كردنیاندا دەستیان پێدا بهێنرێت(المسح بها) ، هەروەكو دروست نیە دوعاو پاڕانەوە لەخاوەنی ئەو گۆڕە واتە پیرو چاكە بكرێت و هانایان بۆ ببرێت، و نەزریان بۆ بكرێت، و سەربڕینو قوربانیان بۆ بكرێت، ئەمانە هەمویان لەكارو كردەوەو پیشەی نەفامەكانو نەفامیەتن.

پێویستە لەسەر موسڵمانان لەم كارە خراپانە وریاو ئاگادار بن، و لەسەر ئەهلی علمیش پێویستە كەئەم شێخە ئامۆژگاری بكەنو تێ ی بگەیەنن كەئەم كارە كارێكی پوچەڵ(باطل)و خراپو قێزەونەو پێویستە تۆبە بكاتو واز لەم كارانە بهێنێت، هەڵ نانو ڕێ خۆش كردن بۆ خەڵكی كەهانا بۆ مردوان بەرنو لەبەریان بپاڕێنەوەو هاواریان بكەنێ، ئەوانە هاوبەش پەیدا كردنی گەورەن پەنامان بەخوا. وەلەسەر موسڵمانان پێویستە كەهەرگیز لاسای ئەوانە نەكەنەوەو شوێنیان نەكەونو بەقسەو فرو فیشاڵو كردەوەكانیان هەڵ نەفریوێن، چونكە بەندایەتی كردنو پەرستشی تەنیا مافی خوایە بەتەنیاو تەنیا داوا لەو دەكرێت لەبەر ئەو دەپاڕدرێتەوە. واتە دەبێ داوا تەنیا لەخوا بكرێتو تەنیا لەبەر ئەو بپاڕێینەوە. هەروەكو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾

سورة الجن: (١٨). هەروەها دەفەرموێ:﴿ وَمَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِندَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾([358]). بۆیە ئەو بێ باوەڕانە بەكافر ناو نراون چونكە داوایان لەغەیری خوا كردووەو لەغەیری خوا پاڕاونەوە وەك جنۆكەو فریشتەو خاوەن گۆڕەكانو ئەستێرەو هەسارەكان یالەبتەكانیان جائەو بتانە لەژێر هەر ناوێكو لەهەر بەرگێك دا بن، ئەوانە هەموویان بەو داوا كردنەیان لەغەیری خوا هاوبەشی گەورەیان بۆ خوا داناوە. خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَلاَ تَدْعُ مِن دُونِ اللّهِ مَا لاَ يَنفَعُكَ وَلاَ يَضُرُّكَ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ الظَّالِمِينَ﴾ (١٠٦) سورة یونس. واتە لەهاوبەش پەیدا كەرانی. بۆیە پێویستە لەسەر هەموو كەسێك ئەوەی لەتوانای دا هەیە بەرهەڵستكاری ئەو كارە خراپو قێزەونە بكاتو بەشداری لەو قەدەغە كردنو لەو خراپەو خراپەكاریە دا بكات.

هەروەها پێویستە لەسەر دەوڵەت ئەگەر حوكمەكە حوكمی ئیسلامی بێت واتە ئەو دەوڵەتە موسڵمان بو كەئەم كارە خراپانە قەدەغە بكاتو ئەوە فێری خەڵكی بكات كەخوای گەورە بۆی یاسا ڕێژ كردونو لەسەری پێویست كردون لەكاروباری ئایینەكەیاندا، واتە هەوڵ بدات بەو پەڕی لێبڕاوانەوە كەخەڵكی ناو سنوری ولاتەكەی خۆی لەبەرنامەو شەریعەتی خاو حاڵی بكاتو فێری كاروباری دینەكەیان بكات، هەتاكو بتوانرێت ئەو كاری هاوبەشی پەیدا كردنەو ئەو كارە خراپو ناپەسەندانە لەوڵاتو لەناو چینو توێژەكانی موسڵماناندا بنەبڕو ڕیشە كێش بكرێنو چیم پەست بكرێت. داوا لەخوای پاكو بێگەرد دەكەین هێدایەتی هەموان بدات([359])

پرسیاری نۆیەم:

هەندێ كەس لەگوندەكەی ئێمەدا كۆمەڵێك لەشێخەكان كۆدەكەنەوە لەوانەی كەدەزانن قورئان بخوێننەوە، قورئان دەخوێنن بەبیانوی ئەوەی كەقورئان سود بەمردو دەگەیەنێتو خوای گەورە بەزەیی پێد دێنەوەو واتە ڕەحمیان پێ دەكات، وەهەندێكی تر شێخێك یادوان بانگ دەكەن بۆ ئەوەی قورئان لەسەر گۆڕی مردووەكەیان بخوێنێت، وەچەندێكی تریان خەڵكێكی زۆر كۆدەكەنەوەو یەكێك لەقورئان خوێنەكان بانگ دەكەن بۆ ئەوەی بەبڵندگۆ قورئانیان بۆ بخوێنێت لەیادی ساڵانەی مردوی خۆشەویستیاندا، ئایا حوكمی ئایین چی یە لەم بوارەدا ، وەئایا قورئان خوێندن سود بەمردو دەگەیەنێت لەسەر گۆڕ یان لەهەر

([358]) أ ـ سورة المؤمنون: (١١٧).

ب ـ واتاكە یمان لەڕابردودا لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

([359]) مجموع الفتاوى م٦(٤١٧ـ ٤١٨).

شوێنێکی تر؟ وەئایا باشترین و نمونە ترین ڕێگا چی یە مرۆڤ بیکات بۆ سود گەیاندن بەمردووەکانیان؟ فتوامان بۆ بدەنو شارەزامان بکەنو زانیاریمان پێ ببەخشن خوای گەورە لەبری ئەمە باشترین پاداشتتان بداتەوە، ڕێز وسوپاسی زۆرو بێ پایانیش لەئێمەوە بۆ ئێوە بێت.

وەڵام:

الحمد لله وبعد: ئەم کارە، کارێکی داهێنراوەو دروست نیە ئەنجام بدرێت، بەگوێرەی فەرمودەی پێغەمبەرﷺ کەفەرمویەتی:{من أحدث في أمرنا هذا ماليس منه فهــو ردٌ}([360]). هەروەها فەرمودەیﷺ:{من عمل عملاً ليس عليه أمرنا فهو ردٌ}([361]). ئەمەو فەرمودە لەم بارەوە زۆرن.

نەلەسوننەتی پێغەمبەرداﷺو نەلە سوننەتی جێ نشینە ڕاشیدینە بەڕێزەکانداڕضي الله عنهمخوێندنی قورئان لەسەر گۆڕەکان نەبوە، یائاهەنگ گێڕان بۆ مردوو بۆ یاد کردنەوەی مردوان نەبوە، دیارە نکۆڵی لەوە ناکرێت کەخێرو چاکە هەموی لەشوێن کەوتنی پێغەمبەروﷺجێ نشینە ڕاشیدینەکانی پێغەمبەرو هەر کەسێك کەشوێنو جێ پێ ی ئەوان هەڵ دەگرێتەوەدا هەیە، هەروەکو خوای گەورە دەفەرموێ:﴿ وَالسَّابِقُونَ الأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللّهُ عَنْهُمْ وَرَضُواْ عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ ([362]) .هەروەها پێغەمبەرﷺفەرمویەتی:{عليكم بسنتي وسنَّة الخلفاء الراشدين المهـديين من بعدي، تمسكوا بها وعضوا عليها بالنواجذ، وإيَّاكم ومحدثات الأمور، فإنَّ كلَّ محدثة بدعة وكلَّ بدعة ضلالة}([363]). هەروەها لەفەرمودەی ڕاست و لە پێغەمبەرەوەﷺهاتوە کەلەوتاری هەینی و لەڕۆژی هەینی دا فەرمویەتی:{أما بعد: فإنَّ خير الحديث كتاب الله، وخير الهدي هدي محمدﷺ، وشرَّ الأمور محدثاتها، وكلَّ بدعة ضلالة}([364]). ئەمەو فەرمودە لەم بوارو لەم واتایەدا زۆرن.

هەروەها پێغەمبەرﷺلەفەرمودە ڕاستەکانی دا ڕونی کردۆتەوە کەئەوەی سود بەموسڵمان دەگەیەنێت لەدوای مردنی دا ئەوەیە کەفەرمویەتی:{إذا مات الإنسان انقطع عمله إلاَّ من ثلاثة: إلا من صدقة جارية، أو علم يُنْتَفع به، أو ولد صالح يدعو له}([365]). پیاوێك پرسیاری

([360]) متفق على صحته.

([361]) أخرجه مسلم في صحيحه.

([362]) أ ـ سورة التوبة: (١٠٠).

ب ـ واتاکە یمان لەبابەتەکانی ڕابردودا شی کردۆتەوە. وەرگێڕ.

([363]) واتاکە یمان پێشتر لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

([364]) ئەم فەرمودەیەش لەبەشەکانی ڕابردودا واتاکە یمان لێك داوەتەوە. وەرگێڕ.

([365]) أ ـ أخرجه مسلم في صحيحه.

لەپێغەمبەرﷺکردو گوتی:[يارسول الله، هل بقي من البر أبوى شئٌ أبرهما به بعد موهتما؟ فقالﷺ: {نعم، الصلاة عليهما والإستغفار لهما، وإنفاذ عهدهما من بعدهما، وإكرام صديقهما، وصِلة الرحم التى لاتوصل إلاَّ بهما}]([366]). مەبەست لە(العهد) وەسیەتە کەمردو دەیکات، ئەوەی بیەوێت چاکە لەگەل مردوەکەیدا بکات بابۆی جێ بەجێ بکات ئەگەر هاتو لەگەڵ شەریعەتی پاکی خوادا تێکی دەکردەوە. وەهەر کەسێك بیەوێت چاکە لەگەڵ باوكو دایکی دا بکات باخێریان لەجیاتی بکات، و دوعای خێریان بۆ بکات، و حەجو عەمرەیان لەجیاتی بکات، قەرزەکانیان بۆ بداتەوە ئەگەر قەرزیان لەسەر بو.

خوای گەورە یارمەتی دەرو سەرخەرو پشتیوانە([367]).

لەبڵاوکراوەکانی ماڵپەڕی ئیمان وەن

www.iman1.com

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆنویٚ بوونەوەی ئیمان

imanonekurd@yahoo.com

.

ب ـ واتە ئەگە مرۆڤ مرد کردەوەکانی دەبڕێنەوەو دەپچڕێن: وەك ئەوەی خێرێکی نەبڕاوەی کردبێت، یا زانیاریەکی بڵاو کردبێتەوەو قوتابی پێ گەیاند بن هەتا دنیا دەبڕێتەوە خێری ئەو زانستو زانیاریەی بۆ دەچێت، یاخود منداڵی صالحی هەبن لەدوای مردنی دوعای خێری بۆ بکەنو داوای لێ خۆش بونی بۆ بکەن. وەرگێڕ.

([366]) واتە: ئایا کەباوكو دایکم مردن دەتوانم لەدوای مردنیان ئیدی چاکەیان لەگەل دا بکەمو ڕێزیان بگرمو گوێ ڕایەڵیان بکەم. فەرموی: بەڵێ، داوای لێ خۆش بونیان بۆ بکەو داوای ڕژانی خێرو بەرەکەتیان بۆ لەخوای گەورە بکە پەیمان واتە وەسیەتەکەیان بۆ جێ بەجێ بکە ئەگەر وەسیەتیان کرد بو بەمەرجێ لەگەڵ شەریعەتی پاکی ئیسلامدا بێتەوە، هەروەها سەردانی هاوڕێو برادەرەکانی باوكو دایکت بکەو چاکەیان لەگەڵ دا بکە، وەسیلەی ڕەحمیان بگەیەنە کەئەو سیلەیە بەوان نەبێت ناگەیەنرێتو تەواو نابێت دیارە سەردانی دۆستو برادەرەکانی باوكو دایك لەدوای مردنی خۆیان گەیاندنی ئەو سیلەی ڕەحمەیە. وەرگێڕ.

([367]) مجموع الفتاوى م٩(٣١٩ـ ٣٢٠).